

Bērnu aizsardzības
centrs

Rokasgrāmata bāriņtiesām

2. sējums

Rīga, 2025

2.sējuma nodaļas

Detalizēts 2. sējuma satura rādītājs

1. Metodiskie ieteikumi par bāriņtiesu atzinumu sagatavošanu pēc tiesas pieprasījuma

2. Metodiskie ieteikumi bāriņtiesām par bērna nodošanu citas personas aprūpē un viesģimenes statusa piešķiršanu

3. Bāriņtiesas kompetence lēmumu pieņemšanā attiecībā uz valsts sociālo pabalstu izmaksu bērna faktiskajam aprūpētājam un audzinātājam

4. Metodiskie ieteikumi bāriņtiesām par adopciju

Otrā sējuma satura rādītājs

1. Metodiskie ieteikumi par bāriņtiesu atzinumu sagatavošanu pēc tiesas pieprasījuma6	
1.1. Metodisko ieteikumu ievads.....6	
1.2. Process bāriņtiesā sniedzot atzinumu pēc tiesas pieprasījuma7	
1.2.1. Lietu piekritība sniedzot atzinumu pēc tiesas pieprasījuma8	
1.2.2. Bāriņtiesas darbības pirms bāriņtiesas sēdes atzinuma sniegšanai.....10	
1.2.3. Lietas dalībnieku procesuālās tiesības atzinumu pēc tiesas pieprasījuma sniegšanas procesā un bāriņtiesas darbības šo tiesību ievērošanā.....24	
1.2.4. Bāriņtiesas sēde un sēdes protokols26	
1.2.5. Bāriņtiesas atzinuma struktūra, piemēru analīze un tā paziņošana29	
1.3. Pēc tiesas pieprasījuma bāriņtiesas sniegtās ziņas, citi pierādījumi un atzinumi dažādu kategoriju lietās36	
1.3.1. Tiesiskā regulējuma vispārējās nostādnes bāriņtiesai, sniedzot ziņas un citus pierādījumus pēc tiesas pieprasījuma.....37	
1.3.2. Bāriņtiesas atzinuma sniegšana dažādu kategoriju lietās38	
1.4. Bērna labāko interešu apsvērumi, kas ņemami vērā sagatavojot atzinumu vai tiesā sniedzamās ziņas55	
1.4.1. Bērnam emocionāli tuvas, pastāvīgas, ģimeniskas attiecības.....56	
1.4.2. Bērna vajadzībām un spējām atbilstoša izglītība.....58	
1.4.3. Bērna vajadzībām atbilstoša veselības aizsardzība58	
1.4.4. Bērna vecumam, emocionālajām un fiziskajām vajadzībām atbilstoša aprūpe .59	
1.4.5. Atbalsts bērna līdzsvarotai garīgajai un fiziskajai attīstībai.....60	
1.4.6. Iespēja bērnam attīstīt savu individualitāti, spējas un intereses60	
1.4.7. Bērna līdzdalība ar viņu saistītu lēmumu pieņemšanas procesos.....60	
1.4.8. Bērna viedokļa uzklauššana un ievērošana atbilstoši bērna vecumam, briedumam un spējai viedokli formulēt.....62	
1.4.9. Bērna pasargāšana no lojalitātes konflikta.....64	
1.4.10. Drošas vides nodrošināšana, kurā bērnam augt un attīstīties, radot aizsardzību no vardarbības, apdraudējuma, antisociālas uzvedības un atkarību ietekmes.....66	
1.4.11. Bērna identitātes saglabāšana.....66	
1.4.12. Bērna atbildības izjūtas veidošana66	
1.4.13. Citi bērna attīstībai un labklājībai nozīmīgi apstākļi67	
2. Metodiskie ieteikumi bāriņtiesām par bērna nodošanu citas personas aprūpē un viesģimenes statusa piešķiršanu68	
2.1. Tiesiskais regulējums.....68	

2.1.1. Vecāka aprūpē esoša bērna nodošana citas personas aprūpē Latvijā un aprūpes uzraudzība	69
2.1.2. Vecāka aprūpē esoša bērna nodošana citas personas aprūpē uz laiku, kas ir īsāks par trīs mēnešiem	70
2.1.3. Vecāka aprūpē esoša bērna nodošana citas personas aprūpē uz laiku, kas ir ilgāks par trīs mēnešiem	72
2.2. Ārpusģimenes aprūpē esoša bērna nodošana citas personas aprūpē Latvijā un aprūpes uzraudzība	77
2.2.1. Aizbildnībā un audžuģimenē esoša bērna nodošana citas personas aprūpē Latvijā un aprūpes uzraudzība	77
2.2.2. Aprūpes iestādē esoša bērna nodošana citas personas aprūpē Latvijā un aprūpes uzraudzība (viesģimenes statusa piešķiršana)	81
2.3. Vecāku aprūpē un ārpusģimenes aprūpē esoša bērna nodošana citas personas aprūpē ārvalstī un aprūpes uzraudzība.....	86
2.3.1. Vecāku aprūpē esoša bērna nodošana citas personas aprūpē ārvalstī un aprūpes uzraudzība	86
2.3.2. Ārpusģimenes aprūpē esoša bērna nodošana citas personas aprūpē ārvalstī un aprūpes uzraudzība	88
2.4. Bērna labāko interešu izvērtēšana	92
2.5. Lietas dalībnieku procesuālās tiesības un bāriņtiesas darbības šo tiesību ievērošanā	97
3. Bāriņtiesas kompetence lēmumu pieņemšanā attiecībā uz valsts sociālo pabalstu izmaksu bērna faktiskajam aprūpētājam un audzinātājam	100
3.1. Pabalstu veidi, kuri var tikt izmaksāti pamatojoties uz bāriņtiesas lēmumu personai, kura nav bērna vecāks	100
3.1.1. Ģimenes valsts pabalsts un piemaksas pie ģimenes valsts pabalsta	100
3.1.2. Bērna kopšanas pabalsts	101
3.1.3. Bērna ar invaliditāti kopšanas pabalsts	101
3.1.4. Bērna piedzimšanas pabalsts.....	102
3.1.5. Pabalsts transporta izdevumu kompensēšanai personām ar invaliditāti, kuriem ir apgrūtināta pārvietošanās	103
3.1.6. Valsts atbalsts ar celiakiju slimam bērnam.....	103
3.1.7. Valsts sociālā nodrošinājuma pabalstu apgādnieka zaudējuma gadījumā un apgādnieka zaudējuma pensija	104
3.2. Veids, kā bāriņtiesa sniedz informāciju Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūrai	105
3.3. Būtiski aspekti, lemjot par valsts sociālo pabalstu, apgādnieka zaudējuma pensijas un atbalsta ar celiakiju slimiem bērniem, izmaksu pārtraukšanu personai, kura bērnu neaudzina, un izmaksāšanu personai, kura faktiski audzina bērnu	106

4. Metodiskie ieteikumi bāriņtiesām par adopciju.....	109
4.1. Ziņu sniegšana par bērnu Labklājības ministrijas adopcijas reģistram.....	109
4.1.1. Adoptējama bērna uzskaites lapa	109
4.1.2. Informācijas sniegšana reģistram par ārpusģimenes aprūpē esošo bērnu shēmās	112
4.2. Piekrišana adopcijai.....	115
4.3. Personas, kura vēlas adoptēt, pieteikuma pieņemšana un ģimenes izpēte	117
4.3.1. Adopcijas pieteikums un tam pievienojamie dokumenti.....	117
4.3.2. Personas piemērotības adoptētāja statusam izvērtēšana	118
4.3.3. Lēmuma pieņemšana un tā darbības termiņš.....	131
4.4. Ja aizbildnis vai audžuģimene adoptē savā aprūpē esošu bērnu	134
4.5. Ja adoptētāji ir bērna viesģimene	135
4.6. Otra laulātā bērna adopcija	137
4.7. Ārpusģimenes aprūpē esoša bērna adopcija citā ģimenē	139
4.7.1. Adoptētāja iekļaušana ministrijas adopcijas reģistrā	139
4.7.2. Atļaujas izsniegšana	139
4.7.3. Iepazīšanās ar bērnu un viņa lietu	140
4.7.4. Adoptējamā bērna nodošana pirmsadopcijas aprūpē	141
4.7.5. Ģimenes izpēte pirmsadopcijas aprūpes periodā	145
4.7.6. Adopcijas apstiprināšana tiesā	148
4.7.7. Pēcadopcijas uzraudzība.....	149
4.8. Adoptējamā bērna adopcija uz ārvalstīm	153
4.8.1. Bāriņtiesas lēmums par to, vai Latvijā iespējams nodrošināt bērna audzināšanu ģimenē vai pienācīgu aprūpi	153
4.8.2. Ārvalstu adoptētāji	163
4.8.3. Ārvalsts adoptētāja iepazīšanās ar ārpusģimenes aprūpe esošu bērnu un bērna nodošana pirmsadopcijas aprūpē	164
4.8.4. Bērna ārvalsts adopcija	165
4.8.5. Ārvalsts pēcadopcijas uzraudzība	166
4.9. Citi jautājumi	167
4.9.1. Lēmums par brāļu un māsu šķiršanu adopcijas gadījumā.....	167
4.9.2. Lietu piekritība, ja atšķiras laulāto dzīvesvietas	169
4.9.3. Glābējsilītē ievietota bērna adopcija	171

1. Metodiskie ieteikumi par bāriņtiesu atzinumu sagatavošanu pēc tiesas pieprasījuma

(pirmreizēji publicēta 20.12.2021.)

1.1. Metodisko ieteikumu ievads

Bērnu labāko interešu ievērošana ir primārais un galvenais apsvērums ikvienu darbību īstenošanā, ko veic valsts iestādes vai privātas iestādes, kas nodarbojas ar sociālās labklājības jautājumiem, tiesas, administratīvās vai likumdevējas iestādes.¹

Praksē tas nozīmē ik gadu vairāk kā 800 lietu kontekstā² tiesa pieaicina bāriņtiesas atzinuma sniegšanai lietās, kas izriet no saskarsmes tiesības kārtības, bērna dzīvesvietas noteikšanas, atsevišķas aizgādības noteikšanas u.c. kategoriju lietās. Lai tiesa, līdz sprieduma taisīšanai, varētu pieņemt pagaidu lēmumu par bērna dzīvesvietu, bērna aprūpes kārtību, saskarsmes tiesību izmantošanas kārtību un aizliegumu izvest bērnu no valsts, bāriņtiesai pēc tiesas pieprasījuma sniedzamas tās rīcībā esošās ziņas un citus pierādījumus.³

2020. gada 15.septembrī spēkā stājušies [grozījumi Bāriņtiesas noteikumos](#)⁴, veicot būtiskas izmaiņas bāriņtiesas darbībā, sniedzot atzinumu pēc tiesas pieprasījuma. Veiktie grozījumi normatīvajā regulējumā vērsti uz to, lai samazinātu bāriņtiesu laika un resursu patēriņu atzinuma sniegšanai vai ziņu un citu pierādījumu iesniegšanai pēc tiesas pieprasījuma, nodrošinot tieši bērna interešu aizsardzību, pēc iespējas savlaicīgi panākot noregulētu risinājumu situācijās, kad vecāki nevar rast vienošanos par bērnam būtiskiem jautājumiem dzīvesvietas un saskarsmes tiesību.

Kāds ir metodisko ieteikumu mērķis?

Veidot vienotu izpratni un secīgi – visu iesaistīto pušu sadarbību bērnu tiesību un labāko interešu ievērošanā lietās, kas saistītas ar bāriņtiesas atzinuma vai ziņu un citu pierādījumu sniegšanu pēc tiesas pieprasījuma.

Kam paredzēti metodiskie ieteikumi?

Metodiskie ieteikumi primāri paredzēti ikvienam dalībniekam, kurš iesaistīts lietās par bāriņtiesas atzinuma sniegšanu pēc tiesas pieprasījuma - bāriņtiesas darbiniekiem; tiesvedības dalībniekiem un to pārstāvjiem; bērna situācijas risināšanā iesaistītajām institūcijām un speciālistiem. Vienlaikus tie var būt noderīgi ikvienai personai, kuru skar situācijas par bērnu labāko

¹ Bērna labāko interešu ievērošanas princips nostiprināts gan starptautiskajos tiesību aktos – [Apvienoto Nāciju Organizācijas Bērnu tiesību konvencijas](#) 3.panta pirmajā daļā, gan [BTAL 6.panta](#) otrajā daļā.

² Bāriņtiesas sniegušas atzinumus: 2019.gadā – par 842 bērniem; 2018.gadā – par 855 bērniem; 2017.gadā – par 850 bērniem;

³ [Bāriņtiesu likuma 50.¹ pants](#)

⁴ [22.09.2020. Grozījumi Ministru kabineta 2006. gada 19. decembra noteikumos Nr. 1037 "Bāriņtiesas darbības noteikumi"](#)

interesu ievērošanu, kad bērna vecāki nespēj vienoties par saskarsmi, dzīvesvietas noteikšanu u.c. būtiskiem jautājumiem.

1.2. Process bāriņtiesā sniedzot atzinumu pēc tiesas pieprasījuma

Bāriņtiesas atzinuma sagatavošanā ņemami vērā:

- Starptautiskie tiesību akti;⁵
- [Civillikums](#);
- [Civilprocesa likums](#);
- [Pazīnošanas likums](#);
- [Bērnu tiesību aizsardzības likums](#) (turpmāk – BTAL);
- [Bāriņtiesu likums](#);
- [Bāriņtiesas noteikumi](#);
- Būtiski ņemt vērā arī nacionālās judikatūras atziņas un tiesu praksi šajā jomā.

Saņemot pieprasījumu no tiesas par atzinuma sniegšanu, bāriņtiesai uzsākama lietas veidošana, piemērojot tai lietas indeksu 3.3., kam pievieno kārtas skaitli lietvedības gada ietvaros un gadskaitli.⁶

Detalizētāku informāciju par lietu veidošanas paraugnomenklatūru skat. Bāriņtiesas lietu paraugnomenklatūrā un ar to saistītajā Bērnu aizsardzības centra (turpmāk - centrs)⁷ metodiskajā materiālā, kas pieejams: <https://www.bti.gov.lv/lv/jaunums/apstiprinata-barintiesu-lietu-paraugnomenklatura>.

Bāriņtiesā saņemtos dokumentus konkrētās lietas ietvarā, pievieno hronoloģiskā secībā, kā arī tos sanumurē. Bāriņtiesai ikkatrā lietā jāsastāda lietā esošo dokumentu saraksts, kur jāatzīmē ikvienu pievienoto dokumentu lietai.

Bāriņtiesas lietā iekļautajiem dokumentiem jāveic atzīmes par dokumenta saņemšanu bāriņtiesā⁸, kas var saturēt:

- atzīmi par dokumenta saņemšanu vai atzīme par dokumenta saņemšanu un reģistrēšanu;

⁵ Starptautiskie tiesību akti, kam Latvija pievienojusies, uzliek par pienākumu nacionālā līmenī izveidot normatīvo bāzi, iekļaujot noteiktus principus, ieviest administratīvos, tiesu u.c. mehānismus to īstenošanai. Tostarp vērā ņemama Eiropas Savienības tiesu judikatūra, kam piešķirts likuma spēks. Tāpat gadījumā, ja kādā jautājumā konstatēta pretruna starp Latvijai saistošu starptautisko tiesību principu un nacionālo tiesisko regulējumu, ņemams vērā starptautiskais tiesību regulējums. Minētais princips galvenokārt attiecināms atzinumu sniegšanas saturiskajā izklāstā un pielietotajos principos, kas detalizētāk izklāstīti 1.3. apakšnodaļā, 2. un 3. nodaļās.

Starptautiskie tiesību akti, kuri ņemami vērā:

[ANO "Bērnu tiesību konvencija"](#)

[ANO Bērnu tiesību komisijas Vispārējais komentārs Nr. 14 "Par bērnu tiesībām uz to, lai primārais apsvērums būtu viņu intereses";](#)

[ANO Bērnu tiesību komisijas Vispārējais komentārs Nr. 12 "Bērna tiesības tikt uzklaustītam" ;](#)

[Eiropas Padomes "Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija" .](#)

⁶ Atbilstoši [Bāriņtiesas noteikumu 28. un 28.¹ punktam](#), kā arī [Bāriņtiesas lietu paraugnomenklatūrai](#)

⁷ No 2024. gada 1. janvāra Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcija pārveidota par Bērnu aizsardzības centru

⁸ [Ministru kabineta 04.09.20218 noteikumi Nr.558 "Dokumentu izstrādāšanas un noformēšanas kārtība" 84.punkts](#)

- rezolūciju;
- atzīmi par dokumenta kontroli;
- atzīmi par iepazīšanos ar dokumenta saturu;
- atzīmi par dokumenta izpildi;
- atzīmi par datu ievadīšanu informācijas sistēmā.

Tāpat lietai pievienojama uzziņas lapa, kurā veic atzīmi par iepazīšanos ar lietas materiāliem, dokumentu kopiju vai norakstu izsniegšanu, norādot veiktās darbības veidu, laiku un apliecinot to ar parakstu.⁹

1.2.1. Lietu piekritība sniedzot atzinumu pēc tiesas pieprasījuma

Bāriņtiesas lietu piekritība sniegt atzinumu pēc tiesas pieprasījuma, ziņu un citu pierādījumu sniegšanai, noteikta [Bāriņtiesu likuma 58.pantā](#):

- Atzinumu, ziņas un citus pierādījumus pēc tiesas pieprasījuma sniedz bāriņtiesa, kuras darbības teritorijā ir **deklarēta bērna vecāku dzīvesvieta**;
- Atzinumu par saskarsmes tiesību izmantošanas kārtību, atsevišķas aizgādības noteikšanu vai ziņu un citu pierādījumu sniegšanu sniedz tā bāriņtiesa, kuras darbības teritorijā ir **deklarēta tā vecāka dzīvesvieta, pie kura bērns dzīvo**;
- Atzinumu par kārtību, kādā īstenojamas bērna saskarsmes tiesības ar brāļiem, māsām, vecvecākiem, kā arī citām personām, ar kurām bērns ilgu laiku ir dzīvojis nedalītā saimniecībā, vai ziņu un citus pierādījumus, sniedz tā bāriņtiesa, **kuras darbības teritorijā dzīvo bērns un vecāki**.

Gadījumos, kad atzinumus sniedz divas bāriņtiesas, nepieciešams, lai bāriņtiesas ne tikai telefoniski, bet arī rakstiski savstarpēji sazinātos par izskatāmo lietu būtību un apmainītos ar nepieciešamo informāciju. Bāriņtiesa, kuras darbības teritorijā deklarēts, dzīvo vecāks, kurš nav prasības iesniedzējs, pieprasa lietas izskatīšanai nepieciešamās ziņas un citus pierādījumus no tās bāriņtiesas, kuras darbības teritorijā ir tās personas dzīvesvieta, kura vērsusies tiesā ar attiecīgu prasību.¹⁰

Ja bērna vecāki deklarēti dažādu pašvaldību administratīvajās teritorijās, taču bērns dzīvo pie trešās personas (piemēram, vecmāmiņas vai citiem radniekiem) vēl citas pašvaldības administratīvajā teritorijā, bāriņtiesām, kuru kompetencē ir sniegt atzinumu, nepieciešams iepriekš savstarpēji vienoties par nepieciešamās informācijas apjomu bērna viedokļa noskaidrošanā un lūgt bērna dzīvesvietas bāriņtiesai veikt attiecīgas darbības, tādējādi, novēršot situācijas, ka ar bērnu tiek runāts vairākkārtīgi.

Praksē ir konstatējami gadījumi, ka situācijās, kad vecāki dzīvo šķirti, **tiesa pieprasa sniegt atzinumu tikai tai bāriņtiesai, kuras darbības teritorijā ir deklarēts tas vecāks, pie kura dzīvo bērns**. Šajos gadījumos atzinumu sniedz tā bāriņtiesa, kuras darbības teritorijā dzīvo bērns, vienlaikus otra vecāka faktiskās dzīvesvietas bāriņtiesai lūdzot sniegt rakstisku informāciju, kas

⁹ Atbilstoši [Bāriņtiesas noteikumu 29.](#) un [39.punktā](#) noteiktajam

¹⁰ [Bāriņtiesu likuma 58.panta](#) trešā daļa

nepieciešama atzinuma sagatavošanai pēc būtības, tajā skaitā, veikt personas dzīves apstākļu pārbaudi, noskaidrot otra vecāka viedokli par prasības pieteikuma būtību, u.c. darbības.

Arvien biežāk konstatējams, ka vecāku starpā rodas strīdi jautājumos par saskarsmes tiesību realizāciju ar nepilngadīgajiem bērniem situācijās, kad viens no vecākiem viens pats vai kopā ar nepilngadīgajiem bērniem pastāvīgi uzturas ārvalstī, bet otrs vecāks turpina dzīvot Latvijā.

Ja viens no vecākiem faktiski dzīvo vai ilgstoši uzturas ārvalstī, savukārt, otrs vecāks – Latvijā:

- **Deklarētās dzīvesvietas abiem vecākiem ir Latvijā vienas pašvaldības administratīvajā teritorijā,** tad pēc tiesas pieprasījuma par atzinuma sniegšanu attiecīgajai bāriņtiesai nepieciešams pieprasīt informāciju ārvalsts kompetentajai iestādei, lai saņemtu atzinuma sagatavošanai nepieciešamo informāciju arī par ārvalstī dzīvojošo vecāku;
- **Deklarētās dzīvesvietas Latvijā ir dažādu pašvaldību administratīvajās teritorijās** un tiesa ir pieprasījusi sniegt atzinumu abām vecāku deklarētās dzīvesvietas bāriņtiesām, tad šī pierādījumu iegūšana piekrīt tā vecāka, kurš faktiski dzīvo ārvalstī, deklarētās dzīvesvietas bāriņtiesai. Saņemot pieprasīto informāciju no ārvalsts kompetentās iestādes, bāriņtiesai labas sadarbības ietvaros tā nekavējoties jānosūta arī otra vecāka deklarētās dzīvesvietas bāriņtiesai, kurai tā nepieciešama sava atzinuma sagatavošanai.
- Ja šādā situācijā tā vecāka, kurš faktiski dzīvo ārzemēs, deklarētās dzīvesvietas bāriņtiesa Latvijā, pārbaudot ziņas par personas dzīvesvietas deklarēšanos Iedzīvotāju Reģistrā, konstatē, ka persona dotajā brīdī ir **reģistrējusi savu dzīvesvietu attiecīgajā ārvalstī**, tad tās pienākums vairs nav iegūt informāciju par šī vecāka dzīves apstākļiem konkrētajā ārvalstī un sniegt tiesai atzinumu. Šajā gadījumā bāriņtiesa sniedz informāciju tiesai par personas reģistrēto dzīvesvietu ārpus Latvijas tālākai rīcībai.

Svarīgi!

Informācijas ārvalsts kompetentajai iestādei pieprasīšana, attiecībā par Eiropas Savienībā dzīvojošām personām, veicama pamatojoties uz [Eiropas Parlamenta un Padomes 2020. gada 25. novembra Regulu \(ES\) 2020/1783 par sadarbību starp dalībvalstu tiesām pierādījumu iegūšanā civillietās vai komercietās \(“pierādījumu iegūšana”\) \(pārstrādāta redakcija\)](#). Šajā gadījumā aizpildāma [veidlapa A](#) un tā nosūtāma attiecīgās valsts kompetentajai iestādei. Veidlapa pieejama tiešsaistē Eiropas e-tiesiskuma portāla sadaļā [Pierādījumu iegūšana \(pārstrādāta redakcija\) veidlapas](#).

Gadījumos, kad, vecāks uzturas valstī, kas nav Eiropas Savienības valsts, meklējami citi pierādījumu iegūšanas veidi. Šajos gadījumos bāriņtiesām ieteicams sazināties ar Tieslietu ministrijas Starptautiskās sadarbības departamenta speciālistiem, lai katrā konkrētā gadījumā, pārrunātu iespējami labāko tālākās rīcības modeli.

1.2.2. Bāriņtiesas darbības pirms bāriņtiesas sēdes atzinuma sniegšanai

Pēc tam, kad bāriņtiesā saņemts tiesas pieprasījums atzinuma sniegšanai un bāriņtiesa iekārtojusi lietu, **bāriņtiesas pienākums ir informēt tiesu par termiņu, kādā tiks sagatavots atzinums tiesai.**¹¹ Terminiš, kādā bāriņtiesa sagatavo atzinumu, katrā konkrētajā gadījumā būs atšķirīgs (atkarībā no konkrētās lietas apstākļiem). Šajā gadījumā bāriņtiesai, **izvērtējot termiņu**, kādā tiks sagatavots atzinums tiesai, ir jāvērtē objektīvi nepieciešamās darbības un iegūstamā informācija atzinuma sniegšanai, lai atzinums tiktu sagatavots saprātīgā termiņā. No sakot termiņu, vērā ņemams gan tiesas norādītais lietas izskatīšanas laiks, gan citi objektīvi apstākļi, kas var būt saistīti ar laika komponenti un attiecināmi atzinuma sniegšanai. Piemēram, psihologa atzinuma iegūšana, informācijas iegūšana no institūcijām, bērna viedokļa skaidrošana, tiesvedībā iesaistīto personu viedokļu skaidrošana, kas nozīmīgi konkrētās lietas kontekstā utt.

Vienlaikus bāriņtiesai jāņem vērā tiesas norādītais pieprasījums sniegt atzinumu. Tikai gadījumos, kad pastāv objektīvi apstākļi, kas ierobežo bāriņtiesu sniegt atzinumu tiesas norādītajā termiņā, bāriņtiesai jālūdz tiesai atzinuma iesniegšanas termiņa pagarinājums. Nav pieļaujams, ka bāriņtiesa formālu iemeslu dēļ nesniedz atzinumu civillietā. Gadījumos, kad bāriņtiesa nesniedz atzinumu saprātīgā termiņā – nevis tiesnesis, bet bāriņtiesa kā iestāde, kurai jāsniedz atzinums lietā, faktiski nosaka civilprocesa gaitu. Tāda situācija nav pieļaujama un ir pretrunā ar personas tiesībām uz taisnīgu tiesu. Tiesības uz lietas izskatīšanu saprātīgā (ātrā un efektīvā procesā) ir viens no tiesību uz taisnīgu tiesu pamatelementiem.

Svarīgi!

Bērna interesēs ir pēc iespējas ātrāk iegūt stabilu un skaidru situāciju, tādēļ atzinuma nesniegšana tiesas noteiktajā termiņā, ja bāriņtiesa secina, ka nepieciešama būtiska papildus informācijas ieguve, vienmēr vērtējama tieši no bērna, ne lietas dalībnieku, vajadzībām.

[Civilprocesa likuma 89. panta](#) kārtībā pieaicinātās institūcijas atzinums ir tās kompetences ietvaros dots motivēts rakstveida slēdziens par faktiem, kuriem ir nozīme lietā.¹² Proti, pēc lietas ierosināšanas bāriņtiesai jāiegūst informācija, kas saskaņā ar normatīvajiem aktiem ir nepieciešama, lai pieņemtu attiecīgo lēmumu.¹³

Iegūstot informāciju, bāriņtiesa var izmantot visas tiesiskās metodes. Ja bāriņtiesai nepieciešamā informācija ir nevis lietas dalībnieka, bet citas institūcijas rīcībā, bāriņtiesa to iegūst pati. Savukārt lietas dalībniekam ir pienākums iesniegt viedokli un pierādījumus, kas ir tā rīcībā. Tostarp, informēt par apstākļiem un faktiem, kas tam ir zināmi un konkrētajā lietā varētu būt būtiski, bet nav tā rīcībā. Detalizētāks bāriņtiesas pienākums informācijas iegūšanā izrietošs no

¹¹ [Bāriņtiesas noteikumu 98.2 punkts](#)

¹² Līcis A. Prasības tiesvedība un pierādījumi. - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2003., 121.lpp.

¹³ [Administratīvā procesa likuma 59.panta](#) pirmā daļa

[Bāriņtiesu likuma 16. un 17. pantā](#) un [Bāriņtiesas noteikumu IX¹. nodaļā](#) noteiktā. Proti, bāriņtiesai šajā stadijā aktīvi veicamas darbības, lai iegūtu objektīvu un visaptverošu informāciju par apstākļiem konkrētās lietas kontekstā bērna labāko interešu izvērtēšanai:

- pieprasīt un bez maksas saņemt no valsts un pašvaldību iestādēm, organizācijām nepieciešamo informāciju;
- veikt amatpersonu un iedzīvotāju aptauju, lai iegūtu ziņas;
- uzaicināt personas uz pārrunām un pieprasīt no tām paskaidrojumus (t.sk. nosūtīt uzaiicinājumu uz pārrunām [Pazīnošanas likuma](#) noteiktajā kārtībā);
- veikt pārrunas ar bērnu bez citu personu klātbūtnes;
- lūgt psihologu veikt personas vai ģimenes psiholoģisko izpēti un saņemt psihologa atzinumu par izpētes rezultātiem;
- pārbaudīt bērna dzīves apstākļus.

Svarīgi!

Turpmāk norādītās bāriņtiesai veicamās darbības pirms bāriņtiesas sēdes atzinuma sniegšanai, ievērojamas un īstenojamas arī gadījumos, kad bāriņtiesai jāsniedz ziņas un citus pierādījumus pēc tiesas pieprasījuma atbilstoši [Bāriņtiesu likuma 50.¹ pantā](#) noteiktajam.

1.2.2.1. Informācijas pieprasīšana no valsts un pašvaldību iestādēm, organizācijām

Informācija no valsts un pašvaldību iestādēm iegūstama, vēršoties tajās rakstveidā, kur norādīts gan konkrētās lietas ietvars, gan pieprasītās informācijas apjoms un termiņš, līdz kuram aicināts sniegt informāciju. Vēršama uzmanība, ka termiņš pamatojams ar noteikto bāriņtiesas sēdes datumu.

Šajā sadaļā īpaša uzmanība vēršama tādiem aspektiem kā **informācijas iegūšana par bērna veselības aprūpi un izglītību**. Ņemot vērā, ka bērna veselības aprūpe un izglītošana saistīta ar citu institūciju un speciālistu iesaisti, īpaši būtiski, ka bāriņtiesa iegūst objektīvu informāciju no konkrētajā gadījumā iesaistītajiem speciālistiem, kā arī iegūst papildu informāciju, kas nozīmīga lietas pilnīgākai izpratnei.

Bāriņtiesai informācija rakstveidā lūdzama sniegt ārstniecības iestādēm / ārstniecības personām, šajā gadījumā skaidrojot informāciju par vecāka vai citas personas līdzšinējo iesaisti bērna veselības profilakses un aprūpes nodrošināšanā un veiktajām darbībām; novērojumiem par iesaistīto personu izpratni par bērna veselības aprūpes nodrošināšanu u.c. būtiskiem jautājumiem, kas saistīti ar konkrētās lietas apstākļiem. Tāpat informācija iegūstama citos veidos – piemēram, lūdzot personu skaidrojumus (mutvārdos, rakstveidā) utt.

Gadījumos, ja bērnam diagnosticētas saslimšanas, bāriņtiesai skaidrojama informācija par tām ārstniecības personām, kas nepastarpināti iesaistītas bērna ārstēšanas procesā. Tādā gadījumā bāriņtiesai iegūstama informācija no bērnu ārstējošām personām/speciālistiem par rekomendācijām, kas ievērojamas ikvienam attiecībā uz konkrētā bērna specifisku veselības aprūpes nodrošināšanu; līdzšinējo vecāku / personu iesaisti bērna atbilstošas veselības aprūpes nodrošināšanā; novērojumiem par iesaistīto personu izpratni par bērna veselības aprūpes nodrošināšanu u.c. būtiskiem jautājumiem.

Attiecībā par informācijas iegūšanu un sniegšanu bērna izglītības nodrošināšanā, bāriņtiesai rakstveidā lūdzama informācija bērna apmeklētajai izglītības iestādei gan par bērna sekmēm un psihoemocionālo labsajūtu skolā, gan vecāku iesaisti un sadarbību ar izglītības iestādi, t.sk. vecāku līdziesaisti izglītības iestādes sniegto rekomendāciju pildīšanai, ja tādas sniegtas utt. Tāpat bāriņtiesa var lūgt iesniegt izdrukas no e-sistēmas, kuru lieto attiecīgā izglītības iestāde, kas apliecina iepriekš minētos aspektus saistībā ar bērna izglītošanos un vecāku iesaisti šajā procesā.

Bāriņtiesa var lūgt sniegt vecākiem, citām personām informāciju par bērna ārpuskolas interešu izglītības apmeklētajām aktivitātēm, kā arī iegūt informāciju no šo aktivitāšu organizētājiem par dažādiem aspektiem, kas tieši saistīti ar lietu. Piemēram, lietā par saskarsmes kārtības noteikšanu, var tikt lūgts sniegt informāciju par nodarbību grafiku, tā alternatīvu un bērna apmeklējumu, ievērojot, ka bieži ārpuskolas aktivitātes tiek minētas kā tas apstākļi, kādēļ saskarsmi nevar organizēt konkrētā laikā.

Tāpat bāriņtiesai **iegūstama informācija par personas sadarbību ar sociālo dienestu**. Ievērojot, ka vēršanās tiesā ar lūgumu noteikt kārtību noteiktos ar bērnu saistītos jautājumos, ir vērtējama kā galējā no konfliktsituācijas risināšanas iespējām, daļā gadījumu lietā iesaistīts sociālais dienests vēl pirms prasības sniegšanas tiesā. Gadījumos, kad tas nav noticis, bāriņtiesai iegūstama informācija no sociālā dienesta par apstākļiem lietā. Tas īpaši uzsverams sasaistē ar iesaistīto institūciju iespēju veicināt konfliktsituācijas atrisināšanu ārpus tiesvedības.

Nozīmīgi apzināties, ka tajos gadījumos, kad vecāks vai cita persona vērsies tiesā par noteikta tiesiska regulējuma nodrošināšanu saistībā ar bērnu, ikkatrā gadījumā sociālais dienests var veikt dažāda satura darbību un sniegt atšķirīgu pakalpojumu apjomu. Minētais aspekts norādīts arī **Metodiskajā materiālā sociālajam darbam ar ģimeni un bērniem** - gadījumos, kad bāriņtiesa rakstveidā lūdz sniegt informāciju par personas sadarbību ar sociālo dienestu lietās, kas izrietošas no atsevišķi dzīvojošu vecāku domstarpībām par bērnu, tādā gadījumā sociālajam darbiniekam ir obligāti jāsniedz atbildes vēstule. Sociālajam darbiniekam ir jāveic izvērtējums, lai noskaidrotu, vai situācija atbilst sociālā darba ar ģimenēm un bērniem mērķgrupas pazīmēm. Proti, jebkura tipa ģimene ar bērniem līdz 18 gadiem ar multiplām problēmām, kurās konstatētas bērnu aprūpes nodrošināšanas grūtības vai to nenodrošināšana ir saistīta ar aprūpētāja problēmlietošanu vai jebkura veida atkarību; fiziskās, garīgās, psihiskās veselības traucējumiem; ilgstošu nabadzību un izteiktu resursu trūkumu; krīzes situāciju ģimenē.

Ja izvērtēšanas laikā konstatējams, ka ģimene neatbilst sociālā darba ar ģimeni un bērniem klientu mērķgrupas kritērijiem, sociālais dienests var nodrošināt citus specifiskus pakalpojumus, piemēram, konsultācijas vecākiem, vecāku prasmju pilnveides grupas, psiholoģisku atbalstu bērnam u.c. pakalpojumus.¹⁴

Tādējādi arī iegūtā informācija par personas sadarbību ar sociālo dienestu var būt saturiski ļoti dažāda. Ievērojot minēto, katras lietas kontekstā aicinām īstenot starpinstitucionālu sadarbību mērķtiecīgi, virzot gadījumu tā, lai veicinātu lietā iesaistīto dalībnieku konfliktsituācijas atrisinājumu ārpus tiesas.

¹⁴ [Metodiskais materiāls sociālajam darbam ar ģimeni un bērniem, 78.lpp](#)

1.2.2.2. Amatspersonu un iedzīvotāju aptaujas veikšana, sarunu fiksācija

Attiecībā uz **viedokļu noskaidrošanu un aptauju veikšanu** izmantojami dažādi saziņas veidi. Tā var būt gan tikšanās klātienē, gan saziņa, izmantojot dažādus elektronikas saziņas līdzekļus. Piemēram, telefonsaruna, videozvans u.c. Ikkatrā gadījumā noskaidrotā informācija fiksējama sarunas pārskatā/protokolā, norādot sarunas laiku, vietu un atspoguļojot sarunu, kā arī sarunas formātu (piemēram, videozvans, telefonsaruna, klātienes saruna utt.) un to, kādēļ konkrētais formāts izvēlēts.

1.2.2.3. Paskaidrojumu pieprasīšana no tiesvedības procesā iesaistītajām personām

Atzinumu pieņem bāriņtiesas sēdē bez tās personas klātbūtnes, kuras intereses skar atzinums tiesai.¹⁵ Bāriņtiesa informē konkrētās lietas dalībnieku par tiesai sniegto informāciju atzinuma sagatavošanas termiņa noteikšanā. Vienlaikus lūdzot, to:

- 20 dienu laikā rakstveidā izteikt viedokli par jautājuma izskatīšanu bāriņtiesas sēdē;
- kā arī 30 dienu laikā, skaitot no dienas, kad bāriņtiesa nosūtījusi informācijas pieprasījumu konkrētās lietas dalībniekam, sniegt papildu viedokli un pierādījumus.¹⁶

Norādāms, ka 30 dienu noteiktais termiņš ir attiecināms uz personu, nevis bāriņtiesas darbu. Termiņa nokavējuma gadījumā, bāriņtiesā personas iesniegtie paskaidrojumi un pierādījumi netiek vērtēti. Termiņa ierobežojuma mērķis ir nodrošināt lietas atrisināšanu saprātīgā laika periodā. Pretējā gadījumā, ja paskaidrojumus un pierādījumus varēs iesniegt jebkurā brīdī pēc personas paša izvēles, lietas izskatīšana var tikt nesamērīgi atlikta.¹⁷

Svarīgi!

Bāriņtiesai informācija lietas dalībniekam par nepieciešamību bāriņtiesas noteiktajā termiņā sniegt rakstveida viedokli jāizsūta savlaicīgi, ņemot vērā arī tiesas noteikto termiņu atzinuma sniegšanai. Bāriņtiesai jānorāda **datums**, līdz kuram ir iespējams bāriņtiesai sniegt rakstveida viedokli par bāriņtiesas sēdē izskatāmo jautājumu, kā arī **kopējais termiņš**, kurā lietas dalībniekam iespējams iepazīties ar lietas materiāliem, sniegt papildus viedokli un pierādījumus. Tāpat personas jāinformē arī par kārtību, kādā tās var iepazīties ar lietā esošajiem dokumentiem, izgatavot to norakstus vai kopijas.

Piemērs

Bāriņtiesa 2020.gada 1.oktobrī ierosina lietu par atzinuma sniegšanu pēc tiesas pieprasījuma lietā par bērnu dzīvesvietas un saskarsmes kārtības noteikšanu. Izvērtējot nepieciešamās darbības, lai varētu tikt sagatavots atzinums (dzīves apstākļu pārbaude bērnu un A.Bērziņas dzīvesvietā, pārrunas, psihologa vai mediatora konsultācijas ģimenei, lūgums citai bāriņtiesai

¹⁵ [Bāriņtiesas noteikumu 98.¹ punkts](#)

¹⁶ [Bāriņtiesas noteikumu 98.² punkts](#)

¹⁷ [Ministru kabineta noteikumu „Grozījumi Ministru kabineta 2006. gada 19.decembra noteikumos Nr. 1037 „Bāriņtiesas darbības noteikumi” sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojums \(anotācija\).”](#)

apsekot B.Bērziņa dzīves apstākļus, informācijas pieprasīšana un saņemšana no bērnu izglītības iestādēm un ģimenes ārsta u.c.), bāriņtiesa sagatavo rakstveida vēstuli tiesai, kura lūgusi sniegt atzinumu, informējot, ka bāriņtiesas sēde par atzinuma sniegšanu notiks 2020.gada 25.novembrī. 2020.gada 5.oktobrī bāriņtiesa nosūta vēstules A.Bērziņai un B.Bērziņam informējot, ka bāriņtiesas sēde par atzinuma sniegšanu tiesai notiks 2020.gada 25.novembrī bez to personu klātbūtnes, kuras intereses skar atzinums tiesai. Bāriņtiesa lūdz A.Bērziņu un B.Bērziņu līdz 2020.gada 25.oktobrim sniegt rakstveida viedokli par bāriņtiesas sēdē izskatāmo jautājumu. Personas tiek informētas par tiesībām līdz 2020.gada 4.novembrim sniegt papildus viedokli un pierādījumus, kā arī, pamatojoties uz Noteikumu 98.³punktu, iesniedzot attiecīgu iesniegumu, iepazīties ar lietas materiāliem un iespēju izrakstīt no lietas materiāliem vai, izmantojot personas tehniskos līdzekļus, nofotografēt nepieciešamo informāciju vai ar tehniskiem līdzekļiem izgatavot lietā esošo dokumentu kopijas. Norādāms, ka bāriņtiesai ir tiesības atteikt lietā esošo dokumentu kopiju izsniegšanu atkārtoti, ja attiecīgais pieprasījums nav pamatots ar objektīviem iemesliem.

Ja kādu apstākļu dēļ bāriņtiesas ieskatā konkrētā lietā nepieciešama lietas dalībnieku klātbūtne bāriņtiesas sēdē, tā pēc savas iniciatīvas **lietu var izskatīt tās personas klātbūtnē, uz kuru attiecas atzinums tiesai.**¹⁸ Tādā gadījumā lieta izskatāma mutvārdu procesā, tā nodrošinot personai administratīvajā procesā noteiktās tiesības, ievērojot, ka par bāriņtiesas sēdes norises laiku un vietu personām paziņo vismaz 10 darbdienas pirms bāriņtiesas sēdes.¹⁹

Bāriņtiesai **tiesvedības dalībniekiem rakstveidā sagatavojama vēstule**, kurā sniegta informācija par atzinuma sniegšanas pēc tiesas pieprasījuma termiņu un lūgums sniegt rakstveida viedokli par lietas apstākļiem, norādot:

- bāriņtiesas nosaukumu un adresi;
- adresāta vārdu, uzvārdu, deklarētās dzīvesvietas adresi vai juridiskās personas nosaukumu un atrašanās vietu (juridisko adresi);
- lietas nosaukumu, kurā persona tiek aicināta sniegt viedokli un pierādījumus;
- informāciju par rakstveida viedokļa sniegšanas termiņu;
- norādi, ka bāriņtiesa lietu izskatīs bez procesa dalībnieku klātbūtnes, pamatojoties uz to sniegtajiem viedokļiem u.c. iegūto informāciju lietā;
- norādi par tiesībām iepazīties ar lietas materiāliem, līdz kuram laikam tas veicams, un kārtību, kādā tas iespējams;
- ja bāriņtiesa lietā piesaistījusi speciālistu vai psihologu atzinuma sniegšanai, norādāma konkrēta informācija par lietas dalībnieka pienākumu, iesaistīties izpētes veikšanā un nogādāt bērnu izpētes veikšanai pie konkrētā speciālista.

Minētā informācija lietas dalībniekam, kuru skar atzinums tiesai, nosūta [Pazinošanas likumā](#) noteiktajā kārtībā. Proti:

- uz vietas bāriņtiesā;
- piegādājot ar bāriņtiesas norīkota darbinieka vai ziņneša starpniecību;
- izmantojot pasta pakalpojumus;

¹⁸ [Ministru kabineta 2006. gada 19. decembra noteikumu Nr.1037 "Bāriņtiesas darbības noteikumi" 98.¹ punkts.](#)

¹⁹ [Ministru kabineta 2006. gada 19. decembra noteikumu Nr.1037 "Bāriņtiesas darbības noteikumi" 45. punkts](#)

- izmantojot elektroniskos sakarus.²⁰

Ja minēto informāciju **paziņo uz vietas bāriņtiesā**, adresāts par to parakstās, kā arī norāda saņemšanas datumu un laiku. Minētā atzīme pievienojama bāriņtiesas lietas materiāliem. Minētā informācija uzskatāma par paziņotu ar brīdi, kad adresāts ir parakstījis par tās saņemšanu.²¹

Ja informāciju **piegādā ar bāriņtiesas norīkota darbinieka vai ziņneša starpniecību**, bāriņtiesas atbildīgā amatpersona nodod attiecīgajam darbiniekam vai ziņnesim paziņojamo vēstuli ar attiecīgo informāciju, slēgtā aploksnē un sagatavo piegādes veidlapu, kurā norādīts: adresāta vārds, uzvārds; adresāta adrese; bāriņtiesas atbildīgās amatpersonas vārds un uzvārds, kura nodevusi dokumentu piegādāšanai; dokumenta nosaukums. Dokumenta saņemšanu adresāts apliecina, parakstoties piegādes veidlapā un norādot saņemšanas datumu un laiku. Gadījumā, ja piegādes brīdī adresāts tā norādītajā adresē nav sastopams, dokumentu var nodot konkrētajā adresē sastaptai pilngadīgai personai, kura uzrāda personu apliecinošu dokumentu un parakstās piegādes veidlapā, norādot savu vārdu, uzvārdu, dokumenta saņemšanas datumu un laiku. Ar šo brīdi dokuments uzskatāms par paziņotu.²²

Ja minētā informācija tiek nosūtīta, **izmantojot pasta pakalpojumus**, to nosūta slēgtā aploksnē, vēstuļu korespondences veidā:

- kā vienkāršu pasta sūtījumu (uzskatāms par paziņotu 8.dienā no dienas, kad tas iestādē reģistrēts kā nosūtāmais dokuments);
- kā ierakstītu pasta sūtījumu (uzskatāms par paziņotu septītajā dienā pēc tā nodošanas pastā);
- kā pasta sūtījumu ar paziņojumu par sūtījuma izsniegšanu.

Ja no pasta tiek saņemta izziņa par sūtījuma izsniegšanu vai atpakaļ nosūtīts dokuments, tas pats par sevi neietekmē dokumenta paziņošanas faktu.²³ Šajā gadījumā gan informācija par pasta sūtījumu nosūtīšana pievienojama lietas materiāliem. Tāpat lietas materiāliem pievienojamas pasta sniegtās ziņas par pasta sūtījuma izsniegšanu vai atpakaļ saņemtais sūtījums.

Ja informācija tiek **paziņota, izmantojot elektroniskos sakarus, bāriņtiesa var:**

- to nosūtīt ar elektroniskā pasta starpniecību uz personas norādīto elektroniskā pasta adresi vai e-adresi, izmantojot drošu elektronisko parakstu. Šādai dokumenta paziņošanai piemērojamas elektronisko dokumentu apriti regulējošās tiesību normas. Dokumentu var paziņot ar elektroniskā pasta starpniecību, neizmantojot drošu elektronisko parakstu, ja adresāts rakstveidā izteicis vēlmi saņemt dokumentu attiecīgajā veidā. Dokuments, kas sūtīts pa elektronisko pastu, uzskatāms par paziņotu otrajā darba dienā pēc tā nosūtīšanas.

²⁰ [Paziņošanas likuma 3.panta pirmā daļa](#)

²¹ [Paziņošanas likuma 6.pants](#)

²² [Paziņošanas likuma 7.panta](#) 1.-5.punkts

²³ [Paziņošanas likuma 8. pants](#)

- paziņot adresātam par dokumenta esamību vai tā saturu telefoniski, sarunu fiksējot rakstveidā, ja dokumenta paziņošanas steidzamība ir pamatota. Pēc tam, kad paziņots par dokumenta esamību vai tā saturu, dokumentu nogādā adresātam.²⁴

Ja dokumenta saņemšanai ir pilnvarots pārstāvis un no pilnvarojuma izriet tiesības attiecīgajā jautājumā saņemt attiecīgu dokumentu, to paziņo tikai pārstāvim, izņemot gadījumu, kad pilnvarotājs norādījis, ka dokumentu vēlas saņemt pats. Uzskatāms, ka ar brīdi, kad dokuments paziņots pārstāvim, tas vienlaikus paziņots arī pašam pilnvarotājam.²⁵

Nemot vērā, ka Bāriņtiesas noteikumos nav noteikts konkrēts informācijas vai dokumenta paziņošanas veids, bāriņtiesa pati izvēlas tādu veidu, kas nodrošinātu atbilstošu dokumenta paziņošanu adresātam.²⁶ Tomēr, lai kādu paziņošanas veidu bāriņtiesa izvēlētos, tai ir pienākums pierādīt dokumenta paziņošanas faktu.²⁷ Neatkarīgi no izvēlēta paziņošanas veida, bāriņtiesai, paziņojot dokumentu, jānodrošina fizisko personu datu informācijas aizsardzība.²⁸

1.2.2.4. Personas dzīves apstākļu pārbaude

Dzīves apstākļu pārbaude organizējama, sadarbojoties visām lietā iesaistītajām institūcijām. Tādējādi aicinām sadarboties gan ar pašvaldības sociālo dienestu, gan citām bāriņtiesām u.c. institūcijām, lai optimāli veiktu dzīves apstākļu pārbaudi. Tāpat aicinām skaidrot informāciju no pašvaldības sociālā dienesta, vai šāda pārbaude personas dzīvesvietā nesen jau nav notikusi un varētu sniegt bāriņtiesai ieskatu par situāciju ģimenē.

Objektīva un pamatota informācija par personu dzīves apstākļiem īpaši nozīmīga lietās par bērna dzīvesvietas noteikšanu u.c. lietās, kas saistītas ar bērna uzturēšanos mājoklī. Vienlaikus tā nav un nevar būt traktēta tikai kā dzīves apstākļu drošības aspekti un tās labiekārtotība, bet arī vērtējama tās atbilstība konkrētā bērna vajadzībām. Piemēram, ja bērnam ir alerģija pret dzīvnieku spalvu, uzmanība vēršama, vai konkrētā mājoklī mīt mājdzīvnieki un kāds ir pieaugušo viedoklis un attieksme pret šo situāciju. Tāpat skaidrojama informācija, kuras personas vēl dzīvo nedalītā māsasimniecībā un skaidrojami minēto personu viedokļi par apstākļiem lietā. Tāpat vērtējami citi apstākļi – piemēram, apkārtējas vides apdraudējums bērna drošībai un attīstībai utt. Fiksējami arī pārbaudītāju novērojumi un secinājumi par lietā nozīmīgiem apstākļiem.

Veicot bērna vai lietas dalībnieka dzīves apstākļu pārbaudi, tā fiksējama *Dzīve apstākļu pārbaudes aktā*, kas pievienojams bāriņtiesas lietas materiāliem. Dzīves apstākļu pārbaudē fiksējama informācija par laiku un vietu, kad un kur veikta dzīvesvietas pārbaude. **Nozīmīgi, ka *Dzīves apstākļu pārbaudes aktu* jāparaksta ne vien pārbaudītājiem, bet arī tai pilngadīgajai personai, kuras dzīves apstākļi tiek pārbaudīti.**

²⁴ [Paziņošanas likuma 9.panta](#) otrā un astotā piektā daļa

²⁵ [Paziņošanas likuma 5. panta](#) pirmā un otrā daļa

²⁶ [Paziņošanas likuma 3.panta](#) otrā daļa

²⁷ [Paziņošanas likuma 3.panta](#) otrā daļa

²⁸ [Paziņošanas likuma 3.panta](#) piektā daļa

Ja dzīves apstākļu pārbaudes laikā mājvietā atrodas bērns un bāriņtiesai nepieciešams skaidrot bērna viedokli, tas īstenojams pēc iespējas šajā laikā – bērnam drošā un ierastā vidē. Bērna viedoklis fiksējams atsevišķā dokumentā.

1.2.2.5. Pārrunas ar bērnu jeb bērna viedokļa noskaidrošana

Ikvienam bērnam, kurš ir spējīgs formulēt savu viedokli, ir tiesības brīvi to paust visos jautājumos, kas viņu skar, turklāt bērna viedoklim jāpievērš pienācīga uzmanība atbilstoši bērna vecumam un brieduma pakāpei.²⁹ Bērna viedoklis ir jāuzklausā neatkarīgi no bērna vecuma, turklāt bāriņtiesai ir jāpievērš bērna viedokli, nevis pasīvi jāgaida iniciatīva no bērna puses. Bērna viedokļa respektēšana ir atkarīga no 2 kritēriju summas: bērna vecuma un brieduma pakāpes. Vienlaikus ne minētā, ne citas tiesību normas nenosaka bērnam obligātu pienākumu viedokli paust. Tādējādi bērnam ir jādod iespēja viedokli paust, vienlaikus izprotot, ka bērnam nav pienākums to sniegt, un personām, kas uzklausā bērna viedokli, bērns par to ir jāinformē. Ja bērns atsakās sniegt savu viedokli, tas fiksējams rakstveidā un pievienojams lietas materiāliem. Tāpat tas atspoguļojams atzinumā, norādot apstākļus, kā bērna pozīcija nesniegt viedokli izpaudusies un kā tā fiksēta.

Bērnu viedokli izskatāmajā lietā bāriņtiesa noskaidro bērna ierastajā vidē vai citā drošā vidē. Bāriņtiesa bērna viedokli var noskaidrot bāriņtiesā, ja bērns pats izteicis vēlmi ierasties bāriņtiesā.

Svarīgi!

Būtiski, lai bāriņtiesa gūst pārliecību, ka tā ir bērna vēlme ierasties un sarunu bāriņtiesā. Īpaša vērība vēršama, ja bāriņtiesa secina, ka vecāki vai kāda trešā persona vairākkārt vai vēl papildus jau noskaidrotajam bērna viedoklim, uzstāj uz bērna viedokļa uzklauššanu bāriņtiesā. Tad bērns informējams, ka viņam ir tiesības arī nesniegt viedokli.

Bērna izteikto viedokli bāriņtiesa noformē rakstiski.³⁰ Bāriņtiesai jāfiksē, kādos apstākļos ir skaidroti bērnu viedokļi, t.sk. kā pārbaudīta bērnu identitāte. Piemēram, bāriņtiesā saņemts rakstveida dokuments, kurā pausts bērnu viedoklis. Neskatoties uz minēto, bāriņtiesai būtu veicamas darbības, lai pārliecinātos par rakstītāja identitāti. Proti, bāriņtiesas pārstāvim veicot sarunu ar bērnu vai lūdzot to darīt citam speciālistam, sniedzami tam konkrēti jautājumi, kuri jānoskaidro.

Papildus skaidrojumu par bērna labāko interešu ievērošanu saistībā ar bērna līdzdalību ar viņu saistītu lēmumu pieņemšanas procesos un bērna viedokļa uzklauššanu skatīt meto-disko ieteikumu 1.4.7 un 1.4.8. apakšnodaļās.

²⁹ Minētais princips nostiprināts gan starptautiskos tiesību aktos, gan secīgi iekļauts nacionālajos tiesību aktos. Proti, tas nostiprināts [Apvienoto Nāciju Organizācijas Bērnu tiesību konvencijas](#) 12.panta pirmajā daļā un sistēmiski arīdzan [BTAL 13.panta](#) pirmajā daļā un [20.panta](#) otrajā daļā

³⁰ [Bāriņtiesas noteikumu 42.punkts](#)

1.2.2.6. Psihologa atzinuma iegūšana par personas vai ģimenes psiholoģisko izpēti

Jāievēro, ka psihologa atzinumu tiesām, bāriņtiesām un citām bērnu tiesību aizsardzības institūcijām sniedz personas, kuras ir tiesīgas to veikt atbilstoši [Psihologu likuma](#) un [BTAL](#) normām.

Proti, psihologa atzinums ir psihologa sagatavots dokuments, kas izstrādāts, veicot personas psiholoģisko izpēti (novērtēšanu).³¹

Svarīgi!

Nav pieļaujams, ka atzinumu sniedz psihologs, kurš kā bāriņtiesas loceklis šīs lietas ietvaros, veicis citas darbības, t.sk. piedalījies koleģiāla lēmuma pieņemšanā.

Psihologa atzinumu par psiholoģiskās izpētes rezultātiem tiesai, bāriņtiesai u.c. iestādēm lietās, kas saistītas ar bērnu tiesību aizsardzību, ir tiesīga sniegt persona:

- kura ieguvusi vismaz maģistra grādu psiholoģijā;³²
- kuras profesionālā darbība bērnu un ģimenes izpētē sasniedz vismaz piecus gadus;³³
- kura ir reģistrēta Psihologu reģistrā;³⁴
- kura ir sertificēta Klīniskās un veselības psiholoģijas vai Juridiskās psiholoģijas profesionālās darbības jomā;³⁵
- ja psihologs ir reģistrēts [Psihologu reģistrā](#), bet vēl nav sertificēts, tad atzinuma sagatavošanu pārrauga un to paraksta arī psihologa darbību pārraugošais psihologs – pārraugis;³⁶
- izglītības un skolu psiholoģijas un Militārās psiholoģijas jomā sertificētie psihologi atzinumus sniedz tikai atbilstoši savas darbības specifiskai kompetencei.³⁷

Svarīgi!

Psihologu reģistrs publiski pieejams Valsts izglītības informācijas sistēmas interneta tīmekļa vietnē: <https://www.viis.gov.lv/registri/psihologi>

Gadījumos, kad bāriņtiesa lūdz psihologu sniegt atzinumu, vienmēr sastādāms rakstveida pieprasījums, minot atzinuma sniegšanas mērķi un objektīvu konkrētās situācijas pamatinformāciju.

³¹ [Psihologu likuma 13.panta](#) pirmā daļa

³² [BTAL 5.2 pants](#)

³³ [BTAL 5.2 pants](#)

³⁴ [Psihologu likuma 5. un 13.pants](#)

³⁵ [Psihologu likuma 9.pants](#) un [Psihologu sertifikācijas padomes sniegtā informācija Par psihologu sagatavotajiem dokumentiem](#)

³⁶ [Psihologu likuma 13.panta](#) trešā daļa

³⁷ [Psihologu sertifikācijas padomes sniegtā informācija Par psihologu sagatavotajiem dokumentiem](#)

Psihologa atzinumā norāda šādu informāciju:

- pasūtītāju un klientu (institūciju, kas pieprasījusi atzinumu);
- psiholoģiskās izpētes (novērtēšanas) mērķi;
- psiholoģiskās izpētes (novērtēšanas) laiku un vietu;
- pamatinformāciju par klientu, kas ir vai var būt nepieciešama atzinuma sagatavošanas procesā (tai jābūt objektīvai informācijai par visiem lietas apstākļiem);
- psiholoģiskajā izpētē (novērtēšanā) izmantotās metodes;
- novērojumus psiholoģiskās izpētes (novērtēšanas) laikā, klienta motivāciju un izpētes ierobežojumus;
- psiholoģiskās izpētes (novērtēšanas) rezultātus un analīzi;
- argumentētus secinājumus un ieteikumus;
- informāciju par konfidencialitāti;
- atzinuma sagatavošanas datumu;
- psihologa vārdu, uzvārdu, sertifikāta numuru un izsniegšanas datumu;
- Ja atzinumu gatavo psihologs, kurš nav saņēmis psihologa sertifikātu, atzinuma sagatavošanu pārrauga un to paraksta arī psihologa darbību pārraugošais psihologs – pārraugs.

§ Tiesu prakse

Psihologes I.K 2011. gada [...] un 2012. gada [...] veiktos psihologa atzinumus Civillietu tiesu kolēģijai nav iespējams novērtēt objektīvi, jo šajos atzinumos nav vērtēti visi apstākļi, paļaujoties tikai uz atbildētāja sniegto situācijas izklāstu. Ar prasītāju psiholoģe nav centusies sazināties, viņas izpēti nav veikusi. Tādēļ psihologam kā speciālistam, uzklusot tikai vienas ieinteresētas personas viedokli, veicot atzinumu, nav iespējams izvērtēt un izprast visu ģimenē pastāvošo situāciju kopumā.

Tādēļ psiholoģes I.K 2011. gada [...] un 2012. gada [...] veiktie atzinumi Civillietu tiesu kolēģijas ieskatā vērtējami kritiski un priekšroka, saskaņā ar Civilprocesa likuma 97. panta trešo daļu, dodama [...] bāriņtiesas psihologa atzinumā dotajiem secinājumiem. Šādu Civillietu tiesu kolēģijas pārliecību saskaņā ar Civilprocesa likuma 97.panta pirmo daļu vēl jo vairāk apstiprina 2015.gada [...] atzinumā Nr.[...] paustais bērna viedoklis un kontakta veidošanā ar psiholoģi.³⁸

Psiholoģiskās izpētes mērķis ir ar psiholoģisko metožu palīdzību veidot akurātu, ticamu un padziļinātu izpratni par klientu, lai veicinātu klienta dzīvē pozitīvas pārmaiņas. Mērķis var būt diagnosticējošs, bet izpētes rezultāti var arī kalpot korekcijas un konsultēšanas (ārstēšanas) paņēmieni izstrādei.

Jautājuma par bērna situāciju izšķiršanu tiesvedības ietvarā nav atbalstāma prakse, ka pušes bez objektīva un pamatota iemesla iegūst vairāku psihologu atzinumus par bērnu un veic bērnam atkārtotas izpētes. Šis apstāklis bāriņtiesai jau sākotnēji norādāms iesaistītajām pusēm³⁹, norādot uz kārtību un veidu, kā psihologu atzinums tiks veikts. Centra ieskatā, **vairāku**

³⁸ Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesu 2015.gada 2.novembra spriedums lietā Nr.C30519610

³⁹ Skat. šīs apakšnodaļas 3.punktā *Paskaidrojumu pieprasīšana no tiesvedības procesā iesaistītajām personām*

psihologu piesaistīšana bērna izpētes veikšanai nav samērojama ar informācijas iegūšanas mērķi un bērna labāko interešu nodrošināšanu. Katra psihologa apmeklējuma laikā bērns uztic informāciju, kas attiecas uz viņa privāto dzīvi, citām personām. Tiesvedības dalībniekiem katram iesniedzot atsevišķu psihologa atzinumu, kur ik reizi iesaistīts bērns, viņam var radīt nevajadzīgu un nozīmīgu stresu, kā arī veicināt lojalitātes konfliktu, ievērojot viņa iesaisti vecāku strīda risināšanā.

Neviens normatīvais akts neparedz obligātu psihologa atzinumu konkrētajā lietā. [Bāriņtiesu likuma 16. panta](#) septītais punkts nosaka, ka bāriņtiesai ir tiesības, nevis pienākums, lūgt psihologu veikt bērna psiholoģisko izpēti un saņemt psihologa atzinumu par izpētes rezultātiem. Piemēram, tiesvedības dalībniekiem jāvēršas pie bāriņtiesas pieaicināta vai sociālā dienesta psihologa, vai citādā veidā noteikta speciālista, kurš atbilst visiem kritērijiem atzinuma sniegšanai. Minētais princips pamatojams, ka šādu atzinumu iegūšanā būs nepieciešams iesaistīt bērnu.

§ Tiesu prakse

Vienlaicīgi tiesa vērs pieteicēja uzmanību uz to, ka nevajadzīga bērna pakļaušana psihologu konsultācijām ar mērķi panākt no psihologa tādu atzinumu, kas būtu kāda vecāka interesēs un kalpotu kā līdzeklis otra vecāka nomelnošanai, primāri lieki traumē bērnu. Turklāt šāda rīcība liecina nevis par vecāka vēlmi palīdzēt bērnam, bet gan par vecāka vēlmi apmierināt savas personiskās intereses.⁴⁰

Prakse pašvaldībās par psihologa izpētes apmaksu ir dažāda. Likumā [Par pašvaldībām 15.panta](#) 8.punktā nostiprināta viena no autonomajām pašvaldības funkcijām, kura nosaka gādāt par aizgādību, aizbildnību, adopciju un bērnu personisko un mantisko tiesību un interešu aizsardzību. Likuma norma nepārprotami norāda uz to, ka pašvaldībām nepieciešams gādāt par bērnu interešu aizsardzību. [Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likuma 1.panta](#) 18.punkts nosaka, ka sociālais dienests ir pašvaldības izveidota iestāde, kas sniedz sociālo palīdzību, organizē un sniedz sociālos pakalpojumus pašvaldības iedzīvotājiem. Savukārt [Bērnu tiesību aizsardzības likuma 26.panta](#) otrā daļa nosaka, ja vecāku un bērna attiecības nenodrošina bērna attīstībai labvēlīgu vidi vai bērns ir hroniski slims, pašvaldība palīdz ģimenei, nodrošinot psihologa, sociālā pedagoga vai cita speciālista konsultāciju [...]. Ņemot vērā minēto, pašvaldībā būtu jābūt skaidri paredzētam, vai un kā vai kādā apmērā tiek apmaksātas un organizētas psiholoģiskās izpētes šādu kategoriju lietās.

1.2.2.7. Informācijas iegūšana par bērna saskarsmi ar vecākiem un citām personām

Iegūstot informāciju par bērna saskarsmi ar vecākiem vai citām personām, būtiski iegūt objektīvu informāciju. Proti, iegūstot informāciju ne vien no tieši iesaistītajām personām, bet arī iegūstot informāciju no citām iestādēm un speciālistiem, kas iesaistīti konkrētās lietas risināšanā.

⁴⁰ Administratīvās rajona tiesas Rīgas tiesu nama 2013.gada 17.jūlija spriedums lietā Nr.A420331013

Šajā procesā nozīmīgi skaidrot informāciju, kas ietver ne vien **saskarsmes īstenošanu kvantitatīvā tās izpausmē** (kad notika/ kad nenotika – kāpēc nenotika; cik ilgi, cik bieži utt.; tā notika pēc pieaugušā iniciatīvas vai bērna iniciatīvas utt.), bet pēc iespējas **arī – kvalitatīvā tās izpausmē**. Proti, skaidrojot, kā notikusi saskarsme, kā pieaugušais veidojis attiecību ar bērnu, kāda bijusi minēto personu līdzšinējā iesaiste bērna dzīvē un attiecību raksturs ar bērnu. Skaidrojama arī informācija par izrādīto interesi par bērnam nozīmīgiem jautājumiem un iesaisti šajos procesos.

Ja saskarsmes īstenošanā bijusi piesaistīta saskarsmes persona, iegūstama objektīva informācija no tās gan par saskarsmes kvantitatīvajiem rādītājiem, gan tās īstenošanas kvalitātes vērojumiem.

Tikai minēto kritēriju kopsakara izvērtējums tiesai var sniegt papildus pierādījumus tāda lēmuma pieņemšanā, kas atbilstošs konkrētā bērna labākajām interesēm.

5.2.2.8. Informācijas iegūšana par personām, kas dzīvo vai ir zināms, ka dzīvos ar bērnu vienā mājsaimniecībā

Bāriņtiesai ir pienākums veikt noteiktas darbības, lai iegūtu informāciju par tām personām, kas dzīvo vai ir zināms, ka dzīvos ar bērnu vienā mājsaimniecībā. Minētais izvērtējums īpaši būtisks, sniedzot atzinumu tiesai par bērna dzīvesvietu.

Ziņu iegūšana un apkopošana veicama vispusīgi, atbilstoši **5.2.2 apakšnodalā** norādīto darbību veikšanai. Proti, veicot dzīves apstākļu pārbaudi; skaidrojot šo personu viedokli; iegūstot informāciju no sodu reģistra vai citiem reģistriem; iegūstot ziņas par to, kādas ir vienā mājsaimniecībā dzīvojušo pieaugušo attiecības (piemēram, savstarpēja fiziska vai emocionāla vardarbība, kas īstenota bērna klātbūtnē); izpratnes apjoms par bērnu vajadzībām utt.

Vienlaikus vēršama uzmanība, ka attiecībā uz personu, kura izcietusi sodu, jāņem vērā, ka sodāmība pati par sevi nav imperatīvs pienākums vienveidīgu secinājumu veikšanai. Vienlaikus tas ir faktors, kas prasa papildus rūpīgu izvērtējumu. Proti, ikkatrā gadījumā veicama analīze, kas ietver tādu kritēriju vērtēšanu kā pārkāpuma iemesls, recidīvs, personas iesaiste rehabilitācijas procesos u.c.

Piemēram, atšķirīgi būs vērtējami sekojošie gadījumi.

1.piemērs

Pirms 7 gadiem persona atzīta par vainīgu par fizisku vardarbību pret nepilngadīgo, atkārtoti pārkāpumi nav konstatēti. Sodītā persona pēc soda noteikšanas piedalījies sociālās rehabilitācijas pasākumos vardarbību veikušām personām un turpinājusi sadarboties ar sociālo dienestu, pilnveidojot izpratni par bērna vajadzībām un attīstot zināšanas un prasmes bērna aprūpes un uzraudzības veikšanā.

2.piemērs

Persona vairākkārtīgi sodīta par vardarbību pret bērnu: pirms 10, 7, 6, un 3 gadiem. Vērtējot izdarītos pārkāpumus, secināms, ka persona pielieto vienas un tās pašas audzināšanas metodes, kas saistās ar fiziska soda pielietošanu un emocionālu vardarbību. Personas sadarbība ar sociālo dienestu notiek tikai pēc dienesta iniciatīvas, persona neiesaistās piedāvātajos atbalsta pakalpojumos, lai novērstu kaitējošu rīcību.

3.piemērs

Pirms 3 gadiem persona atzīta par vainīgu atkritumu apsaimniekošanas noteikumu pārkāpšanā, pilnā apmērā veikusi gan noteiktos piespiedu darbus. Nav fiksēti citi pārkāpumi vai darbības, kas liecina par risku personas spējai veikt bērna aprūpi un uzraudzību.

1.2.2.9. Ziņas par personas vardarbību pret bērnu vai bērna vecāku

(informācija aktualizēta 10.01.2024.)

[Bērnu tiesību aizsardzības likumā](#) ir definēts jēdziens vardarbība⁴¹ - visu veidu fiziska vai emocionāla cietsirdība, seksuāla izmantošana, pamešana novārtā vai cita veida izturēšanās, kas apdraud vai var apdraudēt bērna veselību, dzīvību, attīstību vai pašcieņu.

Ziņu iegūšana un sniegšana par vardarbību pret bērnu vai bērna vecāku nozīmē bāriņtiesas pienākumu iegūt un vērtēt objektīvu informāciju par iespējamu vardarbību. Minētā informācija var būt ietverta tādos avotos kā, piemēram, gan iesniegumā policijai un policijas sniegtajā informācijā par procesa virzību; gan psihologa atzinumā; gan informācijā par administratīvo sodu vai kriminālsodu, kas piespriests saistībā ar pielietotu vardarbību; gan policijas vai tiesas noteiktā pagaidu aizsardzība pret vardarbību; gan personas iesniegumā vai paskaidrojumā šī jautājuma kontekstā u.c. lietā esoša informācija.

Prakses piemērs

No bāriņtiesas lietas materiāliem konstatējams, ka bāriņtiesa par zēna tēva iespējamo emocionālo vardarbību pret dēlu bija informēta gan no zēna mātes iesniegumiem, gan veiktajām pārrunām ar zēna māti, gan psihologa atzinuma. Vienlaikus no bāriņtiesas lietas materiāliem nav konstatēts, ka māte vai bāriņtiesa būtu lūgusi Valsts policiju pārbaudīt bērna mātes iesniegumā minēto informāciju par iespējamo emocionālo vardarbību pret dēlu viņa tēva ģimenē, lūdzot policiju tās kompetences ietvaros veikt nepieciešamās darbības, lai novērstu iespējamus noziedzīgos nodarījumus pret nepilngadīgo bērnu, vai patstāvīgi izprasījusi policijas rīcībā esošo informāciju, vai ieguvusi ziņas par vecāku sodāmībām no Soda reģistra.

Centra ieskatā šāda bāriņtiesas rīcība nav pietiekama un atbilstoša tiesiskajam regulējumam, līdz ar to atzīstams, ka bāriņtiesas darbības konkrētajā situācijā nebija vērstas uz to, lai nodrošinātu bērnu tiesības un intereses vislabākajā veidā.

Īpaša uzmanība vēršama, ka bāriņtiesu darbību regulējošie normatīvie akti paredz **bāriņtiesas pienākumu reaģēt visos gadījumos, kad bāriņtiesas rīcībā ir informācija par iespējamu vardarbību ģimenē, kas vērsta pret bērnu**. Proti, par vardarbību pret bērnu nekavējoties ir jāvēršas policijā apstākļu noskaidrošanai, vardarbības novēršanai un vainīgā noskaidrošanas gadījumā – procesa virzīšanai uz atbilstoša soda saņemšanu.

[BTAL 6. panta](#) otrā daļa paredz, ka visām darbībām attiecībā uz bērnu neatkarīgi no tā, vai tās veic valsts vai pašvaldību institūcijas, sabiedriskās organizācijas vai citas fiziskās un juridiskās personas, kā arī tiesas un citas tiesībaizsardzības iestādes, prioritāri ir jānodrošina bērna

⁴¹ [BTAL 1.panta](#) 9.¹ apakšpunkts

tiesības un intereses. Minētā likuma [73. panta](#) otrajā daļā noteikts, ka daļu veselības aprūpes, pedagoģiskie, sociālās sfēras vai policijas darbinieki, kā arī vēlētas valsts un pašvaldību amatpersonas, kurām kļuvis zināms par bērna tiesību pārkāpšanu un kuras par to nav ziņojušas minētajām institūcijām, par neziņošanu saucamas pie likumā noteiktās atbildības.

Centrs sagatavojis detalizētus metodiskos ieteikumus bāriņtiesām par vardarbības pret bērniem novēršanu ([Rokasgrāmatas bāriņtiesām 1.sējums](#).)

1.2.2.10. Uzaicinājuma nosūtīšana dalībai bāriņtiesas sēdē

Bāriņtiesa var uzaicināt piedalīties sēdē psihologu vai citu speciālistu; institūcijas pārstāvi, lai tas atbilstoši kompetencei dotu atzinumu lietā; centra ekspertu vai citu centra vadītāja norīkotu amatpersonu; lietā pieaicinātu tulku.⁴² Vienlaikus [...] nepieciešamības gadījumā, bāriņtiesa pēc savas iniciatīvas var nozīmēt lietas izskatīšanu bāriņtiesas sēdē personas, kuras intereses skar atzinums, klātbūtnē.⁴³ Vienlaikus vēršam uzmanību, ja lietas dalībnieki uzaicināti dalībai bāriņtiesas sēdē, neatceļ bāriņtiesas pienākumu rakstveidā lūgt tiem iesniegt savus viedokļus par jautājuma izskatīšanu bāriņtiesas sēdē un sniegt papildus viedokli vai pierādījumus, kam ir nozīme lietā. Proti, minētā informācija iegūstama pirms bāriņtiesas sēdes.

Gadījumos, kad bāriņtiesa uz tās sēdi aicina speciālistus, institūciju pārstāvjus, lietas dalībniekus vai citas personas dalībniekus, tā par sēdes norises laiku un vietu paziņo vismaz 10 darbdienu pirms bāriņtiesas sēdes [Paziņošanas likumā](#) noteiktajā kārtībā.⁴⁴ Detalizētāku izklāstu par [Paziņošanas likumā](#) ietverto tiesisko regulējumu un tā attiecināmību skatīt šīs [apakšnodalas 3.punktā](#).

Bāriņtiesai uzaicinājumā jānorāda:⁴⁵

- bāriņtiesas nosaukumu un adresi;
- uzaicināmās fiziskās personas vārdu, uzvārdu, deklarētās dzīvesvietas adresi vai juridiskās personas nosaukumu un atrašanās vietu (juridisko adresi);
- ierašanās laiku un vietu;
- tās lietas nosaukumu, kurā persona uzaicināta;
- norādi, kādā statusā persona tiek uzaicināta;
- norādi, ka bāriņtiesa lietu var izskatīt bez administratīvā procesa dalībnieku klātbūtnes, ja ir ziņas par to, ka administratīvā procesa dalībniekiem ir noteiktā kārtībā paziņots par lietas izskatīšanu un viņi nav ieradušies uz attiecīgo sēdi, kā arī nav paziņojuši neierašanās iemeslu;
- norādi par tiesībām iepazīties ar lietas materiāliem (detalizētāks izklāsts [1.2.3 apakšnodalā](#)).

⁴² [Bāriņtiesas darbības noteikumu 44.punkts](#)

⁴³ [2020. gada 22. septembra Ministru kabineta noteikumu „Grozījumi Ministru kabineta 2006. gada 19.decembra noteikumos Nr. 1037 „Bāriņtiesas darbības noteikumi” sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojums \(anotācija\)](#)

⁴⁴ [Bāriņtiesas darbības noteikumu 45.punkts](#)

⁴⁵ Atbilstoši [Bāriņtiesas darbības noteikumu 47.punktam](#)

1.2.3. Lietas dalībnieku procesuālās tiesības atzinumu pēc tiesas pieprasījuma sniegšanas procesā un bāriņtiesas darbības šo tiesību ievērošanā

Lietas dalībniekiem ir tiesības vērsties bāriņtiesā un **sniegt savu viedokli par situāciju, kā arī citus pierādījumus**, kam ir nozīme lietā. Bāriņtiesa pieņem apmeklētājus ne retāk kā divas reizes nedēļā (vismaz reizi nedēļā apmeklētājiem izdevīgā laikā) bāriņtiesas nolikumā noteiktajā kārtībā. Tādējādi lietas dalībnieks bāriņtiesas norādītajā laikā var sniegt visus tā rīcībā esošos pierādījumus, kas attiecināmi uz konkrēto lietu. Iesniegtie pierādījumi pievienojami lietas materiāliem un tiem sniedzams vērtējums atzinumā.

Lietas dalībniekiem, kuri bāriņtiesā ir iesnieguši attiecīgu iesniegumu, **ir tiesības iepazīties ar lietas materiāliem**. Tiesības iepazīties ar lietas materiāliem tiek piešķirtas ar mērķi nodrošināt to, ka lietas dalībnieks izteiktu savu viedokli vai iesniegtu papildus pierādījumus pirms lēmuma pieņemšanas. Tādējādi ļaujot lietas dalībniekam pārliecināties par to informācijas un pierādījumu apjomu, pamatojoties uz ko, iestāde pieņem lēmumu, kā arī realizēt savas tiesības iesniegt visus pierādījumus, kas ir personas rīcībā un apliecina pausto viedokli.

Personai, kura iepazīstas ar lietas materiāliem, bāriņtiesa nodrošina iespēju izrakstīt no lietas materiāliem vai, izmantojot personas tehniskos līdzekļus, nofotografēt nepieciešamo informāciju vai ar tehniskiem līdzekļiem izgatavot lietā esošo dokumentu kopijas. Par to izdara atzīmi lietas uzziņas lapā. Bāriņtiesai ir tiesības atteikt lietā esošo dokumentu kopiju izsniegšanu atkārtoti, ja attiecīgais pieprasījums nav pamatots ar objektīviem iemesliem.⁴⁶ Vienlaikus noteikts, ka bāriņtiesa var ierobežot lietas dalībnieka un tā pilnvarotā pārstāvja tiesības iepazīties ar tādiem lietas materiāliem, kuros iekļautās informācijas atklāšana var radīt bērnam būtisku kaitējumu.^{47/48}

Iepazīšanās ar lietas materiāliem notiek bāriņtiesas telpās bāriņtiesas darbinieka klātbūtnē.⁴⁹ Lietas uzziņas lapā veicama atzīme par iepazīšanos ar lietas materiāliem un dokumentu kopiju vai norakstu izsniegšanu norādot veiktās darbības veidu, laiku un apliecinot to ar parakstu.⁵⁰

Ja nav iespējams nodrošināt iepazīšanos ar lietas materiāliem pieprasījuma saņemšanas dienā, bāriņtiesa vienojas ar personu par laiku, bet ne vēlāk par trim darbdienām, kad būs iespējams iepazīties ar lietas materiāliem. Minētā kārtība piemērojama arī attiecībā uz bāriņtiesas rīcībā esošo dokumentu vai lēmumu norakstu, izrakstu vai kopiju izgatavošanu un izsniegšanu.⁵¹

⁴⁶ [Bāriņtiesas noteikumu 98.³ punkts](#)

⁴⁷ [2020. gada 22. septembra Ministru kabineta noteikumu „Grozījumi Ministru kabineta 2006. gada 19.decembra noteikumos Nr. 1037 „Bāriņtiesas darbības noteikumi” sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojums \(anotācija\)“](#)

⁴⁸ [Bāriņtiesas noteikumu 14.punkts](#)

⁴⁹ [Bāriņtiesas noteikumu 16.punkts](#)

⁵⁰ [Bāriņtiesas noteikumu 29.punkts](#)

⁵¹ [Bāriņtiesas noteikumu 15.punkts](#)

Procesa dalībnieks, pamatojams savu lūgumu, **var lūgt nomainīt personu, kura piedalās lietas sagatavošanā vai sēdes izskatīšanā.**

Proti, procesa dalībnieks var rakstiski lūgt bāriņtiesu nomainīt personu, kura piedalās lietas sagatavošanā. Bāriņtiesa trīs darbdienu laikā pieņem lēmumu un paziņo to iesniedzējam.⁵² Ja administratīvā procesa dalībnieks konstatē, ka bāriņtiesas sēdes sastāvā ir persona, kura saskaņā ar normatīvajiem aktiem nav tiesīga piedalīties lietas izskatīšanā, administratīvā procesa dalībnieks var lūgt noraidīt sēdes sastāva dalībnieku.⁵³

Tādējādi tiek nodrošināta privātpersonas tiesību ievērošana, ļaujot sekot, lai bāriņtiesu procesā nepārstāvētu persona, kas varētu ietekmēt lietas iznākumu. Atbilstoši [Administratīvā procesa likuma 37.panta](#) pirmajā daļā noteiktajam, persona, kas nevar pārstāvēt iestādi, ir persona, kurai:

- konkrētajā lietā rodas vai var rasties interešu konflikts;⁵⁴
- par kuras objektivitāti pastāv pamatotas šaubas;⁵⁵
- uz kuru attiecas citi likumā paredzētie ierobežojumi.

Ja bāriņtiesā saņemts lūgums bāriņtiesu **nomainīt personu, kura piedalās lietas sagatavošanā**, tas pievienojams lietas materiāliem. Lūgumā jābūt ietvertiem motīviem un bāriņtiesai šie motīvi ir jāvērtē. Nemotivētu lūgumu bāriņtiesai nav jāizskata.⁵⁶ Pamatojoties uz minēto, bāriņtiesai jāvērtē iesniegtais lūgums un jāveic attiecīgas darbības, apmierinot vai noraidot minēto lūgumu 3 dienu laikā no lūguma saņemšanas.

Atbilstoši Administratīvā procesa likuma komentāros⁵⁷ sniegtajam skaidrojumam lēmums noformējams rakstveidā administratīvā akta formā, saturot arī tā pamatojumu (kāpēc attiecīgā persona netiek nomainīta) tikai gadījumos, kad lūguma iesniedzēja prasījums ir noraidīts un iesniedzējs ir lūdzis lēmumu viņam izsniegt. Vienlaikus vēršam uzmanību, ja iestādē saņemts

⁵² [Bāriņtiesas noteikumu 43.punkts](#)

⁵³ [Bāriņtiesas noteikumu 56.punkts](#)

⁵⁴ Atbilstoši likuma "[Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā](#)", [1.panta](#) piektajā punktā noteikts, ka interešu konflikts ir situācija, kurā valsts amatpersonai, pildot valsts amatpersonas amata pienākumus, jāpieņem lēmums vai jāpiedalās lēmuma pieņemšanā, vai jāveic citas ar valsts amatpersonas amatu saistītas darbības, kas ietekmē vai var ietekmēt šīs valsts amatpersonas, tās radnieku vai darījumu partneru personiskās vai mantiskās intereses.

Kā norādīts Administratīvā procesa likuma komentāros A un B daļā, autoru kolektīvs Dr.iur. J. Briedes zinātniskajā redakcijā, Tiesu nama aģentūra, 2013, 1058 lpp (428.lpp) Minētā likuma izpratnē radnieki ir tēvs, māte, vecāmāte, vecaistēvs, bērns, mazbērns, adoptētājs, adoptētais, brālis, māsa, pusmāsa, pusbrālis, laulātais. Savukārt darījuma partneri ir fiziskā vai juridiskā persona vai uz līguma pamata izveidota fizisko vai juridisko personu apvienība, kas saskaņā ar likuma noteikumiem ir deklarējamās darījumu attiecībās ar valsts amatpersonu.

[..] Komentējamais pants arī tiešā tekstā noteic, ka ierobežojums pārstāvībai rodas ne tikai tad, ja interešu konflikts pastāv, bet arī tad, ja tas var rasties. Respektīvi, likumdevējs ir vēlējies izslēgt jebkādu ieinteresētību no atbildētāja iestādi pārstāvošās personas puses.

⁵⁵ Kā norādīts Administratīvā procesa likuma komentāros A un B daļā, autoru kolektīvs Dr.iur. J. Briedes zinātniskajā redakcijā, Tiesu nama aģentūra, 2013, 1058 lpp (429.lpp) šī norma attiecas uz tiem gadījumiem, kad nav konstatējams interešu konflikts, bet no konkrētās lietas apstākļiem ir secināms, ka lēmuma pieņēmējs jebkādā citā veidā izņēmuma pieņemšanas procesā nav bijis neitrāls, tas ir, pastāv pamatotas šaubas par personas objektivitāti.

⁵⁶ Administratīvā procesa likuma komentāros A un B daļā, autoru kolektīvs Dr.iur. J. Briedes zinātniskajā redakcijā, Tiesu nama aģentūra, 2013, 1058 lpp (431.lpp)

⁵⁷ Turpat

personas iesniegums ar lūgumu nomainīt personu, kura piedalās lietas vešanā un bāriņtiesa lūgumu apmierinājusi vai noraidījusi un iesniedzējs nav lūdzis izsniegt lēmumu, uz minēto iesniegumu sniedzama rakstveida atbilde likumā noteiktajā kārtībā, bet nav atsevišķi nosūtāms rakstveida lēmums, kas sagatavots rakstveida administratīvā akta formā.

Ja noraidījums tiek izteikts bāriņtiesas priekšsēdētājam, viņa vietniekam vai bāriņtiesas loceklim kā sēdes dalībniekam⁵⁸ bāriņtiesas sēdes laikā,⁵⁹ par to jāveic ieraksts sēdes protokolā.⁶⁰ Šajā gadījumā bāriņtiesa uzklasa sēdes sastāva dalībnieku, kuram noraidījums pieteikts. Lēmumu par pieteikto noraidījumu pieņem pārējais sēdes sastāvs, apspriežoties atsevišķā telpā. Ja noraidījums pieteikts vismaz diviem sēdes sastāva dalībniekiem, lēmumu par pieteikto noraidījumu pieņem tas pats sēdes sastāvs, apspriežoties atsevišķā telpā.⁶¹

Ja noraidījums ir pamatots, lietas izskatīšanu atliek, izdara atzīmi lietā vai sēdes protokolā un to nodod izskatīšanai citam bāriņtiesas sēdes sastāvam. Ja nav iespējams lietu izskatīt citā sēdes sastāvā un attiecīgās pašvaldības teritorijā darbojas vairākas bāriņtiesas, lietu izskatīšanai nodod attiecīgās pašvaldības citai bāriņtiesai. Ja attiecīgās pašvaldības teritorijā lietu izskatīt nav iespējams, lietu izskatīšanai nosūta citai tuvākajai bāriņtiesai.⁶² Attiecīgi – ja noraidījums nav pamatots, par to izdara atzīmi sēdes protokolā un turpina lietas izskatīšanu.

1.2.4. Bāriņtiesas sēde un sēdes protokols

Gadījumos, kad bāriņtiesa uz bāriņtiesas sēdi izsūtījusi uzaicinājumus tiesvedības dalībniekiem vai speciālistiem, uzsākot sēdi **jānoskaidro vai uzaicinātās personas ieradušās.**

Bāriņtiesai noteikts **kategorisks imperatīvs atlikt bāriņtiesas sēdi**, ja:⁶³

- uz bāriņtiesas sēdi neierodas kāds no administratīvā procesa dalībniekiem un viņam nav paziņots par bāriņtiesas sēdes laiku un vietu, izņemot gadījumus, kad administratīvā procesa dalībniekam nav iespējams paziņot par lietas izskatīšanu tāpēc, ka viņš nav deklarējis dzīvesvietu un nav zināma viņa faktiskā atrašanās vieta;
- ja kāds no lietas dalībniekiem, kuram paziņots par bāriņtiesas sēdes laiku un vietu, neierodas tāda iemesla dēļ, kuru bāriņtiesas sēdes sastāvs atzīst par attaisnojošu.

Ievērojot konkrēto kategoriju lietu specifiku un praksē konstatēto, kad kāds no lietas dalībniekiem apzināti novilcina atzinuma sniegšanu, bāriņtiesai kritiski, bet objektīvi vērtējami iesniegtie lūgumi bāriņtiesas sēdi atlikt, gadījumos, kad bāriņtiesa atzinusi, ka dalībnieka klātbūtne sēdē ir nepieciešama un aicinājusi dalībniekus sēdi.

Savukārt bāriņtiesa **lietu var izskatīt bez lietas dalībnieku klātbūtnes**, ja:

- lietas dalībniekam nav iespējams paziņot par lietas izskatīšanu tāpēc, ka viņš nav deklarējis dzīvesvietu un nav zināma viņa faktiskā atrašanās vieta;

⁵⁸ [Bāriņtiesu likuma 48.panta](#) otrā daļa

⁵⁹ [Bāriņtiesas noteikumu 56.punkts](#)

⁶⁰ [Bāriņtiesas noteikumu 57.punkts](#)

⁶¹ [Bāriņtiesas noteikumu 58.punkts](#)

⁶² [Bāriņtiesas noteikumu 59.punkts](#)

⁶³ [Bāriņtiesas noteikumu 52.punkts](#)

- ir ziņas par to, ka lietas dalībniekiem noteiktā kārtībā ir paziņots par lietas izskatīšanu un viņi nav ieradušies uz attiecīgo sēdi, kā arī nav paziņojuši neierašanās iemeslu vai ir lūguši izskatīt lietu bez viņu klātbūtnes un ir noskaidrota lietas izskatīšanai nepieciešamā informācija.

Prakses piemērs

No bāriņtiesas lietas materiāliem konstatējams, ka bāriņtiesa bērna tēvam uz viņa deklarēto dzīvesvietu ierakstītā vēstulē pa pastu nosūtījusi uzaicinājumu uz bāriņtiesas sēdi. No Latvijas Pasta sniegtās informācijas secināms, ka adresāts sūtījumu ir saņēmis. Vienlaikus bērna tēvs nav sazinājies ar bāriņtiesas darbiniekiem, kā arī nav informējis par to, ka nevarēs ierasties uz konkrēto sēdi. Ievērojot minēto, bāriņtiesa, uzsākot sēdi un konstatējot, ka lietas dalībnieks nav ieradies, kā arī nav paziņojis par neierašanās iemesliem un nav sazinājies ar bāriņtiesu, nolēma lietu izskatīt bez konkrētā lietas dalībnieka klātbūtnes.

Bāriņtiesa sēdi **var atlikt**.⁶⁴

- ja administratīvā procesa dalībnieks, kam paziņots par bāriņtiesas sēdes datumu un laiku, neierodas sēdē nezināma iemesla dēļ;
- bāriņtiesa uzskata, ka nav iespējams izskatīt lietu tāpēc, ka nav ieradies administratīvā procesa dalībnieks, lietā pieaicināts speciālists vai tulks;
- pēc administratīvā procesa dalībnieka lūguma, lai dotu viņam iespēju iesniegt pierādījumus, kam ir būtiska nozīme izskatāmajā lietā;
- ja administratīvā procesa dalībniekam nav bijusi nodrošināta iespēja iepazīties ar lietas materiāliem;
- ja bāriņtiesa atzīst, ka lietā nepieciešams iegūt papildu informāciju, kas būtiska konkrētās lietas izskatīšanai un tāda lēmuma pieņemšanai, kurš prioritāri nodrošina bērna labāko interešu ievērošanu.

Svarīgi!

Sēdi var atlikt objektīvi pamatotu iemeslu dēļ, ja sēdes atlikšana nerada risku bērna labāko interešu aizsardzības nodrošināšanai. Nav pieļaujama nesamērīga lietas izskatīšanas atlikšana, kā rezultātā ilgstoši netiek noregulētas vecāku domstarpības par bērna dzīvesvietu un saskarsmes kārtību.

Uz bāriņtiesas sēdi uzaicinātās personas paskaidrojumus sniedz mutiski. Proti, pat ja tie iepriekš iesnieguši rakstveida pierādījumus, uzaicinātās personas sniedz mutiskus paskaidrojumus par lietā nozīmīgiem apstākļiem. Lietā esošie rakstiskie pierādījumi un citi materiāli pēc lietas dalībnieku lūguma tiek nolasīti.⁶⁵

Bāriņtiesa lietu izskata un lēmumus **pieņem koleģiāli** bāriņtiesas sēdē. Bāriņtiesas sēdi vada bāriņtiesas priekšsēdētājs, bāriņtiesas priekšsēdētāja vietnieks vai bāriņtiesas priekšsēdētāja norīkots bāriņtiesas loceklis, tajā piedalās sēdes vadītājs un vismaz divi bāriņtiesas locekļi.⁶⁶

⁶⁴ [Bāriņtiesas noteikumu 53.punkts](#)

⁶⁵ Atbilstoši [Bāriņtiesas noteikumu 55.punktam](#)

⁶⁶ [Bāriņtiesu likuma 48.panta](#) pirmā un otrā daļa

Bāriņtiesa sēdes laikā izvērtē lietā esošos materiālus un lemj par atzinuma sniegšanu tiesai. Atzinums pieņemams, bāriņtiesai iegūstot objektīvu un izvērstu informāciju par abu vecāku spējām, prasmēm, kā arī līdzšinējā laika periodā veiktajām darbībām, īstenojot bērna aprūpi, audzināšanu, tajā skaitā citus aprūpes jēdzienu veidojošus elementus, neatkarīgi no tā, vai attiecīgās pašvaldības administratīvajā teritorijā deklarēta viena vai abu vecāku dzīvesvieta. Turklāt iegūtā informācija vērtējama kopsakarā ar vecāku prasībā, pretprasībā un paskaidrojumos tiesai norādīto.

Lēmumu bāriņtiesa pieņem ar vienkāršu balsu vairākumu. Nevienš no sēdes sastāva nav tiesīgs atturēties no balsošanas. Ja balsis dalās līdzīgi, izšķirošā ir sēdes vadītāja balss.⁶⁷ Bāriņtiesas loceklis, kuram par bāriņtiesas sēdē pieņemto lēmumu ir atšķirīgs viedoklis, to pamato un noformē rakstiski, kā arī 15 dienu laikā no lēmuma pieņemšanas dienas iesniedz sēdes vadītājam. Rakstiski noformētajam atsevišķajam viedoklim nosaka ierobežotas pieejamības informācijas statusu, un ar to var iepazīties: tiesa, kurā pārsūdzēts attiecīgais bāriņtiesas lēmums; bāriņtiesas priekšsēdētājs un centrs, vērtējot bāriņtiesas locekļa darbību.⁶⁸

Bāriņtiesas sēdes tiek fiksētas protokolā, kuru raksta sekretārs. Sēdes protokols ir rakstisks procesuāls dokuments, kurš apliecina to, kādas procesuālās darbības ir izpildītas vai nav izpildītas bāriņtiesas sēdes laikā. Pamatojoties uz protokolā minēto, iespējams pārbaudīt vai bāriņtiesa ievērojusi visas procesuālās normas, kas attiecināms uz sēdes gaitu un lēmuma pieņemšanu.

Protokols rakstāms sēdes laikā un tajā fiksē sēdes gaitu. Nav pieļaujams, ka sēdes gaitu fiksē bāriņtiesas loceklis, kurš vienlaikus piedalās lēmuma pieņemšanā. Bāriņtiesas sēdēs ir tiesības izmantot skaņu ierakstu.⁶⁹

Protokola tekstu raksta tagadnes formā, tiešās vai netiešās runas veidā, atspoguļojot sēdes gaitu un lietas dalībnieku teikto, neveidojot atstāstījuma formu. Protokols var tikt rakstīts gan rokrakstā, gan datorrakstā.

Protokolā norāda:

- sēdes datumu un vietu, norādot adresi;
- sēdes sākumu un beigas;
- personas, kuras piedalās sēdē, kā arī tās personas, kurām par sēdi ir paziņots, bet kuras nav ieradušās un neierašanās iemeslus;
- lietas dalībnieku teikto vai skaņu ieraksta datnes nosaukumu, ja bāriņtiesas sēdes gaita pilnā apjomā tiek fiksēta skaņu ierakstā un ieraksts tiek uzglabāts informācijas sistēmā, kas nodrošina konfidencialitāti, integritāti, pieejamību, auditācijas pierakstus un citas augsta riska informācijas drošības prasības;
- sēdē pieņemto lēmumu;
- vai bāriņtiesas sēdes gaitas fiksēšanai pilnā apjomā izmantots skaņu ieraksts.⁷⁰

⁶⁷ [Bāriņtiesas noteikumu 68.punkts](#)

⁶⁸ [Bāriņtiesas noteikumu 68.¹](#) un [68.² punkts](#)

⁶⁹ [Bāriņtiesu likuma 48.panta](#) pirmā daļa un [Bāriņtiesas noteikumu 60.punkts](#)

⁷⁰ [Bāriņtiesas noteikumu 61.punkts](#)

Ja izmantots skaņu ieraksts, bāriņtiesas sēdes protokolā norāda skaņu ieraksta datnes nosaukumu, ja bāriņtiesas sēdes gaita pilnā apjomā tiek fiksēta skaņu ierakstā un ieraksts tiek uzglabāts informācijas sistēmā, kas nodrošina konfidencialitāti, integritāti, pieejamību, auditācijas pierakstus un citas augsta riska informācijas drošības prasības.

Protokolā informācija fiksējama tā, lai tā būtu salasāma un nedziestoša. Proti, atbilstoši [Bāriņtiesas noteikumu 63.](#) un [64.punktā](#) noteiktajam, bāriņtiesas sēdes dalībniekiem pēc protokola parakstīšanas ir tiesības iepazīties ar bāriņtiesas sēdes protokolu. **Personas, kuras ir piedalījušās bāriņtiesas sēdē**, triju darbdienu laikā no protokola parakstīšanas dienas var iesniegt rakstveida piezīmes par protokolu, norādot tajā pieļautās nepilnības un neprecizitātes, izņemot gadījumu, kad bāriņtiesas sēdes gaita pilnā apjomā fiksēta, izmantojot skaņu ierakstu.⁷¹

Ja bāriņtiesas sēdes gaita pilnā apjomā fiksēta, izmantojot skaņu ierakstu, bāriņtiesa nodrošina bāriņtiesas sēdes dalībniekam skaņu ieraksta pieejamību nākamajā darbdienu pēc bāriņtiesas sēdes, savukārt skaņu ieraksta audioprotokola pieejamību – pēc trim darbdienu.

Tādējādi nesalasāms dokuments neatkarīgi no tā, kādā veidā tas ir sagatavots, pārkāpj tās personas, uz kuru tas attiecas, ar tiesību normām nodrošinātās tiesības, t.sk. iepazīties ar to (saprast tā saturu), kā arī celt iebildumus par pieļautajām nepilnībām vai neprecizitātēm.

1.2.5. Bāriņtiesas atzinuma struktūra, piemēru analīze un tā paziņošana

Atzinumu tiesai noformē rakstiski un apzīmogo. **Atzinumam jāsaturs gan ievaddaļa, gan aprakstošā daļa, gan motīvu daļa un rezolutīvā daļa.**⁷²

Lai gan atzinums nav vērtējams kā administratīvais akts [Administratīvā procesa likuma](#) izpratnē, tomēr ievērojot [Dokumentu juridiskā spēka likuma](#),⁷³ [Bāriņtiesas noteikumu](#),⁷⁴ [Dokumentu izstrādāšanas un noformēšanas kārtības](#)⁷⁵ izpratnē atzinums ir dokuments, kuram piemērojamas bāriņtiesu lēmumu noformēšanai attiecināmās prasības. Tādēļ sagatavojot atzinumu, visos gadījumos nepieciešams ievērot minēto normatīvo aktu prasības.

1. Atzinuma ievaddaļā norāda:⁷⁶

- atzinuma sagatavošanas vietu un laiku (lēmuma par atzinuma sniegšanu parakstīšanas vieta un protokolētās sēdes datums, kad pieņemts lēmums par atzinuma sniegšanu);
- bāriņtiesas nosaukumu;
- bāriņtiesas locekļu vārdus un uzvārdus (to bāriņtiesu locekļu, kuri piedalās sēdē lēmuma pieņemšanai par atzinuma sniegšanu);
- lietas izskatīšanas pamatojumu;

⁷¹ [Bāriņtiesas noteikumu 63.](#)¹ un [64.punkts](#)

⁷² [Bāriņtiesas noteikumu 98.](#)¹ un [98.](#)⁴ punkts

⁷³ [Dokumenta juridiskā spēka likuma 1.panta](#) pirmā daļa nosaka, ka dokuments ir jebkura rakstveida informācija, ko rada jebkurš publisko vai privāto tiesību subjekts, īstenojot iestādes vai amata [..].

⁷⁴ [Bāriņtiesu noteikumu IX](#)¹.nodaļa

⁷⁵ [Ministru kabineta 04.09.20218 noteikumi Nr.558 "Dokumentu izstrādāšanas un noformēšanas kārtība"](#)

⁷⁶ Ievērojot [Bāriņtiesas noteikumu 98.](#)⁴ punktā noteikto

- personas, kuras piedalās sēdē, un personas, kurām par sēdi ir paziņots, bet kuras nav iera-
dušās, kā arī neierašanās iemeslus, ja tie ir zināmi (attiecināms uz tām personām un speci-
ālistiem, kuriem izsūtīts uzaicinājums dalībai bāriņtiesas sēdē atbilstoši [Bāriņtiesas darbības
noteikumu 45.-51.pantā](#) noteiktajam);
- Ja atzinums sagatavots bāriņtiesas sēdē tās personas klātbūtnē, kuras intereses skar atzi-
nums, ievaddaļā pamato šādu nepieciešamību.

Atzinuma ievaddaļas paraugs

YY novads

dd.mm.gggg (vai gggg. gada dd.mēneša nosaukums)

Par atzinuma sniegšanu pēc tiesas pieprasījuma

YY novada bāriņtiesa, šādā sastāvā:

Sēdes vadītājs, bāriņtiesas priekšsēdētājs Vārds Uzvārds,

Bāriņtiesas loceklis Vārds Uzvārds,

Bāriņtiesas loceklis Vārds Uzvārds,

izskata lietu par atzinuma sniegšanu pēc tiesas pieprasījuma, pamatojoties uz XX pilsētas (ra-
jona) tiesas dd.mm.gggg (vai gggg. gada dd.mēneša nosaukums) lūgumu sniegt atzinumu par
.....

Uz bāriņtiesas sēdi uzaicināti un sēdē piedalās:

Speciālists Vārds Uzvārds, iestādes pārstāvis Vārds uzvārds.

Uz sēdi uzaicināts speciālists Vārds Uzvārds, kurš dd.mm.gggg bāriņtiesā rakstveidā iesniedzis
savu atzinumu un lūdz izskatīt sēdi bez tā klātbūtnes.

Uz sēdi uzaicinātas un piedalās personas, kuru intereses skar sniedzamais atzinums Vārds Uz-
vārds un Vārds Uzvārds, ievērojot saņemto viedokļu un paskaidrojumu klaji pretrunīgo un izslē-
dzošo raksturu, lietas pilnīgākas izpratnes iegūšanai.

2. Aprakstošajā daļā norāda:⁷⁷

- lietas apstākļus,
- informāciju par bērnu un ģimeni;
- uzskaita konstatētos faktus un iegūtos pierādījumus;

Atzinuma aprakstošajā daļā norādāma tā informācija, kas liecina par būtiskajām ziņām lietā
– tostarp, ziņas par bērnu, vecākiem vai citām bērnam nozīmīgām personām u.c. informācija,

⁷⁷ Ievērojot [Bāriņtiesas noteikumu 98.⁴ punktā](#) noteikto

kas sniedz ieskatu par situāciju izvērtēšanai par prasībā un paskaidrojumos vai pretprasībā ievvertajiem lūgumiem. Šo daļu apzīmē ar vārdiem “Aprakstošā daļa”.

Ziņas par faktiem ir noteikta informācija, kas nevar pastāvēt bez avota. Ziņas satur tādi objekti kā lietas, dokumenti, cilvēka atmiņa.⁷⁸ Šajā sadaļā norāda to informāciju, pamatojoties, uz kuru izdarīti secinājumi, un argumentus, uz kuru pamata iesniegtie pierādījumi noraidīti. Vēršama uzmanība, ka atsaukties var tikai uz tādiem faktiem, kas pārbaudīti un apstiprināti. Proti, jābūt dokumentāram pamatojumam, kas apliecina iegūtās ziņas un kas ir fiksētas sarunu protokolos, dzīves apstākļu pārbaudes aktos, protokolos par saņemto informāciju, kā arī jebkuros citos dokumentos, kas pievienoti konkrētajai lietai. Faktu uzskaitījumam jābūt īsam, bet precīzam. Lai to uzskatāmi atspoguļotu, ieteicami lietot uzskaites zīmes [cipars].

Ja lietas dalībnieks kādu no faktiem pozicionējis kā nozīmīgu un būtisku, bet bāriņtiesa to par būtisku neuzskata, fakts kā tāds norādāms aprakstošajā daļā, bet bāriņtiesas viedoklis argumentējams motīvu daļā.

Aprakstošās daļas piemērs

[1] dd.mm.gggg YY novada bāriņtiesā saņemts XX pilsētas (rajona) tiesas lūgums sniegt atzinumu lietā par bērna Ulda Bērziņa dzīvesvietas un atsevišķas aizgādības noteikšanu un saskarsmes izmantošanas kārtības noteikšanu. Tiesas lūgumam pievienoti prasības un pretprasības pieteikumi.

[1.1] Baiba Bērziņa dd.mm.gggg tiesā cēla prasību pret Andri Bērziņu par atsevišķas aizgādības nodibināšanu un saskarsmes kārtības noteikšanu ar 2017. gadā dzimušo dēlu Uldi Bērziņu. B.Bērziņas ieskatā, saskarsmes tiesību izmantošanas kārtība ar dēlu ir nosakāma, tiekoties ar viņu vienu reizi nedēļā divas stundas saskarsmes personas kvalificētas psiholoģes Daces Zariņas klātbūtnē.

Prasības pieteikumā norādīts, ka nepilnu gadu viņa ar atbildētāju nespēj un nevar īstenot kopīgu dēla aizgādību, jo vai nu prasītājs nav sasniedzams vai viņš kategoriski nepiekrīt tiem lēmumiem, kurus piedāvā B.Bērziņa par dēlam būtiskiem jautājumiem. Tāpat atbildētājs nepamatoti izjauc bērna dienas režīmu, nesaskaņojot ar prasītāju laikus, kad tiksies ar bērnu vai ņems bērnu pie sevis un vairākām dienām, kas rada bērnam emocionālus pārdzīvojumus un stresu, kā arī veicina bērnam ambivalentas jūtas pret vecākiem. Atbildētājs tiekas ar bērnu neregulāri, neievēro paša solījumus bērnam par to, kad ieradīsies ciemos, pēc kā dēls ļoti pārdzīvo un novērojams regress viņa attīstībā. Tādējādi pieteicēja secina, ka bērna tēvs neizprot bērna vajadzības un nespēj patstāvīgi sniegt emocionāli stabilu vidi bērna drošai attīstībai, kā rezultātā lūdz nodrošināt saskarsmi saskarsmes personas klātbūtnē. Prasības pieteicēja un atbildētājs ir vērsušies pie sertificēta mediatora, tomēr tas nav nesis pozitīvu rezultātu.

B.Bērziņa pirms gada uzsākusi kopdzīvi ar citu vīrieti un sasaista bērna tēva uzvedību ar šo faktu. Dēlam izveidojušās pozitīvas un sirsnīgas attiecības ar jauno dzīvesbiedru.

[1.2] A.Bērziņš cēlis pretprasību par dēla U.Bērziņa dzīvesvietas noteikšanu pie viņa, atsevišķas aizgādības noteikšanu un saskarsmes kārtības noteikšanu ar māti. A.Bērziņa ieskatā

⁷⁸ Līcis A. Prasības tiesvedība un pierādījumi. - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2003., 87.lpp

šobrīd bērnam ir apdraudoša situācija, dzīvojot kopā ar māti, ievērojot, ka bērns atstāts novārtā, jo visa uzmanība tiek veltīta attiecībām ar jauno dzīvesbiedru. To apliecina pirmsskolas izglītības iestādes audzinātāju sniegtā informācija A.Bērziņam un paša veiktie novērojumi par bērna emocionālo pašsajūtu. B.Bērziņa neveido nekādu dialogu ar A.Bērziņu un neļauj iesaistīties bērna audzināšanā un attīstībā būtisku jautājumu izlemšanā, kā arī patvaļīgi ierobežo iespēju tikt ar bērnu. A.Bērziņš ir ierosinājis strīdu risināt konstruktīvi un izmantot mediāciju, bet, ievērojot dēla mātes nevēlēšanos risināt situāciju pēc būtības, vien pastāvēt uz savu viedokli, tā nesusi neveiksmi. Ievērojot minēto, A.Bērziņš lūdz noteikt dēla dzīvesvietu pie viņa, noteikt viņam atsevišķu aizgādību un paredzēt dēla saskarsmes kārtību ar B.Bērziņu katru otro nedēļu no sestdienas rīta plkst.10.00 līdz svētdienas vakaram plkst.17.00, bērna mātei atbraucot pēc bērna un nogādājot atpakaļ pie A.Bērziņa.

[2] Bāriņtiesā saņemti lietas dalībnieku viedokļi un papildus pierādījumi:

[2.1] B.Bērziņas rakstveida viedoklis, paskaidrojot, ka.....

Papildus B.Bērziņa sniegusi viedokli par A.Bērziņa paskaidrojumā norādīto, ka..... Tāpat pievienota informācija, kas liecina, ka viņa nodrošina dēla pirmsskolas izglītības iestādes “Nosaukums” apmeklēšanu, interešu izglītības – futbola treniņu apmeklēšanu un veselības aprūpes nodrošināšanu (līgums par to, ka dēls apmeklē futbola skolas “Nosaukums” treniņus; ārstniecības personu konsultantu slēdzieni un apliecinoši dokumenti par to rekomendāciju izpildi).

[2.2.] A.Bērziņa rakstveida viedoklis, paskaidrojot, ka....

Papildus A.Bērziņš iesniedzis sertificēta mediatora Vārds Uzvārds dd.mm.gggg atzinumu par mediācijas rezultātiem un viņa raksturojumu, ko sniedzis darba devējs.

[3] YY novada bāriņtiesa skaidrojot lietas apstākļus un vērtējot bērna labākās intereses, vērtē lietā iegūto informāciju un faktus:

[3.1] B.Bērziņa un A.Bērziņš ir bērna U.Bērziņa vecāki, ko apliecina bērna dzimšanas apliecība Nr.....

[3.2] B.Bērziņa un A.Bērziņš dzīvojuši faktiskā kopdzīvē līdz bērna gada vecumam, pēc tam dzīvojuši šķirti: B.Bērziņa ar dēlu palikusi esošajā dzīvesvietā, kas ir viņas īpašums, bet A.Bērziņš pārcēlies un jaunu dzīvesvietu.

[3.3] Bāriņtiesas lietvedībā esošie materiāli norāda uz vecāku konfliktējošām attiecībām kopš 2020.gada decembra, kā rezultātā negatīvi iespaidotas bērna tiesības uz labvēlīgu sociālo vidi, kas nodrošina pilnvērtīgu fizisko un intelektuālo attīstību un netiek nodrošinātas bērna tiesības uz saskarsmi ar abiem vecākiem.

[3.4] Bāriņtiesa veikusi bērna dzīvesvietas apsekošanu, par ko sastādīts apsekošanas akts. Konstatēts, ka.....

Apsekošanas laikā skaidrots B.Bērziņas dzīvesbiedra Vārds Uzvārds viedoklis, iegūstot informāciju, ka.....

[3.5] Bērna dzīvesvietas apsekošanas laikā skaidrots bērna viedoklis, noskaidrojot, ka

[3.6] Bāriņtiesa veikusi A.Bērziņa dzīvesvietas apsekošanu par ko sastādīts apsekošanas akts. Konstatēts, ka.....

[3.7] Iegūta informācija no pirmsskolas izglītības iestādes “Nosaukums”, kur norādīts, ka

.....

[3.8] Iegūta informācija no bērna ģimenes ārsta Vārds Uzvārds, kas liecina, ka....

[3.9] Bāriņtiesa lūdza veikt psihologa izpēti un sniegt atzinumu par:1.....; 2..... 3;..... Bāriņtiesā saņemts psihologa Vārds Uzvārds dd.mm.gggg atzinums, kur norādīts, ka.....

[3.10] Iegūta informācija no YY novada sociālā dienesta, kur norādīts, ka....

[3.11] Iegūts psiholoģis Vārds Uzvārds viedoklis par bērna saskarsmes nodrošināšanu ar tēvu viņas klātbūtnē, kur norādīts, ka

[3.12] Aptaujāta bērna aukle Vārds Uzvārds, kura izņem bērnu no bērnudārza un katru darba dienu pavada ar bērnu laiku, kamēr B.Bērziņa vai viņas dzīvesbiedrs V.Uzvārds atgriežas no darba. Iegūtā informācija.....

3. Motīvu daļā norāda:⁷⁹

- iegūto ziņu analīzi saistībā ar tiesā iesniegto prasību;
- bāriņtiesas secinājumus un ieteikumus par bērna vai aizgādībā esošas personas interesēm atbilstošāko risinājumu un tā pamatojumu.

Atzinumam ir jābūt sastādītam un pamatotam tā, lai tas būtu saprotams arī cilvēkam bez speciālām juridiskām zināšanām. Saturiski pietiekams atzinums ir tad, ja tas pilnībā izsaka bāriņtiesas viedokli par bērna labāko interešu nodrošināšanu konkrētās lietas kontekstā. Tādējādi – bāriņtiesai ikkatrā gadījumā jāpamato sniegtais atzinums, un motīvs jānorāda atzinumā. Motīvu apjoms un saturs atkarīgs no bāriņtiesas ieskata un konkrētās lietas materiāliem kopsakarā ar prasībām, preprasībām tiesai ietvertajiem prasījumiem. Tādējādi motīvu daļa ir nozīmīgākā atzinuma daļa, kurā norādīti galveno argumentu un faktu apkopojums, kāpēc bāriņtiesa pieņēmusi tieši šādu viedokli un sniegusi atzinumu par bērna interesēm atbilstošāko risinājumu.

Analīzes veidošanā, motīvus pamato ar [Satversmi](#), likumiem, Ministru kabineta noteikumiem, starptautisko tiesību aktu normām, kā arī vispārējiem tiesību principiem. Tāpat atzinuma sniegšanā bāriņtiesa var izmantot argumentus, kas publicēti tiesu spriedumos un juridiskajā literatūrā, kā arī citā speciālajā literatūrā. Nozīmīgi pamatojumu un atsaucē uz tiesību normām vai tiesu spriedumiem piemērojumu veidot tā, lai skaidri norādītu, kā tās attiecas uz konkrēto gadījumu.

Motīvu daļas piemērs

[4] Atbilstoši Civillikuma 178. panta ceturtajā daļā noteiktajam, vecāku kopīga aizgādība izbeidzas, kad, pamatojoties uz vecāku vienošanos vai tiesas nolēmumu, tiek nodibināta viena vecāka atsevišķa aizgādība. Minētā likuma 178.1 panta pirmajā daļā noteikts, ka tam no vecākiem, kura atsevišķā aizgādībā bērns atrodas, ir visas no aizgādības izrietošās tiesības un pienākumi.

⁷⁹ Ievērojot [Bāriņtiesas noteikumu 98⁴ punktā](#) noteikto

Kā norādīts judikatūrā, nodibinot viena vecāka atsevišķu aizgādību ar tiesas nolēmumu, neatņemot aizgādības tiesības otram vecākam, ir jākonstatē tādu faktisko situāciju vai vecāka rīcību, kas nav tieši vērsta pret bērna interesēm, bet var apdraudēt vai apdraud tās (kavē, apgrūtina vai liedz pieņemt bērna attīstībai svarīgus lēmumus). Rīcībai nav obligāti jābūt saistītai ar vecāka ļaunprātību vai vainojamību, jo bērna interešu apdraudējums šajā gadījumā rodas nevis no vecāka rīcības tieši, bet pastarpināti, piemēram, vecāku savstarpējo domstarpību un konfliktu dēļ, radušos dzīves situāciju dēļ u.tml. Šādā gadījumā otra vecāka rīcība pēc sava rakstura nav atzīstama par tādu, kas prasītu papildu sankciju vai ierobežojumu piemērošanu un viņam paliek tiesības uzturēt personiskas attiecības un tiešus kontaktus ar bērnu, tiesības saņemt ziņas par bērnu, it īpaši ziņas par viņa attīstību, veselību, sekmēm mācībās, interesēm un sadzīves apstākļiem (Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2015. gada spriedumā lietā Nr. SKC-[B]-2015).

Civillikuma 178.1 panta otrajā daļā noteikts, ka vecāku strīds par aizgādības tiesībām izšķirams, ņemot vērā bērna intereses un noskaidrojot bērna viedokli, ja vien viņš pats spēj to formulēt. Tādējādi secināms, ka bāriņtiesa vērtējot jautājumu par atsevišķas aizgādības nodibināšanu Uldim, nevar atkāpties no bērna vislabāko interešu nodrošināšanas principa.

Bāriņtiesa ņēmusi vērā A.Bērziņa sniegto viedokli, apliecinot, ka Savukārt B.Bērziņa papildus viedoklī norādījusi, ka..... Atbilstoši [...], [...] un [...] punktos norādītajam, konstatējams, ka.....

Lai gan A.Bērziņš kā pierādījumu pievienojis darba devēja sniegtu raksturojumu, uzsverot, ka minētais dokuments vienīgais objektīvi atspoguļo viņa būtību, kas raksturo viņa, kā personas, spēju uzņemties atbildību un pieņemt situācijai atbilstošus lēmumus un sekot to izpildei, bāriņtiesa nesaskata iespēju vērtēt šo dokumentu izskatāmās lietas kontekstā. Proti, bāriņtiesa neapšaubā, ka A.Bērziņš ir atbildīgs un labs darbinieks, vienlaikus pauž viedokli, ka darba devēja vērtējumu nevar attiecināt, lai vērtētu jautājumu par A.Bērziņa kā vecāka spēju un prasmi īstenot dēla aprūpi un uzraudzību. Šī kritērija vērtēšanā ņemami vērā tādi aspekti kā.....

[5] Saskarsmes tiesība pamatā regulēta Civillikuma 177., 178. un 181.pantā. No iepriekš minētajām tiesību normām izriet, ka saskarsmes tiesība būtībā ir to tiesību kopums, kas piemīt vecākam, kurš nerealizē bērna ikdienas aizgādību un vecāku šķirtas dzīves gadījumā ikdienā nedzīvo kopā ar bērnu. Saskarsmes tiesības realizēšanas kārtību - laiku, vietu, ilgumu - nosaka vecāki, savstarpēji vienojoties, vai vispārējās jurisdikcijas tiesa. Bērnam ir tiesības uzturēt personiskas attiecības un tiešus kontaktus ar jebkuru no vecākiem (saskarsmes tiesība). Katram vecākam ir pienākums un tiesības uzturēt personiskas attiecības un tiešus kontaktus ar bērnu.

Lai arī bērns saskarsmes tiesību īsteno pats personiski, tomēr viņam var būt vajadzīga otra vecāka palīdzība tās īstenošanā, šķēršļu nelikšana, kā arī nepieciešamības gadījumā pārstāvība, ja saskarsmes tiesības īstenošanai nepieciešama vēl kādu papildu darbību veikšana. It īpaši aktuāli tas ir situācijā, kad bērns ir mazs un pilnā apmērā vēl nevar īstenot visas viņam piemītošās tiesības.

Atbilstoši iegūtajai informācijai, kas norādīts [...], [...] un [...] punktos, konstatējams, ka..... Bāriņtiesa ņemot vērā minēto, kopsakarā ar [...] punktā norādīto secina, ka

Vienlaikus, no lietas materiāliem izrietošs, ka

[6] Izvērtējot bērna labākās intereses, bāriņtiesa sava atzinuma sniegšanā vērtējusi tādas kritērijus kā bērna attiecības ar katru no vecākiem un vecāku spēju apzināties bērna vajadzības un sadarboties to nodrošināšanai; bērna vecumam atbilstošu atbalstu un aprūpes nodrošināšanu; sniegto atbalstu garīgajai un fiziskajai attīstībai; atbalstu bērnam attīstīt savu individualitāti; vecāku rīcību attiecībā uz bērna pasargāšanu no lojalitātes konflikta. Tāpat bāriņtiesa uzklaušījusi bērna viedokli lietā. Tā bāriņtiesa secina, ka..... uz to norāda.... Pamatojoties uz iepriekš minēto, bāriņtiesa atzīst, ka bērna labāko interešu nodrošināšanai nosākams..... , jo....

4. Rezolutīvajā daļā sniedz bāriņtiesas viedokli par bērna vai aizgādībā esošas personas interesēm atbilstošāko risinājumu.⁸⁰

Rezolutīvajā daļā ir jāsniedz skaidri formulēts bāriņtiesas viedoklis par konkrētās situācijas risinājumu, atbilstoši veiktajam bērna labāko interešu izvērtējumam. Tāpat, ievērojot, ka atzinums nav administratīvais akts [Administratīvā procesa likuma](#) izpratnē, sniedzama norāde par to, ka tas nav pārsūdzams.

Rezolutīvās daļas piemērs

Pamatojoties uz Civilprocesa likuma 89. pantā un Bāriņtiesas likuma 17. panta trešajā daļā noteikto, YY novada bāriņtiesa nolēma sniegt atzinumu, atzīstot, ka bērna U.Bērziņa interesēs:

1. ir noteikt viena vecāka atsevišķu aizgādību viņa mātei B.Bērziņai;
2. nav noteikt dzīvesvietu pie viņa tēva A.Bērziņa;
3. ir noteikt saskarsmes kārtības izmantošanu ar tēvu A.Bērziņu:

reizi nedēļā, sestdienās no plkst.13.00-16.00 bez saskarsmes personas klātbūtnes, A.Bērziņam ierodoties pēc dēla un atgriežot B.Bērziņas dzīvesvietā.

Atzinums nav pārsūdzams

Bāriņtiesa [Paziņošanas likuma](#) noteiktajā kārtībā⁸¹ **10 darbdienu laikā** pēc lēmuma pieņemšanas nosūta lietas dalībniekam atzinumu tiesai (norakstu).⁸²

Dokumenta norakstu izstrādā, pilnībā pārrakstot dokumenta oriģināla informāciju, noraksta pirmās lapas augšējā labajā stūrī raksta vārdu "Noraksts".⁸³ Bāriņtiesa norakstu apliecina ar bāriņtiesas ģerboņzīmogu.⁸⁴

⁸⁰ Ievērojot [Bāriņtiesas noteikumu 98.⁴ punktā](#) noteikto

⁸¹ Detalizētāku paziņošanas kārtību atbilstoši [Paziņošanas likumā](#) noteiktajam, skat. [5.2.2.3 apakšnodalā](#)

⁸² [Bāriņtiesas noteikumu 98.⁵ punkts](#)

⁸³ Atbilstoši [Ministru kabineta 04.09.2018 noteikumu nr.558 "Dokumentu izstrādāšanas un noformēšanas kārtība" 40. un 41.punktam](#)

⁸⁴ [Bāriņtiesas noteikumu 34.punkts](#)

1.3. Pēc tiesas pieprasījuma bāriņtiesas sniegtās ziņas, citi pierādījumi un atzinumi dažādu kategoriju lietās

Tiesa likumā paredzētajos gadījumos pieaicina piedalīties procesā institūcijas, lai tās savas kompetences ietvaros dotu atzinumu lietā un aizstāvētu personu tiesības un ar likumu aizsargātās intereses.⁸⁵ Bāriņtiesas pienākums ir piedalīties lietas izskatīšanā tiesā un sniegt atzinumu, ja likums nosaka vai tiesa atzīst bāriņtiesas piedalīšanos lietas izskatīšanā par nepieciešamu.⁸⁶ [Civilprocesa likuma 89. panta](#) kārtībā pieaicinātās institūcijas atzinums ir tās kompetences ietvaros dots motivēts rakstveida slēdziens par faktiem, kuriem ir nozīme lietā.⁸⁷

Tādējādi secināms, ka bāriņtiesas atzinuma sniegšanas mērķis ir sniegt bāriņtiesas kā prioritārās bērna tiesību un tiesisko interešu aizsardzības iestādes viedokli – katra bērna labāko interešu izvērtējumā kopsakarā ar prasībā ietvertajiem prasījumiem. Turklāt bērna vislabākās intereses katrā gadījumā nosakāmas individuāli, ņemot vērā bērna personiskās vajadzības, bērna vecumu, veselības stāvokli, garīgas un fiziskas attīstības līmeni un virkni citu aspektu.

Atbilstoši [Civilprocesa likuma 238.¹ pantā](#) noteiktajam, **tiesnesis var pieņemt lēmumu, ar kuru uz laiku līdz sprieduma taisīšanai par laulības šķiršanu vai laulības neesamību nosaka bērna dzīvesvietu, bērna aprūpes kārtību, saskarsmes tiesību izmantošanas kārtību, bērna izvešanu no valsts u.c. jautājumus.** Visos gadījumos lēmums pieņemams mēneša laikā no lūguma saņemšanas un tas stājas spēkā nekavējoties. Tas ir spēkā līdz brīdim, kad stājas spēkā cits nolēmums attiecīgajā jautājumā. Proti, gan spriedums, gan lēmums par tiesvedības izbeigšanu, gan izlīguma apstiprināšanu, gan pēc pušu lūguma pieņemts jauns pagaidu lēmums.

Pēc tiesas pieprasījuma bāriņtiesas sagatavotais atzinums vai sniegtās ziņas un pierādījumi nav uzskatāmi par administratīvajiem aktiem, tie nav pārsūdzami tiesā vai apstrīdami augstākā iestādē.⁸⁸ Proti, [Civilprocesa likuma 126.pants](#) noteic, ka pašvaldības iestādes atzinumu tiesa novērtē kā pierādījumu un tiesas nepievienošanās atzinumam motivējama lietā pieņemtajā spriedumā vai lēmumā. Bāriņtiesas atzinums pats par sevi neko nemaina strīdā iesaistīto personu tiesiskajās attiecībās. Vienlaikus, neskatoties uz to, ka bāriņtiesas atzinums nav administratīvais akts, tas pieņemams tāpat kā ikviens bāriņtiesas lēmums – koleģiālā sēdē.⁸⁹

Tādējādi secināms, ka bāriņtiesa tiesvedībā ir tiesas pieaicināts procesa dalībnieks – institūcija vai trešā persona, atzinuma sniegšanai. Vienlaikus bāriņtiesas sagatavotajam atzinumam vai sniegtajām ziņām nav galējā noregulējuma rakstura – tas ir institūcijas viedoklis par iespējami labāko risinājumu bērnam un tas kalpo kā viens no pierādījumiem civillietā. Bāriņtiesas atzinums / sniegtās ziņas pašas par sevi neko nemaina strīdā iesaistīto personu tiesiskajās attiecībās, līdz ar to nav pamata uzskatīt, ka tie varētu ierobežot personas tiesības. Vienlaikus izteikti būtiskākas par prasībām bāriņtiesas atzinuma formai / ziņu sniegšanai, izvirzītas prasības tā saturam. Proti, bāriņtiesas atzinuma saturā / sniegtajās ziņās jāatspoguļo bāriņtiesas

⁸⁵ [Civilprocesa likuma 89. panta](#) pirmajā daļā

⁸⁶ [Bāriņtiesu likuma 17. panta](#) 3.punkts

⁸⁷ Līcis A. Prasības tiesvedība un pierādījumi. - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2003., 121.lpp.

⁸⁸ [Bāriņtiesu likuma 49.panta](#) trešā daļa

⁸⁹ [Bāriņtiesas noteikumu 98.¹ punkts](#)

secinājumi par katra konkrētā bērna labāko interešu izvērtējumu kopsakarā ar tiesvedības prasībā un pretpasībā ietvertajiem prasījumiem, kas pamatots ar objektīvi iegūtu informāciju un faktiem.

1.3.1. Tiesiskā regulējuma vispārējās nostādnes bāriņtiesai, sniedzot ziņas un citus pierādījumus pēc tiesas pieprasījuma

Ar pagaidu lēmumu izlemjamo jautājumu loks daļēji atšķiras no prasījumu loka, kurus izspriež ar spriedumu. Atbilstoši [Bāriņtiesu likuma 50.¹ pantā](#) noteiktajam, lai tiesa līdz sprieduma taisīšanai varētu pieņemt pagaidu lēmumu par bērna dzīvesvietu, bērna aprūpes kārtību, saskarsmes tiesību izmantošanas kārtību un aizliegumu izvest bērnu no valsts, bāriņtiesa pēc tiesas pieprasījuma sniedz savā rīcībā esošās ziņas un citus pierādījumus par:

- 1) personas dzīves apstākļiem;
- 2) bērna viedokli, ja bērns ir spējīgs to formulēt, ņemot vērā viņa vecumu un brieduma pakāpi;
- 3) bērna saskarsmi ar vecākiem un citām personām, kas dzīvo vai ir zināms, ka dzīvos ar bērnu vienā mājsaimniecībā;
- 4) bērna veselības aprūpi un izglītību;
- 5) personas sadarbību ar sociālo dienestu;
- 6) personām, kas dzīvo vai ir zināms, ka dzīvos ar bērnu vienā mājsaimniecībā;
- 7) personas vardarbību pret bērnu vai bērna vecāku.

Tādējādi secināms, ka [Bāriņtiesu likuma 50.¹ pantā](#) bāriņtiesai noteiktā pienākuma ziņu un citu pierādījumu sniegšanas mērķis **nepastarpināti ir saistīts ar to, lai tiesa līdz sprieduma taisīšanai varētu pieņemt pagaidu lēmumu**. Šajā gadījumā jāatšķir bāriņtiesas atzinuma sniegšana un ziņu un citu pierādījumu sniegšana pēc tiesas pieprasījuma. Proti - atzinums sniedzams lēmuma veidā un tas parasti kalpo kā pierādījums galīgā nolēmuma pieņemšanai. Savukārt attiecībā pret ziņu un citu pierādījumu sniegšanu nav izvirzītas konkrēti kritēriji – šajā gadījumā **nozīmīgāks aspekts ir vispusīga, objektīva un pamatota informācija, kas atspoguļojama tā, lai būtu saprotama ikvienam lietas dalībniekam**.

§ Tiesu prakse

Atbilstoši Civilprocesa likuma 244.¹⁰ panta septītajai daļai tiesa izskata lūgumu un pieņem lēmumu mēneša laikā no lūguma saņemšanas dienas. Kā norādīts [...] bāriņtiesas dd.mm.gggg informācijā, lietu par atzinuma sniegšanu tiesai bāriņtiesa plāno izskatīt dd.mm.gggg, tāpēc bāriņtiesas atzinums lūguma izskatīšanas laikā nav tiesas rīcībā. Tomēr tiesas ieskatā bāriņtiesas atzinuma neesamība nevar būt par pamatu pagaidu lēmuma neņemšanai lietā. [...] Tāpat tiesa ņem vērā bāriņtiesas pārstāves tiesas sēdē norādīto ⁹⁰

⁹⁰ Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesas 2017.gada 21.augusta lēmums Nr.C29461717

Ņemot vērā, ka pagaidu lēmumu pieņem tiesas sēdē, tiesa dod iespēju izteikt savu viedokli gan pusēm, gan bāriņtiesas pārstāvim. Tādējādi arī šajā procesuālā stadijā bāriņtiesa var papildu paust viedokli par bērna labāko interešu nodrošināšanu, pamatojoties uz līdz šim iegūto informāciju un pierādījumiem.

Svarīgi!

Tiesas sēdē bāriņtiesas pārstāvis var paust viedokli, kurš balstīts uz lietā esošo informāciju. Nav pieļaujama subjektīvu pārdomu izteikšana, vai faktu minēšana, kuri nesaskan ar lietā esošo informāciju.

Detalizētāku skaidrojumu par bāriņtiesas darbībā informācijas iegūšanai ziņu un citu pierādījumu sniegšanu tiesai atbilstoši [Bāriņtiesu likuma 50.¹ pantā](#) noteiktajam, skatīt [metodisko ieteikumu 1.2.2 apakšnodalā Bāriņtiesas darbības pirms bāriņtiesas sēdes atzinuma sniegšanai](#).

1.3.2. Bāriņtiesas atzinuma sniegšana dažādu kategoriju lietās

Praksē novērojama situācija, ka vecāki, kuri nevar vienoties kādu konkrētu jautājumu par bērnu aprūpi saistītos jautājumos, tiesvedības procesa ietvaros piesaista juridiskos pārstāvjus un savstarpējās konfliktsituācijas risina bāriņtiesas atzinuma kontekstā, nevis tiesā. Ievērojot minēto, lai aizsargātu bērnu un patiesi ievērotu tā labākās intereses ikkatrā lietā, bāriņtiesām ņemami vērā gan bērnu labāko interešu izvērtēšanas kritēriji, kas detalizētāk aplūkoti metodisko ieteikumu [1.4.nodalā](#), gan tiesu prakses vispārējie principi dažādu lietu kontekstā. Tie sīkāk aplūkoti šīs nodaļas apakšnodalās. Šajā sadaļā vērā ņemts apstāklis, ka vecāku un bērnu attiecības ietilpst [ECTK 8. pantā](#) – tiesības uz privātās un ģimenes dzīves neaizskaramību. Tāpat analizēta gan spēkā esošie tiesību akti kopsakarā ar nacionālo tiesu praksi un principiem.

Bāriņtiesas kompetence sniegt atzinumu pēc tiesas pieprasījuma saistīta ar likumdevēja noteikto kārtību, ka vecāku domstarpības dažādu aizgādības jautājumos un dzīvesvietas jautājumā šķiramas vispārējās jurisdikcijas tiesā. Kā norādījusi Augstākā tiesa⁹¹ lietās, kas saistītas ar bērnu tiesību ievērošanu, strīdi pamatā būtu atrisināmi ārpus tiesas, bērna vecākiem savstarpēji komunicējot tikai ar vienu mērķi – nodrošināt bērna vislabāko interešu ievērošanu. Konstruktīva un objektīva komunikācija dod ilgtermiņa rezultātu – bērna pilnvērtīgu attīstību, tostarp emocionālo stabilitāti. Lai arī tiesas nolēmums formāli noregulē konkrēto tiesisko situāciju, tomēr cilvēciskās attiecības no šādiem tiesas procesiem cieš, it īpaši cieš lietā iesaistītais bērns. Tādējādi vecākiem šādās lietās saprātīgi ir izmantot visus iespējamās ārpustiesas līdzekļus komunikācijas veicināšanai, tostarp mediāciju, kas tieši ģimenes lietās ir viens no efektīvākajiem strīda risināšanas līdzekļiem. Tāpat **liela nozīme ir arī bāriņtiesas un sociālo dienestu darbam ar konkrēto ģimeni. Ja ģimene pietiekami saņem konsultācijas par alternatīviem strīda risināšanas veidiem (savstarpējas sarunas, mediācija u.c.), kā arī tiek piedāvāta kvalitatīva palīdzība ģimenei ar psihologu konsultācijām, kas vērstas uz situācijas mierīgu atrisināšanu, tad vēršanās tiesā, visdrīzāk, nebūtu vairs nepieciešama, jo strīds jau būtu atrisināts.**

⁹¹ [Augstākās tiesas 17.09.2020. rīcības sēdes lēmums Nr. SKA-1345/2020 \(A420190719\)](#)

Ievērojot minēto, bāriņtiesai ikkatrā gadījumā īstenojams ne vien tai deleģētais pienākums sniegt atzinumu, bet veidot tādu sadarbības procesu ar citām atbalstu sniedzošām iestādēm un organizācijām, lai vecinātu vecāku konfliktu risināšanu pēc būtības, ārpus tiesas procesa.

1.3.2.1. **Saskarsmes tiesības un tiesības uzturēt personiskas attiecības un tiešus kontaktus ar bērnu noteikšana**

Bērnam ir tiesības uzturēt personiskas attiecības un tiešus kontaktus ar jebkuru no vecākiem, kā arī ar brāļiem, māsām un vecvecākiem, kā arī citām personām, ar kurām bērns ilgu laiku ir dzīvojis nedalītā saimniecībā, ja tas atbilst bērna interesēm (saskarsmes tiesība).⁹² Lietas, kas izrietošas no saskarsmes tiesībām ir lietas, kurās celta prasība par saskarsmes tiesību ar bērnu kārtības izmantošanas noteikšanu vai saskarsmes tiesību ierobežošanu.

Reizēm saskarsmes tiesības kļūdaini uztver kā aizgādības tiesību sastāvdaļu, bet tās ir patstāvīgas tiesības, un tās var būt arī personām, kurām nav aizgādības tiesību, tostarp personām, kurām aizgādības tiesību nemaz nevar būt (piemēram, brāļiem un māsām).⁹³

Saskarsmes tiesības ir bērna personiskās tiesības, kuras nav atkarīgas no bērna vecuma vai citām īpašībām, jo saskarsme ir personisko attiecību veidošana starp bērnu un vecāku vai citu bērnam nozīmīgu personu. Tiesību normas neuzliek bērnam saskarsmes pienākumu. Savukārt katram vecākam ir pienākums un tiesības uzturēt personiskas attiecības un tiešus kontaktus ar bērnu. Tas saistīts ar vecāku pienākumu sniegt bērnam mīlestību, audzināt bērnu un nodrošināt viņa vajadzības. Proti, veicinot ne tikai viņa fizisko attīstību, bet arī radot psiholoģisko drošību un komfortu, bērnam apziņas līmenī saprotot, ka viņam ir abi vecāki, pat, ja tie nedzīvo kopā. Atbildīgajām iestādēm, arīdzan bāriņtiesai, ir jārod līdzsvars starp bērna interesēm no vienas puses un vecāka vai citas personas, kura prasa nodrošināt saskarsmi ar bērnu tiesībām.

Informāciju par attiecību nozīmīgumu un ietekmi uz bērnu vispārēju attīstību detalizētāk skatīt metodisko ieteikumu **1.4.1. apakšnodalā *Bērnām emocionāli tuvas, pastāvīgas, ģimeniskas attiecības.***

Lai arī bērns saskarsmes tiesības īsteno pats personiski, tomēr viņam var būt vajadzīga otra vecāka palīdzība tās īstenošanā, šķēršļu nelikšana, kā arī nepieciešamības gadījumā pārstāvība, ja saskarsmes tiesību īstenošanai nepieciešama vēl kādu papildu darbību veikšana. It īpaši tas ir aktuāli situācijā, kad bērns ir mazs un pilnā apmērā vēl nevar īstenot visas viņam piemītošās tiesības. [...] Secināms, ka viena vecāka rīcība, liedzot bērnam tiesības, uzturēt personiskas attiecības un tiešus kontaktus ar otru vecāku (saskarsmes tiesība), var būt pamats, lai lemtu par vecāka aizgādības tiesību pārtraukšanu.⁹⁴

⁹² [Civillikuma 181.panta](#) pirmā un trešā daļa

⁹³ Autoru kolektīvs Prof. K.Torgāna un A.Laviņa zinātniskajā redakcijā. Civilprocesa likuma komentāri II daļa (29.-60.¹nodaļa. – Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2021, (65.lpp) 1360 lpp.)

⁹⁴ [Latvijas Republikas Augstākā tiesa. Tiesu prakses vispārīgums. Administratīvo tiesu prakse lietās par bāriņtiesu lēmumiem, 2015.](#)

§ Tiesu prakse

ECT ir vairākkārt atzinusi, ka 8. pants ietver vecāka tiesības veikt pasākumus ar mērķi atkalapvienot saikni ar bērnu un pienākumu valsts varas iestādēm to nodrošināt. Tas attiecas arī uz gadījumiem, kad starp vecākiem un/vai citiem ģimenes locekļiem rodas strīdi par bērniem.

Ir jārod taisnīgs līdzsvars starp privātpersonas un visas sabiedrības interesēm. Abos gadījumos valstij ir zināma rīcības brīvība. 8. pants pieprasa, lai valsts varas iestādes **nodrošinātu taisnīgu līdzsvaru starp bērna un vecāku interesēm un lai līdzsvarošanas gaitā par prioritārām tiktu atzītas bērna labākās intereses**, kas atkarībā no to rakstura un nopietnības var būt nozīmīgākas par vecāku interesēm.

Valsts varas iestāžu pienākums veikt pasākumus, kas veicinātu atkalapvienošanās, nav absolūts, jo atkalapvienošanās ar kādu no vecākiem bērniem, kuri kādu laiku dzīvojuši ar citām personām, var nebūt iespējama uzreiz un var būt nepieciešami sagatavošanās pasākumi. Šādas sagatavošanās raksturs un apjoms būs atkarīgs no katras lietas apstākļiem, tomēr visu iesaistīto personu izpratne un sadarbība vienmēr ir svarīgs aspekts. Lai gan valsts varas iestādēm ir jādara viss iespējamais, lai veicinātu šādu sadarbību, ir ierobežojama jebkāda piespiešana šajā jomā, jo ir jāņem vērā visu iesaistīto personu intereses, kā arī tiesības un brīvības, un jo īpaši bērna intereses un viņa tiesības saskaņā ar Konvencijas 8. pantu. Ja kontaktēšanās ar vienu no vecākiem varētu apdraudēt šīs intereses vai aizskart šīs tiesības, valsts varas iestādēm ir jārod starp tām taisnīgs līdzsvars.⁹⁵

Ieslodzītas personas tiesības uz saskarsmi ar bērnu un pušu interešu līdzsvarošana

Tiesai, izskatot lietas par bērna saskarsmes tiesībām ar vienu no vecākiem, kurš atrodas ieslodzījumā, **ir pienākums atrast taisnīgu līdzsvaru starp bērna interesēm no vienas puses un vecāka tiesībām**, kuras ietilpst Cilvēktiesību konvencijas 8. panta tvērumā, no otras puses.⁹⁶

Saskarsmes tiesību īstenošana ir personisku attiecību un tiešu kontaktu starp bērnu un tā vecāku vai citu bērnam nozīmīgu ģimenes locekli, ar kuru bērns nedzīvo kopā, uzturēšana, kas var tikt īstenota kā:

- jebkura saziņa starp bērnu un to vecāku vai ģimenes locekli, ar kuru ikdienā nedzīvo kopā, tostarp, izmantojot komunikāciju ierīces, vēstules utt.;
- bērna un tā vecāka vai ģimenes locekļa, ar kuru bērns nedzīvo kopā, tikšanās;
- bērna uzturēšanās tā vecāka vai ģimenes locekļa, ar kuru ikdienā nedzīvo kopā, dzīvesvietā noteiktu laiku;
- informācijas sniegšana par bērnu tam vecākam, kurš ar bērnu ikdienā nedzīvo kopā.

Tādējādi vērtējot bērna labākās intereses kopsakarā ar saskarsmes nodrošināšanas kārtības noteikšanu vai saskarsmes ierobežošanu, bāriņtiesai izvērtējumā jānosaka atbilstošākais no

⁹⁵ ECT spriedums lietā nr. 76598/12 „Khusnutdinov and X. v. Russia”

⁹⁶ Latvijas Republikas Senāta Civillietu departamenta 2020.gada [...] Spriedums lietā Nr. C[...], SKC-[F]/2020 “Ieslodzītas personas tiesības uz saskarsmi ar bērnu un pušu interešu līdzsvarošana”

saskarsmes īstenošanas veidiem, ja nepieciešams, nosakot kārtību saskarsmes īstenošanas pakāpeniskumam un tikai galējā variantā sniedzot atzinumu saskarsmes aizliegumam.

Bāriņtiesai, sniedzot atzinumu, vērtējamās bērna labākās intereses, kopsakarā ar prasībā un paskaidrojumā vai pretprasībā ietvertajiem prasījumiem. Tādējādi motīvu daļā analizējami iepriekš minētie kritēriji kopsakarā ar prasībā, paskaidrojumos vai pretprasībā ietvertajiem prasījumiem nolēmumu daļā ietverama informācija, kas norāda skaidri kad, kam un kā saskarsme nodrošināma:

- Kad tikties (sazināties), piemēram, katru nedēļas nogali, konkrētas darba dienas utt.
- Kāda saskarsme plānota (piemēram, uzturēšanās pie otra vecāka vairākas dienas, tikšanās klātienē noteiktas stundas, sazināšanās ar dažādu komunikācijas ierīču palīdzību utt.).
- Cik ilgi tikšanās (saziņa) notiks (piemēram, no piektdienas pēcpusdienas, kad bērna beigušās stundas līdz svētdienas plkst.16.00; katru sestdienu no plkst.12. līdz 14. saskarsmes personas klātbūtnē utt.).
- Vai nepieciešams, ka saskarsmes laikā piedalās trešā persona – ja jā, kura tā būs? Šī kritērija precizēšanā, vienmēr skaidrojams potenciālās trešās personas viedoklis un vērtējama iesaiste ģimenes situācijā (piemēram, kritiski vērtējama potenciālās saskarsmes personas attieksmes paušana, kas kādu no vecākiem noniecina, ceļ neslavu vai apmelo utt.). Gadījumā, ja bāriņtiesas rīcībā nav iegūta informācija par personu, kura var īstenot saskarsmes pienākumus, tā var sadarbības ietvaros skaidrot jautājumu un sniegt priekšlikumu saskarsmi nodrošināt speciālistu klātbūtnē, norādot iestādi vai konkrēto speciālistu, kurš uzskatāms kā saskarsmes persona, kā arī sniegt pamatojumu minētajam secinājumam.
- Ja nepieciešams, papildus norādāmi konkrēti atbildīgie un to pienākumu apjoms tādos jautājumos kā bērna aizvešana / atvešana saskarsmes nodrošināšanai (minētais attiecināms gan vērtējot bērna perspektīvu, gan tās personas, ar kuru plānota saskarsme. Nepieciešamības gadījumā piesaistot atbalsta sniedzēju, piemēram, sociālo dienestu).

§ Tiesu prakse

Katram vecākam ir pienākums uzturēt personiskas attiecības un tiešus kontaktus ar bērnu, arī tad, ja vecāks nedzīvo kopā ar bērnu. Vecāka un bērna saskarsme nozīmē šo attiecību pamatu – saiknes uzturēšana starp šīm personām. Vecāka pienākums izrādīt interesi par bērnu un uzturēt saikni ar bērnu nodrošina bērna pilnvērtīgu attīstību. Tā kā vecāka pienākums bērna aprūpes ietvaros ir arī bērna audzināšana, kas ietvert bērna pilnvērtīgas attīstības nodrošināšanu (Civillikuma 177. panta ceturtdaļa), tad, neizrādot interesi par bērnu un neuzturot saikni ar bērnu, vecāks nenodrošina bērna attīstību, audzināšanu un secīgi aprūpi.

Analizējot Civillikumā ietverto tiesisko regulējumu, secināms, ka kā viena no saskarsmes sastāvdaļa izdalītas vecāku tiesības saņemt ziņas par bērnu: “tam vecākam, kurš nedzīvo kopā ar bērnu, ir tiesības saņemt ziņas par viņu, it īpaši ziņas par viņa attīstību, veselību, sekmēm mācībās, interesēm un sadzīves apstākļiem.”⁹⁷

⁹⁷ [Latvijas Republikas Augstākā tiesa 2017. gada spriedumā lietā Nr. A420166716, SKA-639/2017;](#)

Tikai līdzsvarojot bērna labāko interešu izvērtējumu kopsakarā ar vecāka vai cita prasītāja līdzšinējo iesaisti bērna dzīvē un veidotajām attiecībām ar to, nosakāms atbilstošākais no saskarsmes īstenošanas veidiem. Piemēram, atšķirīgi secinājumi un sniegtais atzinums saskarsmes nodrošināšanā būs, ja:

- Mazmeitas dzīvē vecvecāki no tēva puses bija regulāri un pastāvīgi klātesoši – gan apciemojot mazmeitu viņas dzīvesvietā, gan mazmeitai regulāri ciemojoties un nakšņojot pie vecvecākiem. Pēc mazmeitas vecāku šķiršanās viņas mamma ierobežo viņas saskarsmi gan ar tēvu, gan tēva vecākiem, tādēļ vecvecāki vērsušies tiesā, lūdzot noteikt saskarsmes īstenošanas kārtību ar mazmeitu;
- Mazmeitas dzīvē vecvecāki klātesoši bija pirmos meitenes dzīves mēnešus, bet tad, mainot dzīvesvietu un saasinoties attiecībām ar dēlu (mazmeitas tēvu), pārtrauca kontaktēties ar mazmeitu. Kad mazmeita jau ir 8 gadus veca, vecvecāki vērsušies tiesā, lūdzot noteikt saskarsmes īstenošanas kārtību ar mazmeitu, jo mazmeitas vecāki neatsaucas viņu vēlmei tikties ar mazmeitu.

Lai bāriņtiesa sniegtu pamatotu un objektīvi izvērtētu atzinumu, līdzsvarojot bērna labākās intereses ar prasības cēlāja tiesību aizskārumu, tai uzmanība vēršama vairākiem kritērijiem. Proti:

1. Bērna un kopā nedzīvojoša vecāka vai ģimenes locekļa **attiecības** (kāda, cik ilga un intensīva ir viņu attiecību vēsture). Piemēram, atšķirīgi secinājumi saskarsmes veida izvēlei un tā nodrošināšanai būs sniedzami gadījumos, ja vecāks kopā ar bērnu dzīvojis visu laiku un laulības šķiršanas gadījumā abu vecāku starpā radušās domstarpības par saskarsmes kārtību ar bērnu salīdzinājumā ar gadījumu, ja atsevišķi dzīvojošs vecāks ar bērnu nav uzturējis tiešu kontaktu un personiskas attiecības vairākus gadus un tagad vēlas atjaunot attiecības.

2. **Bērna paustais viedoklis par saskarsmi** ar otru vecāku vai ģimenes locekli, kā arī skaidrot, kā viņš saredz iespēju uzturēt personiskas attiecības.

3. Atsevišķi dzīvojoša vecāka vai cita ģimenes locekļa **spējas parūpēties par bērnu saskarsmes laikā**. Piemēram, ja bērnam ir veselības problēmas, skaidrojams, vai tas vecāks, ģimenes loceklis, kurš ikdienā nedzīvo kopā ar bērnu, ir informēts par to, kā arī spēj un prot nodrošināt bērnam drošu aprūpi kopā būšanas laikā.

4. Jautājumi, kas saistīti ar **bērna dienas režīmu** un ikdienas ieradumiem.

Informācija par bērna ikdienas gaitām ļauj to samērot ar ārpusskolas nodarbībām. Vienlaidīgi norādāms, ka saskarsmes tiesības ir daļa no katra indivīda tiesībām uz ģimenes dzīvi, un tās nevar tikt aizskartas, aizbildinoties, ka bērnam katru vakaru ir jāpiedalās citā nodarbībā.⁹⁸

5. **Saskarsmes nodrošināšanas vidi un bērna drošību** saskarsmes laikā.

Vērtējot bērna labāko interešu ievērošanu saskarsmes norises plānošanā ar tam nozīmīgām personām, būtiski uzmanību vērst arī dažādiem ar drošības izvērtējumu saistītiem apstākļiem, kas var būt par iemeslu saskarsmes uzraudzībai un varbūt pat saskarsmes ierobežošanai. Proti, videi ir jābūt tādai, kas fiziski neapdraud bērna drošību.

⁹⁸ I.Celmiņa, D.Daugule. Saskarsmes tiesību īstenošanas problemātika. Jurista Vārds, 19.10.2019, Nr.46 (1104), 13.lpp.

Tāpat kritiski izvērtējami visi citi gadījumi, kad pieaugušo rīcība radījusi negatīvu ietekmi bērnu veselībai, attīstībai un drošībai. Piemēram, apzināta darbība kā bērna aprūpētāju nodrošinot personu, kas rada apdraudējumu bērnam; apzināta bērna iesaistīšana dažādu likumpārkāpumu veikšanā; tikšanās laikā atrodoties reibuma stāvoklī utt.

6. Īpaša vērība vēršama gadījumiem, kad pastāv bažas par bērna drošību, saistībā ar **iepriekš pret bērnu vērstu vardarbību**. Minētajam faktoram īpaša uzmanība vērsta profesionālajā literatūrā.⁹⁹ Traumēti bērni ir viena grupa, attiecībā pret kuru rūpīgi jāapsver visi riska faktori, kas saistīti ar saskarsmes nodrošināšanu. Bērni, kuriem ir dezorganizēts piesaistes modelis vecākiem, visticamāk, tiks atkārtoti traumēti saskarsmē ar pieaugušajiem, kas viņus ļaunprātīgi izmantoja. Šāds kontakts var apdraudēt jebkādas iespējas pārveidot attiecību pieredzes un panākt drošu piesaistes izveidi bērnam pret kādu. Šajā gadījumā atbildīgajiem speciālistiem īpaša uzmanība vēršama iesaistīto pušu situācijas kopsakarībai. Proti, vai persona, kura īstenojusi vardarbību pret bērnu, iesaistījusies atbalsta un rehabilitācijas pasākumos, kā arī mainījusi faktisko uzvedību, izsverot to kopsakarā ar bērna psihoemocionālo stāvokli un labāko interešu izvērtējumu.

Prakses piemērs

Maija cēla prasību tiesā par meitas (9 gadi) saskarsmes ierobežošanu ar viņas tēvu Gunti. Proti, šķirot laulību, abi vecāki vienojās, ka meitas dzīvesvieta būs pie mātes. Puses vienojās arī par saskarsmes tiesības izmantošanas kārtību. Maija ievēroja izmaiņas meitas uzvedībā, kas radīja aizdomas par Gunta vardarbību pret bērnu. Ievērojot minēto, Maija vērsās policijā, tika ierosināts kriminālprocess, Guntim piemēroja drošības līdzekli - apcietinājums, vēlāk nodošana policijas uzraudzībā un aizliedzot tuvoties meitai un ar viņu kontaktēt. Šādā situācijā Novada bāriņtiesa pārtrauca Gunta aizgādības tiesības. Pēc tam, kad Guntim atcēla drošības līdzekļus, viņš centās kontaktēt ar meitu, apmeklēja vietas, kur viņa atradās. Lai nodrošinātu meitas aizsardzību, Maija vērsās tiesā ar pieteikumu. Tiesa lūdza atzinumu bāriņtiesai.

Bāriņtiesa skaidroja abu vecāku viedokļus, skaidroja bērna viedokli (bērns nevēlas ar tēvu tikties un komunicēt), ieguva psihologa atzinumu par bērnu (konstatētas pazīmes, kas liecina, ka meitene cietusi no seksuālas vardarbības, meitenei ir paaugstināta trauksme un afektīvo traucējumu rādītāji, kas reizēm izpaužas kā noslēgšanās sevī, nomāktības, somatisku problēmu un uzmanības traucējumu simptomātika, pēc dzīvībai bīstamas ķirurģiskas manipulācijas bērnam nepieciešams miers un mierīgs dzīvesveids, meitene nevēlas tikties ar tēvu), ieguva psihologa atzinumu par tēvu (atzinumā ietverts secinājums, ka Guntis nav motivēts tikties ar meitu viņas dēļ, bet vairāk motivēts satikt meitu savās interesēs) un veica citas darbības papildu informācijas iegūšanai.

Izvērtējot lietā esošos materiālus, bāriņtiesa secināja, ka meitene nav psiholoģiski gatava tikties ar tēvu un, lai izslēgtu jebkādu bērna emocionālās ietekmēšanas risku un traumēšanu, nav atbalstāmas Gunta tiesības uzturēt personiskas attiecības un tiešus kontaktus ar meitu, jo

⁹⁹ Howe D., Steele M. Contact in cases in which children have been traumatically abused or neglected by their birth parents. No: Neil E., Howe D. Contact in adoption and permanent foster care: Research, theory and practice. London: BAAF. 2004. 250 lpp.;

tas viņai var radīt kaitējumu, proti, bērna interesēs ir pamats uz laiku ierobežojot Guntim saskarsmes tiesību ar meitu, paredzot, ka saskarsme notiek reizi mēnesī ar rakstisku vēstuli starpniecību.

1.3.2.2. Bērna dzīvesvietas noteikšana

Tiesību aktos noteiktais kritērijs, izšķirot strīdu par tiesībām noteikt bērna dzīvesvietu, ir bērna intereses, jo likumā nav noteiktas priekšrocības vienam vai otram vecākam. Līdz ar to [...] ir jāpārbauda un jāizvērtē arī vecāku objektīvās iespējas nodrošināt nepieciešamos apstākļus bērna pilnvērtīgai attīstībai, vecāku subjektīvās iespējas (personiskās īpašības, viņu spēja audzināt bērnu, vecāku pienākuma izpratne, morālā stāja, veselības stāvoklis un citas iespējas) un bērna subjektīvā attieksme pret vecākiem (pieķeršanās tiem, vēlēšanās dzīvot kopā ar vienu vai otru vecāku un citi apstākļi).¹⁰⁰

Tādējādi secināms, ka likums nenosaka prioritāti viena vai otra dzimuma vecākam attiecībā uz bērna dzīvesvietas noteikšanu pie tā (ikdienas aizgādība). Tikai izvērtējot bērna psiholoģisko un emocionālo saikni ar katru no vecākiem un katra vecāka spējas un vēlmi nodrošināt bērna interesēm atbilstošus apstākļus un audzināšanu, kā arī, ievērojot konkrētā bērna intereses, ir sniedzams atzinums par bērna dzīvesvietas noteikšanu pie viena no vecākiem.

§ Tiesu prakse

Tiesas ieskatā bērna dzīves vietas noteikšana ir cieši saistīta ar bērna sociālā attīstības līmeņa veidošanu un stabilitātes sajūtas nodrošināšanu, par to jā rūpējas abiem vecākiem, nepieļaujot bērnu ietekmēšanas iespējas ar atšķirīgām audzināšanas metodēm un dubultā mā-jokļa sajūtas veidošanu.¹⁰¹

Vērtējot jautājumu par bērna dzīvesvietas noteikšanu, būtiski apzināties, ka bērnam ir jābūt personiskai, emocionāli stabīlai dzīves videi. Proti, vēlams, lai bērnam būtu viena noteikta dzīves vieta — ar vienu noteiktu dienas režīmu, ar noteiktu kārtību, ar savu rotaļlietu komplektu, mācībām paredzētiem priekšmetiem utt. Tādējādi nav atbalstāms, ka bērna dzīvesvieta nosakāma pie abiem vecākiem, piemēram, divas nedēļas pavadot pie viena un divas nedēļas pie otra vecāka.¹⁰² Nejūtot personisku saikni un stabilitāti dzīvē, bērnam var izveidoties pamestības izjūta. Vecāku uzdevums nav veidot haotiskas attiecības, bet gan sadarboties bērna labā, tai skaitā, izvēloties bērna dzīvesvietu. Viena laikus norādāms, ka tas neizslēdz jebkādu interesantu un bērnam saistošu attiecību vai rituālu veidošanu ar vecāku, pie kura viņš nedzīvo pastāvīgi, bet kas īstenojams saskarsmes īstenošanas laikā.

¹⁰⁰ [Latvijas Republikas Augstākā tiesa. Senāta Civillietu departaments. Tiesu prakses vispārīnājums. Par tiesu praksi strīdu izskatīšanā par aizgādības \(kopīgas, atsevišķas, ikdienas\) un saskarsmes tiesībām un uzturēdzekļiem, 2012.](#)

¹⁰¹ Rīgas pilsētas Zemgales priekšpilsētas tiesas 2015. gada 11. novembra spriedums lietā Nr.C31281615

¹⁰² Rīgas pilsētas Kurzemes rajona tiesas 2016. gada 23. novembra spriedums lietā Nr.C28308015

[BTAL 10.panta](#) trešā daļa: “Bērnam ir tiesības uz pastāvīgu dzīvesvietu”

Prakses piemērs

Situācijas apraksts. Ar prasību tiesā vērsusies dēla (7 gadus vecs) māte par bērnu dzīvesvietas noteikšanu pie viņas. Zēns līdz šim dzīvojis vienādu laiku pie mātes un tēva.

Bāriņtiesa sniegusi atzinumu tiesai, kurš balstīts analizējot, gan bērna viedokli un vecāku sniegtos paskaidrojumus, gan psihologa izpētes rezultātus, gan veicot vecāku dzīves apstākļu pārbaudi u.c. darbības.

Bērna viedokļa noskaidrošanas rezultātā izdarīts secinājums, ka zēns vēlētos dzīvot kopā ar abiem vecākiem vai satikties vienlīdz daudz ar abiem vecākiem. Zēns tēvu vērtē pozitīvāk un ir kritisks pret māti. Bērns, izsakoties negatīvi par māti, lieto izteikumus, kas nav raksturīgi 7 gadus vecam bērnam, kas varētu liecināt, ka bērna viedoklis par māti, visticamāk, ir ietekmēts. Bāriņtiesa secinājusi, ka bērna viedoklis, visdrīzāk, ir ietekmēts tiešā (kritizējot māti dēla klātbūtnē) un netiešā (pārlietu lutinot ar dāvanām un spontāniem pirkumiem) veidā. No sarunas ar zēnu atspoguļojuma redzams, ka, pārrunājot jautājumu par dzīvesvietu, zēns norādījis, ka vēlētos dzīvot pie tēva, jo tur var skatīties "multenes" un tēvs vairāk pērķ dažādas lietas.

Psihologa atzinumā norādīts, ka bērnam ir tuvas attiecības gan ar tēvu, gan ar māti un viņš izjūt mīlošu attieksmi un rūpes no abiem vecākiem. Turklāt psihologs ir konstatējis tēva personībā iezīmes, kas rada emocionāla un fiziska apdraudējuma risku.

Bāriņtiesa, izvērtējot tās rīcībā esošo informāciju, secinājusi, ka abiem vecākiem ir krasi atšķirīgas audzināšanas pieejas. Līdz ar to, dzīvojot divās dzīvesvietās, var rasties papildus emocionālā spriedze, kas negatīvi ietekmē bērna attīstību. Nekonsekventa un krasi atšķirīga audzināšanas pieeja palielina bērna uzvedības problēmu risku – noteikumu pārkāpšanu, opozicionāru uzvedību.

Ievērojot minēto, bāriņtiesa sniegusi atzinumu, nolemjot, ka zēna interesēs ir noteikt dzīvesvietu pie mātes.

Tiesa secinājusi, ka bāriņtiesa, gatavojot atzinumu, ir noskaidrojusi bērna viedokli, un tas ir atspoguļots lietas materiālos. Bērna viedoklis ir ņemams vērā, izšķirot jautājumu par bērna dzīvesvietu, taču tam nav prioritāra nozīme, bet gan bērna viedoklis ir vērtējams kopsakarā ar citiem lietas materiālos esošiem pierādījumiem, ievērojot bērna vecumu, rakstura iezīmes, apstākļus, kas ietekmējuši viedokļa veidošanos. Tiesa uzskata, ka zēns nav sasniedzis tādu vecumu un personību briedumu, lai spētu savu pausto viedokli izvērtēt patstāvīgi, vadoties ne tikai no apsvērumiem, kas atbilst viņa pašreizējām subjektīvajām vēlmēm un ērtībām, kā brīvāks dienas režīms, dāvanu saņemšana, biežāka interneta lietošana u.c., bet arī apstākļiem, kam ir nozīme ilgtermiņā un ietekme uz personības veidošanos.

Tiesa atzīst par pamatotiem bāriņtiesas secinājumus, ka zēna interesēs ir noteikt dzīvesvietu pie mātes, jo bērna pilnvērtīgai attīstībai ir nepieciešama pastāvīga dzīvesvieta, kurā ir nodrošināta stabila vide, un pašreizējā kārtība, kad zēns pārmaiņus dzīvo pie katra no vecākiem, kuriem ir krasi atšķirīgas audzināšanas pieejas un prasības attiecībā pret dēlu, neveicina stabilitu, uzskatos un rīcībā konsekvētu personību veidošanos un rada uzvedības problēmu attīstības risku.

No lietas materiāliem kopumā ir secināms, ka māte labāk izprot dēla vajadzības, viņas rīcība ir pamatota ar savlaicīgām rūpēm par dēla vispusīgu attīstību un iespējamu negatīvu seku iestāšanās novēršanu, kā arī viņa labāk un konsekvētāk spēj nodrošināt dēla interesēm atbilstošus apstākļus.

1.3.2.3. Viena vecāka atsevišķas aizgādības noteikšana

Jēdziens **aizgādība** aptver visu vecāku un bērnu attiecību spektru un tajā ietilpst visplašākais vecāku tiesību un pienākumu apjoms. Aizgādība ietver:

- 1) tiesības un pienākumu rūpēties par bērnu un viņa mantu (rūpes par bērnu nozīmē viņa aprūpi, uzraudzību un tiesības noteikt viņa dzīvesvietu);
- 2) tiesības un pienākumu pārstāvēt bērnu viņa personiskajās un mantiskajās attiecībās.¹⁰³

Uz vecāku savstarpējas vienošanās pamata vai uz tiesas sprieduma pamata var tikt nodibināta viena vecāka **atsevišķa aizgādība**.¹⁰⁴ Tas nozīmē, ka par bērna dzīvē būtiskiem jautājumiem ir tiesības lemt vienam vecākam, nejautājot otra vecāka viedokli, piemēram, par izglītību, veselības jautājumiem, dzīvesvietas maiņu u. tml. Šajā gadījumā likumdevējs nav konkretizējis, kuri ir tie izsmelošie kritēriji vai, kādām situācijām izveidojoties, ar tiesas lēmumu nosakāma viena vecāka atsevišķa aizgādība.

Tādējādi secināms, ka, vērtējot lietu vecāku strīdā par atsevišķas aizgādības nodibināšanu, nevar atkāpties no bērna vislabāko interešu nodrošināšanas principa. Tas individuāli jāizvērtē atbilstoši konkrēta bērna situācijai, ņemot vērā viņa personīgos apstākļus, stāvokli, vajadzības un viedokli. Minētais princips noteikts [Civillikuma 178.¹ panta](#) otrajā daļā - vecāku strīds par aizgādības tiesībām izšķirams, ņemot vērā bērna intereses un noskaidrojot bērna viedokli, ja vien viņš pats spēj to formulēt.

Psihologi norāda, ka, nosakot psiholoģiskos apstākļus, kuri ir svarīgi, lai atrisinātu jautājumu, kurš no vecākiem turpmāk realizēs aizgādību pār bērnu, jāņem vērā katra vecāka sadarbības un saskarsmes spējas ar bērnu; jānodrošina vide, kura bērnam ir pazīstama un ierasta; jānodrošina bērnam iespēja saglabāt savu nacionālo identitāti; iespēju robežās jānodrošina bērnam apstākļi, kas viņam palīdzētu veiksmīgi uzsākt skolas gaitas un mazinātu iespējamās adaptācijas problēmas skolā.¹⁰⁵

Arī tiesu praksē izvirzīti tie principi, kuri ņemami vērā, lemjot par viena vecāka atsevišķas aizgādības noteikšanu.

¹⁰³ [Civillikuma 177. pants](#)

¹⁰⁴ [Civillikuma 178. panta](#) ceturtā daļa

¹⁰⁵ Augstākās tiesas Senāta 2010. gada 22. septembra spriedums lietā Nr. SKC-570/2010

§ Tiesu prakse

Bērna atsevišķa aizgādība nav nosakāma, ja tā nenodrošina bērna intereses un ierobežo viena vecāka tiesības.¹⁰⁶

Bērna dzīvošanas fakts pie viena no vecākiem nerada pamatu atsevišķas aizgādības nodibināšanai. Izšķirot strīdu par atsevišķas aizgādības tiesību noteikšanu, tiesai ir jāizvērtē, vai apstākļi, uz kuriem pamatots šāds prasījums, atbilst bērna interesēm un tāpēc ir nepieciešama vecāku kopīgas aizgādības izbeigšana.¹⁰⁷

Likums nenosaka prioritāti viena vai otra dzimuma vecākam attiecībā uz atsevišķas aizgādības noteikšanu pār bērnu. Tikai izvērtējot bērna psiholoģisko un emocionālo saikni ar katru no vecākiem un katra vecāka spējas un vēlmi nodrošināt bērna interesēm atbilstošus apstākļus un audzināšanu, ir pieņemams spriedums par atsevišķas aizgādības tiesību piešķiršanu vienam no bērna vecākiem.¹⁰⁸

Bērna interešu aizsardzībai atsevišķas aizgādības nodibināšana pieļaujama gadījumos, kad vecāku domstarpības bērna aprūpē un uzraudzībā ir tik dziļas, ka apdraud bērna normālu attīstību.¹⁰⁹

Tiesa, izspriežot lietu vecāku strīdā par atsevišķas aizgādības nodibināšanu, nevar atkāpties no bērna labāko interešu nodrošināšanas principa. Apstāklis, ka viens vecāks kopā ar bērnu dzīvo citā valstī, nevar būt pietiekams, lai viņam piešķirtu atsevišķas aizgādības tiesības pat tad, ja otrs vecāks piekritis bērna aizvešanai vai, nepieprasīdams bērna atgriešanos Latvijā, samierinājies ar šādu situāciju. Tāpēc par pamatu Civillikuma 178. panta ceturtās daļas

¹⁰⁶ [Latvijas Republikas Augstākā tiesa. Senāta Civillietu departaments. Tiesu prakses vispārīgums. Par tiesu praksi strīdu izskatīšanā par aizgādības \(kopīgas, atsevišķas, ikdienas\) un saskarsmes tiesībām un uzturlīdzekļiem, 2012.](#)

¹⁰⁷ [Latvijas Republikas Augstākā tiesa. Senāta Civillietu departaments. Tiesu prakses vispārīgums. Par tiesu praksi strīdu izskatīšanā par aizgādības \(kopīgas, atsevišķas, ikdienas\) un saskarsmes tiesībām un uzturlīdzekļiem, 2012.](#)

¹⁰⁸ [Latvijas Republikas Augstākā tiesa. Senāta Civillietu departaments. Tiesu prakses vispārīgums. Par tiesu praksi strīdu izskatīšanā par aizgādības \(kopīgas, atsevišķas, ikdienas\) un saskarsmes tiesībām un uzturlīdzekļiem, 2012.](#)

¹⁰⁹ Augstākās tiesas 2014. gada spriedums lietā Nr. SKC-[A]

Ir jākonstatē tādu faktisko situāciju vai vecāka rīcību, kas nav tieši vērsta pret bērna interesēm, bet var apdraudēt, vai apdraud tās (kavē, apgrūtina vai liedz pieņemt bērna attīstībai svarīgus lēmumus). Rīcībai nav obligāti jābūt saistītai ar vecāka ļaunprātību vai vainojamību, jo bērna interešu apdraudējums šajā gadījumā rodas nevis no vecāka rīcības tieši, bet pastarpināti, piemēram, vecāku savstarpējo domstarpību un konfliktu dēļ, radušos dzīves situāciju dēļ u.tml.

Piemēram, būtiskas domstarpības par bērna audzināšanu, vecāku nespēju vienoties par skolas izvēli, bērna dalību dažādos interešu pulciņos, brīvā laika un skolēnu brīvlaika izmantošanas veidu u.tml. Viena vecāka atsevišķas aizgādības nodibināšanas pamats tādējādi varētu būt otra vecāka nepamatots uzstājīgums un kategoriskums, izvirzīto pretenziju pamatojuma trūkums, šķēršļu likšana kopīgu lēmumu pieņemšanai un nevēlēšanās pieņemt kopīgus lēmumus, iespējams, agresivitāte, proti, sevišķi aktīva destruktīva rīcība, kas kavē bērna attīstībai svarīgu lēmumu pieņemšanu.

piemērošanai ir jābūt tiesas, balstoties uz lietas apstākļu un pierādījumu objektīvu novērtējumam, gūtai pārliecībai, ka kopīgas aizgādības saglabāšana apdraud bērna pilnvērtīgu attīstību un labklājību.¹¹⁰

Nosakot viena vecāka atsevišķu aizgādību pār bērnu, ir jāvadās no bērna interešu viedokļa, nosakot, ar kuru no vecākiem bērnam ir ciešāka emocionālā saikne. Ja bērns pēc atsevišķas aizgādības noteikšanas tiek pārvietots uz pastāvīgu dzīvi citā valstī, ir jāizvērtē bērna spējas adaptēties uz dzīvi citā valstī, kā arī bērna un tā vecāka dzīves un darba apstākļi, kurš vēlas bērnu izvest no valsts uz pastāvīgu dzīvi kādā no ārvalstīm, turklāt visus šos apstākļus vērtējot, kādi tie ir lietas izskatīšanas laikā, nevis kādi bijuši pirms prasības celšanas, un to, kāda emocionālā un faktiskā saikne ar bērnu pastāv katram no vecākiem.¹¹¹

Ievērojot tiesu prakses principus, secināms, ka atsevišķa aizgādība nosakāma kā galējs regulējums bērna labāki interešu nodrošināšanai, kad citiem tiesiskiem līdzekļiem un piesaistītiem atbalsta pakalpojumiem konflikta risināšanā nav sasniegta situācija, kad vecāki, savstarpēji komunicējot, kopīgi pieņemtu vienotus un bērna interesēm atbilstošākos lēmumus.

Prakses piemērs

Bāriņtiesa sniegusi atzinumu, ka bērnu interesēs ir nodibināt viena vecāka atsevišķu aizgādību tēvam. No bāriņtiesas lēmuma satura izriet, ka tēvs viena vecāka atsevišķas aizgādības nodibināšanu pamato ar bažām, ka pretējā gadījumā māte var izvest bērnus no valsts.

Tiesa nevar pievienoties bāriņtiesas sniegtajam atzinumam nolemtajam un atzīst to par kļūdainu, jo kopīga vecāku aizgādība šādu iespēju izslēdz. Pretēji bāriņtiesas atzītajam, ka komunikācijas neesamība vecāku starpā var negatīvi ietekmēt spēju pieņemt ar bērnu aizgādību saistītus kopīgus lēmumus, tiesa uzskata, ka lietā nav konstatējami tādi fakti un pierādījumi, kas apstiprinātu kāda no vecākiem negatīvu uzvedību, negatīvu attieksmi vai ietekmi uz bērniem, kas varētu būt tiesiskais pamats nodibināt prasītājam vai atbildētājai atsevišķu aizgādību, būtiski ierobežojot otra vecāka tiesības. Iespējams, ka sakarā ar pušu naidīgām attiecībām arī turpmāk vecāku kopīga un saskaņota lēmuma pieņemšana dažādos bērnu audzināšanas jautājumos būs apgrūtināta, tomēr tas nav pamats nodibināt atsevišķu aizgādību vienam no vecākiem. Tieši izsvērtu lēmumu pieņemšana, kuros piedalās abi vecāki, neskatoties uz domstarpībām viņu starpā, ir bērnu interesēs. Šādā situācijā jautājuma izšķiršanā ir jāiesaistās bāriņtiesai, kura atbilstoši Bāriņtiesu likuma 19.panta otrajai daļai, izšķir vecāku domstarpības bērna aizgādības jautājumos (izņemot domstarpības par bērna dzīvesvietas noteikšanu) un, ja nepieciešams, pieņem lēmumu.

Viena vecāka atsevišķa aizgādība un aizgādības pārtraukšana ir dažādi kritēriji. Tostarp ņemams vērā, ka **viena vecāka atsevišķas aizgādības nodibināšana nenozīmē, ka otra vecāka aizgādības tiesības izbeidzas**. Atsevišķas aizgādības nodibināšanas ar tiesas nolēmumu gadījumā otram vecākam paliek tiesības uzturēt personiskas attiecības un tiešus kontaktus ar

¹¹⁰ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departamenta spriedums lietā Nr. SKC-[A]-2016

¹¹¹ [Latvijas Republikas Augstākā tiesa. Senāta Civillietu departaments. Tiesu prakses vispārinājums. Par tiesu praksi strīdu izskatīšanā par aizgādības \(kopīgas, atsevišķas, ikdienas\) un saskarsmes tiesībām un uzturlīdzekļiem, 2012.](#)

bērnu, tiesības saņemt ziņas par bērnu, it īpaši ziņas par viņa attīstību, veselību, sekmēm mācībās, interesēm un sadzīves apstākļiem.¹¹²

§ Tiesu prakse

Ar tiesas nolēmumu nodibinātas „viena vecāka atsevišķas aizgādības” un „aizgādības tiesību atņemšanas” pamats un tiesiskās sekas¹¹³

Tēze: Civillikuma 178.panta ceturtajā daļā paredzētā viena vecāka atsevišķas aizgādības nodibināšana ar tiesas nolēmumu ir patstāvīgs aizgādības paveids, un tas ir jānošķir no aizgādības tiesību atņemšanas (Civillikuma 200.pants). Tie ir divi dažādi tiesību institūti, jo atšķiras gan to piemērošanas pamati, gan tiesiskās sekas, un šo tiesību institūtu nošķiršana izriet no Civillikuma 178.¹ panta trešās daļas.

Tas, ka likumā nav norādīti pamati Civillikuma 178.panta ceturtajā daļā ietvertā aizgādības veida – viena vecāka atsevišķa aizgādība – nodibināšanai ar tiesas nolēmumu, ir vērtējams kā apzināts likuma robs, jo likumā nav iespējams izsmelīgi uzskaitīt visus gadījumus, kad bērna interešu aizsardzībai ir nodibināma viena vecāka atsevišķa aizgādība, neatņemot otram vecākam aizgādības tiesības. Tiesību tālākveidošanas ceļā tiesai šis robs ir jāaizpilda, lai varētu izspriest lietu.

Nodibinot viena vecāka atsevišķu aizgādību ar tiesas nolēmumu, neatņemot aizgādības tiesības otram vecākam, ir jākonstatē tādu faktisko situāciju vai vecāka rīcību, kas nav tieši vērsta pret bērna interesēm, bet var apdraudēt vai apdraud tās (kavē, apgrūtina vai liedz pieņemt bērna attīstībai svarīgus lēmumus). Rīcībai nav obligāti jābūt saistītai ar vecāka ļaunprātību vai vainojamību, jo bērna interešu apdraudējums šajā gadījumā rodas nevis no vecāka rīcības tieši, bet pastarpināti, piemēram, vecāku savstarpējo domstarpību un konfliktu dēļ, radušos dzīves situāciju dēļ u.tml. Šādā gadījumā otra vecāka rīcība pēc sava rakstura nav atzīstama par tādu, kas prasītu papildu sankciju vai ierobežojumu piemērošanu un viņam paliek tiesības uzturēt personiskas attiecības un tiešus kontaktus ar bērnu, tiesības saņemt ziņas par bērnu, it īpaši ziņas par viņa attīstību, veselību, sekmēm mācībās, interesēm un sadzīves apstākļiem (*Civillikuma 181.panta otrā daļa*).

Civillikuma 178.¹ panta pirmā daļa par to, ka tam no vecākiem, kura atsevišķā aizgādībā bērns atrodas, ir visas no aizgādības izrietošās tiesības un pienākumi, nav tulkojama burtiski, jo arī otram vecākam, lai arī ierobežotā apjomā, tomēr saglabājas no aizgādības izrietošās tiesības un pienākumi.

1.3.2.4. Aizgādības tiesību atņemšana un atjaunošana (atzinuma pēc tiesas pieprasījuma sniegšanas kontekstā)

Jēdziens “aizgādība” aptver visu vecāku un bērnu attiecību spektru un tajā ietilpst visplašākais vecāku tiesību un pienākumu apjoms. Saskaņā ar [Civillikuma 177. pantu](#), aizgādība ir:

- vecāku tiesības un pienākums rūpēties par bērnu (bērna aprūpe, uzraudzība un tiesības noteikt viņa dzīvesvietu):

¹¹² Izrietoši no [Civillikuma 178.](#) un [181.panta](#)

¹¹³ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2015. gada spriedums lietā Nr. SKC-[B]-2015

- bērna aprūpe nozīmē viņa uzturēšanu, t.i., ēdiena, apģērba, mājokļa un veselības aprūpes nodrošināšanu, bērna kopšanu un viņa izglītošanu un audzināšanu (garīgās un fiziskās attīstības nodrošināšana, pēc iespējas ievērojot viņa individualitāti, spējas un intereses un sagatavojot bērnu sabiedriski derīgam darbam;
- bērna uzraudzība nozīmē rūpes par bērna paša drošību un trešās personas apdraudējuma novēršanu;
- ar tiesībām noteikt bērna dzīvesvietu saprotama dzīvesvietas ģeogrāfiskā izvēle un mājokļa izvēle;
- vecāku tiesības un pienākums rūpēties par bērna mantu un pārstāvēt bērnu viņa personiskajās un mantiskajās attiecībās.

Tādējādi vecāku tiesību un pienākumu kopumā ietilpst aizgādības tiesības, tostarp arī aprūpes tiesības kā aizgādības tiesību sastāvdaļa un saskarsmes tiesība.

Aizgādības tiesību atņemšanas priekšnosacījumi ir izklāstīti [Civillikuma 199.](#) un [200. panta](#) pirmajā daļā, kas paredz, ka aizgādības tiesības vecākam var atņemt tiesa, ja konstatē, ka:

- viņa vainas dēļ (vecāka apzinātas rīcības vai nolaidības dēļ) ir apdraudēta bērna veselība vai dzīvība;
- vecāks ļaunprātīgi izmanto savas tiesības, vai nenodrošina bērna aprūpi un uzraudzību un tas var apdraudēt bērna fizisko, garīgo vai tikumisko attīstību.

Aizgādības tiesību atņemšana rada būtiskas sekas raugoties no bērna tiesību un interešu aizsardzības skatu punkta. Kā citi jautājumi, arī šis, primāri vērtējams no bērna interešu viedokļa, nevis vecāku subjektīvās attieksmes. Vecāku savstarpējie konflikti vai dažādie uzskati un izpratne par bērna audzināšanas jautājumiem nav pamats aizgādības tiesību atņemšanai otram vecākam, bet gan liecina par nepieciešamību abiem vecākiem savstarpēji sadarboties un meklēt abpusēji pieņemamus risinājumus konfliktsituāciju mazināšanai, kā arī nodrošināt bērna interešu ievērošanu vecāku savstarpējo nesaskaņu risināšanas procesā.

§ Tiesu prakse

Atņemot aizgādības tiesības, ir jākonstatē vainojama, ļaunprātīga un aktīva pret bērnu vērsta rīcība vai pret bērnu vērsta nolaidīga bezdarbība, kas tieši apdraud bērna veselību vai dzīvību vai arī tieši apdraud (var apdraudēt) bērna fizisko, garīgo vai tikumisko attīstību. Tādā gadījumā vecākam, kuram tiek atņemtas aizgādības tiesības, Civillikums paredz vairākus tāds ierobežojumus, kādus neparedz gadījumā, kad tiek nodibināta viena vecāka atsevišķa aizgādība, neatņemot aizgādības tiesības otram vecākam (*Civillikuma 163.panta ceturtās daļas 5.punkts, 242.panta 3.punkts, 824.panta pirmās daļas 8.punkts un otrā daļa, 169.panta pirmās daļas 3.punkts*), kas ir izskaidrojams ar šo divu institūtu atšķirīgu tiesisko dabu.¹¹⁴

Atšķirībā no atsevišķas aizgādības noteikšanas, aizgādības tiesību atņemšana vecākam ir radikāls veids, kā nodrošināt bērna tiesību aizsardzību, tādēļ bērna interesēs faktiskie un tiesiskie apstākļi izvērtējami īpaši rūpīgi un ciešā kopsakarā.

¹¹⁴ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2015. gada spriedums lietā Nr. SKC-[B]-2015

§ Tiesu prakse

Normā ietvertais jēdziens, proti, „ja vecāks ar bērnu apietas sevišķi slikti, kā arī tad, ja vecāks nerūpējas par bērnu un nenodrošina bērna uzraudzību un tas var apdraudēt bērna fizisko, garīgo vai tikumisko attīstību”, ir jāpiepilda ar konkrētu saturu. Vienlaikus atzīstams, ka aizgādības tiesību atņemšanai nav nepieciešams, lai iestātos sekas, jo pietiek, ja tiek konstatēts fakts vai ar pierādījumiem apstiprinās aizdomas par vecāka sevišķi sliktu izturēšanos pret bērnu, nerūpēšanos un bērna uzraudzības nenodrošināšanu, kā arī ļaunprātīgu savu tiesību izmantošanu.¹¹⁵

1.3.2.5. Paternitātes atzīšana vai apstrīdēšana

Paternitāte ir tēva radnieciskā attiecība ar bērnu, kas saistīta ar bioloģisko izcelšanos no šīs personas. Paternitātes noteikšana ir iespējama trīs veidos:

- 1) tiek īstenots paternitātes pieņēmums ([Civillikuma 146. pants](#));
- 2) vecāki brīvprātīgi atzīst paternitāti, iesniedzot kopīgu pieteikumu dzimtsarakstu nodaļā;
- 3) paternitāti nosaka tiesa.¹¹⁶

Lietas par paternitātes noteikšanu ir lietas, kurās izskata jautājumu par bērna bioloģiskās izcelšanās no konkrētas personas noteikšanu un šī fakta fiksāciju atbilstoši Civiltāvokļa akta reģistrācijas likumā noteiktajam.

Lietas par paternitātes apstrīdēšanu ir lietas par:

- paternitātes pieņēmuma¹¹⁷ apstrīdēšanu;
- brīvprātīgi atzītas un dzimtsarakstu nodaļā reģistrētas paternitātes¹¹⁸ apstrīdēšanu.

Spēkā esošais tiesiskais regulējums paredz, ka paternitātes pieņēmums nav spēkā, ja bērna māte, bērna mātes vīrs vai bērna mātes bijušais vīrs un bērna bioloģiskais tēvs personiski iesniedz kopīgu iesniegumu dzimtsarakstu nodaļā vai dzimtsarakstu nodaļai adresētu iesniegumu, uz kura notariāli apliecināts iesniedzēju paraksta īstums.¹¹⁹ Tādējādi likumdevējs paredzējis mehānismu, kā risināms jautājums par ieraksta maiņu Civiltāvokļa akta reģistrā, ja vecāku starpā pastāv vienprātība un nevienas personas tiesības nav aizskartas vai apstrīdētas.

¹¹⁵ Rīgas pilsētas Kurzemes rajona tiesas 2015.gada 2.novembra spriedums lietā Nr.C28208115

¹¹⁶ Autoru kolektīvs Prof. K.Torgāna un A.Laviņa zinātniskajā redakcijā. Civilprocesa likuma komentāri II daļa (29.-60.¹no-
daļa. – Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2021, (96.-98.lpp) 1360 lpp.)

¹¹⁷ [Civillikuma 146.panta](#) otrā daļa: Par tēvu bērnam, kurš piedzimis sievietei laulības laikā vai ne vēlāk kā 306.dienā pēc tam, kad laulība izbeigusies ar vīra nāvi, laulības šķiršanu vai laulības atzīšanu par neesošu, uzskatāms bērna mātes vīrs (paternitātes pieņēmums).

¹¹⁸ Atbilstoši [Civillikuma 155.panta](#) pirmajā daļā un [156.pantā](#) noteiktajam: paternitātes atzīšana notiek, ja bērna tēvs un māte personiski iesniedz kopīgu iesniegumu dzimtsarakstu nodaļā vai dzimtsarakstu nodaļai adresētu iesniegumu, uz kura notariāli apliecināts iesniedzēju paraksta īstums. Paternitātes atzīšana noformējama ar ierakstu dzimšanas reģistrā. Paternitātes atzīšanu tiesa var atzīt par neesošu tikai tad, ja persona, kas bērnu atzinusi par savu, nevar būt viņa bioloģiskais tēvs un bērnu atzinusi par savu maldības, viltus vai spaidu rezultātā. Apstrīdēt paternitātes atzīšanu var persona, kas paternitāti atzinusi; bērna māte; persona, kas sevi uzskata par bērna bioloģisko tēvu, izņemot gadījumu, kad bērns ieņemts noziedzīga nodarījuma pret tikumību un dzimumneaizskaramību rezultātā.

¹¹⁹ [Civillikuma 146.panta](#) piektā daļa un [155.panta](#) astotā daļa

Tikai gadījumos, ja personas tiesības ir aizskartas vai apstrīdētas lietas par paternitātes apstrīdēšanu piekritīgas izskatīšanai civiltiesiska strīda kārtībā vispārējās jurisdikcijas tiesā. Šādā gadījumā tiesa var lūgt bāriņtiesu sniegt atzinumu lietā.

Būtiski ņemt vērā, ka arī lietās par paternitātes apstrīdēšanu katrā atsevišķā gadījumā primāri jāvērtē bērna intereses, kas var prevalēt pār bioloģiskā tēva tiesībām. Uz šādu tiesas pieņēmumu, izšķirot paternitātes strīdu, norāda [Civillikuma 156. panta](#) piektā daļa, kurā noteikts, ka paternitātes atzīšanas apstrīdēšana ir samērojama ar bērna tiesībām uz identitāti un stabilu ģimenes vidi. Tādējādi atzinums sniedzams **līdzsvarojošot bērna labākās intereses ar bioloģiskā tēva tiesībām** jeb izvērtējami divi kritēriji:

- **bērna identitāte;**
- **stabila ģimenes vide.**

§ Tiesu prakse

Jebkurš lēmums, kas attiecas uz bērnu, jāpieņem tādā veidā, lai, cik vien tas iespējams, tiktu ievērotas bērna intereses un nodrošinātas viņa tiesības. Tās tiek skartas ne tikai tad, kad lēmums jāpieņem tieši attiecībā uz bērnu, bet arī tad, kad lēmums var būt attiecināms uz bērnu vai var netieši skart bērnu. Arī tad, ja bērns nav lēmuma objekts, minētais prioritātes princips ir jāievēro, ja viens šis lēmums bērnu var skart. Jebkuras citas prioritātes atzīšana bez nopietna iemesla un attaisnojuma nav pieļaujama.¹²⁰

Atbilstoši ECT spriedumos ietvertajam, **apstāklis, ka bērna bioloģiskajam tēvam ir tiesības lūgt noteikt paternitāti, tas nebūt nenozīmē, ka šāda prasība ir automātiski apmierināma, jo katrā atsevišķā gadījumā primāri ir jāvērtē bērna intereses, kas var prevalēt pār bioloģiskā tēva tiesībām.** Piemēram, ikkatrā gadījumā vērtējami konkrēti apstākļi, tostarp, ja bērnam paternitāte jau noteikta, sniedzams vērtējums par to, kas ir atbilstošāks bērna interesēm. Proti, vai, lai tiek saglabāts ieraksts par bērna tēvu, kas ir atzinis paternitāti, bet nav bioloģiskais tēvs, bet tomēr ir gadiem ilgi rūpējies par bērnu, veidota cieša emocionāla saikne, vai tomēr labāk ir atcelt ierakstu par tēvu, kas iepriekš atzinis paternitāti un ierakstīt par tēvu bērna bioloģisko tēvu.

Proti, jāvērtē, vai bioloģiskajam tēvam pastāv personiskas ciešas attiecības ar bērnu kopā ar bērna identitātes, stabilas ģimenes vides, kā arī ģimenes saišu ar tēvu faktiskos un juridiskos aspektus. Ar bērna identitāti plašākā nozīmē starptautiskajās tiesībās tiek saprasts bērna vārds, uzvārds, pilsonība, dzimšanas datums un dzimums.¹²¹ Šajā procesā ņems vērā gan citu personu sniegtie viedokļi lietā, gan citi pierādījumi (piemēram, sarakste sociālajos tīklos vai e-pastā starp bērna māti un bioloģisko tēvu utt.)

¹²⁰ Skat. Satversmes tiesas 2005.gada 22.decembra sprieduma lietā Nr. 2005-19-01 11.punktu

¹²¹ Latvijas Republikas Civillietu departamenta 2017.gada [...] spriedums Lietā Nr.SKC-[J]/2017

§ Tiesu prakse

1. Bioloģiskā tēva tiesības uz privātās dzīves aizsardzību paternitātes lietā

Paternitātes jautājumi ietilpst Eiropas Cilvēktiesību konvencijas 8.panta – tiesību uz privātās un ģimenes dzīvi neaizskaramību – tvērumā, kas neaprobežojas tikai ar ģimenes dzīvi, bet tas aptver arī privāto dzīvi, tostarp situācijas, kad bērns un bioloģiskais tēvs nedzīvo kopā, sevišķi gadījumos, kad ģimenes saišu nepastāvēšanā nevar vainot prasītāju. Apstākļi, kas jo īpaši var noteikt tuvu personisku saišu esību starp bērnu un bioloģisko tēvu, ir bioloģisko vecāku attiecības un bioloģiskā tēva izrādīta interese un iesaistīšanās bērna dzīvē gan pirms, gan pēc viņa dzimšanas. Tiesai jāizvērtē, kādēļ bioloģiskais tēvs un bērns nevarēja nodibināt un attīstīt savstarpējās attiecības.

2. Paternitātes lietās iesaistīto personu interešu vērtēšana un samērošana

Paternitātes lietās ievērojams bērna interešu prioritātes princips, un bērna intereses atkarībā no to rakstura un nopietnības var prevalēt pār vecāku interesēm. Tomēr Civillikuma 156.panta piektajā daļā noteiktais, ka paternitātes atzīšanas apstrīdēšana ir samērojama ar bērna tiesībām uz identitāti un stabilu ģimenes vidi, nav iztulkojams tādējādi, ka vērtējamās ir tikai bērna intereses. Ir vērtējamās un samērojamas visu iesaistīto personu tiesības un intereses.¹²²

Bioloģiskā tēva pierādīšanas pienākums, apstrīdot brīvprātīgi atzītu paternitāti

Bioloģiskajam tēvam, apstrīdot paternitātes atzīšanu, pamatojoties uz Civillikuma 156.panta trešo daļu, ir jāpierāda, ka viņš ir bērna bioloģiskais tēvs, taču nav jāpierāda, ka persona, kas labprātīgi atzinusi paternitāti, to darījusi maldības, viltus vai spaidu ietekmē.¹²³

Paternitāte ir tēva tiesiskā attiecība ar bērnu. Tā nozīmē bērna un tēva attiecību sociālu un tiesisku atzīšanu. Nedrīkst jaukt tiesisko paternitāti ar bioloģisko paternitāti, kas ir medicīnisks jautājums. Tiesiskā paternitāte ir vērsta uz to, lai panāktu līdzsvaru starp „bioloģisko patiesību”, kas atspoguļo bioloģisko un ģenētisko paternitāti, un „sociālajām vecāku un bērnu attiecībām”, kuras attiecas uz personu, kas dzīvo kopā ar bērnu un rūpējas par to.¹²⁴

Prakses piemērs

Andris cēlis prasību tiesā par paternitātes apstrīdēšanu. Proti, Andris 2006. gadā ārzemju brauciena laikā izveidoja tuvas attiecības ar Daigu. Pēc ceļojuma Daiga paziņoja, ka viņa ir grūtniecības stāvoklī un gaidāmā bērna tēvs esot Andris. Tuvojoties dzemdībām, Daiga sāka no Andra izvairīties. 2007. gadā piedzima meitene. Andris šajā laikā rūpējies par Daigu un meitu, palīdzēja viņas uzturēt, t.sk. daļēji apmaksāja dzīvokļa rēķinus, nodrošināja ikdienas lietošanai automašīnu utt. Šajā laikā visi trīs – Daiga, Andris un viņu meita aptuveni mēnesi dzīvoja kopā

¹²² Latvijas Republikas Senāta Civillietu departamenta 2020.gada Spriedums SKC-[D]/2020

¹²³ Latvijas Republikas Civillietu departamenta 2017.gada [...] spriedums Lietā Nr.SKC-[J]/2017

¹²⁴ Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2004.gada 11.oktobra spriedums lietā Nr.2004-02-0106

Daigas dzīvoklī, bet savstarpējo domstarpību dēļ izšķīrās. Andris vēlējies, lai Daiga viņu reģistrē kā meitenītes tēvu, kas atbilst faktiskajai situācijai, tomēr Daiga atteicās to darīt.

2008. gadā, pamatojoties uz brīvprātīgās paternitātes atzīšanas iesniegumu, par meitenītes tēvu tika reģistrēts Uldis.

Tiesas procesa ietvarā 2018.gadā tiesa lūdza bāriņtiesai sniegt atzinumu lietā par paternitātes apstrīdēšanu. Bāriņtiesa, izvērtējot konkrēto lietu un bērna intereses, sniedza atzinumu, ka Andra prasības apmierināšana nav bērna interesēs un tādēļ ir attaisnojams bioloģiskā tēva tiesību uz privāto dzīvi aizskārums.

Atzinuma sniegšanā bāriņtiesa ieguva un analizēja plašu informāciju. Tostarp, ņēma vērā ģenētiskās ekspertīzes datus, kas apliecina, ka Andris ar varbūtību 99,9999141 % ir bērna bioloģiskais tēvs, savukārt iespēja, ka Uldis ir bērna bioloģiskais tēvs, ir izslēgta. Veica bērna dzīves apstākļu pārbaudi, par ko sastādīja dzīves apstākļu pārbaudes aktu, kur fiksēta informācija par bērna dzīvesvietu un vienā mājsaimniecībā dzīvojošām personām. Bāriņtiesa lūdza Daigas, Ulda un Andra viedokļus šajā lietā, kā lūdza iesniegt citus pierādījumus, kuriem ir nozīme lietā, pēc kuru analīzes konstatēja, ka objektīvi konstatējams, ka Andris bērna dzīvē epizodiski piedalījies tikai meitenes pirmajos dzīves mēnešos. Minēto apstākli apstiprināja arī citas personas (Daigas vecāki un meitenes krustvecāki). Bāriņtiesa skaidroja bērna viedokli, iegūstot informāciju, ka, lai gan meitene zina, ka viņai ir cits bioloģiskais tēvs, tomēr viņa būtu ļoti dusmīga, ja tiktu mainīts ieraksts viņas dzimšanas apliecībā, jo viņai jau ir viens tēvs un otru viņa nevēlas. Tāpat bāriņtiesa ņēma vērā psihologa atzinumu par Andra, Daigas un bērna psiholoģiskās izpētes rezultātiem, kur norādīts, ka bērns ir informēts par apstākli, ka viņam ir cits bioloģiskais tēvs, meitene izteikusies, ka labprāt satiktos vienu reizi, jo grib redzēt, kas tas ir par cilvēku, bet par saviem vecākiem uzskata Daigu un Uldi. Tikties ir gatava tikai mammas klātbūtnē. Tāpat bāriņtiesa ieguva izglītības iestādes informāciju par vecāku iesaisti bērna izglītības nodrošināšanā, kur iegūta informācija, ka gan Daiga, gan Uldis aktīvi iesaistās bērna dzīvē. Tādējādi bāriņtiesa pārliecinājusies, ka meitenes aprūpi, uzraudzību un audzināšanu veic Daiga un Uldis un bērns uzskata abus par saviem vecākiem.

Bāriņtiesa izvērtējot kopsakarā visus materiālus atzina, ka meitenei faktiskās un tiesiskās situācijas rezultātā ir izveidojušās attiecības ar citiem cilvēkiem, kurus viņa uzskata par ģimeni, vēlas ar viņiem uzturēt un turpināt attīstīt attiecības. Andris nav to personu lokā. Meitenei ir tiesības būt pasargātai no iejaukšanās viņas privātajā dzīvē, un viņas tiesības ir prioritārākas par prasītāja (Andris) tiesībām. Bērna dzimšanas reģistrā jau veikts ieraksts par tēvu. Šobrīd bērns ir informēts par savu bioloģisko izcelsmi un viņa ir jau vecumā, kad var un spēj formulēt savu viedokli šajā jautājumā, un nepārprotami paudusi savu nevēlēšanos, lai viņas dzimšanas dokumentos par tēvu tiktu izdarītas izmaiņas un ierakstīts prasītājs, kurš bērnam lēmuma pieņemšanas brīdī ir svešs cilvēks, neatbilst bērna interesēm.

1.3.2.6. Citi gadījumi

Ne [Civilprocesa likumā](#), ne [Bāriņtiesu likumā](#) nav izsmeljoši uzskaitītas citas konkrētas lietu kategorijas, kad lietu izskatīšanā piesaistāma bāriņtiesa atzinuma sniegšanai. Tādējādi atstājot to izlemšanu tiesas kompetencē, izvērtējot katras lietas apstākļus. Praksē konstatēts, ka šāda lietu kategorija var būt pagaidu aizsardzība pret vardarbību, ja tā skar nepilngadīgu bērnu vai aizgādībā esošu personu.

Ikvienā gadījumā, kad tiesa lūdz bāriņtiesu sniegt atzinumu, aicinām bāriņtiesas savā darbībā piemērot metodiskajos ieteikumos sniegtos norādījumus bērnu un aizgādībā esošu personu labāko interešu nodrošināšanai.

1.4. Bērna labāko interešu apsvērumi, kas ņemami vērā sagatavojot atzinumu vai tiesā sniedzamās ziņas

Ikvienam, kurš iesaistīts bērna gadījuma risināšanā, process virzāms, ievērojot bērna labākās intereses jeb kā primārās vērtējamas tieši bērna tiesības un intereses. Tas izriet gan no starptautiskajos, gan nacionālajos tiesību aktos noteiktā.¹²⁵ Bērna interešu izvērtēšana jāveic katrā konkrētajā gadījumā, ņemot vērā tos apstākļus, kādos atrodas katrs bērns un viņa individuālās iezīmes.

Kā norādījusi ANO Bērnu tiesību komiteja, ir lietderīgi sagatavot sarakstu ar aspektiem, kurus ikviens lēmuma pieņēmējs, kam jānosaka bērna intereses, var iekļaut interešu izvērtējumā, un šim sarakstam nav jābūt pilnīgam, un aspektiem nav jābūt uzskaitītiem noteiktā hierarhijā. Sarakstā jāsniedz konkrēti norādījumi, tomēr ievērojot elastīgumu.¹²⁶ Kritēriji nav sakārtoti ne hronoloģiskā, ne hierarhiskā secībā, tie jāvērtē atbilstoši katra bērna individuālajai situācijai.

Jēdziens bērna intereses nostiprināts ne tikai [BTAL](#), jo tā uzdevums ir noteikt bērna tiesības, brīvības un to aizsardzību, ņemot vērā, ka bērnam, kā fiziski un intelektuāli nenobriedušai personai vajadzīga īpaša aizsardzība un gādība,¹²⁷ bet arī [Civillikumā](#)¹²⁸ un [Bāriņtiesu likumā](#).¹²⁹ Arī vairākas [Izglītības likuma](#),¹³⁰ [Ārstniecības likuma](#)¹³¹ un [Pacientu tiesību likuma](#)¹³² normas attiecināmas uz bērnu tiesību ievērošanu un tādējādi attiecīgi bērna interešu nodrošināšanu. Turklāt jāņem vērā, ka iepriekš veiktais tiesību aktu un normu uzskaitījums nav izsmeļošs. Veiktie [grozījumi BTAL](#)¹³³ ietver arī dzimst konkrētus kritērijus bērna labāko interešu izvērtēšanai.

Bērna labāko interešu noteikšanas kritēriji balstīti uz bērna vajadzībām. Tajos iekļauti kritēriji, kas aptver tādas bērna attīstības komponentes kā fiziskā, kognitīvi izzinošā, sociālā, emocionālā un garīgā joma. Vairāki kritēriji var šķist ierasti, jo atspoguļo [BTAL](#) noteiktās bērna tiesības

¹²⁵ Piemēram, [ANO Bērnu tiesību konvencijas](#) 3.pants, [Bērnu tiesību aizsardzības likuma 6.pants](#), arī [Civillikuma 181. un 182.pants](#), [Bērnu tiesību aizsardzības likuma 6.panta](#) pirmā daļa u.c.;

¹²⁶ Atbilstoši [ANO Bērnu tiesību komitejas Vispārējā komentāra Nr. 14 \(2013\) par bērnu tiesībām uz to, lai primārais apsvērumu būtu viņu intereses \(3. panta 1. punkts\)](#) 51.punktā noteiktajam.

¹²⁷ [BTAL 2. panta](#) pirmā daļa.

¹²⁸ Piemēram, [Civillikuma 160., 162., 178.¹, 181., 184. pants](#) un citi

¹²⁹ [Bāriņtiesu likuma 4. panta](#) otrā daļa. Bāriņtiesa prioritāri nodrošina bērna vai aizgādībā esošās personas tiesību un tiesisko interešu aizsardzību.

¹³⁰ [Izglītības likuma 56. pants](#)

¹³¹ [Ārstniecības likuma 56.¹ pants](#).

¹³² [Pacientu tiesību likums 10. pants, 13. pants](#).

¹³³ [11.11.2021. Grozījumi BTAL, kas stājas spēkā 08.12.2021](#) a

un brīvības [...], bet ir arī tādi kritēriji, kas ietver līdz šim mazāk zināmus bērnu tiesību aizsardzības aspektus. Piemēram kritērijs, kas nosaka bērna pasargāšanu no lojalitātes konflikta, tika izdalīts atsevišķi no citiem.¹³⁴

Jāņem vērā, ka var būt situācijas, kad novērtēšanā netiks izmantoti visi uzskaitītie kritēriji vai tikai daļa no tiem. Neatkarīgi no tā - kritēriju izmantošanai bērna labāko interešu noteikšanā ir jāatspoguļojas pieņemtajā lēmumā, ja tāds tiek sagatavots.

Tas nozīmē, ka jāveic detalizēts situācijas izvērtējums, lai noskaidrotu bērnam vispiemērotāko risinājumu. Turklāt **lēmuma vai rīcības pamatojuma kontekstā ir jābūt izskaidrotam:**

- kas ir uzskatīts par atbilstošu bērna interesēm;
- kādi kritēriji ir lēmuma pamatā;
- cik liela nozīme bijusi bērna interesēm salīdzinājumā ar citiem apsvērumiem neatkarīgi no tā, vai šie apsvērumi saistīti ar tiesību normām vai citiem konkrētiem gadījumiem.

Bērna interešu izvērtēšana ir vienreizēja darbība, **kas jāveic katrā konkrētajā gadījumā**, ņemot vērā īpašos apstākļus, kādos atrodas katrs bērns vai bērnu grupa, vai bērni vispār. Šie apstākļi ir saistīti ar attiecīgā bērna vai bērnu individuālajām iezīmēm, piemēram, vecumu, dzimumu, brieduma pakāpi, pieredzi, piederību kādai mazākumgrupai, fizisku, uztveres vai intelektuālu invaliditāti, kā arī sociālo un kultūras vidi, kurā attiecīgais bērns vai bērni atrodas, piemēram, to, vai bērna audzināšanā piedalās vecāki, vai bērns dzīvo kopā ar viņiem, kāda ir bērna un viņa ģimenes vai aprūpētāju attiecību kvalitāte, vai vide ir droša, vai ģimenei, paplašinātajai ģimenei vai aprūpētājiem ir pieejami kvalitatīvi alternatīvie līdzekļi, u. c. Bērna interešu izvērtēšana jāsāk ar to īpašo apstākļu izvērtēšanu, kuru dēļ bērns ir ne ar ko nesalīdzināms. Tas nozīmē to, ka daži aspekti tiks izmantoti, bet citi ne, un tas ietekmē arī šo aspektu nozīmes salīdzināšanu.¹³⁵ Jau sākotnēji ņemot vērā, ka bērna intereses var atšķirties no gadījuma risināšanā iesaistīto pieaugušo interesēm.

Nosakot bērna labākās intereses, nepieciešams tiekties uz bērna situācijas ilgtspējīgu risinājumu, atbilstoši situācijai ņemot vērā, cik lielā mērā veicamie pasākumi nodrošina bērna vispusīgu, harmonisku un bērna vajadzībās balstītu attīstību nākotnē.

1.4.1. Bērnam emocionāli tuvas, pastāvīgas, ģimeniskas attiecības

Ģimenes vides saglabāšana ietver saiknes ar bērnu saglabāšanu plašākā nozīmē. Šī saikne attiecas uz paplašināto ģimeni, piemēram, vecvecākiem, tēvočiem/tantēm, kā arī draugiem, skolu un plašāku vidi un ir īpaši svarīga gadījumos, kad vecāki ir šķīrušies un dzīvo dažādās vietās. Ģimenes sadalīšanas novēršana un vienotas ģimenes saglabāšana ir svarīgi bērna aizsardzības sistēmas elementi. Ņemot vērā to, cik nopietni bērnu ietekmē šķiršana no vecākiem, šāda šķiršana drīkst notikt vienīgi tad, ja nav citas iespējas, piemēram, ja bērnam draud nenovēršams kaitējums vai ja šķiršana ir nepieciešama citu iemeslu dēļ; bērnu no vecākiem nešķir, ja viņu ir iespējams aizsargāt, veicot pasākumus, kas paredz mazāku iejaukšanos ģimenes dzīvē.

¹³⁴ D.Daugule. "Bērna labākās intereses", Jurista vārds, Nr.23 (1185) 13.-14.lpp.

¹³⁵ [ANO Bērnu tiesību komitejas Vispārējais komentārs Nr. 14 \(2013\) par bērnu tiesībām uz to, lai primārais apsvērums būtu viņu intereses \(3. panta 1. punkts\)](#) 49. un 50.punkts

Pirms lēmuma pieņemšanas par bērna šķiršanu no vecākiem, valstij jāsniedz atbalsts vecākiem viņu vecāku pienākumu veikšanā un jāatjauno vai jāveicina ģimenes spēja rūpēties par bērnu, ja vien šķiršana nav nepieciešama bērna aizsardzībai. Ekonomiski iemesli nevar attaisnot bērna šķiršanu no vecākiem.¹³⁶

Kā norādīts psiholoģijas literatūrā, bērna piesaiste (pieķeršanās) vecākiem (vecāku aizstājējiem) veidojas zīdaiņa vecumā un agrā bērnībā. Kaut arī attiecības var veidoties ar vairākiem cilvēkiem, pieķeršanās saikne veidojas ar ļoti nedaudziem cilvēkiem. Šī **pieķeršanās saikne ir ārkārtīgi svarīga turpmākajā bērna attīstībā un emocionālā līdzsvara saglabāšanā**. Tās apdraudēšana bērnā rada bēdas un depresiju. **Draudi, ka bērnam varētu zust saikne ar pieķeršanās objektu, bērnā rada ne tikai bailes, bet arī dusmas un agresiju (jo īpaši vecākos bērnos un pusaudžos)**. Tas var ietekmēt visu viņa turpmāko dzīvi.¹³⁷

Tādējādi secināms, ka šī kritērija kontekstā **jāņem vērā attiecību nozīmīgums** bērna dzīvē un **emocionālā piesaiste** konkrētajai personai, **attiecību kvalitāte** un to **saglabāšanas nepieciešamība**. Kritērijs veidots pēc iespējas plašs, nenosaucot konkrētu personu loku, lai neierobežotu personu uzskaitījumu, ar kurām bērnam var būt izveidojušās emocionāli tuvas, pastāvīgas, ģimeniskas attiecības. Kritērija galvenais mērķis ir pārliecināties, ka tiks pieņemti tādi lēmumi un rasti risinājumi, kas radīs iespēju saglabāt tuvas, patstāvīgas attiecības ar bērnam nozīmīgām personām, tādējādi nodrošinot drošas piesaistes esamību, kam ir izšķiroša nozīme bērna harmoniskā attīstībā.¹³⁸

Vienlaikus īpaši svarīgi apzināties, ka neatkarīgi no tā vai tas ir bērna ģimenes loceklis vai cita bērnam nozīmīga persona, ar ko tiek stiprinātas bērna attiecības un saiknes, atbalstot to bērnam tiek izrādīta pieņemoša attieksme, cieņa un sniegts atbalsts pieņemt pašam savu situāciju. Šajā procesā pienācīgi jāņem vērā bērna etniskā izcelsme, reliģiskā un kultūras piederība un dzimtā valoda, tā kopumā veidojot bērna identitāti un pašapziņu.

Ja bērna labāko interešu izvērtējums saistīts ar saskarsmes tiesību problēmjaucējuma risināšanu, gadījuma risināšanā iesaistītajiem speciālistiem vēršama uzmanība, ka **bērna vecākam, kurš dzīvo ar bērnu ikdienā kopā, ir ļoti svarīga loma bērna un otra vecāka vai citu ģimenes locekļu kontakta veidošanā**, piemēram, palīdzot bērnam sagatavoties tikšanai ar otru vecāku vai ģimenes locekli, ar kuru ikdienā nedzīvo kopā (it īpaši, ja bērns sava mazā vecuma vai garīgā brieduma dēļ to patstāvīgi nespēj apzināties un veikt). Atbilžu sniegšana uz bērna jautājumiem

¹³⁶ Atbilstoši [ANO Bērnu tiesību komitejas Vispārējā komentāra Nr. 14 \(2013\) par bērnu tiesībām uz to, lai primārais apsvērumu būtu viņu intereses \(3. panta 1. punkts\)](#) 61. un 70.punktā noteiktajam.

¹³⁷ sk., piemēram, Boulbijs Dž. Drošais pamats. Vecāku un bērnu savstarpējā pieķeršanās – cilvēka veselīgas attīstības priekšnoteikums. Rīga: Apgāds „Rasa ABC”, 1998.

¹³⁸ Attiecību piesaistes stilu teoriju radītais ir Džons Boulbijs (John Bowlby), pēc kā šī teorija plaši pētīta un pielāgota dažādām situācijām, t.sk. to ģimeņu apmācību pamatā, kuras uzņem ģimenē ārpusģimenes aprūpē esošus bērnus. Drošā piesaiste – tā ir labākā psiholoģiskā aizsardzība, ko bērnam var dot vismaz viens drošs pieaugušais, kurš ir bērna dzīvē. Tai ir svarīga nozīme veselības un stabilitātes bērna personības veidošanā. Bērni ar drošo piesaisti ir izturīgāki un elastīgāki grūtās dzīves situācijās, viņiem ir labākas spējas izturēt un pārvarēt dažādas stresa situācijas. Šādi bērni spēj labāk veidot kontaktus ar citiem cilvēkiem, spēj labāk iedzīvoties dažādās grupās, spēj adekvāti risināt dažādas konfliktsituācijas, ir mazāk agresīvi pret sevi un citiem. Šādiem bērniem ir izveidojusies spēja izjust otru, spēja just otram līdzī. Saskarsmē ar citiem bērniem spēj pieņemt vienā gadījumā gan otra viedokli, citā gadījumā – arī aizstāvēt savējo

Plašu un ikvienam pieejamu informāciju par bērnam nozīmīgām attiecībām, t.sk. piesaisti var meklēt, piemēram, www.tevi.lv; www.mammamunteti.lv; www.drosaberniba.lv utt.

viņa šaubu mazināšanā par to, vai ar savu rīcību tiekoties ar otru vecāku vai citiem radniekiem u.c. no aizgādības izrietošām rīcībām, nesāpina to vecāku, ar kuru ikdienā dzīvo kopā. Bērna uzklausišana un nenosodošas attieksmes paušana jautājumos, kas skar atsevišķi dzīvojošu vecāku vai citus radniekus utt.

Tādēļ būtiski, ka atbildīgās iestādes vai speciālisti izskaidro ar bērnu kopā dzīvojošam bērna vecākam par bērnam tuvu personu saskarsmes vai citu no aizgādības izrietošu jautājumu saskaņotu risināšanas nozīmīgumu. Tādējādi nepakļaujot un neiesaistot bērnu lojalitātes konfliktā, kas detalizētāk analizēts **1.4.9 apakšnodalā**.

1.4.2. Bērna vajadzībām un spējām atbilstoša izglītība

Bērna interesēs ir tas, lai viņam bez maksas būtu pieejama kvalitatīva izglītība, tostarp izglītība agrā bērnībā, neformālā vai formālā izglītība un attiecīgas aktivitātes. Pieņemot jebkuru lēmumu par pasākumiem un darbībām saistībā ar kādu konkrētu bērnu vai bērnu grupu, jārespektē šā bērna vai bērnu intereses attiecībā uz izglītību. [...] Reaģēšana uz šo prasību un bērnu atbildības palielināšana, lai pārvarētu viņu neaizsargātības radītos ierobežojumus, būs bērnu interesēs.¹³⁹

Bērnu tiesību aizsardzības likums nosaka, ka bērnam ir tiesības uz bezmaksas pirmsskolas sagatavošanu, pamata un vidējo izglītību, kā arī arodizglītību.¹⁴⁰ Bērnam ir tiesības apgūt profesiju un atbilstoši tai izvēlēties darbu. Profesijas apguve tiek nodrošināta izglītības iestādēs, bet bērniem, kuri sasnieguši 15 gadu vecumu un ir reģistrējušies kā bezdarbnieki, — ar valsts nodarbinātības dienesta starpniecību.¹⁴¹

Ievērojot minēto kopsakarā, šī kritērija vērtēšanā vērā ņemama gan paša bērna vajadzību komponente kopsakarā ar vecāku iesaisti un atbalstu bērna izglītības iegūšanā atbilstoši viņa vajadzībām un spējām. **Vecāku iesaistes komponente un līdzdarbība ar bērna mācīšanās grūtību saistīto jautājumu risināšanā uzlūkojama kā īpaši nozīmīga, vērtējot jautājumu par bērna labāko interešu un labvēlīgas situācijas nodrošināšanas ilgtspējīgumu.**

1.4.3. Bērna vajadzībām atbilstoša veselības aizsardzība

Bērna tiesības uz veselību un viņa veselības stāvoklis ir centrālais aspekts, izvērtējot bērna intereses. Taču tad, ja attiecībā uz kādu konkrētu veselības stāvokli ir iespējams vairāk nekā viens ārstēšanas veids vai, ja ārstēšanas rezultāts nav skaidri zināms, jāizvērtē visu iespējamo ārstēšanas veidu priekšrocības, ņemot vērā visus iespējamus riskus un blaknes, un pienācīga uzmanība jāvelta arī paša bērna viedoklim atbilstoši viņa vecumam un brieduma pakāpei. Šajā ziņā bērnam jāsniedz pietiekama un atbilstoša informācija, lai viņš varētu saprast situāciju un

¹³⁹ ANO Bērnu tiesību komitejas Vispārējais komentārs Nr. 14 (2013) par bērnu tiesībām uz to, lai primārais apsvērums būtu viņu intereses (3. panta 1. punkts) 79.punkts.

¹⁴⁰ BTAL 11.panta otrā daļa

¹⁴¹ BTAL 12.panta pirmā daļa

visus svarīgos aspektus saistībā ar savām interesēm, un, kad tas iespējams, viņam jāļauj informētā veidā paust savu piekrišanu.¹⁴²

Tādējādi bērna tiesības uz atbilstošu veselības aprūpi ir tveramas plašāk, piemēram, konkrētos gadījumos skaidrojot speciālistu viedokļus, lai izvērtētu bērna interesēm atbilstošāko risinājumu; plašākā mērogā - veselības aizsardzība ietver ne tikai veselības aprūpi, bet veselīgu vidi un nepieciešamību būt pasargātam, piemēram, no alkohola un kaitīgo vielu ietekmes, lai virzītu bērna attīstību veselības jomā. Tāpat attiecībā uz pusaudzību veselību - jānodrošina, lai pusaudzīiem būtu pieejama pietiekama informācija, kas ir būtiska viņu veselībai un attīstībai, un lai tādējādi viņi varētu izdarīt atbilstošu izvēli saistībā ar savu rīcību. Tostarp informācija par tabakas, alkohola un citu vielu lietošanu un kaitīgumu, par diētām, atbilstoša informācija par dzimumdzīvi un reproduktīvo sistēmu un informācija par agrīnas grūtniecības bīstamību un HIV/AIDS un seksuāli transmisīvo slimību profilaksi utt.

1.4.4. Bērna vecumam, emocionālajām un fiziskajām vajadzībām atbilstoša aprūpe

Šī kritērija ietvarā vērtējami aspekti bērna aprūpes nodrošināšanā, kas nozīmē viņa uzturēšanu, t.i., ēdiena, apģērba, mājokļa nodrošināšanu, bērna kopšanu un viņa izglītošanu un audzināšanu (garīgās un fiziskās attīstības nodrošināšana, pēc iespējas ievērojot viņa individualitāti, spējas un intereses un sagatavojot bērnu sabiedriski derīgam darbam).

Bērnam ir tiesības uz tādiem dzīves apstākļiem un labvēlīgu sociālo vidi, kas nodrošina pilnvērtīgu fizisko un intelektuālo attīstību. Katram bērnam ir jāsaņem atbilstošs uzturs, apģērbs un pajumte. Bērnam ar fiziskiem un garīgiem traucējumiem ir tiesības arī uz visu, kas nepieciešams viņa speciālo vajadzību apmierināšanai.¹⁴³

§ Tiesu prakse

1. Līdz pilngadības sasniegšanai bērns ir vecāku aizgādībā, proti, vecākiem ir tiesības un pienākums uzturēt bērnu, t.i., nodrošināt ēdināšanu, apģērbu, mājokli un veselības aprūpi, kā arī bērna kopšanu un viņa izglītošanu un audzināšanu. Tādējādi vecāku tiesību un pienākumu apjomā ietilpst arī tiesības noteikt bērna uzturu. Turklāt uzturam jābūt atbilstošam, proti, tādām, kas nodrošina bērna pilnvērtīgu fizisko un intelektuālo attīstību.

2. No tiesību viedokļa jautājumu par veģetāru uzturu var apsvērt tiesību uz privāto dzīvi un cilvēka apziņas brīvības kontekstā, tāpēc būtiski ir konkrētās lietas apstākļi, lai identificētu piemērojamo tiesību attiecīgās lietas kontekstā.¹⁴⁴

¹⁴² Atbilstoši [ANO Bērnu tiesību komitejas Vispārējais komentārs Nr. 14 \(2013\) par bērnu tiesībām uz to, lai primārais atbildētājs būtu viņu intereses \(3. panta 1. punkts\)](#) 77. un 78.punktā noteiktajam

¹⁴³ [BTAL 10.panta](#) pirmā un otrā daļa

¹⁴⁴ [Augstākās tiesas 15.06.2020. spriedums Nr. SKA-239/2020 \(A420199316\)](#)

Tā mērķis ir konstatēt, ka bērna aprūpe tiek nodrošināta atbilstoši bērna vajadzībām, ietverot gan emocionālās un fiziskās vajadzības, kā arī vērtējot ne tikai iespējamu atbilstošas aprūpes trūkumu, bet arī bērna pāraprūpi, kas nav mazāk kaitējoša bērna atbilstošai attīstībai. Tādējādi kritērijs ietver arī aprūpētāja lomu, kura vistiešākais uzdevums ir bērna aprūpes nodrošināšana.

1.4.5. Atbalsts bērna līdzsvarotai garīgajai un fiziskajai attīstībai

Minētais kritērijs vērtējams, analizējot bērnam pieejamo palīdzību gan garīgo, gan fizisko vajadzību sekmēšanai un iespējai pilnveidoties, veicinot bērna fizisko un emocionālo attīstību. Proti, nodrošinātā audzināšana un paustās pārlicības, kas ietekmē bērna līdzsvarotu un harmonisku garīgo un fizisko attīstību, kurā tiek ņemta vērā bērna individualitāte, spējas un intereses. Jāņem vērā, ka vecākiem kā bērna dabiskiem aizbildņiem vai citiem bērna aprūpētājiem savu darbību un attieksmes pret bērnu rezultātā galvenie uzdevumi ir nodrošināt ne vien fizisku bērnu attīstību, bet arī dzīvot bērnam izpratni par vērtībām un ieklausīties bērna teiktajā, ar cieņu izturoties pret to. Sniegt emocionālu atbalstu un būt pieejam brīžos, kad bērnam tas patiesi nepieciešams. Izturēties atbilstoši bērna vecumposmam.

1.4.6. Iespēja bērnam attīstīt savu individualitāti, spējas un intereses

Vecāku vai bērna aprūpētāja pienākums ir sagatavot bērnu patstāvīgai dzīvei sabiedrībā, pēc iespējas respektējot viņa individualitāti, ievērojot spējas un intereses. Vienlaikus norādāms, ka vērā ņemamas ne vien bērna spējas un intereses, bet svarīgi tās integrēt ikdienā kopā ar bērnu vecumam raksturīgām iezīmēm¹⁴⁵, neuzliekot pārlietu slodzi un gaidas vai tieši pretēji – neminimizējot viņa spējas un prasmes.

1.4.7. Bērna līdzdalība ar viņu saistītu lēmumu pieņemšanas procesos

Līdzdalības mērķis ir iesaistīt un dot iespēju bērnam atkarībā no situācijas līdzdarboties un ietekmēt tos procesus, kas saistīti ar viņu pašu. Lai bērna viedokļa noskaidrošana būtu bērna labākajām interesēm atbilstoša, **svarīgi, lai bērns saprastu, kāpēc viedoklis tiek jautāts, kādu iestādi pārstāv cilvēks, kurš ar bērnu sarunājas, kāda ir šī viedokļa nozīme lēmuma pieņemšanas procesā. Bērnam saprotamā veidā jāizskaidro, ko darīs bāriņtiesa, ko lems tiesa, kāpēc bāriņtiesai svarīgi noskaidrot bērna viedokli, svarīgi izskaidrot, ka ne vienmēr tiesas vai bāriņtiesas lēmums sakrīt ar bērna viedokli, izskaidrot, kāpēc tā var būt.**

Viens no būtiskākajiem aspektiem, ko svarīgi izskaidrot bērnam attiecībā uz viņa līdzdalību procesā, ir tas, ka bērnam ir tiesības atteikties sniegt viedokli vai skaidrojumu par lietu. Būtiski, ka katrā gadījumā bērns apzinātos visus savas līdzdalības aspektus konkrētajā procesā. Tāpat būtiski, ka tiek nodrošināts, ka bērnam sniegta informācija par norisēm iestādēs un tiesās un

¹⁴⁵ Bērnu vecumposmus ierasti iedala: zīdaiņu vecums (0-1 gads); agrās bērnības jeb mazbērna periodā (1–3 gadi); pirmskolas periods (4–7 gadi); sākumskolas vecums (8-11 gadi) un pusaudžu vecums (12-17 gadi). Detalizētāku informāciju par vecumposma īpatnībām un bērna dažādiem attīstības aspektiem iespējams iegūt, piemēram, www.drosaberniba.lv

to ietekmi uz viņa turpmākajām attiecībām ar vecākiem un citiem tuviniekiem. Proti, ka bērnam sniegta informācija par nolēmuma spēkā stāšanos, lai viņš būtu informēts pilnā apmērā par tiem procesiem, kas attiecināmi uz viņu personīgi.

Šādas informācijas saņemšana veicinās bērna psihoemocionālo stabilitāti. Līdz ar to jāņem vērā, ka bērna līdzdalībai var būt dažādi līmeņi, ko, no vienas puses, var noteikt procesuālās tiesību normas, kas iekļautas, piemēram, [Civilprocesa likumā](#) vai [Administratīvā procesa likumā](#), bet, no otras puses, nodrošināma arī bērna iesaiste citās situācijās, kur, atbilstoši apstākļiem, dodama iespēja bērnam risinājumus arī ietekmēt. Tādējādi būtiska ir līdzdalības kvalitāte, t.i., pieaugušajiem, kas nodrošina bērna līdzdalību procesos, ir jā rūpējas, lai panāktu to vislabākajā veidā. Papildus jāņem vērā, ka aktīvai, bērnu iesaistošai līdzdalībai nav vecuma limita.¹⁴⁶

Bērna informēšanas aspekts par viņa līdzdalību procesā un tā sekām īpaši svarīgs, ievērojot, ka, uzsākot tiesvedību, bērnam informāciju par apkārt notiekošo visbiežāk sniedz kāds no vecākiem. Savukārt posmā pēc attiecīga lēmuma pieņemšanas bērnam nereti netiek sniegta informācija par pieņemtā lēmuma sekām vai tā ietekmi uz bērna situāciju. Tādējādi, **lai novērstu, ka bērns aktīvi tiek iesaistīts tikai nolēmuma pieņemšanas procesā**, izslēdzot bērna līdzdalību un iesaisti pēc nolēmuma spēkā stāšanās, **nepieciešama aktīva rīcība, izskaidrojot bērnam tiesas pieņemtā lēmuma ietekmi uz viņa turpmāko dzīvi, vienlaikus paskaidrojot tiesas nolēmuma motivāciju**, t.i., tiesas spriešanas gaitu un izdarīto secinājumu kopsakarību ar vecāku veiktajām darbībām vai citu informāciju.

Izvērsts pētījums “Bērnu līdzdalības novērtējums. Latvijas nacionālais ziņojums”, kurā ietverti arī ieteikumi šī kritērija uzlabošanā pieejams Labklājības ministrijas tīmekļa vietnē: <https://www.lm.gov.lv/lv/media/4543/download>

¹⁴⁶ Priekšlikumi likumprojektam “Grozījumi BTAL” (reģ. nr. 1020/Lp13)

1.4.8. Bērna viedokļa uzklausišana un ievērošana atbilstoši bērna vecumam, briedumam un spējai viedokli formulēt

Bērna viedokļa uzklausišana ir viens no būtiskākajiem bērnu labāko interešu izvērtēšanas kritērijiem. Vienlaikus norādāms, ka bērna viedoklis ir svarīgs, tomēr tas var arī nesakrist ar viņa interesēm.

Jebkurš bērna viedoklis ir jāvērtē no katra bērna individuālām personības iezīmēm, uztveres īpatnībām un jāvērtē, vai tas nav ietekmēts no citu personu, tostarp vecāka, puses. Tas, ka bērns ir ļoti mazs vai atrodas neaizsargātības stāvoklī (piemēram, viņam ir invaliditāte u. c.), nenožīmē to, ka viņš zaudē tiesības paust savu viedokli, ne arī mazina nozīmi, kāda piešķirama bērna viedoklim. Tāpat akcentējams pusaudžu vecumposms – pusaudžu paustais viedoklis vērā ņemams personas pietiekami nobriedušā vecuma dēļ, ko akcentē arī tiesu praksē.

§ Tiesu prakse

Bērna intereses un bērna viedoklis nav viens un tas pats. Bērna intereses, vērtējot objektīvi, var nesakrist ar bērna paša vēlmēm jeb viņa subjektīvo viedokli.

Bērna viedoklis ir jāvērtē, ņemot vērā ne tikai bērna vecumu, bet arī viņa individuālās personības iezīmes, uztveres īpatnības un viedokļa paušanas apstākļus, tostarp, vai bērna viedokli nav ietekmējušas citas personas. Jo ilgāk bērnam nav iespējams nodibināt kontaktu ar vienu vecāku, jo neobjektīvāks var kļūt bērna viedoklis.¹⁴⁷

Tiesību akti tieši nenosaka bērna vecumu, no kura būtu jānoskaidro bērna viedoklis, jo katrs gadījums ir individuāls. Galvenais kritērijs viedokļa noskaidrošanai ir bērna brieduma pakāpe. **Nebūtu vienmēr ar jēdzienu viedokļa noskaidrošana jāsaprot tieša saruna ar bērnu, nereti, ņemot vērā bērna vecumu un brieduma pakāpi, tiek izmantoti citi bērna psiholoģiskās izpētes metodes** — novērojumi, daļēji strukturēta intervija, projektīvie zīmējumi un nepabeigti teikumi, kā arī sadarbība ar māti un tēvu. Bērns ir tādā vecumā, kad atbilstoši savai brieduma pakāpei nevar sniegt pamatotu viedokli lietā, proti, uzaicināt bērnu viedokļa uzklausišanai uz tiesas sēdi, nav samērīgi. Tiesa konstatē, ka bērna psiholoģisko izpēti veicis sertificēts psihologs.¹⁴⁸

Senāta ieskatā, lemjot par aprūpes tiesību atjaunošanu, noteikti ņemams vērā bērna viedoklis atbilstoši bērna vecumam un brieduma pakāpei. **Ja bērns ir nobrieduša pusaudža vecumā, viņa viedoklim jābūt noteicošajam. Ja tiesa izlemj pretēji bērna viedoklim, tiesai tas īpaši ir jāmotivē.** Iepriekš teiktais atbilst arī ANO Konvencijas par bērna tiesībām 12.pantam, kas noteic, ka dalībvalstis nodrošina bērnam, kas spējīgs formulēt savus uzskatus, tiesības

¹⁴⁷ Augstākās tiesas 2020. gada spriedums Nr. SKC-[D]/2020

¹⁴⁸ Rīgas pilsētas Pārdaugavas tiesas 2017.gada 19.aprīļa spriedums lietā Nr.C28376216

brīvi paust šos uzskatus visos jautājumos, kas skar bērnu, pie tam bērna uzskatiem tiek vel-
tīta pienācīga uzmanība atbilstoši bērna vecumam un brieduma pakāpei. Tāpat atbilstoši Ei-
ropas Padomes Konvencijas par bērnu tiesību piemērošanu 3.pantam, bērnam, kuru attiecī-
gās valsts likumi uzskata par tādu, kuram ir pietiekama izpratne, saistībā ar tiesas procesu ir
tiesības tikt uzklautam un izteikt savu viedokli, bet atbilstoši 6.panta „c” punktam, tiesa
pienācīgi ņem vērā bērna izteikto viedokli.¹⁴⁹

**Bērna, kas ir nobrieduša pusaudža vecumā, viedoklis ir būtisks; lemšana pretēji pusau-
dža viedoklim jāmotivē.** Tomēr vienlaikus ir jāvērtē, vai, neskatoties uz to, ka lietā ir runa
par saskarsmi ar pusaudzi, tomēr nepastāv objektīvi apstākļi, kas var kaitēt šā pusaudža tie-
sībām un interesēm. Tāpat pusaudža viedoklis, kas ir vērā ņemams šīs personas pietiekami
nobriedušā vecuma dēļ, tomēr tāpat kā jebkurš bērna viedoklis ir jāvērtē no katra bērna in-
dividuālām personības iezīmēm, uztveres īpatnībām un jāvērtē, vai tas nav ietekmēts no citu
personu, tostarp vecāka puses.¹⁵⁰

Prakses piemērs

*Vērtējot lietā esošos pierādījumus kopumā, tiesa secina, ka bērna viedoklis par tēvu kopumā
veidojies bērna mātes sniegtās informācijas ietekmē un to pastiprināja arī tēva izraisītā kon-
fliktsituācija meitenes skolā un otrā tikšanās reize pie saskarsmes personas. Tiesas ieskatā, to
šobrīd nevar uzskatīt par objektīvu bērna šā brīža viedokli – nevēlēšanos tikt ar tēvu vispār.
Tāpat tiesa uzskata, ka bērnam šobrīd lūgt pieņemt lēmumu – kontaktēties ar tēvu vai, nē, ir
morāli nekorekti no pieaugušo, bērnam emocionāli nozīmīgu cilvēku puses, vēl jo vairāk tādēļ,
ka atbildētājas pašreizējais vīrs vēlas K. adoptēt. Bērns šobrīd atrodas nemītīgā stresā un emo-
cionālā spriedzē un nav spējīgs pats pieņemt tik nozīmīgu lēmumu. Gluži pretēji, tas viņu var
traumēt vēl vairāk.¹⁵¹*

Vienlaikus saistībā ar bērna viedokļa noskaidrošanu, būtiski ievērot tādu aspektu, kā **bērna
informēšana un viņa tiesību izskaidrošana bērnam saprotamā veidā.** Turklāt bērns ir jāin-
formē par apstākļiem, kādos viņam lūgs paust viedokli. Bērna informēšana ir ļoti būtiska, jo tas
palīdz mazināt bailes, satraukumu un neziņu, veicinot paša bērna iesaisti to jautājumu risinā-
šanā, kas tieši skar viņa dzīvi. Ievērojot minēto, aicinām speciālistus savā praksē īstenot labās
prakses piemērus, informējot bērnus par viņu tiesībām.

Lai faktiski īstenotu bērna tiesības tikt uzklautam katrā jautājumā, kas viņu skar, **bērna vie-
dokļa uzklautāšana īstenojama vairākos posmos:**¹⁵²

- Sagatavošanās - personām, kuras ir atbildīgas par bērna uzklautāšanu, ir jānodrošina, ka
bērnu informē par viņa tiesībām paust viedokli visos jautājumos, kas viņu skar. Turklāt

¹⁴⁹ [Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2008.gada 23.septembra spriedums lietā Nr.A42527807: SKA-457/2008;](#)

¹⁵⁰ Latvijas Republikas Augstākās tiesas 17.02.2020. spriedums lietā Nr. A420207818, SKA-700/2020

¹⁵¹ Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesas 2016.gada 19.septembra spriedums lietā Nr.C29480415

¹⁵² [ANO Bērnu tiesību komisijas Vispārējais komentārs Nr. 12 “Bērna tiesības tikt uzklautam”](#)

bērns ir jāinformē par to, ka viņam ir iespēja sazināties tieši vai ar pārstāvja starpniecību. Bērnam ir jāapzinās savas izvēles iespējamās sekas.

- Uzklauššana - apstākļiem, kādos bērns izmanto savas tiesības tikt uzklauštam, ir jābūt veicinošiem un iedrošinošiem, lai bērns būtu pārliecināts par to, ka par uzklauššanu atbildīgais pieaugušais vēlas ieklausīties un nopietni uztvert bērna sacīto. Bērna viedokli var uzklaušīt pieaugušais, kurš ir iesaistīts jautājumā, kas bērnu skar (piemēram, sociālais darbinieks), lēmuma pieņēmējs kādā iestādē (piemēram, bāriņtiesas priekšsēdētājs vai bāriņtiesas loceklis) vai speciālists (piemēram, psihologs). Saruna veicama kā atvērts dialogs, lai neradītu bērnam pratināšanas sajūtu.
- Bērna spēju novērtēšana – bērna viedoklis lēmuma pieņemējam jāpieņem kā būtisks, vienlaikus jāvērtē arī visi faktori, kas var ietekmēt bērna viedokļa objektivitāti un neatkarību, spēju bērnam paust viedokli.
- Informācija par to, cik lielā mērā bērna viedoklis tiek ņemts vērā (atgriezeniskā saite) - informācija var mudināt bērnu uzstāt, piekrist vai izteikt citu priekšlikumu vai tiesvedības vai administratīvas procedūras gadījumā iesniegt pārsūdzību vai sūdzību.

§ Tiesu prakse

Lietā atrodas bērnu sniegts viedoklis bāriņtiesai, kur pausta negatīva attieksme un nevēlēšanās kontaktēties ar tēvu, kā arī bāriņtiesas pārstāvis tiesas sēdē izteicis viedokli. Tomēr tiesa konstatējusi, ka konkrētajā gadījumā lietā nav ziņu, kādos apstākļos ir tapuši, bāriņtiesas tiesai iesniegtie bērnu paskaidrojumi. Savukārt bāriņtiesas viedoklis, balstīts uz bērnu mātes bāriņtiesai sniegtu informāciju.

Senāts var piekrist apelācijas instances tiesas secinājumam, ka tēva tikšanās ar bērniem viņa ieslodzījuma vietā neatbilst bērnu interesēm. Tajā pašā laikā spriedumā nav ietverts pietiekams pamatojums, kādēļ prasītājam liedzama Civillikuma 181. pantā paredzētā saskarsme, saziņai izmantojot vēstules vai telefonsakarus. Nepievēršoties izskatāmajā lietā svarīgu apstākļu noskaidrošanai un izvērtēšanai, strīda pareizs risinājums (proti, nodrošināt taisnīgu līdzsvaru starp bērnu interesēm un tēva tiesībām saņemt informāciju par bērnu attīstību, kā arī sazināties ar viņiem, kas ir būtiska cilvēka personiskās identitātes sastāvdaļa) nav iespējams.

Rezultatīvā daļa: Ņemot vērā minēto, tiesa nosprieda lietu nodot jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā.¹⁵³

1.4.9. Bērna pasargāšana no lojalitātes konflikta

Bērnam ir vajadzīga droša vide un cilvēki, kam var uzticēties. Bērnam ir nepieciešama izjūta, ka ir pieaugušais, kurš par viņu ir atbildīgs, nodrošinās vajadzību pēc drošības un radīs piederības izjūtu. Pieaugušie palīdz bērnam pārvarēt bailes tikt atraidītam vai pamestam, kas ir, kā šobrīd skaidro, mantota no senčiem ar dziļi iesakņojušajām bailēm zaudēt saikni, kas nodrošina

¹⁵³ Izvilkums no Latvijas Republikas Senāta Civillietu departamenta 2020.gada [..]SPRIEDUMS Lieta Nr. C[...], SKC-[F]/2020

piederību un sadarbību un līdz ar to izdzīvošanu draudīgajā pasaulē. Tāpat bērnam ir vajadzība, lai vecāki, vecvecāki un citi pieaugušie atzītu viņa realitāti, pieņemtu un atzītu bērna prasmes. No pieaugušo attieksmes bērnam veidojas izjūta – tāds, kāds es esmu, esmu labs, pareizs un mīlēts.¹⁵⁴

§ Tiesu prakse

Bērna personības pilnīgai un harmoniskai attīstībai ir nepieciešams izslēgt situācijas, kad vecāku strīda vai necieņas izrādīšanas gadījumā bērns tiek pakļauts spēcīgai psiholoģiskai krīzei, kas var radīt bērnam psiholoģisku traumu vai diskomfortu, un deformējoši var ietekmēt bērna personības attīstību. Minētais, kā arī nepieļaujamība bērna iejaukšanai vecāku lojalitātes konfliktā jāņem vērā gan prasītājam, gan atbildētājam komunicējot ar bērnu un realizējot savas vecāka tiesības. [...] Pusēm ir jārespektē bērna viedoklis, jārespektē bērns kā personība un nav pieļaujama manipulēšana ar savām emocijām nolūkā ietekmēt bērna viedokli. Bērna vecākiem ir jāsaprot, ka jautājumos, kas skar bērnu, prioritāri jāņem vērā bērna tiesības un vislabākās intereses.¹⁵⁵

Parasti tie pieaugušie, kuri ir iesaistīti strīdā, koncentrējas tikai uz sevi, un bērni tiek atstāti emocionālā novārtā. Bērni, īpaši pusaudži, bieži jūtas vainīgi un atbildīgi par vecāku strīdiem, jo tieši viņi nereti ir vecāku strīdu objekts. **Bērni jūt sarežģīto ģimenes situāciju, kas viņos izraisa apjukumu un nedrošību. Tas noved pie ticības un uzticēšanās zuduma vecākiem. Ja pieaugušo konflikti ieilgst, bērni ir pastāvīgā lojalitātes konfliktā, "vecāku sašķeltība" kļūst par bērna "iekšējo sašķeltību."** Bērni atšķirīgi reaģē uz vecāku pārdzīvojumiem un ciešanām, ko sagādā konflikti. Tas atkarīgs no viņu personības, vecuma un ģimenes struktūras. Visbiežāk tie ir uzvedības traucējumi; var parādīties depresīvs noskaņojums. Bieži vien redzamākie ir mācīšanās traucējumi un sekmju pasliktināšanās. Ieilgusi spriedzes situācija var izraisīt psihosomatiskus simptomus. Situācijai turpinoties vēl ilgāk, bērnam var veidoties attīstības regresija, parādās izpausmes, kas raksturīgas jaunākam vecumposmam: nakts enurēze, bailes no zaudējuma, bailes no tumsas, runāšana maza bērna valodā, tiki un tamlīdzīgi. Ja konflikti saasinās, un pieaugušie nedomā par konstruktīvu risinājumu, spriedzes situācija un simptomi tikai pieaug. Vēlams būtu to saprast laicīgi un meklēt palīdzību.¹⁵⁶

Būtiski ir novērst bērna interešu sadursmi attiecībā uz bērna viedokļa ietekmi iestāžu lēmumu pieņemšanā un pamatotībā. Kā norādīts **1.4.7. apakšnodalā** par bērna līdzdalību procesā, bērnam ir jādod iespēja tikt uzklaštam un iespēja paust viedokli, vienlaikus izskaidrojot viņa tiesības to nedarīt. Diemžēl reizēm amatpersonu rīcības rezultātā bērns tiek iesaistīts lojalitātes konfliktā, jo amatpersonas, cenšoties skaidrot un saprast bērna viedokli risināmā jautājumā, var radīt iespaidu, ka tieši bērna atbildības jomā ir pienākums izlemt konkrēto jautājumu, par ko pieaugušie nespēj vienoties. Līdz ar to minētā kritērija nodrošināšanā ārkārtīgi svarīga ir amatpersonas, kas uzklausa bērna viedokli, profesionalitāte, lai bērns tiktu pasargāts

¹⁵⁴ [Atbilstoši sistēmiskās ģimenes psihoterapeites, pedagoģijas doktores Maija Bisenieces publicētajai informācijai](#)

¹⁵⁵ Rīgas pilsētas Zemgales priekšpilsētas 2015.gada 10.aprīļa spriedums Nr.C31447114

¹⁵⁶ [Atbilstoši sistēmiskās ģimenes psihoterapeites, pedagoģijas doktores Maija Bisenieces publicētajai informācijai](#)

no šķietamas atbildības un pienākuma izlemt pieaugušo vietā. Tādējādi var rasties situācijas, kad, atbildīgajai amatpersonai nevis jānoskaidro bērna viedoklis, bet bērns viņam saprotamā veidā jāinformē par procesa norisēm, ņemot vērā [1.4.8. apakšnodalā](#) ietvertos posmus.

1.4.10. Drošas vides nodrošināšana, kurā bērnam augt un attīstīties, radot aizsardzību no vardarbības, apdraudējuma, antisociālas uzvedības un atkarību ietekmes

Minētais kritērijs aplūkojams kā priekšnosacījums atbilstošai bērna attīstībai un pašrealizācijai, ievērojot, ka pret bērnu nedrīkst izturēties cietsirdīgi, nedrīkst viņu mocīt un fiziski sodīt, aizskart viņa cieņu un godu.¹⁵⁷

Bērna tiesības tiek aizsargātas, lai sasniegtu sabiedrības interesēm atbilstošas vērtību orientācijas veidošanos un nostiprināšanos bērņā; bērna orientāciju uz veselīgu dzīvesveidu kā tautas izdzīvošanas objektīvu priekšnosacījumu; bērna drošību, kā arī viņa veselības un dzīvības maksimālu aizsardzību, sevišķu uzmanību tam veltot publisku pasākumu vai bērniem pieejamu publisku izklaides, sporta vai atpūtas vietu apmeklēšanas laikā.¹⁵⁸

Tādējādi konkrētu gadījumu kontekstā vērtējama ne vien vecāku, bet arī vienā mājsaimniecībā dzīvojošu personu rīcība un ietekme uz bērnu un tā atrašanos drošā vidē. Šis kritērijs attiecināms ne vien uz vardarbības nepieļaušanu pret pašu bērnu, bet arī uz vardarbības pieaugušo starpā, kas veikta bērna klātbūtnē. Tāpat vērā ņemama vecāku darbība, lai pasargātu bērnu no ārēja apdraudējuma un antisociālas uzvedības attīstības.

1.4.11. Bērna identitātes saglabāšana

Bērnam ir tiesības uz savas identitātes saglabāšanu.¹⁵⁹ Kā norādījusi ANO Bērnu tiesību komiteja¹⁶⁰ bērna identitāti nosaka tādi faktori kā dzimums, seksuālā orientācija, tautība, reliģiskā piederība un ticība, kultūras identitāte un individualitāte. Bērnu tiesības saglabāt savu identitāti garantē [Bērnu tiesību konvencijas](#) 8. pants, un tas jārespektē un jāņem vērā, izvērtējot to, kas ir bērna interesēs. Bērna interešu pienācīga ņemšana vērā nozīmē to, ka bērniem ir pieejama savas valsts un izcelsmes ģimenes kultūra (un, ja iespējams, valoda). Šajā procesā pienācīgi jāņem vērā bērna audzināšanas pēctecības vēlamā saglabāšana un viņa etniskā izcelsme, reliģiskā un kultūras piederība un dzimtā valoda.

1.4.12. Bērna atbildības izjūtas veidošana

Atbildība – attieksme, kurai raksturīgas rūpes un pienākuma apziņa.¹⁶¹ Tādējādi vecāku pienākums ir nodrošināt tādu bērnu audzināšanu, kas vērsta uz bērna izpratnes veidošanos par

¹⁵⁷ [BTAL 9.panta](#) otrā daļa

¹⁵⁸ Atbilstoši [BTAL 4.pantā](#) noteiktajam

¹⁵⁹ [BTAL 8.panta](#) otrā daļa

¹⁶⁰ Atbilstoši [ANO Bērnu tiesību komitejas Vispārējā komentārā Nr. 14 \(2013\) par bērnu tiesībām uz to, lai primārais apsvērumu būtu viņu intereses \(3. panta 1. punkts\)](#) 56.-57.punktā noteiktajam

¹⁶¹ Elektroniskā sinonīmu, antonīmu un citādi semantiski saistītu vārdu vārdnīca www.tezaurs.lv

viņa atbildību pret sevi un apkārtējiem, kā arī to kā šī rīcība ietekmē attīstību kā tādu. Šis kritērijs vērtējams kopsakarā ar kritērijiem par bērnam atbilstošas aprūpes nodrošināšanu (gan tās nenodrošināšanas, gan pāraprūpes kontekstā); par atbalstu bērna līdzsvarotai garīgajai un fiziskajai attīstībai; par atbalstu bērnam attīstīt savu individualitāti, spējas un intereses kā arī bērna līdzdalības veicināšanu ar viņu saistītu lēmumu pieņemšanas procesos.

Minētais princips izrietošs arī no noteiktā, ka bērna tiesības tiek aizsargātas, lai sasniegtu sabiedrības interesēm atbilstošas vērtību orientācijas veidošanos un nostiprināšanos bērnam, kā arī bērna orientāciju uz darbu kā vienīgo morāli atbalstāmo eksistences līdzekļu iegūšanas un labklājības avotu.¹⁶²

1.4.13. Citi bērna attīstībai un labklājībai nozīmīgi apstākļi

Kritēriju uzskaitījums nav izsmeljošs, jo tiesību normā nav iespējams iekļaut pilnīgi visas iespējamās situācijas, kuras būs jāņem vērā, lai novērtētu bērna labākās intereses. Lai nodrošinātu, ka atbildīgie speciālisti nav sasaistīti tikai ar normā nosauktajiem aspektiem, pēdējais kritērijs ir atstāts atvērts. Tas dod iespēju ņemt vērā arī tādus apstākļus, kas nav minēti, tomēr kam var būt nozīme konkrētās lietas kontekstā.

¹⁶² Atbilstoši [BTAL 4.pantā](#) noteiktajam

2. Metodiskie ieteikumi bāriņtiesām par bērna nodošanu citas personas aprūpē un viesģimenes statusa piešķiršanu

(pirmreizēji publicēts 20.12.2021.)

2.1. Tiesiskais regulējums

No 2008.gada 1.oktobra stājušies spēkā grozījumi [Bēnu tiesību aizsardzības likumā](#), nosakot kārtību kādā:

- vecāku aprūpē esošu bērnu var nodot citas personas aprūpē Latvijā un aprūpes uzraudzībā;
- ārpusģimenes aprūpē esošu bērnu var nodot citas personas aprūpē Latvijā un aprūpes uzraudzībā;
- vecāku aprūpē un ārpusģimenes aprūpē esošu bērnu var nodot citas personas aprūpē ārvalstī un aprūpes uzraudzībā.¹⁶³

Attiecībā uz citā ģimenē ievietota bērna aprūpes uzraudzību minēto grozījumu mērķis bija sekojošs:

- 1) ja bērna vecāki vai aizbildnis vēlas bērnu ievietot uz laiku, kas ilgāks par trim mēnešiem, ģimenē ārvalstīs, to var darīt ar bāriņtiesas piekrišanu, ja iepriekš šī ievietošana saskaņota ar attiecīgās valsts kompetento iestādi un tā nodrošinās bērna dzīves apstākļu pārbaudi ģimenē;
- 2) ieviest jaunu jēdzienu „viesģimene”, kā arī paredzēt kārtību, kā persona vai laulātie tiek atzīti par piemērotiem veikt viesģimenes pienākumus, sniedzot atbalstu bērnam, kas ievietots aprūpes iestādē. Tāpat [Bēnu tiesību aizsardzības likuma grozījumos](#) ir noteiktas skaidrākās prasības tam kā laulātie (persona) tiek atzīti par piemērotiem veikt viesģimenes funkcijas, kādas pārbaudes (ieraksti par personām Sodū reģistrā, veselības pārbaudes u.c.) veic bāriņtiesa pirms pieņem lēmumu par statusa piešķiršanu. Savukārt lēmumu par to, kuru bērnu uzticēt viesģimenei pieņem aprūpes iestādes vadītājs, vienojoties ar viesģimeni par savstarpējām tiesībām un pienākumiem, kā arī laika periodu, kuru bērns pie viesģimenes pavadīs. Šī savstarpējā vienošanās tiks nosūtīta viesģimenes dzīvesvietas bāriņtiesai, kura veiks regulāras pārbaudes par bērna dzīves apstākļiem ģimenē;
- 3) ka laulātajiem (personai), kas veikusi viesģimenes pienākumus nav prioritāras tiesības kļūt par bērna aizbildni vai adoptētājiem, kā arī laulātajiem (personai), kas uzņēmusi ārvalstī ārpusģimenes aprūpē esošu bērnu, nav prioritāras tiesības kļūt par bērna adoptētājiem.¹⁶⁴

Līdz ar minētajiem [grozījumiem Bēnu tiesību aizsardzības likumā](#) tika ieviests jauns tiesību institūts – viesģimene, kas atbilstoši šobrīd spēkā esošajam normatīvajam regulējumam ir laulātie vai persona, kas uz laiku uzņem savā dzīvesvietā bērnu aprūpes iestādē ievietotu bērnu

¹⁶³ [Bēnu tiesību aizsardzības likuma 45.¹, 45.², 45.⁴](#) panti. LR likums. Latvijas Vestnesis Nr.199/200, 08.07.1998.

¹⁶⁴ [Grozījumi Bēnu tiesību aizsardzības likumā](#). Likumprojekts. 2007. Pieejams: <http://titania.saeima.lv/LIVS/Saeima-LIVS.nsf/0/47CAF73979DFDBA0C22573A20051194F?OpenDocument> – aplūkots 04.10.2021.

vai bērnu aprūpes iestādē kontaktējas ar tur ievietotu bērnu¹⁶⁵. Attiecībā uz nosacījumiem viesģimenes statusa iegūšanai un bērna uzturēšanos viesģimenē [detalizētāks apraksts 2.2.2.apakšnodalā](#).

Bērna tiesības uz ģimeni regulē speciālā tiesību norma. [Bērnu tiesību aizsardzības likuma 26.panta](#) pirmā daļa paredz, ka ģimene ir dabiska bērna attīstības un augšanas vide, un katram bērnam ir neatņemamas tiesības uzaugt ģimenē. Šī norma ir spēkā kopš Latvija pieņēma [Bērnu tiesību aizsardzības likumu](#) 1998.gada 19.jūnijā.¹⁶⁶ 2018.gada 3.maijā ir pieņemti [grozījumi Bērnu tiesību aizsardzības likumā](#), kas papildināti II nodaļā “Bērna pamattiesības” ar [7.¹ pantu](#), kas paredz, ka bērnam ir neatņemamas tiesības uz ģimeni. Likumdevējs tiesību akta sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojumā (anotācijā) nav skaidrojis šāda papildinājuma nepieciešamību, tādējādi faktiski patlaban Bērnu tiesību aizsardzības likumā norma, ka bērnam ir tiesības uz ģimeni, atkārtojas, jo tai atšķiras frāze “tiesības uzaugt ģimenē”, un “tiesības uz ģimeni”, kas pēc būtības paredz vienu un to pašu tiesību kopumu, jo starptautisko tiesību aktu, kā arī Latvijas tiesību aktu izpratnē jautājums skar bērnu līdz astoņpadsmit gadu vecumam. Metodisko ieteikumu kontekstā detalizētāk netiks analizēta šo normu līdzība vai atšķirība, jo metodisko ieteikumu mērķis ir sagatavot ieteikumus par bērna nodošanu citas personas aprūpē un viesģimenes statusa piešķiršanu, kas faktiski pēc būtības nozīmē ieteikumu sagatavošanu par bērna nodošanu ģimeniskā vidē.

2.1.1. Vecāka aprūpē esoša bērna nodošana citas personas aprūpē Latvijā un aprūpes uzraudzība

Vecāku aprūpē esoša bērna nodošanu citas personas aprūpē Latvijā reglamentē [Bērnu tiesību aizsardzības likuma 45.¹ pants](#).¹⁶⁷ Minētā likuma [45.¹ pantā](#) noteiktas prasības attiecībā uz vecāku aprūpē esoša bērna nodošanu citas personas aprūpē uz laiku, kas ir ilgāks par trīs mēnešiem, tomēr jāņem vērā, ka vecāks bērnu citas personas aprūpē var nodot gan uz laiku, kas ir ilgāks par trīs mēnešiem un uz laiku, kas ir īsāks par trīs mēnešiem, līdz ar to šajā apakšnodalā tiks aplūkoti divi iespējamie veidi un prasības, kādā vecāka aprūpē esošu bērnu var nodot citas personas aprūpē Latvijā:

- 1) vecāka aprūpē esoša bērna nodošana citas personas aprūpē **uz laiku, kas ir īsāks par trīs mēnešiem**;
- 2) vecāka aprūpē esoša bērna nodošana citas personas aprūpē **uz laiku, kas ir ilgāks par trīs mēnešiem**.

¹⁶⁵ Turpat.

¹⁶⁶ [Bērnu tiesību aizsardzības likums](#). LR likums. Latvijas Vēstnesis Nr. 199/200, 08.07.1998.

¹⁶⁷ [Bērnu tiesību aizsardzības likums](#). LR likums. Latvijas Vēstnesis Nr. 199/200, 08.07.1998.

2.1.2. Vecāka aprūpē esoša bērna nodošana citas personas aprūpē uz laiku, kas ir īsāks par trīs mēnešiem

[Civillikuma 177.pantā](#) noteikts, ka bērns līdz pilngadības sasniegšanai ir vecāku aizgādībā.¹⁶⁸ Aizgādība ir vecāku tiesības un pienākums rūpēties par bērnu un viņa mantu un pārstāvēt bērnu viņa personiskajās un mantiskajās attiecībās. No minētā izriet, ka vecāks ir atbildīgs par bērnu, taču ne reti ir gadījumi, kad vecāks dažādu apstākļu dēļ nevar uzņemties bērna ikdienas aprūpes pienākumus, piemēram, visbiežāk sastopamais iemesls – vecāks izbrauc sezonālā peļņā uz ārvalstīm. Neraugoties uz to, ka pēc Oficiālās statistikas portāla datiem emigrantu skaits pēdējos gados ir būtiski samazinājies¹⁶⁹, ir nepieciešami skaidri rīcības soļi tiem gadījumiem, kad vecāks bērnu nodod citas personas aprūpē, ja šis laika periods ir līdz trīs mēnešiem.

Līdz ar to gadījumos, kad vecāks īslaicīgi (laika periodā līdz trīs mēnešiem) bērnu nodod citas personas aprūpē, ir jāievēro konkrēti nosacījumi. Būtiski ņemt vērā, ka cita persona ir jebkura persona, kura nav bērna vecāks, līdz ar to, nosacījumi, kas jāievēro par bērna nodošanu citas personas aprūpē ir attiecināmi uz jebkuru personu, neraugoties uz to, ka ģimene dzīvo vienā mājāsaimniecībā ar vecvecākiem, tēva vai mātes brāļiem/māsām, kuri potenciāli varētu uzņemties rūpes par bērnu. Proti, cita persona ir arī vecvecāks, pilngadīgie brāļi/māsas vai citi tuvi ģimenes locekļi, tādējādi nosacījumi par bērna nodošanu citas personas aprūpē ir jāievēro arī attiecībā pret tuviem ģimenes locekļiem.

Svarīgi!

Gadījumos, kad vecāka aprūpē esošu bērnu nodod citas personas aprūpē un laiku, kas ir īsāks par trīs mēnešiem, nav attiecināms [Bērnu tiesību aizsardzības likuma 45.¹](#) regulējums

Piemērs

Bērns vasaras laikā uzturas laukos pie vecvecākiem vai citiem ģimenes locekļiem.

¹⁶⁸ [Civillikums](#). LR likums. Valdības Vēstnesis Nr.41, 20.02.1937.

¹⁶⁹ Iedzīvotāju starptautiskā ilgtermiņa migrācija pa valstu grupām - Rādītāji, Valstu grupa un Laika periods.

Iedzīvotāju skaits, kas izbraukuši no Latvijas:

2020.gadā – 11 990

2019.gadā – 14 583

2018.gadā – 15 814

2017.gadā – 17 724

Oficiālās [statistikas](#) [portāls](#).

https://data.stat.gov.lv/pxweb/lv/OSP_PUB/START_POP_IB_IBE/IBE010/table/tableViewLayout1/
07.10.2021.

Pieejams:
aplūkots

Kā jau minēts, [Civillikuma 177.pantā](#)¹⁷⁰ noteikts, ka līdz pilngadības sasniegšanai bērns ir vecāku aizgādībā, savukārt, no [Civillikuma 178.pantā](#)¹⁷¹ noteiktā secināms, ka neatkarīgi no tā, vai bērna vecāki dzīvo kopā vai šķirti vecākiem ir kopīga aizgādība, kas ietver rūpes par bērnu, bērna aprūpes nodrošināšanu, kā arī bērna uzraudzību. Līdz ar to, ja viens no vecākiem kādu iemeslu dēļ, piemēram, darbs ārvalstīs vai vecāka slimības dēļ nespēj bērnu aprūpēt, šis pienākums ir otram vecākam. Taču gadījumos, kad abi vecāki vēlas, piemēram, izbraukt uz ārvalstīm un bērns tiek atstāts Latvijā, tad bērna vecākiem ir rūpīgi jāizvērtē, kura persona varēs pārstāvēt bērnu viņu prombūtnes laikā. Vecākiem ir jāizvērtē, vai persona, kurai tiks uzticēta bērna pārstāvība, spēs nodrošināt bērna aprūpi, jo gadījumos kad persona nenodrošinās bērna aprūpi, bāriņtiesai būs jāvērtē, vai vecāki paši spēj atbilstoši bērnu aprūpēt un vai vecāka izvēle nodod bērnu citas personas aprūpē bija atbilstoša bērna interesēm, proti, vai vecāku pieņemtie lēmumi attiecībā uz bērnu ir atbilstoši bērna interesēm. Tādējādi, vecākiem **pirms** bērna nodošanas citas personas aprūpē jāievēro sekojošais:

- 1) rūpīgi jāizvērtē, vai persona, kurai tiks uzticēta bērna aprūpe, spēs pilnvērtīgi to nodrošināt;
- 2) personai, kurai tiks uzticēta bērna aprūpe, jābūt vecākiem zināmai un uzticamai.

Kad vecāki ir izvērtējuši, kura no viņiem zināmajām personām atbilst kritērijiem, lai nodrošinātu bērna ikdienas aprūpi, nepieciešama pilnvaras sagatavošana. Atbilstoši [Administratīvā procesa likuma 38.panta](#) pirmajai daļai¹⁷² fiziskās personas pārstāvību noformē ar notariāli apliecinātu pilnvaru. **Pilnvaru sagatavot un apliecināt var:**

- pie zvērināta notāra;
- bāriņtiesā (ja dzīvesvietas novadā vai pagastā nav zvērināta notāra)¹⁷³.

Saskaņā ar [Civillikuma 2289.pantu](#) ar pilnvarojuma līgumu viena puse (pilnvarnieks, uzdevumaņēmējs) uzņemas izpildīt otru (pilnvaras devējam, pilnvarotājam, uzdevuma devējam) - zināmu uzdevumu, bet pilnvaras devējs apņemas pilnvarnieka rīcību atzīt sev par saistošu. Ar pilnvaras izsniegšanu abām pusēm gan pilnvaras devējam, gan pilnvarasņēmējam ir gan tiesības, gan pienākumi. Pilnvarā ir jāparedz noteikts uzdevumu apjoms, ko pilnvarotājs dod pilnvarniekam. Attiecībā uz nepilngadīga bērna interešu pārstāvību visbiežāk bērns ir jāpārstāv izglītības iestādē, pie ārstniecības personas vai ārstniecības iestādēs. Jāatzīmē, ka pilnvaru var sagatavot ļoti detalizētu un būtu vēlams, ka pilnvarā ir detalizēti norādīts, ko uzdevumaņēmējs var darīt.

Piemērs

Pilnvarā konkrēti būtu jānorāda – pārstāvēt bērnu valsts un pašvaldības iestādēs, iesniegt iesniegumus, saņemt informāciju par veselības stāvokli, nepieciešamības gadījumā nodrošināt bērna vakcināciju utt.

¹⁷⁰ [Civillikums](#). LR likums. Valdības Vēstnesis Nr.41, 20.02.1937.

¹⁷¹ Turpat.

¹⁷² [Administratīvā procesa likums](#). LR likums. Latvijas Vēstnesis Nr.164, 14.11.2001.

¹⁷³ [Bāriņtiesu likuma 2.panta](#) otrā daļa. LR likums. Latvijas Vēstnesis Nr. 107, 07.07.2006.

Svarīgi!

Ja ir kādas darbības, ko vecāks nevēlas uzticēt pilnvarniekam, piemēram, dot piekrišanu bērna operācijai, tad vecāks to nenorāda un tas netiks iekļauts pilnvarā.

Vienlaikus būtisks apstāklis, kas jānorāda pilnvarā – pilnvaras derīguma termiņš vai jānorāda apstākļi, kuriem iestājoties, pilnvara zaudē spēku. Piemēram, ja pilnvaras uzdevums ir bijis risināt visus jautājumus Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldē, lai nokārtotu bērnam (tiek norādīts bērna vārds, uzvārds, personas kods) pasi. Tad pilnvaras derīguma termiņš norādāms – līdz dotā uzdevuma izpildei. **Pilnvara nedrīkst būt beztermiņa!**

Vienlaikus būtiski atzīmēt, ka pilnvarā obligāti norādāms, vai pilnvara ir ar pārpilnvarojuma tiesībām vai pilnvara ir bez pārpilnvarojuma tiesībām. Saskaņā ar [Civillikuma 2299.pantu](#)¹⁷⁴, ja iemesli, kas ceļas no pilnvarnieka paša, kavē viņu personīgi izpildīt uzņemto uzdevumu, bet pie tam lietas raksturs neļauj to vilcināt, tad viņam jāizpilda savs pienākums caur trešo personu, ja vien pilnvarojuma tālākdošana citai personai nav viņam ar līgumu tieši aizliegta. Izņemot augstāk minētos steidzamos gadījumus, pilnvarnieks var sevi atvietot ar citu tikai tad, kad šādu tiesību viņam pilnvarotājs noteikti piešķīris. Līdz ar to, pilnvarā ir jānorāda, vai tā ir ar pārpilnvarojuma tiesībām vai bez pārpilnvarojuma tiesībām.

2.1.3. Vecāka aprūpē esoša bērna nodošana citas personas aprūpē uz laiku, kas ir ilgāks par trīs mēnešiem

Attiecībā uz vecāka aprūpē esoša bērna nodošanu citas personas aprūpē uz laiku, kas ir ilgāks par trīs mēnešiem, jāņem vērā [Bērna tiesību aizsardzības likuma 45.1 pantā](#) noteiktais¹⁷⁵ – vecāki var nodot bērnu citas personas aprūpē Latvijā uz laiku, kas ilgāks par trim mēnešiem, ja pirms nodošanas vecāku dzīvesvietas bāriņtiesa atzinusi, ka šāda nodošana atbilst bērna interesēm un persona spēs bērnu pienācīgi aprūpēt. Minētais regulējums paredz **vecāku dzīvesvietas bāriņtiesas** atzinuma sagatavošanu. Saskaņā ar [Bāriņtiesu likuma 53.1 panta](#) pirmo daļu¹⁷⁶ lēmumu par vecāku aprūpē esoša bērna nodošanu citas personas aprūpē Latvijā uz laiku, kas ilgāks par trim mēnešiem, **pieņem vecāku deklarētās dzīvesvietas bāriņtiesa**.

Ņemot vērā minēto, attiecīgā bāriņtiesa ir atbildīga par atzinuma sagatavošanu. **Atzinuma sagatavošanas procesā bāriņtiesai ir jāvērtē būtiski apstākļi:**

- ja viens vecāks vēlas nodot bērnu citas personas aprūpē, tad kāds ir otra vecāka viedoklis.

Kā norādīts 2.1.2. nodaļā, līdz pilngadības sasniegšanai bērns ir vecāku aizgādībā. Līdz ar to, ja kādu iemeslu dēļ viens no bērna vecākiem nevar nodrošināt bērna aprūpi, tad šis pienākums gulstas uz otru vecāku. Tāpēc ir svarīgi noskaidrot otra vecāka viedokli. Ja abi bērna vecāki vēlas nodot bērnu citas personas aprūpē, tad abi vecāki vēršas bāriņtiesā.

¹⁷⁴ [Civillikums](#). LR likums. Valdības Vēstnesis Nr.41, 20.02.1937.

¹⁷⁵ [Bērna tiesību aizsardzības likums](#). LR likums. Latvijas Vēstnesis Nr. 199/200, 08.07.1998.

¹⁷⁶ [Bāriņtiesu likums](#). LR likums. Latvijas Vēstnesis Nr. 107, 07.07.2006.

- vecāka viedoklis un argumenti, kāpēc bērns nododams tieši šīs personas aprūpē;
- kādi ir iemesli, kāpēc vecāks vēlas nodot bērnu citas personas aprūpē, vai attiecīgie iemesli ir pamatoti;
- vai bērna nodošana citas personas aprūpē ir nepieciešama;
- bērna viedoklis par attiecīgo situāciju;
- bērna emocionālā saikne ar personu, kuras aprūpē plānots nodod bērnu;
- uz kādu laika periodu vecāks vēlas nodot bērnu citas personas aprūpē;
- vai bērna nodošana citas personas aprūpē uz ilgstošāku laiku reāli sakrīt ar to laika periodu, kad vecāks objektīvu apstākļu dēļ pats nespēj nodrošināt bērna aprūpi;
- kādas ir iespējas bērnam pēc iespējas ātrāk atgriezties vecāka aprūpē, piemēram, ja vecāks dodas peļņā uz ārvalstīm, vai pastāv iespēja, ka bērns pēc neilga laika var doties uz ārvalsti pie vecāka;
- kā un cik bieži vecāks plāno nodrošināt komunikācijas uzturēšanu ar bērnu;
- kā vecāks nodrošinās komunikāciju un informācijas apmaiņu par būtiskiem jautājumiem, kas attiecas uz bērnu ar personu, kuras aprūpē bērns atstāts;
- kā vecāks plāno nodrošināt izdevumu apmaksu, kas saistīti ar bērna aprūpi, bērnam uzturoties citas personas aprūpē.

Vienlaikus bāriņtiesai, vērtējot minētos apstākļus atzinuma sagatavošanas procesā, jāņem vērā [Bērnu tiesību aizsardzības likuma 7.¹ panta](#) un [26.panta](#) pirmajā daļā¹⁷⁷ noteiktās bērna tiesības uz ģimeni un, ka ģimene ir dabiska bērna attīstības un augšanas vide, un katram bērnam ir neatņemamas tiesības uzaugt ģimenē. Līdz ar to, vērtējot bērna iespējamo nodošanu citas personas aprūpē, bāriņtiesai jāvērtē, vai tas ir vienīgais situācijas risinājums konkrētajai ģimenei un kā šāda rīcība ietekmēs bērnu. Tāpat bāriņtiesas pienākums ir sniegt informāciju vecākiem par valsts un pašvaldības nodrošinātajiem atbalsta pasākumiem ģimenei saskaņā ar [Bērnu tiesību aizsardzības likumā](#), [Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likumā](#) un citos normatīvajos aktos noteikto. Taču gadījumos, kad bāriņtiesa konstatējusi nepieciešamību sniegt ģimenei sociālo palīdzību un/vai pakalpojumus, bāriņtiesas pienākums ir informēt pašvaldības sociālo dienestu par konkrētās ģimenes apstākļiem.

Bāriņtiesa atzinuma sagatavošanas procesā vērtē minētos apstākļus un vienlaikus saskaņā ar [Bērnu tiesību aizsardzības likuma 45.¹ panta](#) pirmo daļu¹⁷⁸ bāriņtiesa, ja nepieciešams, pieprasa šīs personas dzīvesvietas bāriņtiesas atzinumu par attiecīgās personas spēju bērnu pienācīgi aprūpēt. Pieprasot personas dzīvesvietas atzinumu, tiek nodrošināts, ka bērna nodošana citas personas aprūpē ir pilnvērtīgi un vispusīgi izvērtēta un tā atbilst bērna labākajām interesēm. **Citas personas dzīvesvietas bāriņtiesai atzinuma sagatavošanas procesā ir jāvērtē būtiski apstākļi:**

- personas, kuras aprūpē plānots nodot bērnu, viedoklis par konkrēto situāciju, tostarp noskaidrojot uz cik ilgu laiku persona ir gatava uzņemt bērnu savā ģimenē;
- personas dzīves apstākļu pārbaude ar mērķi noskaidrot, kādā ģimenē bērns tiks uzņemts, proti, vai ģimenē ir citi bērni, ja ir, vai bērni ir savstarpēji pazīstami, vai bērnam būs atsevišķa istaba, vai bērns dzīvos vienā istabā ar personas bioloģiskajiem bērniem.

¹⁷⁷ [Bērnu tiesību aizsardzības likums](#). LR likums. Latvijas Vēstnesis Nr. 199/200, 08.07.1998.

¹⁷⁸ [Bērnu tiesību aizsardzības likums](#). LR likums. Latvijas Vēstnesis Nr. 199/200, 08.07.1998.

Ja bērns dzīvos vienā istabā ar citiem bērniem, vai bērnam būs iespēja pilnvērtīgi mācīties, vai būs iespēja individuāli pavadīt brīvo laiku un atpūsties, ja bērns to vēlēties;

- ja bērns ir ar īpašām vajadzībām, vai persona spēs nodrošināt bērnam nepieciešamo medicīnisko aprūpi, tostarp ārstniecības personu konsultācijas;
- ja bērns ir ar īpašām vajadzībām, vai personai ir zināšanas un prasmes bērnu ar īpašām vajadzībām aprūpē;
- ja personai ir bērni, jānoskaidro viņu viedoklis par bērna uzņemšanu ģimenē;
- ja vienā mājsaimniecībā dzīvo citi ģimenes locekļi, jānoskaidro viņu viedoklis par bērna uzņemšanu ģimenē;
- ja personas bērni ir obligātās izglītības vecumā, jājaucā izglītības iestādēm informācija ar mērķi noskaidrot, vai persona pienācīgi pilda savus vecāku pienākumus attiecībā uz izglītības nodrošināšanu, tādējādi izvērtējot, vai persona var uzņemties atbildību par citu bērnu;
- vai persona ir vienojusies ar bērna vecākiem par bērna aprūpes izdevumu segšanu.

Gadījumā, ja persona, kuras aprūpē plānots nodod bērnu, dzīvo tajā pašā administratīvajā teritorijā, kurā dzīvo bērna vecāki, arī personas un vecāku dzīvesvietas bāriņtiesai jāvērtē iepriekš minētie būtiskie apstākļi.

Laikā, kad vecāku dzīvesvietas bāriņtiesa un citas personas dzīvesvietas bāriņtiesa vērtē būtiskos apstākļus atzinuma sagatavošanas procesā, vecāku dzīvesvietas bāriņtiesai ir pienākums izmantot [Bāriņtiesu likuma 16.pantā](#)¹⁷⁹ noteiktās tiesības pieprasīt un bez maksas saņemt no valsts un pašvaldību iestādēm, komercsabiedrībām un organizācijām ziņas, kas nepieciešamas, lai izlemtu bāriņtiesas kompetencē esošos jautājumus. Piemēram, informāciju no Sodu reģistra par personas sodāmību.

Bāriņtiesai, saņemot Sodu reģistra ziņas, jāpievērš uzmanība, vai:

- persona ir sodīta par noziedzīgiem nodarījumiem, kas saistīti ar vardarbību vai vardarbības piedraudējumu;
- vai persona ir sodīta par noziedzīgiem nodarījumiem pret tikumību un dzimumneaizskaramību;
- vai personai tiesa ir piemērojusi [Krimināllikumā](#) noteiktos medicīniska rakstura piespiedu līdzekļus;
- vai persona sodīta administratīvi par fizisku un emocionālu vardarbību pret bērnu.

Tomēr attiecībā uz citas personas aprūpē nododamu bērnu normatīvais regulējums neparedz atļauju vai aizliegumu nodot bērnu personas aprūpē, ja šī persona ir sodīta par kādiem noziedzīgiem nodarījumiem, taču, lai pēc iespējas pilnīgāk būtu izvērtētas bērna intereses un tiesības, nododot viņu citas personas aprūpē, bāriņtiesai ir jāprasa informācija Sodu reģistram. Ņemot vērā minēto, bāriņtiesai, vērtējot Sodu reģistra informāciju, jāņem vērā, par kādu pārkāpumu persona ir sodīta, ja persona ir sodīta par noziedzīgiem nodarījumiem pret tikumību un dzimumneaizskaramību neatkarīgi no sodāmības dzēšanas vai noņemšanas, vai tiesa ir piemērojusi [Krimināllikumā](#) noteiktos medicīniska rakstura piespiedu līdzekļus, bērna nodošana šādas personas aprūpē nav savienojama ar bērna labāko interešu aizsardzības principu.

¹⁷⁹ [Bāriņtiesu likums](#). LR likums. Latvijas Vēstnesis Nr. 107, 07.07.2006.

Gadījumos, kad Sodu reģistrs sniedzis informāciju, ka persona ir sodīta par citu noziedzīgu nodarījumu, bāriņtiesa izvērtē nepieciešamību pieprasīt informāciju Valsts probācijas dienestam, noskaidrojot, kā persona ir sadarbojusies ar Valsts probācijas dienestu, kādos pasākumos recidīva mazināšanai persona bijusi iesaistīta un citu informāciju, kas var būt būtiska, vērtējot bērna nodošanu attiecīgās personas aprūpē uz laiku.

Savukārt attiecībā uz personām, kuras sodītas par noziedzīgiem nodarījumiem, kas saistīti ar vardarbību vai vardarbības piedraudējumu neatkarīgi no sodāmības dzēšanas vai noņemšanas un administratīvi sodītas par fizisko un emocionālo vardarbību pret bērnu, bāriņtiesas pienākums ir vērtēt iespējamos riskus bērna nodošanai citas personas aprūpē uz laiku, kas ir ilgāks par trīs mēnešiem.

Svarīgi!

Informācija no Sodu reģistra jāpieprasa arī par citām personām, kas dzīvo vienā mājsaimniecībā.

Izvērtējot personas atbilstību bērna ņemšanai aprūpē, bāriņtiesai jāpieprasa ārstniecības personu informācija par personas veselības stāvokli, t.i., ģimenes ārsta informācija par personas veselības stāvokli, kā arī narkologa un psihiatra sniegtā informācija.

Kad vecāku dzīvesvietas bāriņtiesa un citas personas dzīvesvietas bāriņtiesa ir atzinusi, ka bērna nodošana atbilst bērna interesēm un persona spēs bērnu pienācīgi aprūpēt, vecāku dzīvesvietas bāriņtiesa sniedz atzinumu, pieņemot lēmumu, kurā tiek norādīti vērtētie apstākļi un pamatojums, kādēļ bērna nodošana citas personas aprūpē atbilst bērna interesēm un ka persona spēs nodrošināt bērnam nepieciešamo aprūpi. Tāpat citas personas dzīvesvietas bāriņtiesa sniedzot atzinumu par personas spēju pienācīgi aprūpēt bērnu, pieņem to lēmuma formā.

Attiecībā uz laika periodu, uz kādu var nodot bērnu citas personas aprūpē, jānorāda, ka [Bērnu tiesību aizsardzības likuma 45.¹ panta](#) pirmajā daļā noteikts, ka bērnu var nodot citas personas aprūpē uz laiku, kas ilgāks par trīs mēnešiem, taču nav norādīts maksimālais laika periods, uz kādu bērnu var nodot citas personas aprūpē. Kā atzinis Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departaments [lietā Nr. SKA – 89/2007](#)¹⁸⁰ pienākums ievērot līdzsvaru gulstas arī uz tiesību piemērotāju, [kas izvērtē katru gadījumu individuāli](#). Līdz ar to iestādei, izdodot jebkura veida administratīvo aktu, ir jāvērtē, vai tas nesamērīgi neierobežo personas pamattiesības. Ņemot vērā, ka katram bērnam ir neatņemamas tiesības uz ģimeni, kas Bērnu tiesību aizsardzības likumā nostiprinātas kā bērna pamattiesības, nododot bērnu citas personas aprūpē, jāvērtē, vai netiks ierobežotas bērna pamattiesības uz ģimeni. Vienlaikus, vērtējot apstākļus bērna nodošanai citas personas aprūpē, jāņem vērā samērīgums, uz ko norāda Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departaments, norādot, ka tiesību piemērotājam tiesisko seku samērīgums ir jāapsver ikviena administratīvā akta izdošanas gadījumā un jāizvēlas sekas,

¹⁸⁰ Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2007.gada 8.marta spriedums lietā Nr. Nr. SKA – 89/2007. Pieejams: <https://at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/administrativo-lietu-departaments/klasifikators-pec-lietu-kategorijam/administrativais-process/tiesibu-principi/sameriguma-principi> – aplūkots 06.11.2021.

kuras sasniedz tiesību mērķi – taisnīgumu.¹⁸¹ Vērtējot termiņu, uz kādu bērns tiek nodots citas personas aprūpē, būtiski pievērst uzmanību visiem būtiskajiem apstākļiem, ko vecāka dzīvesvietas bāriņtiesa vērtējusi atzinuma sniegšanas procesā un analogiski [Civillikuma 203.panta](#) ceturtajā daļā¹⁸² noteiktajam gada termiņam attiecībā uz pārtraukto aizgādības tiesību atjaunošanu, **laika periods, uz kādu vecāks nodod bērnu citas personas aprūpē, nevar būt garāks par gadu.** Ja vecāks nevar nodrošināt bērna aprūpi, bāriņtiesai jāvērtē, vai nepastāv [Civillikuma 203.pantā](#)¹⁸³ norādītie iemesli aizgādības tiesību pārtraukšanai vecākam.

Atbilstoši [Bērnu tiesību aizsardzības likuma 45.¹ panta](#) otrajai daļai¹⁸⁴ par citas personas aprūpē nodoto bērnu vecāku dzīvesvietas bāriņtiesa informē šīs personas dzīvesvietas bāriņtiesu, kas nodrošina regulāru attiecīgās personas aprūpē nodotā bērna dzīves apstākļu pārbaudi. Minētais tiesiskais regulējums nenosaka, cik bieži būtu jāveic dzīves apstākļu pārbaude, tomēr iesakāms, ka personas dzīvesvietas bāriņtiesa pirmo apsekošanu veic mēneša laikā no brīža, kad saņemta informācija par bērna nodošanu citas personas aprūpē. Analogiski Ministru kabineta 2006.gada 19.decembra noteikumos Nr.1037 "[Bāriņtiesas darbības noteikumi](#)" [81.pantā](#) un [81.¹ pantā](#)¹⁸⁵ noteiktajam, ka bāriņtiesa vismaz reizi gadā pārbauda aizbildnībā esoša bērna aprūpi un ārpusģimenes aprūpes iestādē ievietota bērna aprūpi un Ministru kabineta 2018.gada 26.jūnija noteikumos Nr.354 "[Audžuģimenes noteikumi](#)" [4.punktā](#)¹⁸⁶ noteikto, ka bāriņtiesa ne retāk kā reizi gadā sadarbībā ar atbalsta centru pārbauda dzīves apstākļus [...], iesakāms, ka personas dzīvesvietas bāriņtiesa ne retāk kā reizi gadā nodrošina citas personas aprūpē nodotā bērna dzīves apstākļu pārbaudi. Vienlaikus jānorāda, ka bāriņtiesai jāņem vērā jebkura cita informācija, kas liecina par iespējamo personas spēju trūkumu pienācīgi nodrošināt bērna aprūpi, tad apsekošana veicama biežāk atbilstoši konkrētajai situācijai. Turklāt, ja tiek konstatēts, ka persona kādu iemeslu dēļ nenodrošina bērna aprūpi, bāriņtiesa sadarbībā ar pašvaldības sociālo dienestu nodrošina bērna atgriešanos vecāku aprūpē. Ja bērna atgriešanās vecāku aprūpē nav iespējama, vecāku dzīvesvietas bāriņtiesa lemj par aizgādības tiesību pārtraukšanu vecākiem un bērna ārpusģimenes aprūpi.

Brīdī, kad vecāku dzīvesvietas bāriņtiesa un personas dzīvesvietas bāriņtiesa ir atzinusi, ka bērna nodošana citas personas aprūpē ir pamatota, nepieciešams sastādīt pilnvaru. Tā jā sastāda atbilstoši 1.1.1. punktā norādītajiem nosacījumiem. Būtiski atzīmēt, ka nav pieļaujamas situācijas, kad vecāks pilnvaro citu personu pārstāvēt bērnu visās viņa personiskajās un mantiskajās attiecībās, kas pēc būtības nozīmē, ka vecāks "*nodod*" savas aizgādības tiesības citai personai, kas nav bērna interesēs.

¹⁸¹ [Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2007.gada 8.marta spriedums lietā Nr. Nr. SKA – 89/2007.](#) Pieejams: <https://at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/administrativo-lietu-departaments/klasifikators-pec-lietu-kategorijam/administrativais-process/tiesibu-principi/sameriguma-princips> – aplūkots 06.11.2021.

¹⁸² [Civillikums](#). LR likums. Valdības Vēstnesis Nr.41, 20.02.1937.

¹⁸³ Turpat.

¹⁸⁴ [Bērnu tiesību aizsardzības likums](#). LR likums. Latvijas Vēstnesis Nr. 199/200, 08.07.1998.

¹⁸⁵ [Bāriņtiesas darbības noteikumi](#). Ministru kabineta 19.12.2006. noteikumi Nr.1037. Latvijas Vēstnesis Nr.207 (3575), 29.12.2006.

¹⁸⁶ [Audžuģimenes noteikumi](#). Ministru kabineta 26.06.2018. noteikumi Nr.354. Latvijas Vēstnesis Nr.129 (6215), 29.06.2018.

2.2. Ārpusģimenes aprūpē esoša bērna nodošana citas personas aprūpē Latvijā un aprūpes uzraudzība

Gadījumos, kad bērns ir palicis bez vecāku gādības vai bērns ir bārenis, bāriņtiesai saskaņā ar [Bāriņtiesu likuma 35.panta](#) pirmo daļu pirmām kārtām jālemj par bērna ārpusģimenes aprūpi pie aizbildņa vai audžuģimenē. Papildus minētajām ārpusģimenes aprūpes formām gadījumos, kad nav iespējams nodrošināt bērna ārpusģimenes aprūpi aizbildņa ģimenē vai audžuģimenē, bāriņtiesa saskaņā ar [Bāriņtiesu likuma 35.panta](#) pirmo daļu¹⁸⁷ lemj par bērna ievietošanu ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijā. No minētā izriet sekojošas ārpusģimenes aprūpes formas – aizbildnība, audžuģimene un ilgstošas sociālās aprūpes un rehabilitācijas institūcijas (turpmāk – aprūpes iestāde).

Nemot vērā, ka pastāv atšķirīgs tiesiskais regulējums, ja aizbildnis un audžuģimene nodot bērnu citas personas aprūpē un ja aprūpes iestāde nodod bērnu citas personas aprūpē, tad minētie jautājumi ir apskatāmi atsevišķi.

2.2.1. Aizbildnībā un audžuģimenē esoša bērna nodošana citas personas aprūpē Latvijā un aprūpes uzraudzība

Saskaņā ar [Bērnu tiesību aizsardzības likuma 1.panta](#) 7.punktu¹⁸⁸ ārpusģimenes aprūpe ir aprūpe, kas bāreņiem un bez vecāku gādības palikušiem bērniem tiek nodrošināta pie aizbildņa, audžuģimenē, bērnu aprūpes iestādē. Savukārt [Bērnu tiesību aizsardzības likuma 27.panta](#) trešajā daļā noteikts, ka, šķirot bērnu no ģimenes, viņam tiek nodrošināta ārpusģimenes aprūpe pie aizbildņa vai audžuģimenē. Ārpusģimenes aprūpi bērnu aprūpes iestādē nodrošina tikai gadījumos, kad aprūpe pie aizbildņa vai audžuģimenē nav piemērota konkrētam bērnam. No minētā izriet, ka noteiktu apstākļu dēļ bērns ir šķirts no ģimenes un nodots ārpusģimenes aprūpē, kas nozīmē, ka ārpusģimenes aprūpē esoša bērna nodošana citas personas aprūpē Latvijā ir īpaši rūpīgi jāizvērtē un tai ir jābūt pamatotai.

Saskaņā ar [Bērnu tiesību aizsardzības likuma 45.² panta](#) pirmo daļu¹⁸⁹ aizbildnis un audžuģimene var nodot bērnu uz laiku no viena mēneša līdz trim mēnešiem citas personas aprūpē Latvijā, ja pirms nodošanas bāriņtiesa, kas pieņēmusi lēmumu par ārpusģimenes aprūpi, atzinusi, ka šāda nodošana atbilst bērna interesēm un persona spēs bērnu pienācīgi aprūpēt.

Atzinuma sagatavošanas procesā bāriņtiesai ir jāvērtē būtiski apstākļi:

- ņemot vērā, ka bērns, visticamāk, ir piedzīvojis dažādas traumatiskas situācijas, šķirot viņu no ģimenes, jāvērtē, cik ilgs laiks pagājis kopš bērna šķiršanas no ģimenes un bērna nodošanas citas personas aprūpē;
- kādi ir iemesli, kāpēc aizbildnis/audžuģimene vēlas nodot bērnu citas personas aprūpē, vai attiecīgie iemesli ir pamatoti;

¹⁸⁷ [Bāriņtiesu likums](#). LR likums. Latvijas Vēstnesis Nr. 107, 07.07.2006.

¹⁸⁸ [Bērnu tiesību aizsardzības likums](#). LR likums. Latvijas Vēstnesis Nr. 199/200, 08.07.1998.

¹⁸⁹ Turpat.

- ja iemesli bērna nodošanai citas personas aprūpē ir pamatoti, vai ir iespēja bērnu nodot personas, ar kuru bērnam ir tuvs emocionālais kontakts, aprūpē;
- kā aizbildnis/audžuģimene raksturo personu, kuras aprūpē plānots nodod bērnu;
- bērna viedoklis par attiecīgo situāciju;
- uz kādu laika periodu aizbildnis/audžuģimene vēlas nodot bērnu citas personas aprūpē;
- vai laiks, uz kādu bērns tiks nodots citas personas aprūpē, reāli sakrīt ar to laika periodu, kad aizbildnis/audžuģimene objektīvu apstākļu dēļ nespēj nodrošināt bērna aprūpi;
- vai, kā un cik bieži aizbildnis/audžuģimene plāno nodrošināt komunikāciju ar viņu aprūpē esošo bērnu;
- vai aizbildnis/audžuģimene vienojusies ar personu par kārtību, kādā personai sedz izdevumus, kas saistīti ar bērna uzturu un aprūpi.

Bāriņtiesa atzinuma sagatavošanas procesā vērtē minētos apstākļus un vienlaikus saskaņā ar [Bērnu tiesību aizsardzības likuma 45.² panta](#) pirmo daļu¹⁹⁰ bāriņtiesa, ja nepieciešams, pieprasa šīs personas dzīvesvietas bāriņtiesas atzinumu par attiecīgās personas spēju bērnu pienācīgi aprūpēt. Arī šajos gadījumos, līdzīgi kā gadījumos, kad vecāks nodod bērnu citas personas aprūpē, būtu vēlams citas personas dzīvesvietas bāriņtiesas atzinumu pieprasīt, tādējādi nodrošinot, pilnīgas un vispusīgas informācijas saņemšanu un izvērtēšanu. **Citas personas dzīvesvietas bāriņtiesai atzinuma sagatavošanas procesā ir jāvērtē būtiski apstākļi:**

- personas, kuras aprūpē plānots nodot bērnu, viedoklis par konkrēto situāciju, tostarp noskaidrojot uz cik ilgu laiku persona ir gatava uzņemt bērnu savā ģimenē;
- personas dzīves apstākļu pārbaude ar mērķi noskaidrot, kādā ģimenē bērns tiks uzņemts, kādi ir šīs ģimenes dzīves apstākļi, vai ģimenē ir citi bērni, ja ir, vai bērni ir savstarpēji pazīstami, vai bērnam būs atsevišķa istaba, vai bērns dzīvos vienā istabā ar personas bioloģiskajiem bērniem. Ja bērns dzīvos vienā istabā ar citiem bērniem, vai bērnam būs iespēja pilnvērtīgi mācīties, vai būs iespēja individuāli pavadīt brīvo laiku un atpūsties, ja bērns to vēlēties;
- ja personai ir bērni, jānoskaidro bērnu viedoklis par bērna uzņemšanu ģimenē vai mājsaimniecības citu ģimenes locekļu viedoklis par bērna uzņemšanu ģimenē;
- ja personas bērni ir obligātās izglītības vecumā, jājaucā izglītības iestādēm informācija ar mērķi noskaidrot, vai persona pienācīgi pilda savus vecāku pienākumus, tādējādi izvērtējot, vai persona var uzņemties atbildību par citu bērnu;
- vai persona vienojusies ar aizbildni/audžuģimeni par kārtību, kādā personai sedz izdevumus, kas saistīti ar bērna uzturu.

Attiecībā uz pabalstu bērna uzturam kā norādīts **personai ar aizbildni/audžuģimeni ir jāvienojas par kārtību**, kādā tiek segti izdevumi, kas saistīti ar bērna uzturu, vienlaikus jāatzīmē, ka saskaņā ar Ministru kabineta 2018.gada 26.jūnija noteikumu Nr.354 "[Audžuģimenes noteikumi](#)" [78.1.punktu](#)¹⁹¹ pašvaldība nosaka pabalsta apmēru bērna uzturam, ņemot vērā, ka tas mēnesī nedrīkst būt mazāks par:

- 215,00 *euro* par bērnu līdz septiņu gadu vecuma sasniegšanai;

¹⁹⁰ [Bērnu tiesību aizsardzības likums](#). LR likums. Latvijas Vēstnesis Nr. 199/200, 08.07.1998.

¹⁹¹ [Audžuģimenes noteikumi](#). Ministru kabineta 26.06.2018. noteikumi Nr.354. Latvijas Vēstnesis Nr.129 (6215), 29.06.2018.

- Nemot vērā, ka pašvaldība nosaka pabalsta apmēru audžuģimenē ievietota bērna uzturam, s nedrīkst būt mazāks par minētajos Ministru kabineta noteikumos noteikto, gadījumos, kad pašvaldība maksā citu (lielāku) pabalsta apmēru, audžuģimenes pienākums ir segt izdevumus ar bērna uzturu personai, ņemot vērā pabalsta apmēru un maksājot to proporcionāli laika periodam, ko bērns pavada citas personas aprūpē.

- par bērnu līdz septiņu gadu vecuma sasniegšanai – 215,00 *euro* mēnesī;
- par bērnu vecumā no septiņiem gadiem – 258,00 *euro* mēnesī.

Analoģiski kā gadījumos, kad vecāka aprūpē esošs bērns tiek nodots citas personas aprūpē, arī gadījumos, kad aizbildnis/audžuģimene nodod bērnu citas personas aprūpē, paralēli atzinuma gatavošanas procesam, bāriņtiesai, kas pieņēmusi lēmumu par ārpusģimenes aprūpi ir pienākums izmantot [Bāriņtiesu likuma 16.pantā](#)¹⁹³ noteiktās tiesības pieprasīt un bez maksas saņemt no valsts un pašvaldību iestādēm, komercsabiedrībām un organizācijām ziņas, kas nepieciešamas, lai izlemtu bāriņtiesas kompetencē esošos jautājumus. Atbilstoši [2.1.3.nodalā](#) norādītajam arī šajos gadījumos ir jāpieprasa informācija Sodū reģistram un ārstniecības personām par personas veselības stāvokli, t.i., ģimenes ārsta informācija par personas veselības stāvokli, kā arī narkologa un psihiatra sniegtā informācija. Sodū reģistra informācija tiek vērtēta atbilstoši [2.1.3.nodalā](#) norādītajam. Bāriņtiesai, kas pieņēmusi lēmumu par ārpusģimenes aprūpi un citas personas dzīvesvietas bāriņtiesai, izvērtējot minētos būtiskos apstākļus atzinuma gatavošanas procesā un izvērtējot Sodū reģistra un ārstniecības personu saņemto informāciju, atzinums jāgatavo lēmuma formā.

¹⁹² [Kārtība, kādā piešķir un izmaksā pabalstu aizbildnībā esoša bērna uzturēšanai](#). Ministru kabineta 22.12.2009. noteikumi Nr.1643. Latvijas Vēstnesis Nr.206, 31.12.2009.

195 Turpat.

[74.punktu](#),¹⁹⁶ bāriņtiesa, kas pieņēmusi lēmumu par bērna ievietošanu audžuģimenē vai specializētajā audžuģimenē, vai, ja to paredz [šo noteikumu 4.punktā](#) noteiktais sadarbības līgums, audžuģimenes deklarētās dzīvesvietas bāriņtiesa aizstāv audžuģimenei nodotā bērna personiskās un mantiskās intereses attiecībā ar vecākiem un citām personām saskaņā ar [Bāriņtiesu likuma 18. un 21. pantu](#). Līdz ar to secināms, ka gadījumos, kad bērns ir ievietots audžuģimenē, bērna likumiskā pārstāvja funkcijas īsteno bāriņtiesa. Savukārt [minēto noteikumu 75.punkts](#) paredz, ka bāriņtiesa, izvērtējot bērna intereses un audžuģimenes vai specializētās audžuģimenes prasmes un zināšanas, var uzdot audžuģimenei vai specializētajai audžuģimenei pārstāvēt bērna atsevišķās personiskās un mantiskās intereses un tiesības. Pilnvarojums neatbrīvo bāriņtiesu no noteiktās atbildības par bērna interešu un tiesību aizstāvību. Tādējādi, gadījumos, kad audžuģimene nodod bērnu uz laiku citas personas aprūpē, bāriņtiesa, kas pieņēmusi lēmumu par ārpusģimenes aprūpi, pieņemot lēmumu par bērna nodošanu citas personas aprūpē, lēmumā norāda kādā apjomā personai uzdots pārstāvēt bērna personiskās un mantiskās intereses un tiesības. Ja bāriņtiesa to neuzdod citai personai, tad bāriņtiesa pati pārstāv bērna personiskās un mantiskās intereses un tiesības.

Attiecībā uz aprūpes uzraudzību laikā, kamēr bērns uzturas citas personas aprūpē, arī šajos gadījumos, kad aizbildnis/audžuģimene nodod bērnu citas personas aprūpē bāriņtiesa pirmo apsekošanu veic mēneša laikā no brīža, kad saņemta informācija par bērna nodošanu citas personas aprūpē. Ņemot vērā, ka maksimālais laika periods, uz kādu aizbildnis/audžuģimene var nodot bērnu citas personas aprūpē ir trīs mēneši, tad bāriņtiesa turpmākās apsekošanas veic pēc nepieciešamības, proti, ja ir saņemta informācija par iespējamiem bērnu tiesību pārkāpumiem.

Tāpat jānorāda, ka var būt situācijas, kad aizbildnis/audžuģimene vēlas bērnu nodot citas personas aprūpē uz laiku, kas ir īsāks par trīs mēnešiem. Saskaņā ar [Civillikuma 255. pantu](#)¹⁹⁷ aizbildnim sevišķi jāgādā par sava aizbilstamā audzināšanu ar tādu pašu rūpību, ar kādu apzinīgi vecāki gādātu par savu bērnu audzināšanu. Aizbildnis pats var uzņemties audzināšanu vai arī uzticēt to kādai citai personai, kurai uz to ir vajadzīgās spējas. Bet arī šajā pēdējā gadījumā aizbildnim jāuzrauga audzināšana. Līdz ar to, gadījumos, kad aizbildnis vēlas nodot bērnu citas personas aprūpē uz laiku, kas ir īsāks par vienu mēnesi, aizbildnim ir jāvērtē, vai šai personai ir vajadzīgās spējas, turklāt aizbildnim jāuzrauga bērna audzināšana citas personas aprūpē. Vienlaikus būtu ieteicams, ka aizbildnis par bērna nodošanu citas personas aprūpē informē bāriņtiesu, kas pieņēmusi lēmumu par ārpusģimenes aprūpi.

Savukārt, gadījumos, kad audžuģimene vēlas nodot bērnu citas personas aprūpē uz laiku, kas ir īsāks par vienu mēnesi, jāievēro tas, ka bāriņtiesa ir atbildīga par audžuģimenē ievietotā bērna interešu un tiesību aizstāvību, līdz ar to audžuģimenei bērna nodošana citas personas aprūpē ir jāsaskaņo ar bāriņtiesu, kura pieņēmusi lēmumu par bērna ārpusģimenes aprūpi vai audžuģimenes deklarētās dzīvesvietas bāriņtiesu, ja saskaņā ar Ministru kabineta 2018.gada

¹⁹⁶ [Audžuģimenes noteikumi](#). Ministru kabineta 26.06.2018. noteikumi Nr.354. Latvijas Vēstnesis Nr.129 (6215), 29.06.2018.

¹⁹⁷ [Civillikums](#). LR likums. Valdības Vēstnesis Nr.41, 20.02.1937.

26.jūnija noteikumu Nr.354 "[Audžuģimenes noteikumi](#)" 4.punktu¹⁹⁸ noslēgts sadarbības līgums.

Svarīgi!

Ja audžuģimene vēlas nodot bērnu citas personas aprūpē uz laiku, kas ir īsāks par mēnesi, audžuģimenes obligāts pienākums ir informēt bāriņtiesu.

Piemērs

Gadījumos, kad audžuvecāks dodas komandējumā vai nepieciešams atrasties stacionārā medicīnisku manipulāciju veikšanai, audžuvecāks informē bāriņtiesu, kas pārliecinās par personas spēju uz noteiktu laika periodu pārstāvēt bērnu.

2.2.2. Aprūpes iestādē esoša bērna nodošana citas personas aprūpē Latvijā un aprūpes uzraudzība (viesģimenes statusa piešķiršana)

(informācija aktualizēta 10.01.2024.)

Saskaņā ar [Bērna tiesību aizsardzības likuma 45.² pantu](#) trešo daļu¹⁹⁹ bērnu aprūpes iestāde var atļaut bērnam iestādē tikt ar personu vai nodot bērnu uz laiku šīs personas aprūpē, ja tai atbilstoši šā [likuma 45.³ pantam](#) piešķirts viesģimenes statuss un bērnu aprūpes iestāde ir guvusi pārliecību, ka viesģimene sniegs šim bērnam nepieciešamo atbalstu un spēs atbilstoši bērna vajadzībām viņu aprūpēt un uzraudzīt. No minētā izriet, ka gadījumos, kad aprūpes iestāde nodod bērnu citas personas aprūpē vai atļauj bērnam tikt ar personu, priekšnosacījums minētajam ir viesģimenes statusa iegūšana.

Atbilstoši [Bērna tiesību aizsardzības likuma 1.panta](#) 15.punktam²⁰⁰, viesģimene ir laulātie vai persona, kas uz laiku uzņem savā dzīvesvietā bērnu aprūpes iestādē ievietotu bērnu vai bērnu aprūpes iestādē kontaktējas ar tur ievietotu bērnu. Līdz ar to, ir nepieciešams apskatīt normatīvā regulējuma prasības attiecībā uz viesģimenes statusa iegūšanu.

Saskaņā ar [Bērnu tiesību aizsardzības likuma 45.³ panta](#) pirmo un otro daļu²⁰¹ viesģimenes statusu piešķir laulāto vai personas **dzīvesvietas bāriņtiesa**. Pirms lēmuma pieņemšanas bāriņtiesa izvērtē iespējamās viesģimenes piemērotību viesģimenes statusa iegūšanai, tajā skaitā:

- 1) izvērtē laulāto vai personas motivāciju kļūt par viesģimeni, savstarpējās attiecības ģimenē un spējas aprūpēt bērnu;
- 2) pārbauda un izvērtē laulāto vai personas sadzīves un materiālos apstākļus;
- 3) pieprasa ģimenes ārsta atzinumu par laulāto vai personas veselības stāvokli;

198 [Audžuģimenes noteikumi](#). Ministru kabineta 26.06.2018. noteikumi Nr.354. Latvijas Vēstnesis Nr.129 (6215), 29.06.2018.

¹⁹⁹ Bērnu tiesību aizsardzības likums. LR likums. Latvijas Vēstnesis Nr. 199/200, 08.07.1998.

200 Turpat.

²⁰¹ [Bērnu tiesību aizsardzības likums](#). LR likums. Latvijas Vēstnesis Nr. 199/200, 08.07.1998.

- 4) nosūta laulātos vai personu pie psihologa, lai saņemtu atzinumu par piemērotību viesģimenes statusa iegūšanai;
- 5) pieprasa informāciju par Sodū reģistrā iekļautajām ziņām par laulātajiem vai personu.

Svarīgi!

Informācija no Sodū reģistra jāpieprasa arī par citām personām, kas dzīvo vienā mājsaimniecībā ar potenciālo viesģimeni, pirms tam iegūstot datu subjekta piekrišanu datu apstrādei.

Ja persona nepiekrīt tās datu apstrādei, minētais fakts vērtējams sasaistē ar personas atteikuma iemesliem un bērna prioritāru labāko interešu nodrošināšanu.

Attiecībā uz iespējamās viesģimenes piemērotības izvērtēšanu, būtiski pievērst uzmanību, kāda ir laulāto vai personas motivācija kļūt par viesģimeni, iespējams, sarunu laikā noskaidrojas, ka laulāto vai personas sniegtā informācija liecina, ka laulātie vai persona vēlas kļūt par audžuģimeni, aizbildni vai adoptētāju. Tādā gadījumā laulātajiem vai personai ir jāizskaidro attiecīgie procesi un atšķirības starp minētajām formām un jāpievērš laulāto vai personas uzmanība, ka viņu sniegtā informācija liecina par citu procesu. Vienlaikus, izvērtējot laulāto vai personu motivāciju kļūt par viesģimeni, savstarpējās attiecības ģimenē un spējas aprūpēt bērnus, būtisks apstāklis, kam jāpievērš uzmanība, vai potenciālajā viesģimenē jau ir bērni, ja bērni ir, tad noteikti ir jānoskaidro ģimenē dzīvojošo bērnu viedoklis par citu bērnu iespējamo ciemošanos un uzturēšanos ģimenē. Tāpat ir jāpievērš uzmanība informācijai no Sodū reģistra, jo [Bērnu tiesību aizsardzības likuma 45.³ panta](#) otrā ar indeksu prim daļa²⁰² nosaka ierobežojumus personām, kuras nedrīkst būt par viesģimeni. Par viesģimeni nedrīkst būt persona:

- kura sodīta par tīšu noziedzīgu nodarījumu, kas saistīts ar vardarbību vai vardarbības piedraudējumu, — līdz dienai, kad sodāmība dzēsta vai noņemta;
- kura sodīta par noziedzīgu nodarījumu pret tikumību un dzimumneaizskaramību, — neatkarīgi no sodāmības dzēšanas vai noņemšanas;
- kura atcelta no aizbildņa pienākumu pildīšanas nekārtīgas to izpildes dēļ;
- kurai atņemts audžuģimenes vai viesģimenes statuss, jo persona nav pildījusi pienākumus atbilstoši bērna interesēm;
- kurai ar tiesas spriedumu atņemtas aizgādības tiesības;
- kurai tiesa ir piemērojusi [Krimināllikumā](#) noteiktos medicīniska rakstura piespiedu līdzekļus par nepieskaitāmības stāvoklī izdarītu Krimināllikumā paredzētu noziedzīgu nodarījumu.

²⁰² [Bērnu tiesību aizsardzības likums](#). LR likums. Latvijas Vēstnesis Nr. 199/200, 08.07.1998.

Svarīgi!

Attiecībā uz viesģimenes statusa iegūšanu jānorāda, ka ne visām personām ir jāiegūst viesģimenes statuss, lai uz laiku uzņemtu savā dzīvesvietā aprūpes iestādē ievietotu bērnu vai bērnu aprūpes iestādē kontaktētos ar tur ievietotu bērnu. Proti, bērna tuviem radniekiem, kas ir brāļi, māsas, vecvecāki un personas, ar kurām bērns ilgu laiku ir dzīvojis nedalītā saimniecībā, nav jāiegūst viesģimenes statuss.

Uz minēto norādīts [Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2013.gada 4.decembra spriedumā](#)²⁰³ - kopš [2009.gada 15.oktobra grozījumu Bērnu tiesību aizsardzības likumā](#) spēkā stāšanās ne tikai vecākiem, bet arī citiem bērna tuviem radniekiem nav nepieciešams iegūt viesģimenes statusu, lai bērns varētu īslaicīgi pie viņiem uzturēties. Būtiski ņemt vērā, ka [Bērnu tiesību aizsardzības likuma 33.panta](#) pirmajā daļā noteikts, ka bērnam, kas nodots aizbildnībā vai audžuģimenē vai ievietots bērnu aprūpes iestādē, ir tiesības uzturēt personiskas attiecības un tiešus kontaktus ar vecākiem, kā arī ar brāļiem, māsām, vecvecākiem un personām, ar kurām bērns ilgu laiku ir dzīvojis nedalītā saimniecībā, izņemot gadījumus, kad tas:

- kaitē bērna veselībai, attīstībai un drošībai;
- rada draudus aizbildņiem, audžuģimenēm, bērnu aprūpes iestāžu darbiniekiem vai citiem bērniem.

Līdz ar to, ārpusģimenes aprūpē esošajiem bērniem ir tiesības uzturēt personiskas attiecības un tiešus kontaktus ar tuviniekiem, ja vien bāriņtiesa nav pieņēmusi lēmumu par personisko attiecību un tiešo kontaktu ierobežošanu. Turklāt, arī viesģimenēm jābūt informētām un jāņem vērā, ka bērnam ir tiesības uzturēt personiskas attiecības ar tuviniekiem.

Kad ir izvērtēta iespējamās viesģimenes piemērotība viesģimenes statusa iegūšanai, bāriņtiesa pieņem lēmumu par viesģimenes statusa piešķiršanu. Iegūstot viesģimenes statusu, persona vai laulātie ir tiesīgi apciemot bērnu aprūpes iestādē vai uzņemt aprūpes iestādē dzīvojošu bērnu. Lai iegūtu informāciju par bērniem, kuriem nepieciešama ģimeniska vide, viesģimene attiecīgo informāciju var noskaidrot savas dzīvesvietas bāriņtiesā, vienlaikus viesģimene pati var apzināt publiski pieejamo informāciju par bērniem, kuriem nepieciešama ģimeniska vide, izmantojot centra tīmekļa vietni <https://www.bti.gov.lv/lv/sniedz-bernam-majas-esi-audzugimene-aizbildnis-viesgimene>.²⁰⁴ Minētajā tīmekļa vietnē tiek atspoguļota informācija par bērniem, kuriem nepieciešama ģimeniska vide, tiek norādīts bērna vecums, kā arī atspoguļota informācija par brāļiem, māsām.

Kad viesģimene ir izlēmusi bērnu uzņemt savā ģimenē, tad atbilstoši [Bērnu tiesību aizsardzības likuma 45.² panta](#) trešajai daļai²⁰⁵, bērnu aprūpes iestāde var atļaut bērnam iestādē tikt

²⁰³ [Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2013.gada 4.decembra spriedums lietā Nr. A420509212](#). Pieejams: <https://www.tiesas.lv/nolemumi/pdf/135434.pdf> – aplūkots 14.11.2021.

²⁰⁴ [Sniedz bērnam mājas- esi audžuģimene, aizbildnis, viesģimene](#). 2021. Pieejams: <https://www.bti.gov.lv/lv/sniedz-bernam-majas-esi-audzugimene-aizbildnis-viesgimene> - aplūkots 14.11.2021.

²⁰⁵ [Bērnu tiesību aizsardzības likums](#). LR likums. Latvijas Vēstnesis Nr. 199/200, 08.07.1998.

ar personu vai nodot bērnu uz laiku šīs personas aprūpē, ja tai atbilstoši šā likuma [45.³ pantam](#) piešķirts viesģimenes statuss un bērnu aprūpes iestāde ir guvusi pārliecību, ka viesģimene sniegs šim bērnam nepieciešamo atbalstu un spēs atbilstoši bērna vajadzībām viņu aprūpēt un uzraudzīt. Būtiski atzīmēt, ka priekšnosacījums, lai viesģimene tiktos ar bērnu aprūpes iestādē dzīvojošu bērnu vai bērns uz laiku uzturētos viesģimenē ir ne tikai viesģimenes statusa piešķiršana personai vai laulātajiem, bet arī aprūpes iestādes pārliecība, ka viesģimene spēs nodrošināt bērnam nepieciešamo atbalstu. Līdz ar to, pirms bērna nodošanas viesģimenē, tai ir jāiepazīstas ar bērnu. Ja nepieciešams, tad bērna un viesģimenes iepazīšanās procesā nodrošināmas vairākas tikšanās.

Svarīgi!

Bērnām, kurš uz laiku tiks nodots viesģimenes aprūpē, ir jāizskaidro viesģimenes būtība, ka uzturēšanās viesģimenē var būt periodiska un, ka tā ir īslaicīga. Obligāti jānoskaidro bērna viedoklis, vai viņš vēlas uzturēties viesģimenē.

Ja aprūpes iestāde ir guvusi pārliecību par viesģimenes spējām sniegt nepieciešamo atbalstu bērnam, atbilstoši minētajai Bērnu tiesību aizsardzības likuma normai, aprūpes iestāde var nodot bērnu uz laiku viesģimenes aprūpē. Saskaņā ar [Bērnu tiesību aizsardzības likuma 45.² panta](#) ceturtajai daļai²⁰⁶ bērnu aprūpes iestāde, rakstveidā vienojoties ar viesģimeni, nosaka bērna uzturēšanās ilgumu viesģimenē, pušu tiesības un pienākumus, kā arī izmaksā tai piešķirto bērna uzturādu vai pabalstu uzturam atbilstoši laikposmam, kurā bērns atrodas citas personas aprūpē. Saskaņā ar minētā panta piekto daļu noslēgtās vienošanās apliecinātu kopiju bērnu aprūpes iestāde **nosūta viesģimenes dzīvesvietas bāriņtiesai.**

Svarīgi!

Gadījumos, kad bērns uz laiku tiek nodots viesģimenes aprūpē vai viesģimene aprūpes iestādē ciemojas pie bērna, ir svarīga sadarbība starp aprūpes iestādi, viesģimenes bāriņtiesu un bāriņtiesu, kas pieņēmusi lēmumu par bērna ārpusģimenes aprūpi.

Proti, ka bāriņtiesas, kas pieņēmusi lēmumu par bērna ārpusģimenes aprūpi, rīcībā ir informācija par viesģimeni – gan par statusa piešķiršanu, gan par bērna uzturēšanos viesģimenē. Tāpat būtiski, ka aprūpes iestāde sniedz pilnīgu informāciju par bērna uzturēšanos viesģimenē vai viesģimenes ciemošanos pie bērna aprūpes iestādē gan viesģimenes dzīvesvietas bāriņtiesai, gan bāriņtiesai, kas pieņēmusi lēmumu par bērna ārpusģimenes aprūpi.

Atbilstoši [Bērnu tiesību aizsardzības likuma 45.² panta](#) piektajai daļai bāriņtiesa nodrošina regulāru viesģimenē ievietotā bērna dzīves apstākļu pārbaudi. Attiecībā uz regulāru viesģimenē ievietotā bērna dzīves apstākļu pārbaudi jānorāda, ka pirmo apsekošanu bāriņtiesai jāveic laikā, kad bērns pirmo reizi uzturas viesģimenē. Bāriņtiesai jāizvērtē aprūpes iestādes noslēgtā vienošanās ar viesģimeni, pievēršot uzmanību laika periodam, uz kādu bērns nodots viesģime-

²⁰⁶ Turpat.

nes aprūpē. Piemēram, ja bērns nodots viesģimenē uz trīs vasaras mēnešiem, tad pirmo apsekošanu ieteicams veikt mēneša laikā no bērna ievietošanas brīža viesģimenē. Ja bērns tiek nodots viesģimenes aprūpē uz divām nedēļām, tad šajā laika periodā bāriņtiesai ieteicams veikt pirmo apsekošanu. Turpmākās apsekošanas bāriņtiesai jāveic pēc nepieciešamības. Ja pēc bērna nodošanas viesģimenes aprūpē tiek konstatēts, ka viesģimene bērnu pienācīgi neaprūpē, bāriņtiesa, kas pieņēmusi lēmumu par ārpusģimenes aprūpi vai piešķīrusi personai viesģimenes statusu, sadarbībā ar pašvaldības sociālo dienestu nodrošina bērna atgriešanos ārpusģimenes aprūpē.

Saskaņā ar [Bērnu tiesību aizsardzības likuma 45.³ panta](#) trešo ar indeksu prim daļu²⁰⁷ bāriņtiesa lemj par viesģimenes statusa izbeigšanu, ja viesģimene atsakās no viesģimenes pienākumu pildīšanas, vai par viesģimenes statusa atņemšanu, ja bāriņtiesa konstatē, ka viesģimene nepilda viesģimenes pienākumus atbilstoši bērna interesēm. Līdz ar to gadījumos, kad tiek konstatēts, ka viesģimene bērnu pienācīgi neaprūpē, primāri jānodrošina bērnam droša vide, atgriežot bērnu ārpusģimenes aprūpē un vienlaikus bāriņtiesai jālemj par viesģimenes statusa atņemšanu.

Analoģiski kā tiek veikts audžuģimeņu ikgadējais izvērtējums, atbilstoši [Bērnu tiesību aizsardzības likuma 45.³ panta](#) trešajai daļai, bāriņtiesa, kas pieņēmusi lēmumu par viesģimenes statusa piešķiršanu, ne retāk kā reizi gadā izvērtē viesģimenes piemērotību viesģimenes statusam atbilstoši [šā panta](#) otrās daļas 1. un 2.punktā noteiktajiem vērtēšanas kritērijiem un pārliecinās, vai viesģimene arī turpmāk var veikt viesģimenes pienākumus. Attiecībā uz izvērtēšanu ne retāk kā reizi gadā, jānorāda, ka svarīgi, izvērtējot laulāto vai personas motivāciju kļūt par viesģimeni, savstarpējās attiecības ģimenē un spējas aprūpēt bērnu, pievērst uzmanību sekojošiem apstākļiem:

- kā viesģimene līdz šim pildījusi savus pienākumus, tostarp, jānoskaidro, vai no viesģimenes statusa piešķiršanas brīža viesģimene ir kontaktējusies ar aprūpes iestādē ievietotu bērnu/bērniem vai uzņēmusi bērnu/bērnus savā dzīvesvietā. Ja viesģimene nav praktiski īstenojusi viesģimenes funkciju, tad jānoskaidro kādi tam ir bijuši iemesli un jālemj par nepieciešamību izbeigt statusu;
- jānoskaidro kāds ir bērna/bērnu viedoklis par kontaktēšanos ar viesģimeni un/vai uzturēšanos viesģimenes dzīvesvietā;
- kāds ir aprūpes iestādes viedoklis par bērna/bērnu kontaktēšanos ar viesģimeni un/vai uzturēšanos viesģimenes dzīvesvietā, tostarp noskaidrojot kāda ir bērnu pašsajūta un emocionālais stāvoklis pēc ciemošanās viesģimenes dzīvesvietā;
- ja viesģimenē ir bioloģiskie bērni, kāds ir viņu viedoklis par citu bērnu ciemošanos viesģimenē.

²⁰⁷ [Bērnu tiesību aizsardzības likums](#). LR likums. Latvijas Vēstnesis Nr. 199/200, 08.07.1998.

2.3. Vecāku aprūpē un ārpusģimenes aprūpē esoša bērna nodošana citas personas aprūpē ārvalstī un aprūpes uzraudzība

[Bērnu tiesību aizsardzības likuma 45.⁴ pants](#) nosaka tiesisko regulējumu attiecībā uz vecāku aprūpē un ārpusģimenes aprūpē esoša bērna nodošanu citas personas aprūpē ārvalstī. 2018.gadā minētajā pantā tika izdarīti apjomīgi grozījumi attiecībā uz ārpusģimenes aprūpē esošu bērnu nodošanu citas personas aprūpē, nosakot, ka bērnu aprūpes iestādē vai audžuģimenē esošu bērnu, kurš sasniedzis 12 gadu vecumu, var nodot uz laiku citas personas aprūpē ārvalstī. Vienlaikus [Bērnu tiesību aizsardzības likuma 45.⁴ pantā](#) noteikti atšķirīgi nosacījumi aprūpes iestādē vai audžuģimenē esoša bērna nodošanai citas personas aprūpē ārvalstī un aizbildnībā esoša bērna nodošanai citas personas aprūpē ārvalstī.

2018.gadā Labklājības ministrija, iesniedzot Saeimas Cilvēktiesību un sabiedrisko lietu komisijai attiecīgos [priekšlikumus grozījumiem Bērnu tiesību aizsardzības likumā](#) 2.lasījumam norādīja, ka grozījumu mērķis ir preventīvi bērnu pasargāt no negatīvas traumatiskas pieredzes un psiholoģiskām traumām. Bērns, kurš nav sasniedzis vecumu, kad viņš skaidri apzinās savas rīcības sekas, dodot piekrišanu ciemoties ārvalsts ģimenē, var radīt sev traumatisku pieredzi, kas sekas var atstāt visu bērna turpmāko mūžu, ņemot vērā ārpusģimenē esošo bērnu jau tā traumatisko pieredzi.²⁰⁸ Ņemot vērā atšķirīgos nosacījumus vecāku aprūpē un ārpusģimenes aprūpē esošu bērnu nodošanai citas personas aprūpē ārvalstī, minētie jautājumi būtu apskatāmi atsevišķi.

2.3.1. Vecāku aprūpē esoša bērna nodošana citas personas aprūpē ārvalstī un aprūpes uzraudzība

Saskaņā ar [Bērnu tiesību aizsardzības likuma 45.⁴ panta](#) pirmo daļu²⁰⁹ vecāki var nodot bērnu citas personas aprūpē ārvalstī uz laiku, kas ilgāks par trim mēnešiem, ja tam piekrīt vecāku dzīvesvietas bāriņtiesa un ja šī bāriņtiesa atzinusi, ka nodošana atbilst bērna interesēm un attiecīgā persona spēs bērnu pienācīgi aprūpēt. Līdzīgi kā gadījumos, kad vecāks nodod bērnu citas personas aprūpē Latvijā uz laiku, kas ilgāks par trim mēnešiem, arī šajos gadījumos, kad vecāks nodod bērnu citas personas aprūpē ārvalstī uz laiku, kas ilgāks par trim mēnešiem, nepieciešams vecāku dzīvesvietas bāriņtiesas atzinums. Saskaņā ar [Bāriņtiesu likuma 53.¹ panta](#) ceturto daļu²¹⁰ **vecāku deklarētās dzīvesvietas bāriņtiesa lemj par iespēju vecākiem nodot bērnu citas personas aprūpē ārvalstī uz laiku, kas ilgāks par trim mēnešiem. Atzinuma sagatavošanas procesā bāriņtiesa vērtē tos pašus būtiskos apstākļus, kas norādīti 2.1.3.nodalā.** [Bērnu tiesību aizsardzības likuma 45.⁴ panta](#) pirmajā daļā norādīts, ka bāriņtiesai ir jāatzīst, ka bērna nodošana atbilst bērna interesēm un attiecīgā persona spēs bērnu pienācīgi aprūpēt. Lai bāriņtiesa varētu izvērtēt, vai persona spēs bērnu pienācīgi aprūpēt, atbilstoši [Bērnu tiesību](#)

²⁰⁸ Labklājības ministrijas priekšlikumi likumprojektam "Grozījumi Bērnu tiesību aizsardzības likumā" (Nr.1081/Lp12). 2018. Pieejams: <http://titania.saeima.lv/LIVS12/SaeimaLIVS12.nsf/0/0121012686868EDBC22582470023FF9D?OpenDocument> – aplūkots 18.11.2021.

²⁰⁹ [Bērnu tiesību aizsardzības likums](#). LR likums. Latvijas Vēstnesis Nr. 199/200, 08.07.1998.

²¹⁰ [Bāriņtiesu likums](#). LR likums. Latvijas Vēstnesis Nr. 107, 07.07.2006.

[aizsardzības likuma 45.⁴ panta](#) trešajai daļai²¹¹ pirms bāriņtiesa lemj par bērna nodošanu citas personas aprūpē ārvalstī, persona, kura vēlas uzņemt bērnu, iesniedz bāriņtiesai attiecīgās valsts kompetentās bērnu tiesību aizsardzības iestādes:

- 1) atzinumu, kurā sniedz personas piemērotības izvērtējumu atbilstoši [šā likuma 45.³ panta](#) otrās un 2.¹ daļas prasībām;
- 2) apliecinājumu, ka tā nodrošinās aprūpē nodotā bērna dzīves apstākļu regulāru pārbaudi un sniegs bāriņtiesai pārskatu par katrā šādā pārbaudē konstatēto.

Minētais nozīmē, ka personai ir jāatbilst viesģimenes statusam un uz personu nav attiecināmi [Bērnu tiesību aizsardzības likumā 45.³ panta](#) 2.¹ daļā noteiktie ierobežojumi. Atbilstoši [Bērnu tiesību aizsardzības likuma 45.⁴ panta](#) ceturtajai daļai atzinums un apliecinājums iesniedzami bāriņtiesai, pievienojot to notariāli apliecinātu tulkojumu latviešu valodā. Ārvalstīs izsniegtajiem dokumentiem jābūt legalizētiem vai apliecinātiem saskaņā ar [1961.gada 5.oktobra Hāgas konvenciju par ārvalstu publisko dokumentu legalizācijas prasības atcelšanu](#), ja Latvijas Republikai saistošos starptautiskajos līgumos nav paredzēta cita kārtība.

Kad vecāku dzīvesvietas bāriņtiesa ir atzinusi, pieņemot lēmumu, ka bērna nodošana citas personas aprūpē ārvalstī atbilst bērna interesēm, vecāku pienākums ir nodrošināt pilnvaras sastādīšanu. Tā jā sastāda atbilstoši [2.1.2. nodaļā](#) norādītajiem nosacījumiem. Sagatavojot pilnvaru par bērna nodošanu citas personas aprūpē ārvalstī, vecāku pienākums ir izvērtēt laika periodu, uz kādu bērns tiks nodots citas personas aprūpē, ņemot vērā, lai termiņš ir samērīgs. Attiecībā uz pilnvaras termiņu jānorāda sekojošais – saskaņā ar [1980.gada 25.oktobra Hāgas konvenciju par starptautiskās bērnu nolaupīšanas civiltiesiskajiem aspektiem](#) 12.panta pirmo un otro daļu²¹² ja bērns ir ticis nelikumīgi aizvests vai aizturēts atbilstoši 3.pantā minētajiem noteikumiem un, ja, uzsākot lietu, tās Līgumslēdzējas Puses, kurā atrodas bērns, tiesā vai administratīvajā iestādē ir pagājis mazāk nekā gads kopš nelikumīgās aizvešanas vai aizturēšanas datuma, iestādei, kurai lieta ir piekritīga, jādod rīkojums par bērna atgriešanos nekavējoties. Tiesai vai administratīvajai iestādei, pat ja lietas izskatīšana uzsākta pēc šī panta pirmajā daļā minētā **viena gada termiņa beigām, jādod rīkojums par bērna atgriešanos, ja vien netiek pierādīts, ka bērns ir iedzīvojies jaunajā vidē.** Minētais norāda, ka **gads ir termiņš, kad pastāv iespēja pierādīt bērna iedzīvošanos jaunajā vidē.** Tāpat [Eiropas Savienības tiesas 2009.gada 2.aprīļa spriedumā](#)²¹³ attiecībā uz “pastāvīgas dzīvesvietas” jēdzienu norādīts, ka [Regulas](#) 8. panta 1. punkta izpratnē ir jāinterpretē tādējādi, ka šī dzīvesvieta atbilst vietai, ko raksturo bērna zināma integrācija sociālajā un ģimenes vidē. **Šajā sakarā vērā ir īpaši ir jāņem ilgums, regularitāte, apstākļi, uzturēšanās dalībvalsts teritorijā, kā arī ģimenes pārcelšanās uz šo valsti iemesli, bērna pilsonība, izglītošanas vieta un apstākļi, valodu zināšanas, kā arī bērna ģimenes un sociālie sakari minētajā valstī.** Bērna pastāvīgā dzīvesvieta ir jānosaka valsts tiesai, ņemot vērā visus katrā konkrētā gadījumā pastāvošos faktiskos apstākļus. Ņemot vērā minēto, bāriņtiesai ir jāinformē vecāki par samērīga termiņa noteikšanu pilnvarā, ar kuru citai personai noteikts uzdevums pārstāvēt viņu bērnu.

²¹¹ [Bērnu tiesību aizsardzības likums](#). LR likums. Latvijas Vēstnesis Nr. 199/200, 08.07.1998.

²¹² [1980.gada 25.oktobra Hāgas konvencija par starptautiskās bērnu nolaupīšanas civiltiesiskajiem aspektiem](#). Likums. Latvijas Vēstnesis Nr.151, 23.10.2001.

²¹³ [Eiropas Savienības tiesas spriedums. 02.04.2009.](#) Pieejams: <https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?jsessionid=A81D87CA148C5CC806A74361BA7A8636?text=&docid=73639&pageIndex=0&doclang=LV&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=874137> – aplūkots 18.11.2021.

2.3.2. Ārpusģimenes aprūpē esoša bērna nodošana citas personas aprūpē ārvalstī un aprūpes uzraudzība

Saskaņā ar [Bērnu tiesību aizsardzības likuma 45.⁴ panta](#) otro daļu un [45.⁴ panta](#) 2.² daļu²¹⁴ bērnu aprūpes iestādē vai audžuģimenē esošu bērnu, kurš sasniedzis 12 gadu vecumu, var nodot uz laiku citas personas aprūpē ārvalstī, ja to vēlas bērns un ja tam piekrīt bērnu aprūpes iestāde vai audžuģimene un bāriņtiesa, kas pieņēmusi lēmumu par bērna ārpusģimenes aprūpi, ir atzinusi, ka nodošana atbilst bērna interesēm un attiecīgā persona spēs bērnu pienācīgi aprūpēt. Izņēmuma gadījumā bērnu aprūpes iestādē un audžuģimenē esošu bērnu, kurš jaunāks par 12 gadiem, var nodot uz laiku citas personas aprūpē ārvalstī, ja bērns citas personas aprūpē ārvalstī tiek nodots kopā ar brāļiem un māsām, pusbrāļiem un pusmāsām, no kuriem vismaz viens ir sasniedzis 12 gadu vecumu. Vienlaikus minētajos pantos kā būtisks apstāklis uzsvērts bērna viedoklis (ja bērns vēlas) un aprūpes iestādes/audžuģimenes piekrišana bērna nodošanai citas personas aprūpē ārvalstī. Tāpat norādīts, ka bāriņtiesai, kas pieņēmusi lēmumu par bērna ārpusģimenes aprūpi, ir jāatzīst, ka nodošana atbilst bērna interesēm un attiecīgā persona spēs bērnu pienācīgi aprūpēt. Līdz ar to, **bāriņtiesa vērtējot, vai bērna nodošana citas personas aprūpē ārvalstī atbilst bērna interesēm vērtē būtiskos apstākļus:**

- ņemot vērā, ka bērns, visticamāk, ir piedzīvojis dažādas traumatiskas situācijas, šķirot viņu no ģimenes, tādēļ jāvērtē, cik ilgs laiks pagājis kopš bērna šķiršanas no ģimenes un nonākšanas ārpusģimenes aprūpē;
- kādi ir iemesli, kāpēc aprūpes iestāde/audžuģimene vēlas nodot bērnu citas personas aprūpē, vai attiecīgie iemesli ir pamatoti;
- jānoskaidro, vai aprūpes iestādes/audžuģimenes rīcībā ir informācija par bērna spēju komunicēt svešvalodā. Ja bērnam nav svešvalodas prasmju, kā ir plānots nodrošināt bērna un citas personas savstarpējo komunikāciju;
- jānoskaidro, vai bērnam ir kādas īpašas vajadzības, kāds ir bērna raksturojums, tostarp noskaidrojot, kā bērns reaģē nestandarta situācijās, vai bērns spēj “iejusties” svešā vidē;
- kāpēc konkrētais bērns ir “izvēlēts” nodošanai citas personas aprūpē ārvalstī;
- vai aprūpes iestāde/audžuģimene piekrīt bērna nodošanai citas personas aprūpē ārvalstī;
- vai aprūpes iestādei/audžuģimenei persona, kuras aprūpē bērnu plānots nodot, ir zināma. Ja persona ir zināma, kā šo personu raksturo aprūpes iestāde/audžuģimene;
- bērna viedoklis par attiecīgo situāciju, tostarp noskaidrojot, vai bērns apzinās, ka atradīsies ārvalstīs, vai bērns spēj komunicēt svešvalodā;
- uz kādu laika periodu cita persona ārvalstī vēlas uzņemt bērnu aprūpes iestādē/audžuģimenē esošu bērnu;
- uz kādu laika periodu aprūpes iestāde/audžuģimene vēlas nodot bērnu citas personas aprūpē;
- vai bērnam, kuru plānots nodod citas personas aprūpē ārvalstī, ir brāļi/māsa. Ja ir, tad jāvērtē, vai ir vēlams bērnu nodod citas personas aprūpē ārvalstī, cik ilgi bērns būs ārvalstī, kā bērns uzturēs kontaktu ar brāļiem/māsām, tādējādi izvērtējot riskus ar mērķi

²¹⁴ [Bērnu tiesību aizsardzības likums](#). LR likums. Latvijas Vēstnesis Nr. 199/200, 08.07.1998.

saglabāt bērna komunikāciju ar tuviniekiem un nepieļaujot bērna šķiršanu no brāļiem/māsām;

- ja bērns ir obligātās izglītības vecumā, kā tiks nodrošināta obligātās izglītības ieguve;
- vai, kā un cik bieži aprūpes iestāde/audžuģimene plāno nodrošināt komunikāciju ar bērnu;
- vai audžuģimene vienojusies ar personu par kārtību, kādā personai sedz izdevumus, kas saistīti ar bērna uzturu.

Neraugoties uz to, ka [Bērna tiesību aizsardzības likums](#) paredz, ka aprūpes iestādē un audžuģimenē esošu bērnu, kurš sasniedzis 12 gadu vecumu, var nodot uz laiku citas personas aprūpē ārvalstī, bāriņtiesai būtiski izvērtēt katra bērna individuālo situāciju, jo var pastāvēt situācijas, kad arī 12 gadu vecumu sasnieguša bērna interesēs nav bērna nodošana citas personas aprūpē ārvalstī. Tādējādi bāriņtiesai būtiski izvērtēt augstāk minētos apstākļus, kā arī citus būtiskus apstākļus, kā, piemēram, bērna veselības stāvoklis, bērna briedums atbilstoši bērna vecumam un citu būtiskus apstākļus, kas var būt nozīmīgi individuālajā situācijā.

Pirms bāriņtiesa lemj par bērna nodošanu citas personas aprūpē ārvalstī, persona, kura vēlas uzņemt bērnu, iesniedz bāriņtiesai attiecīgās valsts kompetentās bērnu tiesību aizsardzības iestādes:

- 1) atzinumu, kurā sniedz personas piemērotības izvērtējumu atbilstoši [šā likuma 45.³ panta](#) otrās un 2.¹ daļas prasībām;
- 2) apliecinājumu, ka tā nodrošinās aprūpē nodotā bērna dzīves apstākļu regulāru pārbaudi un sniegs bāriņtiesai pārskatu par katrā šādā pārbaudē konstatēto.²¹⁵

Attiecībā uz kompetento iestādi ārvalstīs, jānorāda, ka līdz šim visbiežāk ārpusģimenes aprūpē esošie bērni tika nodoti citas personas aprūpē ārvalstīs uz laiku Amerikas Savienotajās Valstīs (ASV), kur kompetento institūciju funkcijas veic dažādas ASV bērnu un ģimeni pārstāvošas aģentūras. Atbilstoši [Bērna tiesību aizsardzības likuma 45.⁴ panta](#) ceturtajai daļai, minētie dokumenti iesniedzami bāriņtiesai, pievienojot to notariāli apliecinātu tulkojumu latviešu valodā. Līdz ar to šajos gadījumos personu, kura vēlas uzņemt bērnu, visbiežāk pārstāv pilnvarotā persona Latvijā, kas arī iesniedz bāriņtiesā nepieciešamos dokumentus. Šajos gadījumos **bāriņtiesai ir jāpārliedz par personas izsniegtā pilnvarojuma apjomu un atbilstību.**

Saskaņā ar [Bērna tiesību aizsardzības likuma 45.⁴ panta](#) ceturto daļu²¹⁶, atzinums un apliecinājums iesniedzami bāriņtiesai, pievienojot to notariāli apliecinātu tulkojumu latviešu valodā. Ārvalstīs izsniegtajiem dokumentiem jābūt legalizētiem vai apliecinātiem saskaņā ar [1961.gada 5.oktobra Hāgas konvenciju par ārvalstu publisko dokumentu legalizācijas prasības atcelšanu](#), ja Latvijas Republikai saistošos starptautiskajos līgumos nav paredzēta cita kārtība.

Visbiežāk praksē gadījumi, kad aprūpes iestādē un audžuģimenē esošie bērni tiek nodoti citas personas aprūpē ārvalstīs, ir saistīti ar bērnu uzturēšanos ārvalstī skolas brīvlaiku laikā. Tādējādi, bāriņtiesai būtiski izvērtēt laika periodu, uz kādu bērns tiek nodots citas personas aprūpē ārvalstī, piemēram, ja bērns, uzturoties ārvalstīs, kavēs skolu, vai bērns, atgriežoties, spēs apgūt mācību vielu, vai bērna prombūtnes laikā skolā paredzēti nozīmīgi pārbaudes darbi

²¹⁵ [Bērna tiesību aizsardzības likums](#). LR likums. Latvijas Vēstnesis Nr. 199/200, 08.07.1998.

²¹⁶ [Bērna tiesību aizsardzības likums](#). LR likums. Latvijas Vēstnesis Nr. 199/200, 08.07.1998.

(piemēram, bērns mācās 9.klasē utt.). Vienlaikus bāriņtiesai jāņem vērā šīs metodikas **2.3.1.no-
daļā** minētais laika periods.

Kad bāriņtiesa ir izvērtējusi visus būtiskos apstākļus un saņemtos dokumentus, tai jāpieņem lēmums par bērna nodošanu citas personas aprūpē ārvalstī.

Ja aprūpes iestāde nodod bērnu citas personas aprūpē ārvalstī, tad atbilstoši Bērna tiesību aizsardzības likuma 45.⁴ panta sestajai un septītajai daļai bērnu aprūpes iestāde, rakstveidā vienojoties ar ģimeni, nosaka ārpusģimenes aprūpes iestādē ievietotā bērna uzturēšanās ilgumu citā ģimenē ārvalstī, pušu tiesības un pienākumus, kā arī izmaksā tai piešķirto bērna uzturādu vai pabalstu uzturam atbilstoši laikposmam, kurā bērns atrodas citas personas aprūpē ārvalstī. Noslēgtās vienošanās apliecinātu kopiju bērnu aprūpes iestāde nosūta bāriņtiesai, kas pieņēmusi lēmumu par bērna ārpusģimenes aprūpi. Savukārt, ja audžuģimene nodod bērnu citas personas aprūpē ārvalstī, tad atbilstoši Bērna tiesību aizsardzības likuma 45.⁴ panta piektajai daļai²¹⁷ audžuģimene vienojas ar personu par kārtību, kādā personai sedz izdevumus, kas saistīti ar bērna uzturu.

Attiecībā uz aizbildnībā esoša bērna nodošanu citas personas aprūpē ārvalstī, Bērna tiesību aizsardzības likuma 45.⁴ panta 2.¹ daļā noteikts, ka aizbildnībā esošu bērnu var nodot uz laiku citas personas aprūpē ārvalstī, ja to vēlas bērns un ja tam piekrīt aizbildnis un bāriņtiesa, kas pieņēmusi lēmumu par bērna ārpusģimenes aprūpi, ir atzinusi, ka nodošana atbilst bērna interesēm un attiecīgā persona spēs bērnu pienācīgi aprūpēt. **Attiecībā uz aizbildnībā esošo bērnu, normatīvie akti nenosaka vecuma ierobežojumu.** Kā norādījusi Labklājības ministrija, 2018.gadā iesniedzot Saeimas Cilvēktiesību un sabiedrisko lietu komisijai attiecīgos priekšlikumus grozījumiem Bērna tiesību aizsardzības likumā 2.lasījumam, bērna vecuma ierobežojums netiek noteikts aizbildnībā esošam bērnam, jo, pamatojoties uz Civillikuma 252.pantu un 255.pantu, aizbildņi atvieto saviem aizbilstamajiem vecākus. Aizbildnim sevišķi jāgādā par sava aizbilstamā audzināšanu ar tādu pašu rūpību, ar kādu apzinīgi vecāki gādātu par savu bērnu audzināšanu. Aizbildnis pats var uzņemties audzināšanu vai arī uzticēt to kādai citai personai, kurai uz to ir vajadzīgās spējas. Bet arī šajā pēdējā gadījumā aizbildnim jāuzrauga audzināšana. Tādējādi aizbildnis ir bērna juridiskais pārstāvis un bērna aprūpi veic ar tādu pašu rūpību kā bioloģiskie vecāki. Vienlaikus Labklājības ministrija norādījusi, ka ierobežojot aizbildnībā esošā bērna vecumu bērna nodošanai citas personas aprūpē ārvalstī uz laiku, tas būtu nesamērīgs ierobežojums aizbildnim kā bērna likumiskajam pārstāvim pieņemt patstāvīgi lēmumu par bērna aprūpi.²¹⁸

Atbilstoši Bērna tiesību aizsardzības likuma 45.⁴ panta 2.¹ daļai par aizbildnībā esoša bērna nodošanu citas personas aprūpē ārvalstī, **jāņem vērā un jāvērtē tie paši apstākļi, ko bāriņtiesa vērtē attiecībā uz aprūpes iestādē vai audžuģimenē esoša bērna nodošanu citas personas aprūpē ārvalstī.**

Kad bāriņtiesa ir izvērtējusi visus būtiskos apstākļus un saņemtos dokumentus, ja bāriņtiesa atzīst, ka bērna nodošana citas personas aprūpē ārvalstī atbilst bērna interesēm un persona

²¹⁷ Turpat.

²¹⁸ Labklājības ministrijas priekšlikumi likumprojektam "Grozījumi Bērna tiesību aizsardzības likumā" (Nr.1081/Lp12). 2018. Pieejams: <http://titania.saeima.lv/LIVS12/SaeimaLIVS12.nsf/0/0121012686868EDBC22582470023FF9D?OpenDocument> – aplūkots 18.11.2021.

spēs pienācīgi bērnu aprūpēt, bāriņtiesa pieņem lēmumu par bērna nodošanu citas personas aprūpē ārvalstī. Saskaņā ar [Bērnu tiesību aizsardzības likuma 45.⁴ panta](#) piekto daļu, aizbildnis vienojas ar personu par kārtību, kādā personai sedz izdevumus, kas saistīti ar bērna uzturu.

Attiecībā uz aprūpes uzraudzību ārvalstī jau minēts, ka pirms bāriņtiesa lemj par bērna nodošanu citas personas aprūpē ārvalstī, persona, kura vēlas uzņemt bērnu, iesniedz bāriņtiesai attiecīgās valsts kompetentās bērnu tiesību aizsardzības iestādes apliecinājumu, ka tā nodrošinās aprūpē nodotā bērna dzīves apstākļu regulāru pārbaudi un sniegs bāriņtiesai pārskatu par katrā šādā pārbaudē konstatēto. **Būtiski norādīt, ka bāriņtiesai ir svarīgi saņemt pārskatu par dzīves apstākļu pārbaudē konstatēto pēc tam, kad bērns ir bijis nodots citas personas aprūpē ārvalstī,** ja persona vai viņas pilnvarotais pārstāvis minēto pārskatu neiesniedz, **tad bāriņtiesas pienākums ir pieprasīt attiecīgo pārskatu personas, kuras aprūpē bērns bija nodots, pilnvarotajai personai Latvijā un/vai ārvalsts kompetentajai iestādei.** Minētais attiecas gan uz vecāka aprūpē esošiem bērniem, gan uz gadījumiem, kad ārpusģimenes aprūpē esošu bērnu nodod citas personas aprūpē ārvalstī.

Piemērs

ASV ģimenes pilnvarotā persona Latvijā iesniegusi bāriņtiesā ASV kompetentās iestādes (aģentūras) sniegto informāciju par bērna uzturēšanās laiku konkrētajā ģimenē, norādot, kā bērns pavadījis laiku, uzturoties ASV. Informācijā norādīts, ka personām, kuru aprūpē bērns bija nodots, ir elastīgs darba laiks, kas ļāva strādāt no mājām un pavadīt laiku kopā ar bērnu un būt aktīviem. Vienlaikus norādīts, ka ģimene vairākas reizes devusies ceļojumos, apciemojusi konkrēto personu ģimenes locekļus un radniekus. Bērns aktīvi pavadījis laiku – dodoties uz atrakciju parkiem, braucot ar velo, piedaloties mājas pasākumos.

Vienlaikus tiek norādīta informācija par bērna ēstgribu, norādot, ko bērns ir ēdis un kas viņam vislabāk garšo.

Sniegtajā informācijā norādīts, ka bērns konsultēts pie zobārsta, kas ieteicis kā labāk rūpēties par zobu veselību.

Papildus tiek norādīts, ka bērnam nebija nekādu problēmu komunicēt, jo zēns saprot un labi runā angļu valodā, ja kādu vārdu nav zinājis, tad izmantota Google tulkotājs..

[Bērnu tiesību aizsardzības likuma 76.panta](#) pirmā daļa paredz, ka bērns var šķērsot valsts robežu abu vecāku vai viena no tiem, vai aizbildņa, vai viņu pilnvarotas personas pavadībā. Minētā likuma 76.panta otrā daļa paredz, ka kārtību, kādā bērns šķērso valsts robežu, nosaka Ministru kabinets.

Ministru kabineta 2010.gada 3.augusta noteikumi Nr.721 [“Kārtība, kādā bērni šķērso valsts robežu” 11.punkts](#) paredz²¹⁹, ka bārenis vai bez vecāku gādības palicis bērns, kurš ir Latvijas valstspiederīgais un kurš ievietots bērnu aprūpes iestādē vai nodots audžuģimenei, var izceļot no valsts patstāvīgi, uzrādot lēmumu par atļauju bērnam patstāvīgi izceļot no valsts, vai pilnvarotās personas pavadībā, uzrādot lēmumu par atļauju bērnam izceļot no valsts šīs pilnvarotās

²¹⁹ [Kārtība, kādā bērni šķērso valsts robežu. Ministru kabineta 03.08.2010. noteikumi Nr.721](#). Latvijas Vēstnesis Nr.128, 13.08.2010.

personas pavadībā. Lēmumu par atļauju bērnam patstāvīgi vai pilnvarotās personas pavadībā izceļot no valsts pieņem bāriņtiesa, ar kuras lēmumu bērns ievietots bērnu aprūpes iestādē vai nodots audžuģimenei. Tādējādi bāriņtiesa, kura pieņēmusi lēmumu par bērna ievietošanu audžuģimenē vai aprūpes iestādē, nododot bērnu citas personas aprūpē ārvalstī, pieņem lēmumu par atļauju bērnam šķērsot valsts robežu patstāvīgi vai pilnvarotas personas pavadībā. Savukārt, attiecībā uz gadījumiem, kad vecāks vai aizbildnis nodod bērnu citas personas aprūpē ārvalstī un bērns patstāvīgi izceļo no valsts atbilstoši [minēto Ministru kabineta noteikumu 4.punktam](#), ir nepieciešama vismaz viena vecāka vai aizbildņa notariāli apliecināta piekrišana bērna patstāvīgai izceļošanai no valsts. Saskaņā ar Ministru kabineta 2010.gada 3.augusta noteikumi Nr.721 "[Kārtība, kādā bērni šķērso valsts robežu](#)" 5.punktu, ja bērns, kurš ir Latvijas valstspiederīgais, izceļo no valsts pilnvarotas personas pavadībā, uzrāda vismaz viena vecāka [...] vai aizbildņa notariāli apliecinātu pilnvaru bērna izceļošanai no valsts šīs pilnvarotās personas pavadībā. [...] Ja bērns izceļo no valsts aizbildņa pavadībā, uzrāda bāriņtiesas lēmumu par aizbildnības nodibināšanu vai tā notariāli apliecinātu kopiju.

Gadījumos, kad ārpusģimenes aprūpē esošs bērns tiek nodots citas personas aprūpē ārvalstīs, labās prakses piemēri liecina par to, ka persona, kuras pavadībā bērns izceļo no valsts, bērna prombūtnes laikā informē bāriņtiesu, kas pieņēmusi lēmumu par bērna nodošanu citas personas aprūpē ārvalstīs, par ceļošanas norisi, bērna pašsajūtu, ierodoties ārvalstī, kā arī sniedz citu informāciju par bērnu, kamēr viņš uzturas ārvalstī, tostarp, kā bērns iejuties citas personas ģimenē, kādas ir bērna ikdienas aktivitātes, bērna pašsajūta u.c.

2.4. Bērna labāko interešu izvērtēšana

[ANO Bērnu tiesību konvencijas](#) 3.panta pirmajā daļā noteikts, ka visās darbībās attiecībā uz bērniem neatkarīgi no tā, vai šīs darbības veic valsts iestādes vai privātas iestādes, kas nodarbojas ar sociālās labklājības jautājumiem, tiesas, administratīvās vai likumdevējas iestādes, primārajam apsvērumam jābūt bērna interesēm.²²⁰

Bērnu tiesību komiteja ir uzsvērusi, ka bērna vislabāko interešu ievērošanai ir jābūt iekļautai nacionālajos plānos, politikas plānošanas dokumentos, parlamentu un valdību dokumentos, kā arī nacionālajos tiesību aktos, īpaši to uzsverot arī uz budžeta sastādīšanu un piešķiršanu. Tāpat uzsvērts, ka valstis nedrīkst interpretēt vislabākās intereses pārāk kulturāli relatīvā veidā un nevar izmantot savu "vislabāko interešu" interpretāciju, lai noliegtu tās tiesības, ko tagad bērniem garantē. Ir jādemonstrē, ka bērna intereses ir izskatītas un ņemtas vērā kā primārais apsvērums.²²¹

Ņemot vērā to, ka bērna interešu un prioritātes princips ir raisījis plašas diskusijas un interpretācijas iespējas starptautiskajā telpā, Bērnu tiesību komiteja 2013.gada 29.maijā izdevusi skaidrojumu [ANO Bērnu tiesību konvencijas](#) 3.panta pirmajai daļai "["Vispārējais komentārs Nr. 14 \(2013\) par bērnu tiesībām uz to, lai primārais apsvērums būtu viņu intereses \(3. panta 1.](#)

²²⁰ [Bērnu tiesību konvencija](#). Starptautisks dokuments. Latvijas Vēstnesis Nr.237 (5297), 28.11.2014.

²²¹ Hodgina, R., Ņūvels, P. Konvencijas par bērna tiesībām ieviešana praksē rokasgrāmata. UNICEF, 2002, 42., 43.lpp.

punkts)”, kas ļauj padziļinātāk izprast “bērna interešu prioritātes” principu. **Bērna tiesību komiteja norāda, ka [...] bērna intereses ir dinamisks princips, kas aptver vairākus jautājumus, kuri nemitīgi attīstās.** Šis vispārējais komentārs ir pamats tam, lai izvērtētu un noteiktu to, kas ir bērna interesēs [...] Šī komentāra galvenais mērķis ir nostiprināt izpratni gan par bērnu tiesībām uz to, ka viņu intereses tiek izvērtētas un ir primārais apsvērums vai atsevišķos gadījumos tās ir svarīgākās. Tā vispārējais mērķis ir veicināt reālas izmaiņas attieksmē, lai bērns tiktu pilnībā respektēts kā tiesību turētājs.²²²

Vienlaikus Bērna tiesību komiteja uzsver, ka bērna interešu princips ir sarežģīts, un tā saturs jānosaka, izvērtējot katru gadījumu atsevišķi. Attiecīgi jāsecina, ka bērna interešu princips ir elastīgs un piemērojams. Tas individuāli jāpielāgo un jādefinē atbilstoši konkrētā bērna vai bērnu situācijai, ņemot vērā viņu personiskos apstākļus, stāvokli un vajadzības. Pieņemot individuālus lēmumus, bērna intereses jāizvērtē un jānosaka, paturot prātā konkrētā bērna īpašos apstākļus. Pieņemot kolektīvus lēmumus, piemēram, likumdevēja gadījumā, jāizvērtē un jānosaka, kādas ir bērnu intereses vispār, paturot prātā apstākļus, kādos atrodas konkrēta grupa un/vai bērni vispār.²²³

Taču, tā kā 3. panta pirmā daļa attiecas uz ļoti dažādām situācijām, Komiteja atzīst, ka tā piemērošanai jābūt elastīgai. Izvērtētās un noteiktās bērna intereses varētu būt pretrunā citām (piemēram, citu bērnu, sabiedrības, vecāku u. c.) interesēm vai tiesībām. Iespējamās pretrunas starp kāda konkrēta bērna interesēm un vairāku bērnu grupas interesēm vai bērnu interesēm vispār ir jānovērš, katru gadījumu izskatot atsevišķi, rūpīgi apsverot visu pušu intereses un rodot piemērotu kompromisu. Tas pats jādara, ja citu personu intereses ir pretrunā bērna interesēm. Ja interešu saskaņošana nav iespējama, iestādēm un lēmumu pieņēmējiem būs jāizanalizē un jāizsver visu iesaistīto pušu tiesības, paturot prātā to, ka bērna tiesības uz to, ka viņa intereses ir primārais apsvērums, nozīmē, ka bērna interesēm ir augsta prioritāte un tās nav tikai viens no vairākiem faktoriem, kam jāpievērš uzmanība. Tāpēc lielāka nozīme jāpiešķir tam, kas bērnam der vislabāk. Īstenojot bērnu interešu principu jāatceras, ka bērns ir tiesību subjekts.²²⁴

Papildus tiesību avotos ir rodams daļējs skaidrojums definējumam “bērna labākās intereses” un tiek norādīts, ka bērna labāko interešu princips ir universāls princips, kas caurvijas visos jautājumos, kas attiecas uz bērna labklājību. Tā ir viena no tradīcijām, kas kā saikne darbojas starp tiesībām un sabiedrību. Turklāt tā ir galvenā tradīcija, kas nosaka savstarpējo saikni starp tiesībām, sabiedrību, ģimeni un bērnu.²²⁵

²²² [Vispārējais komentārs Nr. 14 \(2013\) par bērnu tiesībām uz to, lai primārais apsvērums būtu viņu intereses \(3. panta 1. punkts\).](#) 2013. Pieejams: https://vvc.gov.lv/image/catalog/dokumenti/General_comment_No_14_x2013x_on_the_right_of_the_child_to_have_his_or_her_best_interests.doc- aplūkots 21.11.2021.

²²³ [Vispārējais komentārs Nr. 14 \(2013\) par bērnu tiesībām uz to, lai primārais apsvērums būtu viņu intereses \(3. panta 1. punkts\).](#) 2013. Pieejams: https://vvc.gov.lv/image/catalog/dokumenti/General_comment_No_14_x2013x_on_the_right_of_the_child_to_have_his_or_her_best_interests.doc- aplūkots 21.11.2021.

²²⁴ [Vispārējais komentārs Nr. 14 \(2013\) par bērnu tiesībām uz to, lai primārais apsvērums būtu viņu intereses \(3. panta 1. punkts\).](#) 2013. Pieejams: https://vvc.gov.lv/image/catalog/dokumenti/General_comment_No_14_x2013x_on_the_right_of_the_child_to_have_his_or_her_best_interests.doc- aplūkots 21.11.2021.

²²⁵ Breen C, The Standart of the Best Interests of the Child. Martinus Nijhoff Publishers, 2002, p.1

Neraugoties uz to, ka līdz šim nedz starptautiskajā, nedz nacionālajā līmenī nebija izstrādāti kritēriji bērna vislabāko interešu vērtēšanai, tomēr Latvija garo un plašo diskusiju rezultātā ir nonākusi līdz nepieciešamībai noteikt to apstākļu kopumu, kas jāvērtē bērna labāko interešu kontekstā. Proti, 2021.gada 8.decembrī spēkā stājās [grozījumi Bērnu tiesību aizsardzības likuma 6.pantā](#). [Bērnu tiesību aizsardzības likuma 6.panta](#) otrajā daļā noteikts, ka visām darbībām attiecībā uz bērnu neatkarīgi no tā, vai tās veic valsts vai pašvaldību institūcijas, sabiedriskās organizācijas vai citas fiziskās un juridiskās personas, kā arī tiesas un citas tiesībaizsardzības iestādes, prioritāri ir jānodrošina bērna tiesības un intereses. [Bērnu tiesību aizsardzības likuma 6.panta](#) otrā daļa tika papildināta ar tekstu šādā redakcijā: “Šīs personas ievēro bērna labākās intereses visās darbībās, kas tieši vai netieši skar vai var skart bērnu:

- 1) novērtējot jebkuru ar bērnu saistītu gadījumu;
- 2) rīkojoties jebkādā ar bērnu saistītā lietā;
- 3) pieņemot jebkuru lēmumu saistībā ar bērnu.”²²⁶

Vienlaikus [Bērnu tiesību aizsardzības likuma 6.pants](#) tika papildināts ar 2.¹ daļu: “Nosakot bērna labākās intereses, nepieciešams tiekties uz bērna situācijas ilgtspējīgu risinājumu, atbilstoši situācijai ņemot vērā, cik lielā mērā veicamie pasākumi nodrošina:

- 1) bērnam emocionāli tuvas, pastāvīgas, ģimeniskas attiecības;
- 2) bērna vajadzībām un spējām atbilstošu izglītību;
- 3) bērna vajadzībām atbilstošu veselības aizsardzību;
- 4) bērna vecumam, emocionālajām un fiziskajām vajadzībām atbilstošu aprūpi;
- 5) atbalstu bērna līdzsvarotai garīgajai un fiziskajai attīstībai;
- 6) iespēju bērnam attīstīt savu individualitāti, spējas un intereses;
- 7) bērna līdzdalību ar viņu saistītu lēmumu pieņemšanas procesos;
- 8) bērna viedokļa uzklauššanu un ievērošanu atbilstoši bērna vecumam, briedumam un spējai viedokli formulēt;
- 9) bērna pasargāšanu no lojalitātes konflikta;
- 10) drošu vidi, kurā bērnam augt un attīstīties, aizsardzību no vardarbības, apdraudējuma, antisociālas uzvedības un atkarību ietekmes;
- 11) bērna identitātes saglabāšanu;
- 12) bērnam atbildības izjūtas veidošanu;
- 13) citus bērna attīstībai un labklājībai nozīmīgus apstākļus.”²²⁷

Ņemot vērā minētos grozījumus, secināms, ka gan bāriņtiesām, gan jebkurai citai institūcijai vai fiziskai/juridiskai personai, pieņemot lēmumu vai veicot citas darbības, kas saistītas ar bērna tiesību aizsardzību, jāvērtē bērna individuālā situācija, tiecoties uz ilgtspējīgu risinājumu, ņemot vērā [Bērnu tiesību aizsardzības likuma 6.panta](#) 2.¹ daļā noteiktos nosacījumus. Papildus ņemot vērā, ka **bērna intereses ir dinamisks princips, kas aptver vairākus jautājumus, kuri nemitīgi attīstās.**

²²⁶ [Grozījumi Bērnu tiesību aizsardzības likumā \(Nr.1020/Lp13\)](#). Latvijas Republikas Saeima. Pieejams: <https://titania.saeima.lv/LIVS13/SaeimaLIVS13.nsf/0/2CC1C73A963C5A9CC225878300304877?OpenDocument> – aplūkots 21.11.2021.

²²⁷ [Grozījumi Bērnu tiesību aizsardzības likumā \(Nr.1020/Lp13\)](#). Latvijas Republikas Saeima. Pieejams: <https://titania.saeima.lv/LIVS13/SaeimaLIVS13.nsf/0/2CC1C73A963C5A9CC225878300304877?OpenDocument> – aplūkots 21.11.2021.

Attiecībā uz bērna labāko interešu noteikšanu lietās par bērna nodošanu citas personas aprūpē Latvijā un ārvalstīs, jānorāda, ka bāriņtiesa, vērtējot šajā metodikā noteiktos būtiskos apstākļus pirms bērna nodošanas citas personas aprūpē, izvērtē, vai konkrētajā situācijā bērna nodošana citas personas aprūpē atbilst bērna labākajām interesēm. Turklāt, papildus šajā metodikā norādītajiem vērtējamajiem būtiskajiem apstākļiem, nosakot bērna labākās intereses, tiek vērtēti sekojoši apstākļi:

1. bērnam emocionāli tuvas, pastāvīgas, ģimeniskas attiecības:

- kādi ir iemesli bērna nodošanai citas personas aprūpē, vai attiecīgie iemesli ir pamatoti;
- vai bērna nodošana citas personas aprūpē ir nepieciešama;
- bērna emocionālā saikne ar personu, kuras aprūpē plānots nodod bērnu;
- kādas ir iespējas bērnam pēc iespējas ātrāk atgriezties vecāka, aizbildņa, audžuģimenes aprūpē;

2. bērna vajadzībām un spējām atbilstoša izglītība:

- vai bērna atrašanās citas personas aprūpē ietekmēs izglītības iegūšanas procesu, proti, vai bērnam būs nepieciešams mainīt izglītības iestādi, vai bērns varēs turpināt iegūt izglītību izglītības iestādē, kurā viņš mācījās līdz nodošanai citas personas aprūpē;
- ja izglītības iestāde jāmaina, vai tas ir atbilstoši bērna individuālajā situācijā – jāvērtē bērna vecums, bērna personīgās īpašības, vai izglītības iestādes maiņa ir vēlama bērnam;
- vai bērnam ir īpašas vajadzības, kādu izglītības programmu bērns apgūst;

3. bērna vajadzībām atbilstoša veselības aizsardzība:

- vai bērnam nepieciešama specifiska veselības aprūpe ikdienā. Ja tāda nepieciešama, vai persona, kuras aprūpē plānots nodod bērnu, varēs to nodrošināt;
- vai persona, kuras aprūpē plānots nodot bērnu, ir informēta par bērna vajadzībām veselības aprūpes nodrošināšanā. Vai persona spēs nodrošināt bērna veselības aprūpes vajadzības;

4. bērna vecumam, emocionālajām un fiziskajām vajadzībām atbilstoša aprūpe:

- kāda ir fiziskā vide, kur bērns dzīvos, vai tā ir atbilstoša bērna vajadzībām;
- vai persona, kuras aprūpē plānots nodot bērnu, izprot bērna emocionālās un fiziskās vajadzības atbilstoši bērna vecumam;

5. atbalsts bērna līdzsvarotai garīgajai un fiziskajai attīstībai:

- vai persona, kuras aprūpē plānots nodot bērnu, izprot bērna emocionālās un fiziskās vajadzības atbilstoši bērna vecumam;
- vai persona spēs sniegt nepieciešamo palīdzību un atbalstu bērnam, piemēram, atbalstu mācībās;

6. iespēja bērnam attīstīt savu individualitāti, spējas un intereses:

- ja bērns apmeklē interešu izglītības nodarbības, vai, atrodoties citas personas aprūpē, bērns varēs turpināt interešu izglītību;
- ja bērnam ir talanti vai kādas prasmes, vai tie tiks pilnveidoti un attīstīti;

7. bērna līdzdalība ar viņu saistītu lēmumu pieņemšanas procesos:

- vai bērns ir informēts par bāriņtiesā uzsākto procesu par viņa nodošanu citas personas aprūpē;
- vai bērns ir uzklausīts saistībā ar viņa nodošanu citas personas aprūpē;
- kāds ir bērna viedoklis par viņa nodošanu citas personas aprūpē;

8. bērna viedokļa uzklauššana un ievērošana atbilstoši bērna vecumam, briedumam un spējai viedokli formulēt:

- visos gadījumos obligāts bāriņtiesas pienākums uzklausīt bērna viedokli par viņa nodošanu citas personas aprūpē atbilstoši bērna vecumam;

9. bērna pasargāšana no lojalitātes konflikta:

- bērnam ir jāizskaidro esošā situācija, jāsaņem emocionālais atbalsts gan no personas, kas viņu nodod citas personas aprūpē, gan no personas, kuras aprūpē bērns tiek nodots, jāpalīdz pārvarēt grūtības;
- kā tiks nodrošināta komunikācija ar personu, kas bērnu nodod citas personas aprūpē;
- jāpalīdz bērnam atpazīt savas emocijas un izprast tās;
- bērnam ir jāzina, ka par viņu rūpēsies, ka viņš būs drošībā un piederīgs ģimenei, kurā īslaicīgi dzīvos;

10. droša vide, kurā bērnam augt un attīstīties, aizsardzība no vardarbības, apdraudējuma, antisociālas uzvedības un atkarību ietekmes:

- kāda ir fiziskā vide, kur bērns dzīvos, vai tā ir atbilstoša bērna vajadzībām;
- vai ģimenē ir citi bērni, ja ir, vai bērni ir savstarpēji pazīstami, vai bērnam būs atsevišķa istaba, vai bērns dzīvos vienā istabā ar personas bioloģiskajiem bērniem. Ja bērns dzīvos vienā istabā ar citiem bērniem, vai bērnam būs iespēja pilnvērtīgi mācīties; atpūsties;
- ja personai ir bērni, jānoskaidro viņu viedoklis par bērna uzņemšanu ģimenē;
- ja vienā mājsaimniecībā dzīvo citi ģimenes locekļi, jānoskaidro viņu viedoklis par bērna uzņemšanu ģimenē;

11. bērna identitātes saglabāšana:

- bērna identitāti veido ne tikai vārds, uzvārds, bet arī bērna izcelsme, kultūra, valoda, līdz ar to visām darbībām jābūt vērstām uz to, lai bērns iepazīst savas valsts kultūru kā vērtību, saglabā to. Tāpat būtiska valodas kā vērtības saglabāšana, līdz ar to būtiski noskaidrot, vai bērnam, uzturoties citas personas aprūpē, būs iespēja saglabāt savu identitāti;

12. bērna atbildības izjūtas veidošana:

- bērna atbildība jāveido atbilstoši bērna vecumposmam viņa likumiskajiem pārstāvjiem, līdz ar to būtiski noskaidrot, kādas ir bērna zināšanas un prasmes, vai bērns spēj uzņemties atbildību atbilstoši vecumposmam, piemēram, ja bērns ir pirmsskolas vecumā, vai bērns saprot, kāda uzvedība ir laba, atbalstāma, kāda uzvedība nav atbalstāma, vai bērns saprot savas rīcības sekas;

13. citus bērna attīstībai un labklājībai nozīmīgus apstākļus:

- kā persona, kura nodod bērnu citas personas aprūpē, nodrošinās komunikāciju un informācijas apmaiņu par būtiskiem jautājumiem, kas attiecas uz bērnu ar personu, kuras aprūpē bērns nodots;
- vai persona, kura nodod bērnu citas personas aprūpē vienojusies ar personu, kuras aprūpē bērns tiks nodots par izdevumu apmaksu, kas saistīti ar bērna aprūpi.

2.5. Lietas dalībnieku procesuālās tiesības un bāriņtiesas darbības šo tiesību ievērošanā

Saskaņā ar [Administratīvā procesa likuma 24.pantu](#) administratīvā procesa dalībnieki ir:

- 1) iesniedzējs ([25.pants](#));
- 2) iestāde, kuras lietvedībā ir administratīvā lieta;
- 3) adresāts ([27.pants](#));
- 4) trešā persona ([28.pants](#));
- 5) tiesību subjekts, kuram ir tiesības būt par privātpersonas tiesību un tiesisko interešu aizstāvi ([29.pants](#));
- 6) pieteicējs ([31.pants](#));
- 7) atbildētājs ([34.pants](#));
- 8) pārstāvis ([35. - 40.pants](#))²²⁸

Administratīvajā procesā iestādei (bāriņtiesai) jāņem vērā arī [Administratīvā procesa likuma 4.pantā](#) noteiktie administratīvā procesa principi:

- privātpersonas tiesību ievērošanas princips ([5.pants](#));
- vienlīdzības princips ([6.pants](#));
- tiesiskuma princips ([7.pants](#));
- tiesību normu saprātīgas piemērošanas princips ([8.pants](#));
- patvaļas aizlieguma princips ([9.pants](#));
- tiesiskās palāvības princips ([10.pants](#));
- likuma atrunas princips ([11.pants](#));
- demokrātiskās iekārtas princips ([12.pants](#));
- samērīguma princips ([13.pants](#));
- likuma prioritātes princips ([14.pants](#));
- procesuālā taisnīguma princips ([14.¹ pants](#)).

Vienlaikus [Administratīvā procesa likuma 4.panta](#) otrajā daļā noteikts, ka administratīvajā procesā piemēro arī šā panta pirmajā daļā neminētus vispārējos tiesību principus, kuri atklāti, atvasināti vai attīstīti iestāžu praksē vai tiesu judikatūrā, kā arī tiesību zinātnē. Piemēram, kā norādījis Latvijas Republikas Senāta Administratīvo lietu departaments [2020.gada 20.jūnija rīcības sēdes lēmumā](#) - procesa dalībnieka iesniegts dokuments, nav „samazgu spainis”, kurā izgāzt negatīvās emocijas un ietvert rupjus apvainojumus iestādē un tiesā strādājošām personām. Lai arī, cik emocionāli smaga ir tiesvedība par bērna aizgādības tiesībām, tomēr attiecībās

²²⁸ [Administratīvā procesa likums](#). LR likums. Latvijas Vēstnesis Nr. 164, 14.11.2001.

ar citiem cilvēkiem, tostarp iestādēs un tiesās strādājošajiem, procesa dalībniekiem ir jāsaglabā neitrāli cieņpilna attieksme.²²⁹

Visbiežāk administratīvā procesa bāriņtiesā ietvaros administratīvā procesa dalībnieki iestādē ir iesniedzējs, iestāde, kuras lietvedībā ir administratīvā lieta un adresāts. Attiecībā uz administratīvā procesa dalībnieku procesuālajām tiesībām būtiski ņemt vērā [Administratīvā procesa likuma 61.pantā](#) noteiktās tiesības iepazīties ar lietu un izteikt savu viedokli jebkurā procesa stadijā. Kā norādīts [Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta lēmumā](#) - tiesības iepazīties ar lietu ir tiesību būt uzklaušītam sastāvdaļa, jo šīs tiesības tiek piešķirtas ar mērķi nodrošināt to, ka persona varētu izteikt savu viedokli un iesniegt papildu pierādījumus, pirms tiek pieņemts lēmums, vai arī, lai sagatavotos administratīvā akta apstrīdēšanai vai pārsūdzēšanai.²³⁰ Tāpat bāriņtiesai jāievēro [Administratīvā procesa likuma 62.panta](#) pirmajā daļā noteiktais, ka lemjot par tāda administratīvā akta izdošanu, kurš varētu būt nelabvēlīgs adresātam vai trešajai personai, iestāde noskaidro un izvērtē adresāta vai trešās personas viedokli un argumentus šajā lietā.

Papildus norādāms, ka Ministru kabineta 2006.gada 19.decembra noteikumu Nr.1037 "[Bāriņtiesas darbības noteikumi](#)" [56.punkts](#) nosaka, ja administratīvā procesa dalībnieks konstatē, ka bāriņtiesas sēdes sastāvā ir persona, kura saskaņā ar normatīvajiem aktiem nav tiesīga piedalīties lietas izskatīšanā, administratīvā procesa dalībnieks var lūgt noraidīt sēdes sastāva dalībnieku.²³¹ [Minēto noteikumu 51.4.punktā](#) noteikts, ka, uzsākot bāriņtiesas sēdi, sēdes vadītājs iepazīstina administratīvā procesa dalībniekus ar viņu tiesībām un pienākumiem. Ja administratīvā procesa dalībniekiem ir papildus iesniedzami pierādījumi, kam ir nozīme lietas izskatīšanā, bāriņtiesa nodrošina iespēju pārējiem lietas dalībniekiem ar tiem iepazīties. Taču ņemot vērā, ka saistībā ar Covid-19 infekcijas ierobežošanu zināms administratīvo lietu apjoms tiek izskatīts rakstveida procesā, būtiski ievērot administratīvā procesa dalībnieku tiesības, izskatot lietu rakstveida procesā. Saskaņā ar [Covid-19 infekcijas izplatības pārvaldības likuma 8.¹ panta](#) pirmajā daļā noteikto²³² bāriņtiesa lietu var izskatīt un lēmumus pieņemt bāriņtiesas sēdē rakstveida procesā (bez personu klātbūtnes), ja iespējams nodrošināt lietas dalībnieku procesuālo tiesību ievērošanu un bāriņtiesa nav atzinusi par nepieciešamu lietu izskatīt mutvārdu procesā. Institūcija (amatpersona) rakstveida procesa būtībai atbilstošā veidā nodrošina procesa dalībniekiem tādu pašu tiesību apjomu kā mutvārdu procesā.

Līdz ar to, gadījumos, kad administratīvā lieta tiek izskatīta rakstveida procesā, bāriņtiesa informējot administratīvā procesa dalībniekus par lietas izskatīšanas laiku un vietu, norāda, ka lieta tiks izskatīta rakstveida procesā. Vienlaikus bāriņtiesas pienākums ir norādīt uz administratīvā procesa dalībnieku tiesībām, norādot gan [Administratīvā procesa likuma 61.pantā](#), gan [62.panta](#) pirmajā daļā noteiktās tiesības. Vienlaikus atbilstoši Ministru kabineta 2006.gada

²²⁹ Latvijas Republikas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2020.gada 20.jūnija rīcības sēdes lēmums lietā Nr. Lieta Nr. A420186419, SKA-1278/2020. Pieejams: <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/administrativo-lietu-departaments/klasifikators-pec-lietu-kategorijam/administrativais-process/administrativais-process-tiesa/administrativais-process-tiesa?lawfilter=1> – aplūkots 21.11.2021.

²³⁰ [Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 2017.gada 20.janvāra lēmums lietā Nr. Nr. 6-70015715/6, SKA-172/2017](#). Pieejams: <https://at.gov.lv/downloadlawfile/684> - aplūkots 21.11.2021.

²³¹ [Bāriņtiesas darbības noteikumi](#). Ministru kabineta 19.12.2006. noteikumi Nr.1037. Latvijas Vēstnesis Nr.207 (3575), 29.12.2006.

²³² [Covid – 19 infekcijas izplatības pārvaldības likums](#). LR likums. Latvijas Vēstnesis Nr. 110A, 09.06.2020.

19.decembra noteikumu Nr.1037 [“Bāriņtiesas darbības noteikumi” 56.punktam](#) bāriņtiesai jānorāda bāriņtiesas sēdes sastāvā esošās personas, kā arī jāinformē administratīvā procesa dalībnieki par [minēto noteikumu 51.4.punktā](#) noteikto attiecībā uz papildus iesniedzamajiem pierādījumiem. Tāpat bāriņtiesai jānorāda uz [Covid-19 infekcijas izplatības pārvaldības likuma 8.¹ panta](#) otro daļu, kas paredz, ja lietu izskata rakstveida procesā (bez personu klātbūtnes) vai bāriņtiesas sēdē, izmantojot videokonferenci, iepazīšanos ar šīs lietas materiāliem nodrošina attālināti. Bāriņtiesa triju darbdienu laikā pēc personas parakstīta attiecīga pieteikuma saņemšanas nosūta uz personas norādīto e-pasta adresi skenētas lietas materiālu kopijas vai informāciju par piekļuvi lietas materiāliem elektroniski (nodrošinot iespēju iepazīties ar lietas materiāliem vai iegūt kopiju) vai nosūta uz personas norādīto adresi lietas materiālu kopijas.

Administratīvajās lietās, kad bāriņtiesa lietu izskata rakstveida procesā, jāņem vērā [Bāriņtiesu likuma 49.panta](#) pirmajā daļā noteiktais²³³, ka bāriņtiesas lēmumi stājas spēkā un ir izpildāmi nekavējoties. Atbilstoši Ministru kabineta 2006.gada 19.decembra noteikumu Nr.1037 [“Bāriņtiesas darbības noteikumi” 70.punktam bāriņtiesa](#) lēmumu rakstiski noformē un apzīmogo un tā norakstu, [Paziņošanas likumā](#) noteiktajā kārtībā, nosūta administratīvā procesa dalībniekam 10 darbdienu laikā pēc lēmuma pieņemšanas [...]. Ņemot vērā minēto, bāriņtiesai jānorāda, kā tiks sniegta informācija administratīvā procesa dalībniekiem par pieņemto lēmumu pēc lietas izskatīšanas lēmuma pieņemšanas dienā, piemēram, telefoniski vai elektroniskā veidā, ņemot vērā administratīvā procesa dalībnieku dokumentācijā norādīto kontaktinformāciju.

²³³ [Bāriņtiesu likums](#). LR likums. Latvijas Vēstnesis Nr. 107, 07.07.2006.

3. Bāriņtiesas kompetence lēmumu pieņemšanā attiecībā uz valsts sociālo pabalstu izmaksu bērna faktiskajam aprūpētājam un audzinātājam

(pirmreizēji publicēta 04.09.2019.)

[Bāriņtiesu likuma 18.panta 4.punkts](#) paredz, ka bāriņtiesa, aizstāvot bērna personiskās intereses, var lemt par valsts sociālo pabalstu, apgādnieka zaudējuma pensijas un atbalsta ar celiņkiju slimiem bērniem, izmaksu pārtraukšanu personai, kura bērnu neaudzina, un izmaksāšanu personai, **kura faktiski audzina bērnu**. Tāpat minētā panta 5.punkts paredz, ka bāriņtiesa var minētos pabalstus izmaksāt pašam **bērnam**, ja viņš sasniedzis 15 gadu vecumu.

[Valsts sociālo pabalstu likuma 16.panta trešajā daļā](#) noteikts, ka, ja tas nepieciešams bērna personisko interešu aizstāvībai, ar bāriņtiesas īpašu lēmumu valsts sociālo pabalstu var piešķirt jebkurai šā likuma 4.panta pirmajā daļā minētajai personai, kura faktiski audzina bērnu, vai pašam bērnam, ja viņš sasniedzis 15 gadu vecumu.

Vienlaikus bāriņtiesai ir svarīgi apzināties, ka, pieņemot šādus lēmumus, **jāievēro normatīvajos aktos noteiktā kārtība un personu loks**, kam ar tiesību aktu ir atļauts saņemt konkrētus valsts sociālos pabalstus, lai Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūrai (turpmāk – VSAA) būtu tiesisks pamats pabalsta izmaksai.

3.1. Pabalstu veidi, kuri var tikt izmaksāti pamatojoties uz bāriņtiesas lēmumu personai, kura nav bērna vecāks

3.1.1. Ģimenes valsts pabalsts un piemaksas pie ģimenes valsts pabalsta (informācija aktualizēta 10.01.2024.)

Ģimenes valsts pabalstu piešķir **personai, kura audzina bērnu**.²³⁴ Par bērnu ar invaliditāti, kurš nav sasniedzis 18 gadu vecumu, tiek piešķirta piemaksa pie ģimenes valsts pabalsta Ministru kabineta noteiktajā apmērā.²³⁵

Ģimenes valsts pabalstu piešķir par katru bērnu, kas ir:

1) vecumā no viena gada līdz 16 gadiem;

2) vecāks par 16 gadiem, mācās vispārējās izglītības vai profesionālās izglītības iestādē un nav stājies laulībā. Šādā gadījumā pabalstu piešķir uz laiku, kamēr bērns apmeklē izglītības iestādi, bet ne ilgāk kā līdz dienai, kad viņš sasniedz 20 gadu vecumu vai stājas laulībā.²³⁶

²³⁴ [Valsts sociālo pabalstu likums, 6.panta pirmā daļa](#)

²³⁵ [Valsts sociālo pabalstu likums, 6.panta trešā daļa](#)

²³⁶ [Valsts sociālo pabalstu likums, 6.panta otrā daļa](#)

Tādējādi gadījumā, ja bērns ir nodots ārpusģimenes aprūpē, pabalsta izmaksu var pieprasīt **aizbildnis vai audžuģimene vai adoptētājs, ja bērns nodots pirmsadopcijas aprūpē**. Tāpat pabalsts pienākas personai, kura ar bāriņtiesas lēmumu **noteikta par bērna faktisko audzinātāju vai pašam bērnam pēc 15 gadu vecuma**, ja bāriņtiesa par to pieņēmusi attiecīgu lēmumu.

Kad bērns sasniedz 18 gadu vecumu, [Valsts sociālo pabalstu likuma 6. panta](#) otrās daļas 2. punktā minēto pabalstu (ģimenes valsts pabalstu), kas piešķirts par aizbildnībā vai audžuģimenē esošu bērnu, vai pabalstu, kas ar bāriņtiesas īpašu lēmumu piešķirts jebkurai šā likuma 4. panta pirmajā daļā minētajai personai, kura faktiski audzina bērnu, **piešķir un izmaksā pašam bērnam**. Šajā daļā minētais attiecas arī uz bērniem, kas atrodas aprūpes iestādē un sasniedz 18 gadu vecumu.

Svarīgi!

Bāriņtiesām, informējot jaunieci par sociālajām garantijām pusgadu pirms pilngadības sasniegšanas, būtu nepieciešams papildus viņu informēt par minētā pabalsta saņemšanas iespējām pēc pilngadības sasniegšanas.

3.1.2. Bērna kopšanas pabalsts

Saskaņā ar [Valsts sociālo pabalstu likumu](#) bērna kopšanas pabalstu piešķir personai, kura kopj bērnu līdz divu gadu vecumam.²³⁷ Tiesības saņemt bērna kopšanas pabalstu ir:

- vienam no bērna vecākiem;
- **aizbildnim vai adoptētājam;**
- **faktiskajam bērna audzinātājam** (*tai skaitā audžuģimenei*), kurš noteikts ar bāriņtiesas lēmumu.

Ministru Kabineta 2009.gada 22.decembra [noteikumu Nr. 1609 „Noteikumi par bērna kopšanas pabalsta un piemaksas pie bērna kopšanas pabalsta par dvīņiem vai vairākiem vienās dzemdībās dzimušiem bērniem apmēru, tā pārskatīšanas kārtību un pabalsta un piemaksas piešķiršanas un izmaksas kārtību” 9.¹punktā](#) noteikts, ja bērns, par kuru tiek maksāts pabalsts, pabalsts un piemaksa vai piemaksa, ievietots valsts, pašvaldības vai privātajā bērnu aprūpes un audzināšanas iestādē un atrodas pilnā tās apgādībā vai nodots audzināšanā audžuģimenei, bāriņtiesa, valsts, pašvaldības vai privātā bērnu aprūpes un audzināšanas iestāde triju darbdienu laikā pēc minētā bērna ievietošanas attiecīgajā iestādē vai audžuģimenē paziņo par to VSAA nodaļai atbilstoši pabalsta pieprasītāja deklarētajai dzīvesvietai.

3.1.3. Bērna ar invaliditāti kopšanas pabalsts

Bērna ar invaliditāti kopšanas pabalstu piešķir personai, kas kopj bērnu, kuram Veselības un darb spēju ekspertīzes ārstu valsts komisija ir noteikusi invaliditāti un izsniegusi atzinumu par

²³⁷ [Valsts sociālo pabalstu likums, 7.panta pirmā prim daļa](#)

īpašas kopšanas nepieciešamību sakarā ar smagiem funkcionāliem traucējumiem. Bērna ar invaliditāti kopšanas pabalstu piešķir **vienam no vecākiem, aizbildnim, audžuģimenei**, adoptētājam, ja bērns nodots pirmsadopcijas aprūpē, kā arī bērna faktiskajam audzinātājam.

Ja pabalsta pieprasītājs ir aizbildnis, tad informāciju par aizbildnības nodibināšanu Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūra (turpmāk – VSAA) iesniedz bāriņtiesai, kas pieņēmusi lēmumu par aizbildnības nodibināšanu. Audžuģimenei pabalsts tiek izmaksāts, pamatojoties uz lēmumu par bērna ievietošanu audžuģimenē.

3.1.4. Bērna piedzimšanas pabalsts

(informācija aktualizēta 20.12.2021.)

Saskaņā ar [Valsts sociālo pabalstu likuma 8.panta](#) pirmo daļu bērna piedzimšanas pabalstu piešķir:

- 1) vienam no bērna vecākiem;
- 2) personai, kura ņēmusi aizbildnībā bērnu līdz viena gada vecumam.²³⁸

Attiecībā par bērna piedzimšanas pabalsta piešķiršanu audžuģimenei, norādāms, [ka Valsts sociālo pabalstu likuma 16.panta](#) trešajā daļā noteikts, ka, ja tas nepieciešams bērna personisko interešu aizstāvībai, ar bāriņtiesas īpašu lēmumu valsts sociālo pabalstu var piešķirt jebkurai no [minētā likuma 4.panta](#) pirmajā daļā noteiktajām personām, kura faktiski audzina bērnu.

[Bāriņtiesu likuma 18.panta](#) 4. un 5.punkts nosaka, ka bāriņtiesa, aizstāvot bērna personiskās intereses attiecībās ar vecākiem, aizbildņiem un citām personām, lemj par valsts sociālo pabalstu, apgādnieka zaudējuma pensijas un atbalsta ar celiakiju slimiem bērniem, izmaksu pārtraukšanu personai, kura bērnu neaudzina, un izmaksāšanu personai, kura faktiski audzina bērnu, vai izmaksāšanu pašam bērnam, ja viņš sasniedzis 15 gadu vecumu.

Bāriņtiesai normatīvajos aktos nav noteikti ierobežojumi attiecībā uz kādu no sociālo pabalstu veidiem. Bāriņtiesa ir tiesīga lemt par jebkura valsts sociālā pabalsta izmaksāšanu personai, kura faktiski audzina bērnu. Bāriņtiesai ir jāievēro divi kritēriji: 1) lēmums ir jāpieņem bērna interesēs; 2) lēmums jāpieņem, ievērojot to personu loku, kurām ir tiesības uz valsts sociālajiem pabalstiem atbilstoši Valsts sociālo pabalstu likuma 4.panta pirmajā daļā noteiktajam. Tādējādi audžuģimenei ar īpašu bāriņtiesas lēmumu var tikt piešķirts bērna piedzimšanas pabalsts.

Papildus jāvērs uzmanība, ka bērna piedzimšanas pabalsts izlietojams bērna vajadzībām, tādēļ aicinām bāriņtiesu pirms lēmuma pieņemšanas pārrunās ar audžuģimeni noskaidrot, kas ir aktuālākās nepieciešamības un ko audžuģimene plāno bērnam iegādāties. Nepieciešamais aprīkojums bērnam līdz pusotra gada vecumam, ko nodrošinājusi pašvaldība vai audžuģimene, kura saņēmusi bērna piedzimšanas pabalstu konkrēta bērna vajadzībām, **ir uzskatāma par bērna mantu**, tādējādi, bērnam izbeidzot uzturēšanos audžuģimenē, **tā tiek nodota citam ap-**

²³⁸ [Valsts sociālo pabalstu likums, 8.panta pirmā daļa](#)

rūpētājam, kurš turpina rūpēties par bērnu. Bāriņtiesa, piemēram, veicot dzīves apstākļu pārbaudi, pārliecinās, vai bērnam iegādātas plānotās lietas un vai tās atbilst bērna vajadzībām. Būtiskākie priekšmeti var tikt iekļauti bērna mantas sarakstā.

Svarīgi!

Normatīvais regulējums **neparedz tiesības adoptētājam** pirmsadopcijas periodā saņemt bērna piedzimšanas pabalstu.

Vēršam uzmanību, ka līdz ar **atlīdzības par adopciju** ieviešanu, likumdevējs ir noteicis pabalsta veidu, kurš **aizstāj** bērna piedzimšanas pabalstu adoptētājiem. Minētais izriet no 2004.gada 22.janvārī Saeimā pieņemto [Valsts sociālo pabalstu likuma grozījumiem](#) (plašākai informācijai sk. [anotāciju](#)).

3.1.5. Pabalsts transporta izdevumu kompensēšanai personām ar invaliditāti, kuriem ir apgrūtināta pārvietošanās

(Informācija aktualizēta 20.12.2021.)

Ja pabalstu pieprasa bērnam ar invaliditāti, to piešķir **vienam no vecākiem, aizbildnim, adoptētājam, ja bērns nodots pirmsadopcijas aprūpē vai personai, kura faktiski audzina bērnu, tai skaitā audžuģimenei**, ja bērns nodots audzināšanā uz laiku, kas ilgāks par sešiem mēnešiem.²³⁹

Ja pabalsta pieprasītājs ir aizbildnis, VSAA rakstisku informāciju par aizbildnības nodibināšanu iesniedz bāriņtiesa, kas pieņēmusi lēmumu par aizbildnības nodibināšanu. Ja pabalsta pieprasītājs ir persona, kura faktiski audzina bērnu, VSAA rakstisku informāciju par personu, kura faktiski audzina bērnu, iesniedz bāriņtiesa, kas bērna personisko interešu aizstāvībai pieņēmusi īpašu lēmumu par pabalsta izmaksu faktiskajam audzinātājam. Bāriņtiesa triju dienu laikā pēc lēmuma spēkā stāšanās paziņo par to VSAA nodaļai atbilstoši tās personas deklarētajai dzīvesvietai, kura faktiski audzina bērnu.²⁴⁰

3.1.6. Valsts atbalsts ar celiakiju slimam bērnam

[Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likuma 13.panta pirmās daļas 8.punkts](#) paredz, ka valsts nodrošina atbilstoši gadskārtējā valsts budžeta likumā piešķirtajiem līdzekļiem atbalsta programmu ar celiakiju slimajiem bērniem, turpinot atbalsta sniegšanu šīm personām pēc pilngadības sasniegšanas, ja tās mācās vispārējās izglītības vai profesionālās izglītības iestādē un nav vecākas par 20 gadiem vai studē augstskolā dienas nodaļā (pilna laika klātienē) un nav vecākas par 24 gadiem.

²³⁹ [Ministru kabineta 2009.gada 22.decembra noteikumu Nr.1606 "Noteikumi par pabalstu transporta izdevumu kompensēšanai personām ar invaliditāti, kurām ir apgrūtināta pārvietošanās" 6.punkts](#)

²⁴⁰ [Ministru kabineta 2009.gada 22.decembra noteikumu Nr.1606 "Noteikumi par pabalstu transporta izdevumu kompensēšanai personām ar invaliditāti, kurām ir apgrūtināta pārvietošanās" 7.un 8.punkts](#)

Atbalsta apmēru un nosacījumus atbalsta saņemšanai nosaka Ministru kabineta 2013.gada 21.maija [noteikumi Nr.261 „Noteikumi par valsts atbalstu ar celiakiju slimiem bērniem”](#).

Atbalstu piešķir:

- vienam no bērna vecākiem;
- adoptētājam;
- **aizbildnim vai vienam no audžuģimenes locekļiem;**
- personai, kurai bērns nodots pirmsadopcijas aprūpē;
- citai **personai, kura faktiski audzina bērnu**, ja bērna personisko interešu aizsardzībai pieņemts atbilstošs bāriņtiesas lēmums;
- pašam bērnam pēc 18 gadu sasniegšanas;
- **pašam bērnam pēc 15 gadu sasniegšanas, bērna personisko interešu aizstāvībai pieņemts bāriņtiesas īpašs lēmums par atbalsta piešķiršanu.**²⁴¹

3.1.7. Valsts sociālā nodrošinājuma pabalstu apgādnieka zaudējuma gadījumā un apgādnieka zaudējuma pensija

Valsts sociālā nodrošinājuma pabalstu piešķir personai, kurai nav tiesību saņemt valsts pensiju (izņemot apgādnieka zaudējuma pensiju personai ar invaliditāti) vai apdrošināšanas atlīdzību sakarā ar nelaimes gadījumu darbā vai arodslimību, **ja persona nav sasniegusi pilngadību, ir zaudējusi vienu vai abus apgādniekus un nav stājusies laulībā**. Šīm personām piešķir valsts sociālā nodrošinājuma pabalstu, kura minimālo apmēru katram bērnam un tā pārskatīšanas kārtību nosaka Ministru kabinets. Šajā gadījumā valsts sociālā nodrošinājuma pabalstu piešķir līdz pilngadības sasniegšanai. Pabalsta izmaksu turpina, ja šajā punktā minētā persona pēc pilngadības sasniegšanas mācās vispārējās izglītības vai profesionālās izglītības iestādē un nav vecāka par 20 gadiem vai studē augstskolā dienas nodaļā (pilna laika klātienē) un nav vecāka par 24 gadiem.²⁴²

Pabalstu **piešķir** apgādnieku zaudējušam **bērnam** un **izmaksā** viņa mātei, tēvam, **aizbildnim vai citai personai, kura saskaņā ar bāriņtiesas lēmumu faktiski audzina bērnu**.

[Likuma “Par valsts pensijām” 19.panta](#) pirmā daļa nosaka, ka tiesības uz apgādnieka zaudējuma pensiju ir darba nespējīgiem mirušā apgādnieka ģimenes locekļiem, kas bijuši viņa apgādībā. Mirušā bērniem apgādnieka zaudējuma pensiju piešķir neatkarīgi no tā, vai viņi ir bijuši mirušā apgādībā. Pensiju piešķir bērnam, bet tā tiek izmaksāta bērna dabiskajiem vai likumīgiem aizbildņiem.

Ja apgādnieka zaudējuma pensiju piešķir par periodu, kurā izmaksāts pabalsts aizbildnim par bērna uzturēšanu, tad izmaksājamo pensiju samazina par saņemtā pabalsta summu.²⁴³

²⁴¹ Ministru kabineta 2013.gada 21.maija [noteikumi Nr.261 „Noteikumi par valsts atbalstu ar celiakiju slimiem bērniem” 4.punkts](#)

²⁴² [Valsts sociālo pabalstu likuma 13.panta pirmās daļas 3.punkts](#)

²⁴³ [Likuma “Par valsts pensijām” 32.panta](#) vienpadsmitā daļa

Svarīgi!

Audžuģimenē vai ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijā ievietotiem bērniem apgādnieka zaudējuma pensija jāuzkrāj uz bērna vārda atvērtā kontā. Aizbildnībā esošam bērnam, vai bērnam, kurš nodots citas personas faktiskā aprūpē apgādnieka zaudējuma pensija izlietojama kopsakarā ar bērna vajadzību nodrošināšanu un saņemtajiem pabalstiem bērna uzturēšanai, vienlaikus izvērtējot iespēju naudas līdzekļus uzkrāt uz bērna vārda atvērtā konta.

3.2. Veids, kā bāriņtiesa sniedz informāciju Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūrai

Ministru kabineta 2006.gada 19.decembra noteikumu Nr.1037 "[Bāriņtiesas darbības noteikumi](#)" 70.punktā noteikts, ka bāriņtiesa triju darbdienu laikā pēc lēmuma pieņemšanas, kas personai dod tiesības uz valsts sociālo pabalstu vai ar kuru saskaņā šādas tiesības personai izbeidzas, informē par to VSAA.

Praksē bāriņtiesas parasti informāciju VSAA sniedz vai nu **rakstveidā nosūtīt lēmuma izrakstu vai informāciju par pieņemto lēmumu** pa pastu vai elektronisko pastu vai **ievadot datus Nepilngadīgo personu atbalsta informācijas sistēmā** (turpmāk – NPAIS) atbilstoši Ministru kabineta 2014.gada 25.marta noteikumu Nr.157 "[Nepilngadīgo personu atbalsta informācijas sistēmas noteikumi](#)" prasībām.

Centrs, sadarbojoties ar bāriņtiesām, ir konstatējis, ka ne visi bāriņtiesu ievadītie lēmumi NPAIS ir redzami VSAA. Dažkārt problēma ir tieši precīzas datu ievades nodrošināšanā, savukārt vairākos gadījumos tehniskais iemesls, kādēļ lēmums nav redzams NPAIS sistēmas citiem lietotājiem, joprojām ir neskaidrs.

Ievērojot minēto, **centrs aicina bāriņtiesas, ņemot vērā savas līdzšinējās darbības pieredzi, sadarbojoties ar VSAA, rast efektīvāko informācijas apmaiņas veidu, lai nodrošinātu informācijas savlaicīgu sniegšanu VSAA.**

Papildus informācija par institūciju informēšanu par bāriņtiesas pieņemtajiem lēmumiem skatīt centra izstrādātajā metodiskajā materiālā **Institūciju informēšana par bāriņtiesas pieņemtajiem lēmumiem** (Rokasgrāmatas 5.sējuma 4.metodikā).

3.3. Būtiski aspekti, lemjot par valsts sociālo pabalstu, apgādnieka zaudējuma pensijas un atbalsta ar celiakiju slimiem bērniem, izmaksu pārtraukšanu personai, kura bērnu neaudzina, un izmaksāšanu personai, kura faktiski audzina bērnu

Vienlaikus vēršam bāriņtiesas uzmanību, ka bāriņtiesai ar īpašu rūpību jāizvērtē situācijas, kurās pastāv jautājums par valsts sociālo pabalstu, apgādnieka zaudējuma pensijas un atbalsta ar celiakiju slimiem bērniem (turpmāk – pabalsts) izmaksu faktiskajam audzinātājam vai bērnam, kurš sasniedzis 15 gadu vecumu.

Nav pieļaujama situācija, ka šādā veidā tiek regulēta situācija, kurā bērna vecāki faktiski neveic bērna aprūpi un audzināšanu un ir vērtējama nepieciešamība lemt par bērna aizgādības tiesību pārtraukšanu vecākiem. Diemžēl praksē ir redzētas situācijas, kurās bāriņtiesa, lai arī tās rīcībā ir informācija un fakti, kas liecina par nepieciešamību risināt jautājumu par bērnu šķiršanu no ģimenes un ārpusģimenes aprūpes nodrošināšanu, izvēlas nodrošināt pabalsta izmaksu pašam bērnam, kurš sasniedzis 15 gadu vecumu, paļaujoties uz to, ka bērns lielāko laika daļu uzturas izglītības iestādes kopmītnē.

Svarīgi!

Lēmums par pabalsta saņēmēja maiņu nenozīmē aizgādības tiesību pārtraukšanu vecākiem vai bērna ārpusģimenes aprūpes nodrošināšanu.

Piemērs, kad IR pamats lemt par pabalsta izmaksu personai, kura faktiski audzina bērnu

Bāriņtiesā saņemts L.L. iesniegums ar lūgumu piešķirt tiesības saņemt A.A. pabalstu, jo A.A. ikdienā ir L.L. aprūpē un audzināšanā. Bāriņtiesa, izskatot jautājumu par pabalsta izmaksu, veica L.L. ģimenes dzīves apstākļu pārbaudi un pārrunas ar L.L. un A.A. Tāpat bāriņtiesa veica pārrunas ar A.A. vecākiem K.A. un M.A. Bāriņtiesa pieprasa un iegūst informāciju no bērna ģimenes ārsta un izglītības iestādes par K.A., M.A. un L.L. iesaisti A.A. aprūpē, pieprasīja un saņēma nepieciešamo informāciju no Sodu reģistra un ledzīvotāju reģistra.

Apkopojošot saņemto informāciju, bāriņtiesa secināja, ka A.A. vecāki K.A. un M.A. ar bērna vecmāmiņu L.L. vienojušies, ka ikdienā bērns dzīvos L.L. ģimenē, ievērojot to, ka bērna tēvs M.A. un māte K.A. strādā savā lauku saimniecībā. Tā kā A.A. ir konstatētas veselības problēmas, kuru risināšanai nepieciešamas regulāras nodarbības pie fizioterapeita, K.A. savā dzīvesvietā nespēj nodrošināt bērnam nepieciešamo veselības aprūpi. Savukārt bērna vecmāmiņa L.L. dzīvo pilētā, A.A. tur iespējams apmeklēt izglītības iestādi, ārpusskolas nodarbības, kā arī nepieciešamos veselības speciālistu apmeklējumus. Bērna vecāki finansiāli atbalsta bērnu, L.L. regulāri sniedzot nepieciešamos uzturlīdzekļus, tāpat vecāki ar bērnu regulāri sazinās, nedēļas nogalēs A.A. ciemojas pie mātes. Bērna vecāki piekrīt pabalsta izmaksai L.L.. Sarunā ar A.A. bāriņtiesa noskaidroja, ka bērns ir apmierināts ar esošo situāciju, labprāt dzīvo vecmāmiņas L.L. ģimenē, ar vecākiem katru dienu sazinās, bieži satiekas. Skolas un ārsta sniegtā informācija liecina, ka ikdienā A.A. uz izglītības iestādi un pie ārsta ved L.L., kam ir vecāku izdota pilnvara bērna pārstāvēšanai. Vienlaikus K.A. apmeklē bērna vecāku sapulces, koncertus, ir e-klases lietotāja un

seko līdzī bērna sekmēm. Tāpat bērna māte K.A. ierodas pie ārsta, lai izvērtētu turpmāko ārstniecības procesu.

Bāriņtiesa lēma par pabalsta izmaksas pārtraukšanu K.A. un izmaksu bērna faktiskajai audzinātājai L.L..

Piemērs, kad NAV pamats lemt par pabalsta izmaksu personai, kura faktiski audzina bērnu

Bāriņtiesā saņemts L.L. iesniegums ar lūgumu piešķirt tiesības saņemt A.A. pabalstu, jo A.A. ikdienā ir L.L. aprūpē un audzināšanā. Bāriņtiesa, izskatot jautājumu par pabalsta izmaksu, veica L.L. ģimenes dzīves apstākļu pārbaudi un pārrunas ar L.L. un A.A. Tāpat bāriņtiesa veica pārrunas ar A.A. vecākiem K.A. un M.A. Bāriņtiesa pieprasīja un ieguva informāciju no bērna ģimenes ārsta un izglītības iestādes par K.A., M.A. un L.L. iesaisti A.A. aprūpē, pieprasīja un saņēma nepieciešamo informāciju no Sodū reģistra un ledzīvotāju reģistra.

Apkopojot saņemto informāciju, bāriņtiesa secināja, ka A.A. dzīvo vienā mājāsaimniecībā ar vecākiem K.A. un M.A. un ar bērna vecmāmiņu L.L. Bērna tēvs M.A. strādā ārvalstīs, savukārt māte K.A. strādā savā lauku saimniecībā.

Veicot pārrunas ar iesnieguma iesniedzēju L.L. noskaidrots, ka viņa vēlas saņemt pabalstu, jo viņas ieskatā, bērna māte saņemto naudu tērē nepareizi. L.L. uzskata sevi par A.A. faktisko audzinātāju, jo viņa pavada mazmeitu uz skolas autobusu, sagaida no skolas, gatavo pusdienas un palīdz bērnam ar mājas darbiem.

Bērna vecāki nepiekrīt pabalsta izmaksai L.L.. K.A. norāda, ka neredz pamatojumu, kādēļ pabalsts būtu izmaksājams L.L.. Viņi visi dzīvo vienā mājāsaimniecībā, turklāt K.A. un M.A. uztur arī L.L., kuras vecuma pensija nenosedz visas nepieciešamās izmaksas. L.L. pēc K.A. domām vēlas līdzekļus pati savām vajadzībām. Uzskata, ka vecāki paši aprūpē un audzina A.A..

Sarunā ar A.A. bāriņtiesa noskaidroja, ka meitene ir apmierināta ar dzīvi ģimenē, dzīvo ar mammu un vecmammu, tētis brauc mājās reizi trīs mēnešos uz 2 nedēļām. Sarunā ar bērnu nekas neliecina, ka bērna aprūpi un audzināšanu neveiktu vecāki.

Bāriņtiesa lēma atteikt pabalsta izmaksu L.L..

Piemērs, kad lēmums par pabalsta izmaksu faktiskajam audzinātājam nav bērna tiesībām un vislabākajām interesēm atbilstošs situācijas risinājums

Bāriņtiesā saņemts L.L. iesniegums ar lūgumu piešķirt tiesības saņemt A.A. pabalstu, jo A.A. ikdienā ir L.L. aprūpē un audzināšanā. Bāriņtiesa, izskatot iesniegumu, veica L.L. ģimenes dzīves apstākļu pārbaudi un pārrunas ar L.L. un A.A. Tāpat bāriņtiesa veica pārrunas ar A.A. vecākiem K.A. un M.A., viņu dzīvesvietas apsekošanu. Bāriņtiesa pieprasīja un ieguva informāciju no bērna ģimenes ārsta un izglītības iestādes par K.A., M.A. un L.L. iesaisti A.A. aprūpē, pieprasīja un saņēma nepieciešamo informāciju no Sodū reģistra un ledzīvotāju reģistra.

Apkopojot saņemto informāciju, bāriņtiesa secināja, ka A.A. vecāki K.A. un M.A. ar bērna vecmāmiņu L.L. pirms gada vienojušies, ka ikdienā bērns dzīvos L.L. ģimenē. Vienlaikus K.A. un M.A. nesniedz nekādu finansiālu atbalstu bērna uzturēšanai, reizi mēnesī vai divos mēdzot caur paziņām atsūtīt 20 vai 30 eiro. Pēc L.L. teiktā, vecāki ar bērnu nesazinās, par viņa attīstību un veselību vai skolas gaitām neinteresējas. Ar A.A. parunājot tikai, kad L.L. pati piezvana kādam no vecākiem un lūdz parunāt arī ar A.A.. Darba dienās A.A. dzīvojot arodskolas kopmītnēs, pie vecmāmiņas atbrauc nedēļas nogalēs, vai kad slima.

Apsekojot K.A. un M.A. dzīvesvietu secināts, ka vecāki dzīvo ar malku apkurināmā vienistabas dzīvoklī, dzīvoklis netīrs, piesmēķēts, istabā vairākās vietās izlietotas alkohola pudeles. Pārrunās ar K.A. noskaidrots, ka viņa dzīvo kopā ar jaunu dzīvesbiedru, M.A. atrašanās vietu nezina. Šobrīd nestrādā, veic dažādus gadījuma darbus. Uzskata, ka savu iespēju robežās atbalsta A.A. uzturēšanu, nevar nosaukt pēdējo reizi, kad būtu A.A. vai L.L. devusi uzturlīdzekļus. Nepiekrīt pabalsta izmaksai L.L., uzskata, ka A.A. var dzīvot arī pie viņas, viņai ar bērnu esot normālas attiecības.

Informācija no izglītības iestādes liecina, ka A.A. mācās arodskolas pirmajā kursā, mācās ar vidējām sekmēm. Bērns dzīvo skolas internātā. A.A. vecāki vai vecvecāki nav interesējušies par meitenes sekmēm un uzvedību izglītības iestādē, A.A. saslimšanas gadījumā zīmes paraksta vecmāmiņa L.L.. Ģimenes ārsta sniegtā informācija liecina, ka bērns pie ārsta vienmēr vērsies patstāvīgi, bez vecāku klātbūtnes.

Sarunā ar A.A. noskaidrots, ka bērnam ir 16 gadi, viņš uzsācis mācības arodskolā, dzīvo kopmītnēs. Ar vecākiem sazinās reti, nevēlas pie viņiem dzīvot, jo nemaz nezina, kur šobrīd ir tētis, savukārt māte dzīvo ar nepatīkamu vīrieti, abi lieto alkoholu, mājās vienmēr kliegšana un strīdi. Brīvdienās uzturas pie vecmamma vai draugiem. Kopmītnēm naudu iedod vecmamma, pašai esot stipendija. Mamma reizēm iedodot pārtiku, 20 eiro.

Izvērtējot saņemto informāciju kopsakarā ar bērna labāko interešu ievērošanu, bāriņtiesa ierosināja lietu par A.A. aizgādības tiesību pārtraukšanu K.A. un M.A. (skat. Metodiskie ieteikumi bāriņtiesām par aizgādības tiesību pārtraukšanu un pārtraukto aizgādības tiesību atjaunošanu Rokasgrāmatas 1.sējuma.) Vienlaikus tika uzsākta informācijas iegūšana, lai izvērtētu, vai vecmāmiņai L.L. ir atbilstošas spējas un īpašības, lai kļūtu par A.A. aizbildni. Savukārt, lai pabalsts tiktu izmantots tam paredzētajam mērķim – sniegtu atbalstu A.A. uzturēšanai, bāriņtiesa pieņēma lēmumu par pabalsta izmaksu pašai A.A., ņemot vērā meitenes vecumu un briedumu.

4. Metodiskie ieteikumi bāriņtiesām par adopciju

(Informācija aktualizēta 24.02.2025.)

Adopcijas tiesiskos pamatus Latvijā nosaka Latvijas Republikas [Civillikums](#) (turpmāk – Civillikums), [162. – 176. panti](#), [Bāriņtiesu likums](#) un [Bērnu tiesību aizsardzības likums](#), bet adopcijas kārtību reglamentē 2018. gada 30. oktobra Ministru kabineta noteikumi Nr.667 "[Adopcijas kārtība](#)" (turpmāk – adopcijas kārtība).

Šajos metodiskajos ieteikumos aplūkoti jautājumi, kas saistīti ar bērna adopcijas priekšnosacījumiem, adoptētāja ģimenes izpēti, lēmumiem, kas bāriņtiesai jāpieņem, risinot adopcijas jautājumus.

4.1. Ziņu sniegšana par bērnu Labklājības ministrijas adopcijas reģistram

[Adopcijas kārtības 3.punkts](#) paredz, ka Labklājības ministrija (turpmāk – ministrija) veic adoptējamo bērnu un adoptētāju uzskaiti, izdarot attiecīgus ierakstus adopcijas reģistrā (turpmāk – reģistrs).

[Bērnu tiesību aizsardzības likuma 31.pants](#) paredz, ka, lai bērna attīstībai nodrošinātu ģimenu vidi, tiek atbalstīta adopcija. Par adoptējamu bērnu uzskatāms bērns, kura vecāki vai aizbildnis devis piekrišanu bērna adopcijai, vecākiem ar tiesas spriedumu atņemtas bērna aizgādības tiesības, bērna vecāki ir miruši, bērna vecāki vai viņu dzīvesvieta nav zināma. Bāriņtiesa, pārstāvēt ārpusģimenes aprūpē nodota bērna tiesības un intereses, nodrošina, lai situācijā, kad bērns kļuvis adoptējams, dati par adoptējamu bērnu pēc iespējas ātrāk nonāktu adopcijas reģistrā.

4.1.1. Adoptējama bērna uzskaites lapa

Veids, kādā informācija par adoptējamu bērnu tiek iekļauta reģistrā, ir bāriņtiesas vai ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas (turpmāk – aprūpes iestāde) ministrijai iesūtītā [adoptējamā bērna uzskaites lapa](#) (turpmāk – uzskaites lapa).

Svarīgi!

No 2024. gada 10. septembra uzskaites lapa ministrijai nosūtāma arī par audžuģimenē ievietotu bērnu, kura adopcijai vēlmi izteikusi audžuģimene, kurā bērns ievietots.

Uzskaites lapai nepieciešams pievienot bāriņtiesas lēmuma norakstu par brāļu (pusbrāļu) un māsu (pusmāsu) šķiršanu, ja šāds lēmums ir pieņemts. Ja minētais lēmums ir pieņemts pēc bērna uzskaites lapas iesniegšanas ministrijai, bāriņtiesa 10 darbdienu laikā pēc lēmuma pieņemšanas nosūta ministrijai tā norakstu.

Ir būtiski, lai uzskaites lapā tiktu atspoguļota patiesa un objektīva informācija, tāpat tajā skaidri norādāmi ierobežojumi iespējamajai adopcijai, ja tādi pastāv. Pastāvot noteiktiem apstākļiem, bāriņtiesa var norādīt arī lūgumu nesniegt informāciju par bērnu adoptētājiem.

Ja pastāv kādi iemesli, kuru dēļ, neskatoties uz to, ka bērns ir adoptējams, informāciju par bērnu nedrīkst sniegt adoptētājiem, tas ir jānorāda vai nu uzskaites lapas pavadvēstulē vai arī sadaļā pie ziņām, kas var ietekmēt veiksmīgu adopcijas procesa norisi (atkarībā no sniedzamās informācijas satura). Piemēram, bērnam ir māsa, kura nav juridiski brīva un bērni nav šķirami, tādēļ adopcijas process nav uzsākams.

Bāriņtiesai ir jāpārliedz, **vai uzskaites lapā ir aizpildīta visa nepieciešamā informācija pēc būtības**. Bāriņtiesai nepieciešams precizēt un papildināt tās sadaļas, kurās iztrūkst informācija vai arī informācija ir nepietiekama, ja tās aizpildījusi audžuģimene vai aizbildnis.

Svarīgi!

Īpaša vērība ir jāpievērš informācijas satura atklāstam tam paredzētajā sadaļā par bērna raksturojumu un citu būtisku informāciju par bērnu, piemēram, norādot bērna saziņas valodu un dzimto valodu, kā arī norādot bērna tautību.

Tāpat uzskaites lapā norādāms, ja ir kādi īpaši nosacījumi vai apstākļi, kas obligāti nemam vērā konkrētā bērna adopcijai. Piemēram, ka adoptētāja ģimenē jābūt abiem vecākiem vai bērnam vēlams būt vienīgajam bērnam ģimenē. Tomēr šādiem nosacījumiem ir jābūt pamatotiem (piemēram, ir speciālista – psihologa/psihoterapeita atzinums lietā).

Būtiski ņemt vērā, ka uzskaites lapa jāšūta ministrijai arī tad, **ja bērns nevēlas tikt adoptēts**, bet ir adoptējams.

Ja bērns kļuvis adoptējams, bāriņtiesa, ar kuras lēmumu bērns ir ievietots ārpusģimenes aprūpē, 15 darbdienu laikā noskaidro adoptējamā bērna viedokli par adopciju un noformē sarunas protokolu. Ja bērnam ir iecelts aizbildnis, bērna viedokli noskaidro 15 darbdienu laikā pēc tam, kad aizbildnis ir piekritis bērna adopcijai citā ģimenē. Ja bērns atrodas bērnu aprūpes iestādē, sarunas protokola norakstu nekavējoties nosūta tās vadītājam.

Svarīgi!

Bērna viedokli par iespējamo adopciju, ņemot vērā viņa vecumu un briedumu, skaidro bāriņtiesa, nevis bērna ārpusģimenes aprūpes sniedzējs.

Centra ieskatā, lai arī bāriņtiesai audžuģimenes viedoklis par iespējamo adopciju ir jānoskaidro **divu mēnešu laikā no dienas, kad bērns kļuvis adoptējams**, un vienlaikus **15 darbdienu laikā** jānoskaidro adoptējamā bērna viedoklis par adopciju, būtu vērā ņemamas bērna labākās intereses un bērna viedokli par iespējamo adopciju bāriņtiesai būtu jānoskaidro pēc tam, kad gūts audžuģimenes viedoklis (Skat. shēmu Nr.1 “Informācijas sniegšana reģistram par aizbildnībā nodotu bērnu”, shēmu Nr.2 “Informācijas sniegšana reģistram par audžuģimenē ievietotu bērnu”, shēmu Nr.3 “Informācijas sniegšana reģistram par bērnu aprūpes iestādē ievietotu bērnu”).

Bērna viedoklis atspoguļojams sarunas protokolā, kā arī ir atspoguļojams uzskaites lapā, tam paredzētajā sadaļā. Ja bērna veselības stāvokļa vai vecuma, vai brieduma dēļ bērna viedoklis par adopciju nav noskaidrojams, tas norādāms uzskaites lapas sadaļā “bērna viedoklis”.

Jāņem vērā, ka bērna viedoklis var būt mainīgs, līdz ar to ir būtiski, lai bāriņtiesa, veicot sarunu ar bērnu par adopciju, pirmkārt, bērna vecumam un briedumam atbilstošā veidā izskaidrotu adopciju un ar to saistītos procesus, otrkārt, periodiski (piemēram, veicot ikgadējo dzīves apstākļu pārbaudi) noskaidrotu, vai bērns nav mainījis savu viedokli.

Svarīgi!

Adopcijas kārtības 9.¹punkts nosaka, ka bāriņtiesai, bērnu aprūpes iestādei vai aizbildnim par jebkurām izmaiņām, kas saistītas ar adoptējamo bērnu, tostarp adoptējama bērna uzskaites lapā sniegtajās ziņās, nekavējoties jāinformē ministrija.

Piemēri

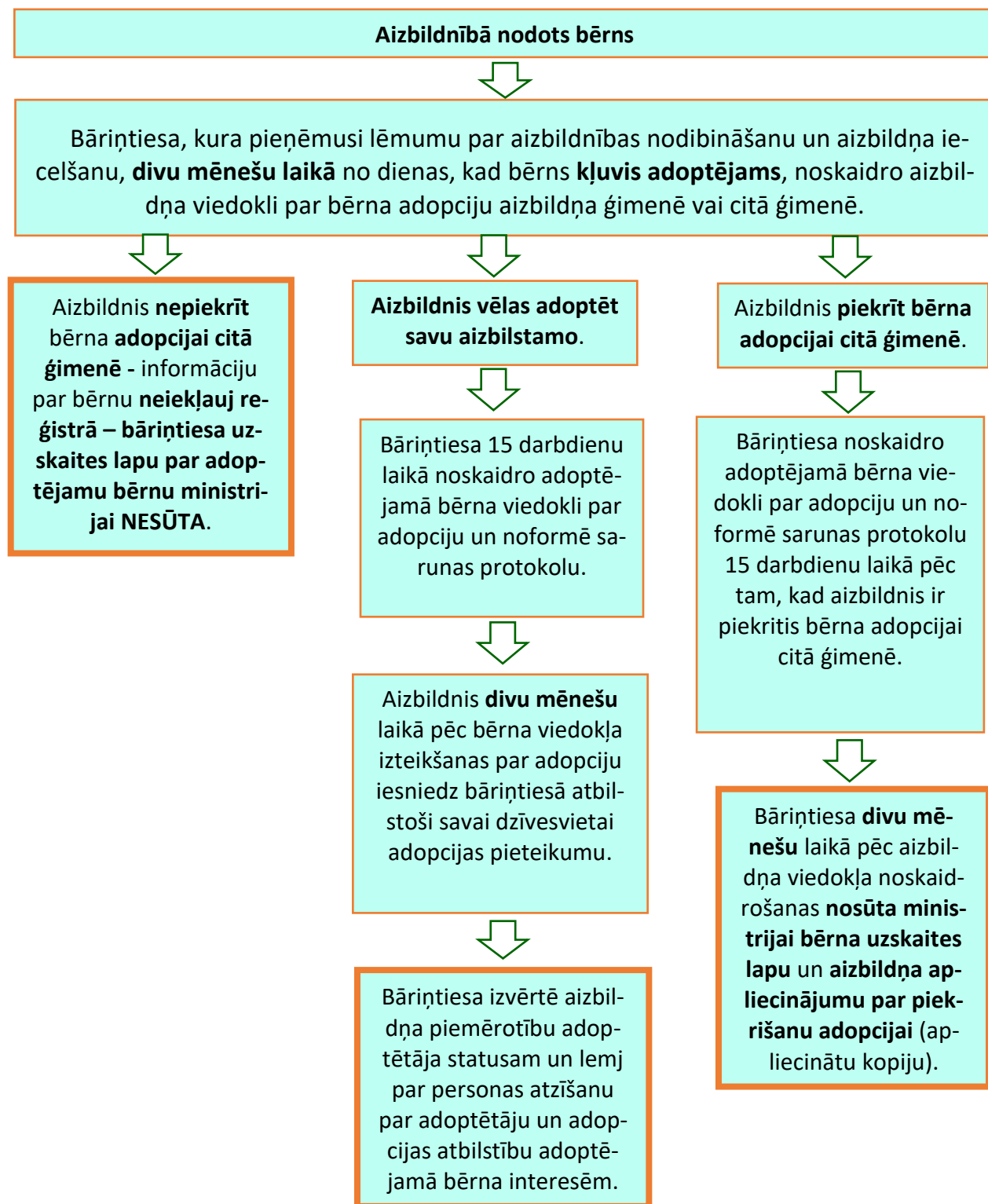
2023. gada 8. maijā spēkā stājās tiesas spriedums par Alīnas aizgādības tiesību atņemšanu mātei, Alīnai paternitāte nav noteikta. Alīna jau 3 gadus dzīvo audžuģimenē. Audžuģimene nav izteikusi vēlmi Alīnu adoptēt. Alīnai ir ciešs kontakts ar viesģimeni – krustmāti Ilzi. Alīna, kurai ir 10 gadi sarunā ar bāriņtiesu norāda, ka nevēlas tikt adoptēta nevienā citā, kā tikai Ilzes ģimenē. Ilze bāriņtiesai sniegusi informāciju, ka šobrīd apsver domu par Alīnas adopciju, bet nejūtas par šo lēmumu pārliecināta, bet izskatīs arī iespēju kļūt par Alīnas aizbildni. Bāriņtiesai līdz 2023. gada 8. jūlijam jāaizpilda un jānosūta uzskaites lapa ministrijas reģistram, norādot, ka Alīna piekrīt adopcijai tikai viesģimenes ģimenē. Dati par Alīnu nav sniedzami adoptētājiem.

Bāriņtiesa 2023. gada 6. jūnijā nosūtījusi reģistram uzskaites lapu par Alīnu, kurā norādīts, ka Alīna piekrīt tikt adoptēta tikai viesģimenes – Ilzes – ģimenē. Bāriņtiesa 2023. gada decembrī veikusi dzīves apstākļu pārbaudi audžuģimenē, kuras laikā pārrunās ar Alīnu noskaidrojusi, ka Alīna ir mainījusi domas un izsaka pieļāvumu iepazīties ar kādu adoptētāju ģimeni no Latvijas. Bāriņtiesa nosūta ministrijai informāciju par Alīnas viedokļa maiņu.

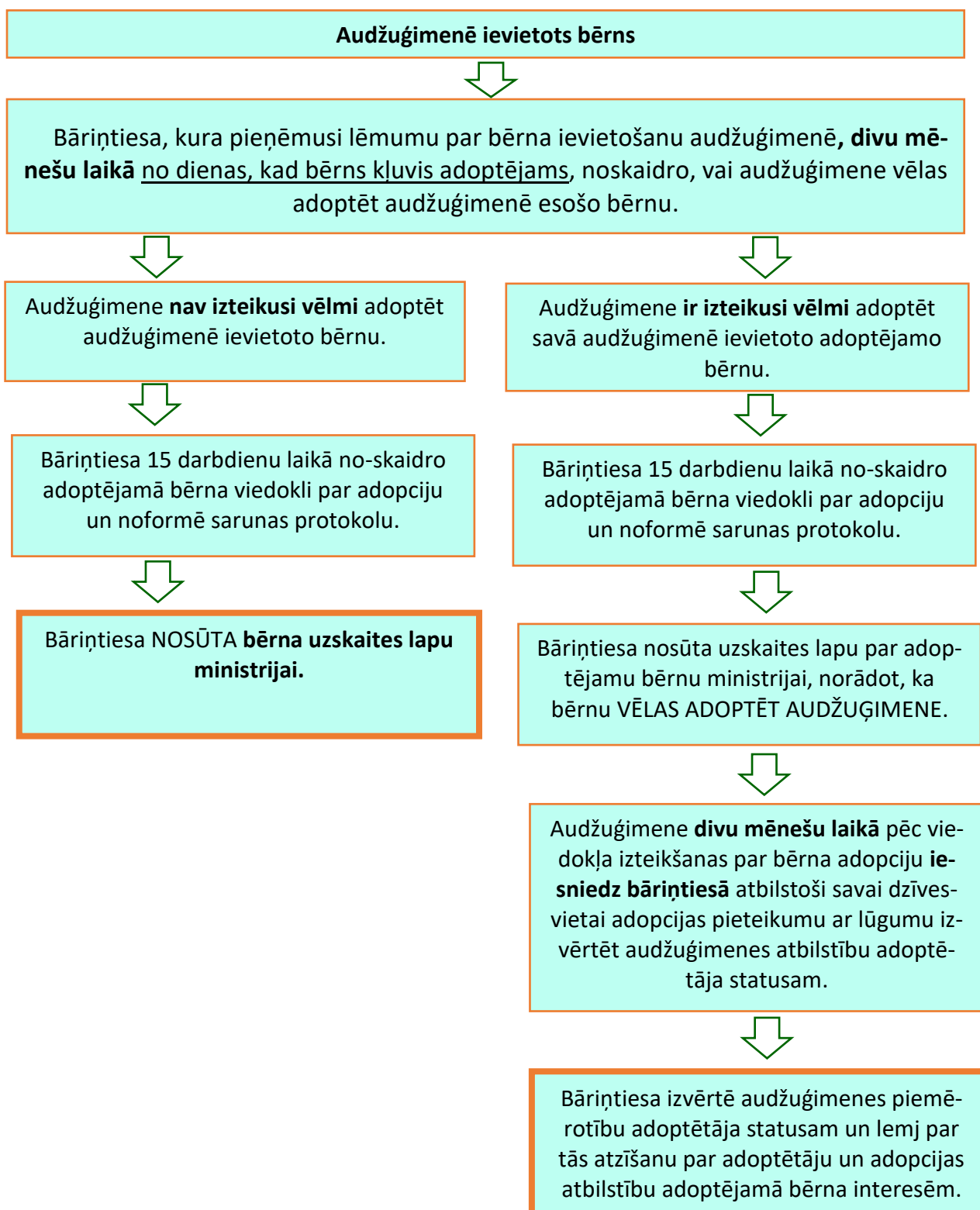
Piecgadīgā Anastasija ievietota audžuģimenē kopā ar gadu veco brāli Ivanu. Abi bērni juridiski brīvi kļuvuši 2023.gada 8.maijā. Audžuģimene nav izteikusi vēlmi bērnus adoptēt. Vienlaikus bāriņtiesas rīcībā esošā informācija liecina, ka Anastasija ir ļoti pieķērusies audžumammai, sauc to par mammu. Bāriņtiesai līdz 2023. gada 8. jūlijam jāaizpilda un jānosūta abu bērnu uzskaites lapas reģistram, uzskaites lapu sadaļā “faktori, kas adoptētājam jāņem vērā, uzsākot bērna adopcijas procesu” norādot, ka brālis un māsa adoptējami kopā un ka Anastasijai pastāv liela piesaiste audžuģimenei.

4.1.2. Informācijas sniegšana reģistram par ārpusģimenes aprūpē esošo bērnu shēmās

Shēma Nr.1 “Informācijas sniegšana reģistram par aizbildnībā nodotu bērnu”

Shēma Nr.2 "Informācijas sniegšana reģistram par audžuģimenē ievietotu bērnu"

Shēma Nr.3 "Informācijas sniegšana reģistram par bērnu aprūpes iestādē ievietotu bērnu"

Ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijā ievietots bērns

Bāriņtiesa, ar kuras lēmumu bērns ir ievietots ārpusģimenes aprūpē, 15 darbdienu laikā noskaidro adoptējamā bērna viedokli par adopciju un noformē sarunas protokolu. Sarunas protokola norakstu nekavējoties nosūta iestādes vadītājam.

Mēneša laikā kopš dienas, kad noskaidrots bērna viedoklis un bērns kļuvis adoptējams, **bērnu aprūpes iestādes vadītājs** aizpilda bērna uzskaites lapu par adoptējamo bērnu un nosūta to ministrijai, kā arī **informē par to bāriņtiesu**, kura pieņēmusi lēmumu par bērna ārpusģimenes aprūpi. Uzskaites lapai **pievieno lēmuma norakstu** par brāļu (pusbrāļu) un māsu (pusmāsu) šķiršanu Civillikumā noteiktajos gadījumos, ja šāds lēmums ir pieņemts.

Bāriņtiesas pienākums ir **pārliecināties**, ka aprūpes iestādes vadītājs ir nosūtījis adoptējamā bērna uzskaites lapu, kurā ministrijai.

4.2. Piekrišana adoptcijai

Nepieciešams, lai adoptcijai dod savu piekrišanu visi tās dalībnieki. [Adopcijas kārtības 4.punktā](#) noteikts, ka adoptējamā bērna deklarētās dzīvesvietas bāriņtiesa noskaidro visu adoptcijā iesaistīto personu viedokli par bērna adoptiju.

Ja bērna vecāki vai aizbildņi izteikuši vēlmi nodot bērnu adoptcijai, viņu piekrišanu adoptcijai noformē atbilstoši [Adopcijas kārtības 1.pielikumam](#). Piekrišana nav nepieciešama no bērna vecākiem, kuriem likumā noteiktajā kārtībā ir atņemtas aizgādības tiesības.

Savu piekrišanu adoptcijai tās dalībnieki bāriņtiesai izsaka personīgi vai arī iesniedz to notariāla akta formā vai ar bāriņtiesā apliecinātu piekrišanu. Piekrišanu adoptcijai tās dalībnieki var atsaukt līdz brīdim, kad bērns tiek nodots adoptētāju aprūpē²⁴⁴.

Savukārt, ja adoptētājs ir izteicis vēlmi adoptēt bērnu, bāriņtiesa bērna atrašanās vietā veic pārrunas ar adoptējamo bērnu, noskaidro viņa viedokli un noformē sarunas protokolu. Ja bērns ir sasniedzis 12 gadu vecumu, bāriņtiesa bērna piekrišanu adoptcijai noformē atbilstoši šo [noteikumu 2. pielikumam](#). ANO bērna tiesību konvencijas 12. pantā noteikts, ka bērnam ir tiesības paust uzskatus visos jautājumos, kas skar bērnu, pie tam bērna uzskatiem tiek veltīta pienācīga uzmanība atbilstoši tā vecumam un brieduma pakāpei. ANO konvencija nesaista tiesības paust uzskatus ar kādu noteiktu vecumu, tātad bērna viedokli jācenšas noskaidrot visos gadījumos, kad vien bērns spēj to formulēt, atbilstoši viņa vecumam un briedumam. Bērna viedokli bāriņtiesa var fiksēt sarunas protokolā tiešās runas veidā.

Māte piekrišanu sava bērna adoptcijai nevar dot ātrāk kā sešas nedēļas pēc dzemdībām²⁴⁵. Ja šis laiks ir mazāks par 6 nedēļām, mātei tiek dota iespēja vēlreiz rūpīgi visu pārdomāt un lēmumu par piekrišanu adoptcijai pieņemt tad, kad viņa ir saņēmusi informāciju par iespējām saņemt palīdzību un atbalstu bērna audzināšanā, kā arī saņēmusi nepieciešamo fiziskās un psihemocionālās veselības aprūpi.

Tad, ja māte pēc dzemdībām vēlas jaundzimušo atstāt slimnīcā un atsakās par viņu rūpēties, slimnīcai nekavējoties par to jāziņo mātes dzīvesvietas bāriņtiesai. Bāriņtiesai, saņemot informāciju par slimnīcā pamestu bērnu, jānoskaidro bērna mātes iespējamā atrašanās vieta un jāveic pārrunas par iemesliem, kāpēc sieviete atteikusies rūpēties par bērnu, nepieciešamības gadījumā, pieņemot lēmumu par bērna aizgādības tiesību pārtraukšanu vecākiem un ārpusģimenes aprūpes nodrošināšanu bērnam. Bāriņtiesai jānoskaidro iemesls bērna pamešanai, kā arī jāpiedāvā problēmas risinājumi, jāinformē par atbalsta iespējām sociālajā dienestā, kā arī nevalstiskajā sektorā. Bāriņtiesai jāsniedz informācija pašvaldības sociālajam dienestam, ar lūgumu sniegt psihosociālu palīdzību bērna mātei, lai pēc iespējas novērstu bērna šķiršanu no ģimenes. Īpaši svarīgi tas ir tajos gadījumos, kad bērna māte ir nepilngadīga un viens no atteikuma iemesliem ir bērna tēva un/vai tuvinieku nelabvēlīgā attieksme pret bērna piedzimšanu un atteikšanās atbalstīt jauno māti.

²⁴⁴ [Latvijas Republikas Civillikuma 169.panta trešā daļa.](#)

²⁴⁵ [Latvijas Republikas Civillikuma 169.panta otrā daļa.](#)

Svarīgi!

Tajos gadījumos, kad jaundzimušā bērna vecāki devuši piekrišanu adopcijai, bāriņtiesai pēc šīs informācijas saņemšanas jāpieņem lēmums par aizgādības tiesību pārtraukšanu vecākiem.

Bērnu var adoptēt **bez vecāku piekrišanas**, ja:

- vecākiem ir ar tiesas spriedumu atņemtas aizgādības tiesības;
- tiesa konstatējusi, ka vecāku dzīvesvieta nav zināma;
- tiesa konstatējusi, ka pēc faktiskajiem apstākļiem vecāku piekrišana nav iespējama kāda pastāvīga šķēršļa (piemēram, vecāki nezināmi) dēļ.

Gadījumos, kad nav zināma viena vai abu vecāku dzīvesvieta, bāriņtiesa savā lēmumā par to, ka adopcija ir bērna interesēs, norāda to, ka vecāku dzīvesvieta nav zināma, minot, kādi dokumenti to apliecina. Tiesa, lemjot par adopcijas apstiprināšanu, izvērtēs, vai ir pamats atbrīvot puses no adopcijas piekrišanas apliecinājuma.

Gadījumos, kad vecāka/vecāku dzīvesvieta nav zināma jo vecāks atrodas bezvēsts prombūtnē (vecāks atrodas bezvēsts prombūtnē, tomēr tiesa nav lēmusi par personas, kas atrodas bezvēsts prombūtnē, miršanas fakta konstatēšanu²⁴⁶) bāriņtiesai, vērtējot bērna labāko interešu prioritātes principu, jāvērtē nepieciešamība sniegt tiesā prasības pieteikumu par aizgādības tiesību atņemšanu vecākam/vecākiem.

Ja bērns atrodas aizbildnībā, bāriņtiesa, kura pieņēmusi lēmumu par aizbildnības nodibināšanu un aizbildņa iecelšanu, divu mēnešu laikā no dienas, kad bērns kļuvis adoptējams, noskaidro aizbildņa viedokli par bērna adopciju aizbildņa ģimenē vai citā ģimenē.²⁴⁷ Ja aizbildnis nepiekrīt bērna adopcijai citā ģimenē, informāciju par bērnu neiekļauj reģistrā.²⁴⁸

Ja aizbildnis vēlas adoptēt savu aizbilstamo, aizbildnis divu mēnešu laikā pēc bērna viedokļa izteikšanas par adopciju iesniedz bāriņtiesā atbilstoši savai dzīvesvietai adopcijas pieteikumu. Bāriņtiesa izvērtē aizbildņa piemērotību adoptētāja statusam un lemj par personas atzīšanu par adoptētāju un adopcijas atbilstību adoptējamā bērna interesēm.²⁴⁹

Ja aizbildnis piekrīt bērna adopcijai citā ģimenē, bāriņtiesa divu mēnešu laikā pēc aizbildņa viedokļa noskaidrošanas nosūta ministrijai bērna uzskaites lapu un aizbildņa apliecinājumu par piekrišanu adopcijai (apliecinātu kopiju).²⁵⁰

²⁴⁶ [Latvijas Republikas Civillikuma 377. pants nosaka, ka tiesa bezvēsts prombūtnē esošu personu var izsludināt par mirušu 10 gadus pēc bezvēsts prombūtnē esošas personas fakta konstatēšanas.](#)

²⁴⁷ [2018.gada 30.oktobra Ministru kabineta noteikumu Nr.667 "Adopcijas kārtība" 11.punkts.](#)

²⁴⁸ [2018.gada 30.oktobra Ministru kabineta noteikumu Nr.667 "Adopcijas kārtība" 12.punkts.](#)

²⁴⁹ [2018.gada 30.oktobra Ministru kabineta noteikumu Nr.667 "Adopcijas kārtība" 13.punkts.](#)

²⁵⁰ [2018.gada 30.oktobra Ministru kabineta noteikumu Nr.667 "Adopcijas kārtība" 14.punkts.](#)

Aizbildņa piekrišanu bērna adoptcijai noformē atbilstoši [Adopcijas kārtības 1.pielikumam](#) (tāpat kā vecāka piekrišanu), gadījumos, kad aizbildnis piekrīt aizbildnībā esošā bērna adoptcijai citā ģimenē.

Svarīgi!

Aizbildnim nav jāaizpilda piekrišana aizbildnībā esošā bērna adoptcijai, ja aizbildnis pats vēlas adoptēt savu aizbilstamo.

4.3. Personas, kura vēlas adoptēt, pieteikuma pieņemšana un ģimenes izpēte

4.3.1. Adopcijas pieteikums un tam pievienojamie dokumenti

Lai uzsāktu adopcijas procesu, persona vai laulātie, kuri vēlas kļūt par adoptētājiem, bāriņtiesā, kuras **darbības teritorijā deklarēta personas dzīvesvieta**, uzrāda personu apliecinošu dokumentu un iesniedz šādus dokumentus²⁵¹:

- **adopcijas pieteikumu**. Normatīvie akti neparedz vienotu paraugu, kādā būtu jāaizpilda adopcijas pieteikums. To persona raksta brīvā formā. Bāriņtiesai jāpārlicinās, lai adopcijas pieteikumā būtu **norādīti**:
- adopcijas motīvi;
- adoptētāja reliģiskā pārliecība;
- etniskā piederība un ikdienas saziņas valoda ģimenē;
- vēlamais adoptējamo skaits, dzimums un vecums;
- citi būtiski apstākļi, kas var ietekmēt adoptējamā bērna dzīvi kopā ar attiecīgo personu. Piemēram, adoptētāju ģimenē dzīvo kāda persona ar būtiskām veselības problēmām vai kurai nepieciešama kopšana. Tāpat citi būtiski apstākļi ir arī informācija par bioloģiskajiem bērniem, kuri aug ģimenē. Ja adoptētājam ir specifiska nodarbošanās, darba apstākļi, kas var ietekmēt bērna aprūpi – piemēram, bieži vai ilgstoši komandējumi, nepieciešamība periodiski mainīt dzīvesvietu visai ģimenei. Kā arī pie būtiskiem apstākļiem norādāma tā valoda vai vairākas valodas, kuras tiek izmantotas komunicējot ģimenē un personu viedoklis un attieksme par bērna identitātes saglabāšanu (tostarp pilsonību, vārdu un zināt savu izcelsmes ģimeni, t.sk., vai piemīt motivācija un gatavība nodrošināt bērna identitātes stiprinošus pasākumus un aktivitātes, kā piemēram, veidot “Dzīves grāmatu” u.tml.
- **laulības apliecības kopiju** (uzrādot oriģinālu), ja atrodas laulībā;
- dokumenta kopiju, kas **apliecina laulības šķiršanu** (uzrādot oriģinālu), ja laulība šķirta;
- dokumentu, kas apliecina **nodrošinājumu ar dzīvojamo platību**;
- **dzīvesgaitas aprakstu** (CV);
- **ģimenes ārsta izsniegtu izziņu** par personas pašreizējo veselības stāvokli, kā arī **psihiatra atzinumu** par personas psihiskās veselības stāvokli un **narkologa atzinumu** par personas atkarību no narkotiskām un psihotropām vai citām atkarību izraisošām vielām;

²⁵¹ [2018.gada 30.oktobra Ministru kabineta noteikumi Nr.667 “Adopcijas kārtība”, 17.punkts.](#)

- informāciju par ienākumiem;
- tiesas sprieduma izrakstu vai apliecinātu noraksta kopiju, ar kuru personai ir ierobežota rīcībspēja, ja personas rīcībspēja ir ierobežota;
- tiesas sprieduma izrakstu vai apliecinātu noraksta kopiju par otra laulātā atzīšanu par pazudušu (bezvēsts promesošu), ja personas laulātais atzīts par pazudušu (bezvēsts promesošu).

Ja persona vēlas adoptēt **otra laulātā bērnu**, pieteikumam pievieno **adoptējamā bērna dzimšanas apliecības kopiju** (uzrādot oriģinālu), kā arī **bērna vecāku piekrišanu adopcijai vai dokumentu**, kas apliecina, ka pastāv kāds no šādiem apstākļiem:

- otram vecākam likumā noteiktajā kārtībā ir atņemtas aizgādības tiesības;
- otrs vecāks ir miris.²⁵²

Ja bāriņtiesas rīcībā jau ir kāds no iepriekš minētajiem dokumentiem, bāriņtiesa pieprasa atkārtotu dokumenta vai tā kopijas iesniegšanu, ja kopš to iesniegšanas ir **mainījušies tiesiskie vai faktiskie apstākļi**.

4.3.2. Personas piemērotības adoptētāja statusam izvērtēšana

(Informācija aktualizēta 24.02.2025.)

[Latvijas Republikas Satversmes 110.pantā](#) ir paredzēts valsts pienākums aizsargāt bērna tiesības. [Bērna tiesību aizsardzības likuma 6.panta](#) pirmajā daļā noteikts, ka tiesiskajās attiecībās, kas skar bērnu, bērna tiesības un intereses ir prioritāras. Minētais princips attiecināms arī uz gadījumiem, kad bāriņtiesai ir jāizvērtē personas vai laulāto atbilstība adoptētāju statusam.

Personas piemērotību adoptētāja statusam izvērtē un lēmumu atzīt personu par adoptētāju pieņem bāriņtiesa, kuras darbības teritorijā **deklarēta adoptētāja dzīvesvieta**. Ja laulāto dzīvesvieta deklarēta dažādu pašvaldību administratīvajās teritorijās, lēmumu atzīt laulātos par adoptētājiem pieņem tās pašvaldības bāriņtiesa, kuras darbības teritorijā ir deklarēta viena no laulāto dzīvesvietām un kurā **laulātie faktiski dzīvo**.²⁵³

Pēc adopcijas pieteikuma un attiecīgo dokumentu saņemšanas bāriņtiesa pārbauda iesniegtos dokumentus un atbilstoši adopcijas kārtībā noteiktajam **veic potenciālā adoptētāja ģimenes izpēti**. Vienlaikus bāriņtiesai jāņem vērā [Civillikuma 163.panta](#) piektajā daļā noteikto, ka, lai konstatētu piemērotību adopcijai, bāriņtiesa atbilstoši Ministru kabineta noteiktajai adopcijas kārtībai veic adoptētāja ģimenes izpēti **ne ilgāk kā sešus mēnešus**.

Tādējādi bāriņtiesai ir būtiski jautājumu skatīt pēc būtības, izvērtējot, kad tās rīcībā ir pietiekami objektīvas informācijas, lai lemtu jautājumu par personas atzīšanu par piemērotu adoptētāja statusam.

Ja persona vai laulātie, kas iesnieguši iesniegumu ar lūgumu atzīt viņus par adoptētājiem, izvērtējuma **procesa laikā maina dzīvesvietu**, piemērojams [Administratīvā procesa likuma 52.pantā](#) noteiktais. Proti, minētā panta pirmajā daļā noteikts, ka, ja administratīvā procesa

²⁵² [2018.gada 30.oktobra Ministru kabineta noteikumi Nr.667 "Adopcijas kārtība", 18.punkts.](#)

²⁵³ [2018.gada 30.oktobra Ministru kabineta noteikumi Nr.667 "Adopcijas kārtība", 22.punkts.](#)

laikā mainās iestāde, kurai lieta ir piekritīga, vai tiek konstatēts, ka iestādei, kas ar lietu nodarbojas, šī lieta nav piekritīga, lietu nodod tai iestādei, kurai lieta ir piekritīga. Savukārt otrā daļa paredz iespēju, ja administratīvā procesa laikā mainās teritoriālā piekritība, lietu ar abu iestāžu un iesniedzēja rakstveida piekrišanu var atstāt izskatīšanai iepriekšējā iestādē. Līdz ar to, ja bāriņtiesa jau ieguvusi nepieciešamo informāciju un praktiski ir sagatavojusi lietu lemšanai, tā, saņemot iesniedzēja rakstveida piekrišanu un vienojoties ar personas jaunās deklarētās dzīvesvietas bāriņtiesu, var turpināt lietas izskatīšanu un pieņemt lēmumu, pēc tam lietas materiālu kopijas turpmāku darbību veikšanai pārsūtot personu deklarētās dzīvesvietas bāriņtiesai.

Personas vai laulāto izvērtēšanas laikā bāriņtiesa:

1. Pārliecinās vai personas atbilst Civillikuma prasībām attiecībā uz adoptētājiem

[Civillikuma 163.panta](#) pirmā daļa paredz, ka adoptētājam **jābūt sasniegušam** vismaz 25 gadu vecumu un jābūt vismaz 18 gadus vecākam par adoptējamo. Nosacījumu par adoptētāja minimālo vecumu un pieļaujamo adoptētāja un adoptējamā vecuma starpību **var neievērot, ja adoptē sava laulātā bērnu**. Tomēr arī šajā gadījumā adoptētājam jābūt vismaz divdesmit vienu gadu vecam. Šā panta pirmajā daļā noteiktos ierobežojumus **var neievērot, ja starp adoptētāju un adoptējamo izveidojušās patiesas vecāka un bērna attiecības**.²⁵⁴

Tā kā patlaban daudzas personas dzīvo faktiskā kopdzīvē, tad svarīgi vērst uzmanību, ka Latvijā **personas, kas savā starpā neatrodas laulībā, nevar adoptēt vienu un to pašu bērnu**²⁵⁵.

Savukārt **laulātie bērnu adoptē kopīgi**. Laulātais viens pats bērnu var adoptēt tikai gadījumā, ja viņš adoptē otra laulātā bērnu vai otrs laulātais atzīts par pazudušu (bezvēsts promesošu).²⁵⁶ Ja bērnu vēlas adoptēt laulātie, nav nepieciešams katram laulātajam rakstīt atsevišķu adopcijas pieteikumu, taču kopīgais adopcijas pieteikums ir jāparaksta abiem laulātajiem.

Bāriņtiesai jāņem vērā, ka **par adoptētāju nedrīkst būt persona:**

- a) kura sodīta par tišiem noziedzīgiem nodarījumiem, kas saistīti ar vardarbību vai vardarbības piedraudējumu, — neatkarīgi no sodāmības dzēšanas vai noņemšanas (ciktāl tas nosaka absolūtu aizliegumu attiecībā uz personām, kas iesniedz pieteikumu otra laulātā bērna adopcijai, atzīts par spēkā neesošu ar [Satversmes tiesas 2019.gada 5.decembra spriedumu](#), kas stājas spēkā 2019.gada 6.decembrī);
- b) kura sodīta par noziedzīgiem nodarījumiem pret tikumību un dzimumneaizskaramību, — neatkarīgi no sodāmības dzēšanas vai noņemšanas;
- c) kura atcelta no aizbildņa pienākumu pildīšanas to nekārtīgas pildīšanas dēļ;
- d) kurai atņemts audžuģimenes vai viesģimenes statuss, jo tā nav pildījusi attiecīgos pienākumus atbilstoši bērna interesēm;
- e) kurai ar tiesas spriedumu atņemtas aizgādības tiesības;
- f) kurai tiesa ir piemērojusi Krimināllikumā noteiktos medicīniska rakstura piespiedu līdzekļus par nepieskaitāmības stāvoklī izdarītu Krimināllikumā paredzētu noziedzīgu nodarījumu.²⁵⁷

²⁵⁴ [Latvijas Republikas Civillikuma 163.pants.](#)

²⁵⁵ [Latvijas Republikas Civillikuma 166.pants.](#)

²⁵⁶ [Latvijas Republikas Civillikuma 164. pants.](#)

²⁵⁷ [Latvijas Republikas Civillikuma 163.pants.](#)

[Civillikuma 163.panta](#) ceturtās daļas 1. un 2.punktā noteiktas konkrētas sodāmības, pie kurām persona nevar tikt atzīta par piemērotu adoptētāja statusam. Vienlaikus centrs vērš bāriņtiesu vērību, ka, izvērtējot personu, vērā ņemama un analizējama jebkura informācija par sodāmību, gan attiecībā uz administratīvo, gan kriminālsodāmību, neatkarīgi no sodāmības dzēšanas. Adopcijas mērķis ir nodrošināt bērnam ģimenisku vidi, tostarp mūžilgu ģimenisku saišu ar adoptētājiem izveidošanu, kas nozīmē bērna un adoptētāju saskarsmi, attiecību mijiedarbību ļoti ilgā laikā, līdz ar to potenciālie adoptētāji nekādā gadījumā nav izvērtējami, ņemot vērā tikai tuvāko gadu informāciju. Tādēļ potenciālo adoptētāju personības iezīmes un darbības izvērtējamas arī ilgā laika periodā pagātnē²⁵⁸. Turklāt vērtējams ne tikai pats sodāmības fakts, bet arī jāvērtē personas attieksme pret saviem veiktajiem noziedzīgajiem nodarījumiem, kaitējuma apmērs, veikto nodarījumu periods un daudzums u.tml.

2. Novērtē adopcijas motivāciju, ģimenes locekļu savstarpējās attiecības un spējas izaudzināt bērnu, tai skaitā noskaidro visu nedalītā saimniecībā dzīvojošo personu viedokli par bērna adopciju²⁵⁹

Ģimenes izpētes laikā noteikti ir jānotiek sarunām ar iespējamiem adoptētājiem gan bāriņtiesā, gan adoptētāju dzīvesvietā, lai varētu izvērtēt viņu atbilstību, spējas kļūt par labiem vecākiem – noskaidrotu uzskatus par bērnu audzināšanu, prasmes risināt konfliktus, ģimenes tradīcijas brīvā laika pavadīšanā utml.. Nepieciešams izpētīt arī, kādas attiecības ir adoptētājiem savā starpā, ar viņu vecākiem, ar citiem ģimenes locekļiem, draugiem. Svarīgi noskaidrot, no kādas ģimenes nāk katrs no adoptētājiem, kādas attiecības bijušas viņu ģimenēs u.c.

Adopcijas motivācija – svarīgi novērtēt, vai adoptētājs ar adopciju vēlas palīdzēt bērnam, ir gatavs uzņemties atbildību un ir gatavs pieņemt adoptējamo bērnu tādu, kāds viņš ir, vai arī adopcija ir līdzeklis, lai risinātu savas personīgās problēmas. Arī vēlme palīdzēt ir vērtējama – vai tā ir cilvēka pašpietiekamības nepieciešamība, vai vēlme pēc novērtējuma un atzinības no apkārtējiem. Svarīgi sarunā ar adoptētājiem palīdzēt viņiem pašiem izprast, vai adopcija ir viņu pašu lēmums, vai kāda notikuma, pārdzīvojuma radīta emocionāla vēlme. Piemēram, vai līdz lēmumam par adopciju persona nonākusi personīgās, ilgstošās pārdomās, vai lēmums pieņemts spontāni, ietekmējoties no kāda raksta žurnālā vai stāsta sociālajos tīklos, piedzīvota traumatiska notikuma. Tas, ka ģimenē laulātajiem nevar būt savi bērni, bieži tiek minēts kā vienīgais adopcijas motīvs, taču bāriņtiesai, izvērtējot motivāciju, arī šajā gadījumā jācenšas noskaidrot dziļākie iemesli, precizējot, kādas ir šo cilvēku gaidas attiecībā uz bērnu un viņu priekšstats par izmaiņām, ko no bioloģiskās ģimenes šķirta bērna ienākšana ģimenē nesīs sev līdzi. Jāatzīmē, ka cilvēki paši ļoti bieži skaidri neapzinās šos slēptos motīvus un tos var noskaidrot tikai vairākās sarunās, ja nepieciešams, lūdzot psihologa palīdzību. Būtiski jau šajā izpētes posmā aktualizēt jautājumu par adopcijas noslēpumu, noskaidrojot adoptētāju nostāju, un iepazīstināt ar speciālistu viedokļiem par adopcijas noslēpuma ietekmi uz adoptējamo bērnu un attiecībām starp adoptētājiem un bērnu.

Tāpat būtiski, lai gadījumā, kad adoptētāji ir laulātie, lēmums par adopciju ir skaidra abu laulāto vēlme. Nopietni būtu jāizvērtē ģimenes situācija, ja sarunā ar laulātajiem kāds no tiem

²⁵⁸ [Administratīvās apgabaltiesas spriedums 2014.gada 28.februārī, lieta Nr.A420443812.](#)

²⁵⁹ [2018.gada 30.oktobra Ministru kabineta noteikumi Nr.667 "Adopcijas kārtība", 23.1.apakšpunkts.](#)

pauž viedokli, ka vienkārši piekrīt otra laulātā vēlmei adoptēt bērnu vai pauž viedokli, ka atbalstīs otru laulāto viņa izvēlē, vienlaikus nepaužot personisko motivāciju kļūt par adoptētāju. Laulāto kā potenciālo adoptētāju motivācija vērtējama gan no katra laulātā atsevišķas perspektīvas, gan kā pāra izvēle.

Ģimenes locekļu savstarpējās attiecības – jāpārliciecinās, vai ģimenē cilvēki viens pret otru izturas ar cieņu, vai laulātie ir vienoti uzskatos par adopcijas nepieciešamību. Adopcija nav pieļaujama ģimenēs, kurās laulāto starpā bieži ir konflikti un nesaskaņas, pastāv emocionāls saspīlējums. Būtu svarīgi izprast, kā ģimene risina problemātiskas situācijas, vai spēj vienoties par sasniedzamajiem rezultātiem un veidu kā to darīt. Šeit var palīdzēt pārrunas ar personām par to, ar kādām grūtībām tās ir saskārušās, piemēram, bioloģisko bērnu audzināšanā vai attiecībās ar saviem vecākiem, kā jutušies, reaģējuši un kā tās atrisinājuši.

Ne mazāka vērība veltāma citu ģimenes locekļu, kuri dzīvo nedalītā saimniecībā ar potenciālajiem adoptētājiem, viedoklim par iespējamo bērna adopciju. Nozīmīgi izprast, kā bērna adopciju vērtē ģimenes bioloģiskie bērni, ja to vecums un briedums ļauj noskaidrot viņu viedokli. Tāpat būtu pārrunājams ar pašu personu/laulātajiem, kā viņi vērtē adopcijas ietekmi uz attiecībām ar saviem bioloģiskajiem bērniem un bērnu starpā. Situācijās, kad kāds bioloģiskais bērns jau sākuma sarunās pauž noraidošu attieksmi pret vecāku vēlmi adoptēt bērnu, tam veltāma liela vērība, nepieciešamības gadījumā lūdzot ģimeni sadarboties ar psihologu un nesaistot lēmuma pieņemšanu.

Bērna vislabāko interešu nodrošināšana situācijā, kad tiek adoptēts bērns ģimenē, kurā jau aug citi bērni, nozīmē vērtēt ne tikai adoptējamā bērna potenciālo iekļaušanos ģimenē, bet arī ģimenē jau augošā bērna interešu respektēšanu. Adopcija, kas būtu pretrunā ģimenes citu bērnu vislabākajām interesēm, nav savienojama ar bērnu tiesību ievērošanas principu²⁶⁰.

Spējas izaudzināt bērnu – te vērtējams gan personu bioloģiskais vecums attiecībā pret plānoto adoptējamā bērna vecumu, gan personu veselības stāvoklis, gan emocionālais briedums kopumā. Emocionāli nobriedušu personību raksturo:

- spēja uzņemties atbildību par bērnu,
- spēja saņemt un dot mīlestību,
- emocionālā stabilitāte,
- seksuālo lomu pieņemšana,
- elastība,
- pašcieņa,
- spēja meklēt palīdzību un pieņemt to,
- spēja pārvarēt vilšanos, risināt problēmas.

Protams, šos personības aspektus ir grūti objektīvi novērtēt. Tomēr, gan sarunās ar adoptētājiem, gan dzīves apstākļu pārbaudes laikā, tiekoties un runājot ar cilvēkiem, kas adoptētājus labi pazīst, vajadzētu pievērst uzmanību arī šiem aspektiem.

²⁶⁰ [Augstākās tiesas 2018.gada 8.novembra spriedums lietā Nr.A420256416.](#)

3. Novērtē citu adoptcijas pieteikumā sniegto informāciju, t.sk.:

- **religisko pārliecību** - jānoskaidro, vai adoptētājiem tāda ir un vai tā var ietekmēt adoptētāju attiecības ar adoptētajiem bērniem. Vai personas pieņem, ka bērns varētu izvēlēties citu reliģisko pārliecību, vai paust noraidījumu pret reliģiju kopumā. Izvērtēt personu reliģiskās pārliecības prakses atbilstību bērna veselības, izglītības un kopējās attīstības prasībām (piemēram, reliģiskās pārliecības dēļ noliedz medicīnisku iejaukšanos, asins pārliešanu u.tml.);
- **saziņas valoda ģimenē** - būtiski izpētāms aspekts ir ģimenē izmantotā valoda vai valodas un kāda ir ģimenes attieksme par bērna dzimto valodu un saiknes saglabāšanu ar to. Vai persona pieņem bērna dzimtās valodas pēctecības saglabāšanu un izrāda interesi par to, kā nozīmīgu bērna identitātes sastāvdaļu. Noskaidrojams ir arī apstāklis, kādu valodu adoptētāji izmantos saskarsmē ar bērnu, gan pirmsadopcijas procesa laikā, gan pēc iespējamās adoptcijas, kāda ir adoptētāju attieksme pret bērna dzimto valodu kā tādu, kad bērnam, kura dzimtā valoda atšķiras no adoptētāja ģimenes dzimtās vai saziņas valodas ;
- pārrunā ar personu adoptcijas pieteikumā norādīto izvēli par adoptējamā bērna vecumu un dzimumu, skaitu. Bāriņtiesai svarīgi iepazīstināt potenciālos adoptētājus ar to, cik būtiski ir rūpīgi izsvērt pieteikumā ietverto bērnu vecuma amplitūdu, kā arī pārdomāt iespēju adoptēt vairāk kā vienu bērnu (brāļi/māsas), jo visilgāk informāciju par adoptējamu bērnu gaida adoptētāji, kuri ir norādījuši specifiskas prasības (maza amplitūda bērna vecumam, noteiktas tautības bērns, noteikts dzimums, praktiski vesels bērns u.c.), jo informācija par šādu bērnu var tikt sniegta tikai tad, ja reģistrā ir ziņas par bērnu, kas norādītajam atbilst un pirms adoptētāja nav citi, kas adoptētāju statusu ieguvuši ātrāk.²⁶¹

Svarīgi!

Personai, kura vēlas iesniegt adoptcijas pieteikumu, nepieciešams izskaidrot, ka bāriņtiesas lēmums par adoptētāja atzīšanu par piemērotu adoptcijai ir spēkā attiecībā uz vienu adoptcijas procesu un adoptētājs pieteikumu nākamā bērna adoptcijai var iesniegt bāriņtiesā ne agrāk kā sešus mēnešus pēc tam, kad stājies spēkā spriedums par adoptcijas apstiprināšanu, izņemto [Adopcijas kārtības 21.punktā](#) noteiktos izņēmumus. Līdz ar to, potenciālajam adoptētājam ir būtiski jau sākotnēji – pieteikumā – izsvērti pārdomāt adoptējamo bērnu skaitu.

4. Noskaidro ģimenes dzīves apstākļus, sastāda dzīves apstākļu pārbaudes aktu un izvērtē materiālo stāvokli²⁶²

Finansiālā stabilitāte – jānovērtē gan tas, vai ģimene ir finansiāli nodrošināta, lai sniegtu bērnam pilnvērtīgu aprūpi un audzināšanu, gan arī tas, vai šie ienākumu avoti ir stabili un vai potenciālie adoptētāji nav pakļauti ekonomiskai spriedzei. Veicot novērtējumu, bāriņtiesa balstās uz pārbaudāmu un dokumentāli apstiprinātu informāciju, t.i., izziņām no darba vietas,

²⁶¹ [Labklājības ministrijas informācija](#)

²⁶² [2018.gada 30.oktobra Ministru kabineta noteikumu Nr.667 "Adopcijas kārtība" 23.2.apakšpunkts.](#)

Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūras un Valsts ieņēmumu dienesta sniegto informāciju. Tāpat Bāriņtiesai jāiegūst informācija par personas/laulāto kredītsaistībām, to apmēru un apmaksas termiņu. Par neskaidrajiem jautājumiem noteikti veicamas pārrunas ar potenciālajiem adoptētājiem – piemēram, ja ģimenei ir kredītsaistības, kas būtiski pārsniedz ienākumus. Tāpat noteikti jābūt noskaidrotam personu viedoklim par to, kā tiek uzturēta ģimene, ja personām vispār neparādās ienākumi.

Nodarbinātība – jāpārlicinās, vai nodarbinātības raksturs (ilgstoši komandējumi, darbs maiņās) netraucēs rūpēties par bērnu. Ja persona nodarbināta vairākās darba vietās vai strādā ilgstošās maiņās, vai augstas intensitātes darbu – vērtējams, cik laika personām būs iespēja veltīt bērnam, kā personas saskata iespēju samērot darba intensitāti ar bērna aprūpi un audzināšanu. Vai personas ir analizējušas iespējamās izmaiņas, ja ģimenē ienāks bērns – iespēju atteikties no ilgstošiem komandējumiem, samazinātu darba laiku, risinājumus darbnespējas gadījumā, ja bērns slimos.

Dzīves apstākļi – apmeklējot adoptētāju faktisko dzīvesvietu, jānoskaidro, vai dzīvesvietā, kur dzīvo adoptētāji, ir pietiekoša dzīvojamā platība, lai tur ienāktu vēl kāds ģimenes loceklis, vai tas atbilst sanitārajām normām, tiek uzturēts tīrībā un kārtībā. Attiecībā uz dzīvesvietu vērtējams, vai tajā nav vērojamas nedrošas elektroinstalācijas, apkures iekārtas, vai ir nodrošināti dūmu detektori u.c.. Ar personu un laulātajiem var pārrunāt, kas būs tie aspekti, kam būs vērtama vērība, ja ģimenē ienāks bērns – piemēram, nodrošināt, ka bērns nevar piekļūt krāsnij, kamīnam, kāpņu drošība, žalūziju auklu nostiprināšana u.tml. Uzmanība pievēršama arī apkārtējās vides drošības aspektam – vai teritorijā ir nenožogoti dīķi, akas, nedrošas būves, neierobežota pieeja ceļam u.tml. Ja dzīvesvietā tiek turēti dzīvnieki, pārrunājams, kā personas plāno nodrošināt bērna drošību. Ar adoptētājiem jāpārrunā arī bērnam nepieciešamo pakalpojumu – veselības aprūpes, izglītības u.c. pieejamība dzīves vietā vai būs iespēja nodrošināt transportu.

5. Pieprasa informāciju par Sodu reģistrā iekļautajām ziņām par personu un citām nedalītā saimniecībā dzīvojošām personām²⁶³

[Adopcijas kārtības 23.3.apakšpunktā](#) noteikts, ka bāriņtiesa pieprasa informāciju par Sodu reģistrā iekļautajām ziņām par:

- 1) personu;
- 2) citām nedalītā saimniecībā dzīvojošām personām.

Tas nozīmē, ka gadījumā, ja persona vai laulātie dzīvo nedalītā māsaimniecībā ar citām personām, **bāriņtiesai ir pienākums** pieprasīt informāciju no Sodu reģistra par visām māsaimniecībā dzīvojošajām personām. Piemēram, adoptētāja vecāki, brāļi, māsa vai jebkura cita persona.

Bāriņtiesai saņemtie dati no Sodu reģistra jāizvērtē gan no [Civillikuma 163.pantā](#) ietvertā ierobežojuma kļūt par adoptētāju, gan no vispārējas ietekmes uz bērna aprūpi un audzināšanu perspektīvas. Piemēram, ja persona ir Administratīvi sodīta daudzas reizes par agresīvu

²⁶³ [2018.gada 30.oktobra Ministru kabineta noteikumi Nr.667 "Adopcijas kārtība", 23.3.apakšpunkts.](#)

braukšanu, ātruma pārsniegšanu vai pat par pārkāpumu ceļu satiksmē alkohola vai narkotisko vielu ietekmē, šī informācija vērtējama padziļināti, gan pārrunās ar personu, gan šos aspektus skatot kopsakarībā ar psihologa, psihiatra un narkologa atzinumiem.

Ja persona pēdējo divu gadu laikā pastāvīgi (ilgāk par vienu gadu) ir dzīvojis ārvalstīs, bāriņtiesa pieprasa adoptētājam iesniegt informāciju par attiecīgās valsts sodu reģistrā iekļautajām ziņām par personu.²⁶⁴

6. Izvērtē informāciju, ko sniedz ģimenes ārsts, psihiatrs, narkologs²⁶⁵

Potenciālajiem adoptētājiem bāriņtiesai jāiesniedz ģimenes ārsta izziņa, kā arī psihiatra un narkologa atzinumi (minēto informāciju, konsultējoties pie speciālistiem iegūst pašas personas, nevis izprasa bāriņtiesa). Bāriņtiesai speciālistu sniegtā informācija ne tikai jāpieņem zināšanai, bet tai veltāms rūpīgs izvērtējums. Bērna vislabāko interešu nodrošināšanai ir būtiski izvērtēt, vai personas veselības stāvoklis nevar būt par šķērslī bērna aprūpei, īpaši jāpārliedzinās, vai adoptētājam nav kāda infekcijas slimība, kas varētu apdraudēt bērna veselību – piemēram, tuberkuloze atklātā formā, seksuāli transmisīvas sasilšanas, tāpat jānoskaidro, vai adoptētājam nav citu, nopietnu veselības problēmu, kas varētu ietekmēt iespējas uzņemties atbildību un rūpes par bērnu, piemēram, smagas sirds un asinsvadu slimības, onkoloģiska rakstura saslimšanas u.c., kā rezultātā var būt ierobežota spēja aprūpēt bērnu. Ikvienā šaubu gadījumā bāriņtiesai būtu nepieciešams papildus noskaidrot detalizētāku speciālistu viedokli par kādas slimības vai traucējumu ietekmi uz bērna aprūpi. Personas veselības stāvoklis pats par sevi nevar būt par pamatu adopcijas atteikumam, bet tas ir jāvērtē kopsakarā ar visiem pārējiem lietas materiāliem.²⁶⁶

Psihiatrs savā atzinumā norāda vai personai ir vidēji, mēreni, smagi vai ļoti smagi izteikti psihiskie traucējumi, kā arī norāda informāciju par speciālo (psihiatrisko) kontrindikāciju esību, tas ir, terapeitiski rezistenti psihotiski traucējumi, kuru dēļ persona ir bīstama apkārtējiem vai sev (augsts agresijas vai autoagresijas risks); antisociāla, emocionāli labila, paranoīda personība, organiski personības un uzvedības traucējumi, persona ar augstu agresīvas (vardarbīga, destruktīva) uzvedības risku, patoloģisku tieksmju izbrīvēšanos; augsts pašnāvības risks; psihoaktīvu vielu atkarība ar aktīvu lietošanu. Savukārt narkologs savā atzinumā norāda, vai personai ir atkarības, kā arī vai persona ir ārstējusies no atkarību izraisošo vielu lietošanas. Psihiatra un narkologa atzinums bāriņtiesai nepieciešams, lai konstatētu vai personai ir psihiska rakstura traucējumi un atkarības no psihoaktīvām vielām, kuras var negatīvi ietekmēt personas spēju veikt bērna aprūpi. Šīs informācijas saņemšana bāriņtiesai ļauj mazināt iespēju, ka adoptētājs ar psihiska rakstura traucējumiem vai kuram ir atkarība no psihoaktīvām vielām, iegūtu adoptētāja statusu un pakļautu bērnus vardarbības riskam.²⁶⁷

²⁶⁴ [2018.gada 30.oktobra Ministru kabineta noteikumi Nr.667 "Adopcijas kārtība", 23.5.apakšpunkts.](#)

²⁶⁵ [2018.gada 30.oktobra Ministru kabineta noteikumi Nr.667 "Adopcijas kārtība", 23.4. apakšpunkts.](#)

²⁶⁶ [2018.gada 30.oktobra Ministru kabineta noteikumi Nr.667 "Adopcijas kārtība" anotācija, 4. lpp.](#)

²⁶⁷ [2018.gada 30.oktobra Ministru kabineta noteikumi Nr.667 "Adopcijas kārtība" anotācija, 4. lpp.](#)

7. Noskaidro, vai personai nav ierobežota rīcībspēja²⁶⁸

Personas ierobežota rīcībspēja pati par sevi nav šķērslis adopcijai, ja šāda adopcija ir bērna interesēs. Arī personas, kurām ar tiesas spriedumu ir noteikta ierobežota rīcībspēja, ir tiesīgas sniegt pieteikumu bāriņtiesai vērtēt to piemērotību adoptētāja statusa iegūšanai.²⁶⁹

8. Nosūta personu pie psihologa ārpusģimenes aprūpes atbalsta centrā (turpmāk – Atbalsta centrs) vai bāriņtiesā, lai saņemtu atzinumu, kas nepieciešams lēmuma pieņemšanai par personas piemērotību adoptētāja statusam²⁷⁰

Svarīgi, lai persona apmeklētu psihologu atzinuma saņemšanai tajā Atbalsta centrā, kurā apgūst apmācības, lai praksē neveidotos situācijas, kad apmācības apgūst vienā atbalsta centrā, bet psihologu apmeklē citā Atbalsta centrā, kas pieļaujams tikai objektīvu iemeslu dēļ, piemēram, persona adoptētāja statusa izvērtēšanas procesa laikā mainījusi dzīvesvietu, interešu konflikta iespējamība u.c.

Psihologam, kurš sniedz atzinumu, ir būtiski saņemt pamatinformāciju ne tikai no klientiem, bet arī no bāriņtiesas par iespējamām bāriņtiesas konstatētiem riska faktoriem, kurus psihologam ieteicams vērtēt, veicot psiholoģisko izpēti. Savukārt bāriņtiesai ir tiesības sniegt psihologam informāciju, kura bāriņtiesas ieskatā tiek vērtēta kā nozīmīga.

Savukārt attiecībā uz psiholoģiskās izpētes objektivitātes nodrošināšanu atbalsta centriem būtiski ņemt vērā šādu Psihologu sertifikācijas padomes atzinumā sniegto informāciju un skaidrojumu:

*“Lektors kā speciālists, kurš vada klientam apmācības, un psihologs, kurš sniedz atzinumu, ar klientu veido dažāda veida sadarbības formas, sadarbībai ir atšķirīgi mērķi un atšķirīgas izmantotās metodes, kā arī gala rezultātā tiek izdarīti atšķirīgi secinājumi. Psihologs, kurš sniedz atzinumu, nevar un nedrīkst sadarbībā ar klientu ieņemt duālu pozīciju – realizēt izglītošanas un apmācības funkciju, kurai jābūt bez vērtējošas attieksmes pret klientu, un vienlaicīgi vērtēt klienta personību, viņa personības resursus, grūtības un citus faktorus, kas ir psiholoģiskās izpētes uzdevums. No šī izrietoši – ir būtiski norādīt, ka šie speciālisti nevar būt viena un tā pati persona. Pastāv risks, ka potenciālais adoptētājs apzinoties, ka tiek vērtēts apmācību procesa laikā, ka viņa uzvedība apmācību procesa laikā var būtiski ietekmēt psihologa atzinumā minēto, var atturēties uzdot sev interesējošus vai neskaidrus jautājumus. Padomes ieskatā šāda rīcība var mazināt apmācību efektivitāti potenciālajiem adoptētājiem”.*²⁷¹

Vienlaikus Psihologu sertifikācijas padomes ieskatā atbalsta centra psihologs var veikt potenciālā adoptētāja psiholoģisko izpēti un sniegt atzinumu, ja:

- psihologs nav lektors;

²⁶⁸ [2018.gada 30.oktobra Ministru kabineta noteikumi Nr.667 “Adopcijas kārtība”, 23.6.apakšpunkts.](#)

²⁶⁹ [Latvijas Republikas Augstākā tiesa, “Tiesu prakses apkopojums adopcijas lietās”, 2014.g., 9. lpp.](#)

²⁷⁰ [2018.gada 30.oktobra Ministru kabineta noteikumu Nr.667 “Adopcijas kārtība” 23.7.apakšpunkts.](#)

²⁷¹ [Ministru kabineta Grozījumi Ministru kabineta 2024. gada 3. septembra noteikumu Nr. 583 “Grozījumi 2018. gada 30. oktobra noteikumos Nr. 667 “Adopcijas kārtība”” anotācija.](#)

- psihologs nav sniedzis adoptētājam psiholoģiskās konsultēšanas pakalpojumu;
- psihologs atbilst Bērnu tiesību aizsardzības likuma 5.2 pantā noteiktajam;
- klienta /potenciālā adoptētāja sadarbība ar psihologu ir brīvprātīga.²⁷²

Bāriņtiesas pienākums ir pārliecināties, vai speciālists, kurš sniedzis atzinumu par personas atbilstību adoptētāja statusam, ir ar atbilstošu izglītību un darba pieredzi. Atbilstoši Bērnu tiesību aizsardzības likuma 5.² panta pirmajā daļā noteiktajam, psihologa atzinumu par psiholoģiskās izpētes rezultātiem tiesai, bāriņtiesai, policijai un prokuratūrai lietās, kas saistītas ar bērnu tiesību aizsardzību, ir tiesīgs sniegt psihologs, kurš sertificēts klīniskās un veselības psiholoģijas vai juridiskās psiholoģijas profesionālās darbības jomā un kuram ir triju gadu profesionālā darbība bērnu vai ģimeņu izpētē. Tāpat saņemot psihologa atzinumu, bāriņtiesai jāpārliecinās, vai tā saturs ir atbilstošs [Psihologu likuma 13. panta](#) prasībām.

Īpaši vēršam uzmanību, ka cita veida psihologa atzinumi, kas personām sniegti ar citu psiholoģiskās izpētes mērķi, nav uzskatāmi par atbilstošiem un derīgiem. Piemēram, psihologa atzinums, ar kuru persona atzīta par piemērotu audžuģimenes pienākumu pildīšanai. Tāpat vērtēšanā izmantojams atzinums, kurš ir **aktuāls un veikts atbilstoši tā brīža faktiskajai situācijai** – respektīvi, nav izmantojams atzinums, kurš, piemēram, sastādīts gadu pirms personas izvērtējuma (piemēram, persona jau pirms gada bija uzsākusi procesu, lai kļūtu par adoptētāju, bet personisku motīvu dēļ lūdza lietu izbeigt).

Bāriņtiesai, nosūtot personu vai laulātos psihologa atzinuma saņemšanai, jāizvērtē, vai nav kādi īpaši aspekti, kurus lūgt psihologam papildus izvērtēt atzinuma sniegšanas laikā. Piemēram, attiecībā par personas attieksmi pret veiktajiem administratīvajiem pārkāpumiem vai kriminālpārkāpumiem, sarežģījumiem ģimenes attiecībās, personas attieksme pret bioloģiskajiem bērniem, ja tie nedzīvo kopā ar vecāku u.tml.

9. Nosūta personu apgūt adoptētāja mācību programmu

Adoptētāju mācību programmu Latvijā nodrošina Atbalsta centri, kuri mācību programmu ir saskaņojuši ar Centru.

Persona vai laulātie var izvēlēties, kurā no Atbalsta centriem apgūt adoptētāju apmācības programmu un saņemt citus Atbalsta centra pakalpojumus. Tā kā Adopcijas kārtības 23.8. apakšpunkts paredz, ka bāriņtiesa nosūta personu apgūt adoptētāja mācību programmu atbilstoši šo noteikumu [3. pielikumam](#), personai vai laulātajiem ir jāinformē bāriņtiesa, kura Atbalsta centra pakalpojumus viņi ir izvēlējušies izmantot un bāriņtiesai konkrētajam Atbalsta centram nosūta vēstuli ar lūgumu nodrošināt adoptētāju apmācību programmu un raksturojuma sagatavošanu.

Pēc programmas sekmīgas apguves persona vai laulātie saņem attiecīgu apliecību, ko iesniegt bāriņtiesā. Bāriņtiesai jāpārliecinās, vai potenciālie adoptētāji ir apguvuši mācību programmu tai paredzētajā apjomā – gan teorētiskās apmācības (40 akadēmiskās stundas), gan izgājuši paredzētās 16 akadēmiskās stundas prakses daļā. Ja no personu iesniegtās Atbalsta centra apmācību apliecības nav konstatējams, vai personas apmācības apguvušas pilnā ap-

²⁷² [Ministru kabineta Grozījumi Ministru kabineta 2024. gada 3. septembra noteikumu Nr. 583 "Grozījumi 2018. gada 30. oktobra noteikumos Nr. 667 "Adopcijas kārtība"" anotācija.](#)

jomā, bāriņtiesai attiecīgajā Atbalsta centrā informācija jāprecizē. Atbalsta centram ir pienākums bāriņtiesā iesniegt adoptētāja raksturojumu un informāciju par mācību programmas apguvi.²⁷³ Bāriņtiesai jāveic pārrunas ar personu/laulātajiem, lai noskaidrotu viņu viedokli par iegūtajām zināšanām un informāciju adoptētāju apmācībās, izdarītajiem secinājumiem, iespējamajām šaubām u.tml.

Adoptētāja mācību programma nav jāapgūst, ja persona ir sekmīgi apguvusi adoptētāja, aizbildņa vai audžuģimenes mācību programmu, izņemot gadījumu, ja bāriņtiesa, uzsākot personas izvērtēšanu – pēc adopcijas pieteikuma saņemšanas vai, konstatējot būtiskas izmaiņas, kas var būt par šķērslī bērna adopcijai, atzinusi, ka personai nepieciešams apgūt adoptētāja mācību programmu²⁷⁴.

Svarīgi!

Ja personas nav apguvušas adoptētāju apmācības un ieguvušas apliecību par apmācību apguvi, bāriņtiesa nevar lemt par personu piemērotību adoptētāju statusam!

Atbalsta centrs, kad persona ir apguvusi mācību programmu, iesniedz bāriņtiesai informāciju par mācību programmas apguvi, personas raksturojumu un tās sniegto kompetenču pašvērtējumu, psihologa atzinumu (ja to sniedz Atbalsta centra psihologs), kas nepieciešams lēmuma pieņemšanai par personas piemērotību adoptētāja statusam, kā arī attiecīgu apliecību, ja persona sekmīgi apguvusi mācību programmu.

Vienlaikus Adopcijas kārtības [23.8. apakšpunktā](#) noteiktais pienākums apgūt adoptētāja mācību programmu nav attiecināms uz audžuģimeni, kura vēlas adoptēt savā audžuģimenē ievietoto bērnu, un adoptētāju, kurš ir apguvis šo programmu un atkārtoti vēlas adoptēt bērnu, ja persona adopcijas pieteikumu bāriņtiesā ir iesniegusi līdz 2024. gada 9. septembrim. Ja persona izsaka vēlmi apgūt adoptētāju mācību programmu, bāriņtiesa nodrošina viņam šo iespēju.²⁷⁵

10. Noskaidro personas viedokli par bērna tiesībām zināt savu izcelšanos un adopcijas fakta atklāšanas nozīmīgumu bērnam.

Bāriņtiesa ir gan tiesīga, gan atbildīga par to, lai noskaidrotu personas viedokli un attieksmi par bērna izcelsmes savlaicīgu atklāšanu kā nozīmīgu pamatu bērna identitātei, pašapziņai un emocionālajai stabilitātei.

Gan starptautiskajā, gan Latvijas tiesiskajā regulējumā nostiprinātas bērna tiesības uz identitāti, tiesības būt informētam par savu izcelsmi. ANO Bērnu tiesību konvencijas 7. pantā noteikts, ka bērnam kopš piedzimšanas brīža ir tiesības uz vārdu, tiesības iegūt pilsonību, kā arī, ciktāl iespējams, tiesības zināt savus vecākus. Bērnu tiesību aizsardzības likuma 8. pantā no-

²⁷³ [Ministru kabineta 2018. gada 26. jūnija noteikumu Nr.355 “Ārpusģimenes aprūpes atbalsta centra noteikumi” 12.5.¹ apakšpunkts.](#)

²⁷⁴ [2018.gada 30.oktobra Ministru kabineta noteikumu Nr.667 “Adopcijas kārtība” 23.8. apakšpunkts.](#)

²⁷⁵ [2018.gada 30.oktobra Ministru kabineta noteikumu Nr.667 “Adopcijas kārtība” 93. punkts.](#)

teiktas bērna tiesības uz identitātes saglabāšanu. Atbilstoši Latvijas normatīvajam regulējumam, īstenojot bērna tiesības uz identitāti adopcijas gadījumā, paredzētas tiesības pilngadīgam adoptētajam vērsties attiecīgās instancēs, lai iepazītos ar informāciju par savu izcelsmi, dzimšanu un citiem adopcijai būtiskiem apstākļiem. Civillikuma 171. panta trešajā daļā noteikts, ka bez adoptētāja piekrišanas ziņas par adopciju līdz bērna pilngadībai nav izpaužamas.

Bērna identitātes aizsardzība ir viens no būtiskākajiem jautājumiem gadījumos, kad bērnam ir liegta iespēja augt savā ģimenē, jo lielā mērā ietekmē bērna psiholoģisko stabilitāti un personības veidošanos.²⁷⁶ ANO Bērnu tiesību konvencijas 7. un 8. pantā kā **bērna tiesību uz identitātes pamatelementi, tostarp neizslēdzot citus elementus, definēti: vārds, pilsonība un ģimenes saites.**

Tautības un ģimenes saikņu nozīme alternatīvās aprūpes kontekstā īpaši akcentēta ANO Bērnu tiesību konvencijas 21. pantā, nosakot, ka “apsverot visas iespējas, ir jāņem vērā bērna audzināšanas vēlamā pēctecība un viņa etniskā izcelsme, reliģiskā un kultūras piederība, kā arī valoda”. Savukārt ANO Bērnu tiesību konvencijas 8. pantā noteikts valstu pienākums nodrošināt ikviena bērna tiesības aizsargāt savu identitāti, tostarp pilsonību, vārdu un ģimenes saites, nepieļaujot nelikumīgu, ar to saprotot ANO Bērnu tiesību konvencijas definētajām tiesībām neatbilstošu, iejaukšanos. Turklāt, ņemot vērā bērnu neaizsargātības stāvokli, valstij ir pozitīvs pienākums šo tiesību aizsardzībai, veicot visus nepieciešamos pasākumus, lai proaktīvi nodrošinātu bērna identitātes aizsardzību, kas īpaši būtiski mazu bērnu gadījumā.²⁷⁷ Lai veicinātu to, ka bērns apzinās savu identitāti, noteikts, ka ar bērna līdzdalību jāveido viņa "dzīves grāmata", iekļaujot tajā attiecīgu informāciju, attēlus, piemiņas lietas, un jānodrošina tās pieejamība visa mūža garumā (ANO Pamatnostādņu 100. pants).

Adopciju var nosacīti iedalīt pēc atvērtības pakāpes pilnajā, atvērtajā un vienkāršajā adopcijā.

Pilnā jeb slēgtā adopcija – adopcija, kuras gadījumā bērnam un līdz ar to arī viņa pēcnācējiem tiek pilnībā pārtraukta jebkāda veida saikne ar izcelsmes ģimeni un viņš kļūst par pilntiesīgu adoptētāju bērnu līdzvērtīgi ģimenē dzimušam bērnam. Pēdējo 50 gadu laikā šīs adopcijas formas popularitāte pasaulē ir strauji kritusies un šobrīd attīstītajās valstīs tā tiek reti piemērota. Piemēram, ASV, kas pasaulē ir līdere adopcijas jomā, tikai 5% no vietējām adopcijām ir slēgtās adopcijas.²⁷⁸

Atvērtā adopcija – adopcija, kuras gadījumā bērns juridiski iegūst ģimenē dzimuša bērna tiesības un pienākumus, kā arī pilnībā zaudē radniecību ar savu izcelsmes ģimeni.²⁷⁹ Atšķirībā no pilnās adopcijās, šīs adopcijas veida gadījumā bērnam saglabājas iespēja uzturēt saikni ar savu izcelsmes ģimeni, kas var variēt no retas sarakstes līdz regulārām tikšanās reizēm.²⁸⁰ At-

²⁷⁶ A. Putniņa, A. Pokšāns, Latvijas SOS Bērnu ciematu asociācijas [Pētījums: Ārpusģimenes aprūpes sistēmas pilnveide. Pieejams: https://ppdb.mk.gov.lv/wp-content/uploads/2023/12/Petijums_arpusgimenes_aprupes_sistemas_pilnveide.pdf](https://ppdb.mk.gov.lv/wp-content/uploads/2023/12/Petijums_arpusgimenes_aprupes_sistemas_pilnveide.pdf)

²⁷⁷ Tobin J., 2019. The UN Convention on the Rights of the Child, A Commentary. Oxford: Oxford University Press. 410. lpp

²⁷⁸ A. Putniņa, A. Pokšāns, Latvijas SOS Bērnu ciematu asociācijas [Pētījums: Ārpusģimenes aprūpes sistēmas pilnveide. Pieejams: https://ppdb.mk.gov.lv/wp-content/uploads/2023/12/Petijums_arpusgimenes_aprupes_sistemas_pilnveide.pdf](https://ppdb.mk.gov.lv/wp-content/uploads/2023/12/Petijums_arpusgimenes_aprupes_sistemas_pilnveide.pdf)

²⁷⁹ [Adopting better care. Improving adoption services around the world.-](https://resourcecentre.savethechildren.net/pdf/6029.pdf)

Pieejams: [https://resourcecentre.savethechildren.net/pdf/6029.pdf/](https://resourcecentre.savethechildren.net/pdf/6029.pdf)

²⁸⁰ [Foster PRIDE/Adopt PRIDE 2009 Revision. Preservice Training for Prospective Foster Parents and Adoptive Parents. Trainer's Guide, 469. lpp.](#)

vērtā adopcija var būt pilnībā atvērta, adoptētājiem un bioloģiskajai ģimenei uzturot tiešu sakarsmi, vai daļēji atvērta, kuras gadījumā saziņa tiek organizēta ar starpnieku palīdzību, saglabājot abu pušu privātumu. Tiek sagaidīts, ka Latvijā adoptētāji ir gatavi atvērtai adopcijai, ka tiem ir izpratne par bērna labākajām interesēm un atbalsta resursi attiecību uzturēšanai ar bērna bioloģisko ģimeni.²⁸¹

Vienkāršā adopcija – adopcija, kuras gadījumā netiek pārtraukta nedz juridiskā, nedz cita veida saikne starp bērnu un viņa izcelsmes ģimeni, bet tiek izveidotas tiesiskās attiecības starp bērnu un viņa adoptētājiem, kam arī tiek piešķirtas aizgādības tiesības.²⁸² Šī adopcijas forma ir retāk sastopama un līdz ar to mazāk zināma, tomēr cilvēki, kas bijuši adoptēti vai uzauguši ārpusģimenes aprūpē, pauž uzskatu, ka šīs adopcijas veids ir bērna interesēm atbilstošākais, jo, kļūstot par adoptētāju ģimenes locekli, tiek pilnībā saglabāta bērna identitāte.²⁸³

Atbilstoši Civillikuma 173. pantam, adopcija izbeidz bērna radniecības attiecības ar vecākiem un no tām izrietošās savstarpējās tiesības un pienākumus²⁸⁴. Līdz ar to varam secināt, ka šobrīd Latvijā juridiski ir pilnā jeb slēgtā adopcija. Labklājības ministrija, kā politikas veidotāja, aizvien aktīvāk veicina sabiedrības izglītošanu, lai veicinātu atvērtās adopcijas pozitīvo aspektu ieviešanu, tādējādi veicinot sekmīgāku bērna labāko interešu nodrošināšanu.

ANO Bērnu tiesību konvencijas 3. pantā iekļautas ekskluzīvās jeb tikai uz bērniem attiecināmās tiesības uz to, lai ikvienā darbībā, kas tieši vai netieši ietekmē bērnus, neatkarīgi no tā, kas šīs darbības veic, primārais apsvērums būtu bērna intereses. Komiteja attiecībā uz bērna vislabāko interešu principu ir akcentējusi trīs tam piemītošos aspektus – tās ir gan **materiālās tiesības uz bērna interešu pārkumu pār citām interesēm**, gan **interpretējams tiesību pamatprincips**, gan arī **procedūras noteikums**, kas nosaka lēmuma ietekmes izvērtējuma nepieciešamību.²⁸⁵ Kā jau iepriekš minēts, ANO Bērnu tiesību konvencijas alternatīvās aprūpes kontekstā īpaši akcentēta adopcija, kuras gadījumā uzsvērts, ka bērna interesēm jābūt pašam galvenajam apsvērumam.²⁸⁶

Protams, ir jāņem vērā jau iepriekšējā ģimenes izpētes laikā noskaidrotā adoptētāju nostāja minētajā jautājumā. Ja adoptētāji vēlas saglabāt adopcijas faktu noslēpumā no apkārtējiem, tas ir jārespektē, taču tad, ja adoptētāji vēlas slēpt adopciju arī no paša adoptējamā bērna, vajadzētu informēt par sarežģījumiem, kādi turpmāk var rasties, veidojot savstarpējās attiecības. [..]. Speciālisti (psihologi, sociālie darbinieki) uzskata, ka savlaicīga un pareiza adopcijas fakta pastāstīšana adoptētajam bērnam mazina krīzes rašanās iespēju bērna un adoptētāju starpā. Ir secināts, ka ir svarīgi, lai bērns par adopciju uzzinātu, cik agri vien iespējams un lai par

²⁸¹ [Adopting better care. Improving adoption services around the world. Pieejams: https://resourcecentre.savethechildren.net/pdf/6029.pdf/.](https://resourcecentre.savethechildren.net/pdf/6029.pdf/)

²⁸² [The Implementation and Operation of the 1993 Hague Intercountry Adoption Convention: Guide to Good Practice. Guide No 1.](#)

²⁸³ [Belonging in Two Families. Exploring Permanency Options for Children in Long-Term Out-Of-Home Care in Australia.- https://researchdirect.westernsydney.edu.au/islandora/object/uws%3A53559.](https://researchdirect.westernsydney.edu.au/islandora/object/uws%3A53559)

²⁸⁴ [Civillikuma 173. pants](#)

²⁸⁵ General comment No. 14 (2013) on the right of the child to have his or her best interests taken as a primary consideration (art. 3, para. 1) - https://www2.ohchr.org/English/bodies/crc/docs/GC/CRC_C_GC_14_ENG.pdf.

²⁸⁶ BTK, 20. pants.

to pastāstītu paši adoptētāji. [...].²⁸⁷ Proti, būtiski visos adopcijas procesa posmos, tajā skaitā, periodā, kad tiek vērtēta adoptētāja piemērotība adoptētāja statusam, veikt pārrunas ar adoptētājiem par bērna identitātes un tās atklāšanas jautājumiem, lai nepieciešamības gadījumā atkārtoti izskaidrotu vai uzsvērtu adopcijas fakta atklāšanas nepieciešamību, norādītu uz iespējamajiem sarežģījumiem nākotnē, neatklājot savlaicīgi adopcijas faktu, kā arī vajadzības gadījumā ieteiktu adoptētājam atbilstošu literatūru zināšanu vai izpratnes veicināšanai un informējot par dažādām atbalsta saņemšanas iespējām.

Nemot vērā, ka šobrīd normatīvais regulējums neparedz adoptētāja pienākumu atklāt bērnam adopcijas faktu, izvērtējot adoptētāja piemērotību adoptētāja statusam, pats par sevi apstāklis, ka bāriņtiesa konstatējusi adoptētāja vilcināšanos vai noliedzošu, neviennozīmīgu nostāju par adopcijas fakta atklāšanu bērnam, nav uzskatāms par ierobežojumu, lai personu atzītu par adoptētāju, tomēr tas liecina par to, ka ar personu vai ģimeni turpināms darbs Atbalsta centra speciālistiem apmācību procesā, lai izskaidrotu bērna ieguvumus no viņa vecumam un briedumam atbilstoša adopcijas fakta skaidrojuma.

Ja adoptējamam bērnam vai adoptētāja ģimenei pirmsadopcijas aprūpes laikā ir nepieciešams psiholoģisks atbalsts, bāriņtiesa un Atbalsta centrs informē adoptētāju par tā saņemšanas iespējām.

Atbalsta centri nodrošina pasākumu kopumu, kas veicina bez vecāku gādības palikušu bērnu labklājību, drošību un patstāvību²⁸⁸, tai skaitā:

- nodrošina psihologa konsultācijas un atbalsta grupas adoptētājiem, aizbildņiem, viesģimenēm un pēc bāriņtiesas pieprasījuma sniedz atzinumu;
- nodrošina sociālā darbinieka konsultācijas aizbildņiem un adoptētājiem²⁸⁹.

11. Būtiskas izmaiņas, kuras jāvērtē

Persona, kura bāriņtiesā iesniegusi adopcijas pieteikumu, un adoptētājs **triju darbdienu laikā** informē bāriņtiesu, kuras darbības teritorijā ir deklarēta personas dzīvesvieta, par:

- laulības šķiršanu;
- stāšanos laulībā;
- spēkā stājušos tiesas spriedumu, ar kuru personai vai otram laulātajam ir ierobežota rīcībspēja;
- spēkā stājušos tiesas spriedumu, ar kuru otrs laulātais ir izsludināts par mirušu;
- laulātā nāvi;
- laulātā izsludināšanu meklēšanā;
- Civillikuma [163. panta](#) ceturtajā daļā noteikto ierobežojumu iestāšanos;
- citu būtisku informāciju, kas var būt šķērslis bērna adopcijai.²⁹⁰

²⁸⁷ "Grozījumi Ministru kabineta 2018. gada 30. oktobra noteikumos Nr. 667 "Adopcijas kārtība"" sākotnējās ietekmes (ex-ante) novērtējuma ziņojums (anotācija).

²⁸⁸ [Ministru kabineta 2018. gada 26. jūnija noteikumi Nr. 355 "Ārpusģimenes aprūpes atbalsta centra noteikumi", 2.punkts.](#)

²⁸⁹ [Ministru kabineta 2018. gada 26. jūnija noteikumi Nr. 355 "Ārpusģimenes aprūpes atbalsta centra noteikumi", 12.punkts.](#)

²⁹⁰ [2018. gada 30. oktobra Ministru kabineta noteikumi Nr.667 "Adopcijas kārtība", 25¹. punkts.](#)

Pēc minētās informācijas saņemšanas, bāriņtiesa iegūst papildus informāciju lai izvērtētu, kā konstatētie fakti ietekmē tālāku personas/laulāto atzīšanas par adoptētājiem procesu.

Papildus, attiecībā uz dažādiem aspektiem, kas ņemami vērā izvērtējot personas un laulāto atbilstību adoptētāja statusam aicinām iepazīties ar [Administratīvās apgabaltiesas 2014.gada 28.februāra spriedumu lietā Nr. A420443812](#).

Svarīgi!

Bāriņtiesai personu datu apstrāde ir jāveic saskaņā ar [Fizisko personu datu apstrādes likuma 25.pantu](#), kurš paredz, ka personu datu apstrāde ir atļauta, ja tās veikšanai pastāv tiesisks pamats un personas datu apstrādi drīkst veikt tikai atbilstoši paredzētajam mērķim un tam nepieciešamajā apjomā. Sensitīvo datu apstrāde bāriņtiesā notiek, ievērojot 2016.gada 27.aprīļa [Eiropas Parlamenta un Padomes Regula \(ES\) 2016/679](#) par fizisku personu aizsardzību attiecībā uz personas datu apstrādi apstrādes principus un citos normatīvajos aktos, tai skaitā personas datu aizsardzību reglamentējošā jomā, noteiktās prasības, nodrošinot likumīgu, godprātīgu un datu subjektam pārredzamu, tikai nolūka sasniegšanai nepieciešamajā minimālajā apjomā, precīzu un, ja nepieciešams, atjauninātu personas datu apstrādi, dzēšot, labojot vai iznīcinot neprecīzos datus, kā arī ievērojot datu glabāšanas ierobežojumu, dzēšot (iznīcinot) datus vai nodrošinot datu publisku nepieejamību, ja tie vairs nav vajadzīgi nolūka sasniegšanai.

4.3.3. Lēmuma pieņemšana un tā darbības termiņš

Iegūstot visu normatīvajos aktos noteikto informāciju, bāriņtiesa apkopo ģimenes izpētes rezultātus un nozīmē bāriņtiesas sēdi, kuras laikā, pamatojoties uz [Bāriņtiesu likuma 34.panta](#) pirmās daļas 1. punktu pieņem lēmumu par to, vai personu/laulātos atzīt vai neatzīt par adoptētāju/adoptētājiem. Minētā panta otrā daļa paredz, ka **adoptētāja personiska piedalīšanās bāriņtiesas sēdē ir obligāta**. Citi adopcijas dalībnieki piekrišanu bērna adopcijai izsaka personiski savas dzīvesvietas bāriņtiesā vai iesniedz publiski pie notāra vai bāriņtiesā apliecinātu piekrišanu.

Lēmuma konstatējošajā daļā jāatspoguļo tas, vai persona atbilst likumā noteiktajām prasībām, vai tai ir atbilstoša motivācija, spējas un īpašības, jāanalizē lietā saņemtā informācija par personas sodāmību, dzīves apstākļiem u.tml.. Ja bāriņtiesa nolemj atzīt personu par piemērotu adoptētāja statusam, tā lēmumā norāda adoptējamo skaitu, vecumu un dzimumu.²⁹¹

Būtiska vērība jāpievērš **lēmumā norādītajam bērna vecumam**. Ja lēmumā tiks lietots jēdziens "līdz" – piemēram no viena līdz piecu gadu vecumam – tas nozīmēs, ka adoptētājiem informācija tiks sniegta tikai par tiem bērniem, kas būs vecumā līdz norādītai robežai – respektīvi līdz 5 gadu sasniegšanai. Adoptētājiem netiks sniegta informācija par bērnu, kuram būs, piemēram, pieci gadi un 1 mēnesis.

²⁹¹ [2018.gada 30.oktobra Ministru kabineta noteikumi Nr.667 "Adopcijas kārtība", 24.punkts.](#)

Piemērs

Personas izteikušas vēlmi adoptēt vienu bērnu, meiteni. Viņi vēlētos adoptēt mazu bērnu, ne vecāku par 3 gadiem. Pārrunās noskaidrots, ka bērnam varētu būt arī nedaudz virs trīs gadiem. Līdz ar to lēmumā bāriņtiesa nolēmusi atzīt personas par piemērotiem adoptētājiem vienam bērnam, meitenei, vecumā 0-4 gadi.

Tāpat bāriņtiesām jācenšas nolemjotajā daļā pēc iespējas vienkāršāk un precīzāk nodefinēt adoptētāju izteikto vēlmi attiecībā uz sev vēlamu bērnu dzimumu un vecumu. Piemēram, ja adoptētāji ir izteikuši gatavību adoptēt vairākus vienas ģimenes bērnus, tad arī tas norādāms lēmumā – piemēram, atzīt par adoptētājiem vienam vai diviem (vienas ģimenes) bērniem vecumā 1-6 gadiem.

Ja bāriņtiesa lemj, ka personu nevar atzīt par adoptētāju, lēmuma konstatējošajā daļā jāatspoguļo iemesli, kāpēc ir pamats uzskatīt, ka personai nav vajadzīgo spēju, lai adoptētu un audzinātu bērnu. Reizēm izveidojas situācijas, kurās persona/laulātie izteikuši vēlmi adoptēt noteiktu skaitu bērnu, bet ģimenes izpētes gaitā bāriņtiesa secina, ka persona/adoptētāji atzīstami par adoptētājiem citam bērnu skaitam. Piemēram, personu pieteikumā izteikta vēlme adoptēt divus bērnus, savukārt bāriņtiesas iegūtā informācija pamato to, ka personas atzīstamas par adoptētājiem attiecībā uz viena bērna adopciju. Šādos gadījumos lēmumā atspoguļojama bāriņtiesas motivācija neatzīt par adoptētājiem pieteikumā norādītajam bērnu skaitam, bet atzīt par piemērotiem citam bērnu skaitam.

Svarīgi!

Par pieņemto lēmumu bāriņtiesa triju darbdienu laikā informē ministriju un 10 darbdienu laikā nosūta tai lēmuma norakstu.

Bāriņtiesa ministrijai informāciju sniedz triju darbdienu laikā rakstveidā, vēstulē norādot lēmuma datumu, numuru, adoptētājus, kā arī adoptējamo bērnu skaitu, vecumu un dzimumu. Savukārt lēmuma noraksts nosūtāms 10 darbdienu laikā no lēmuma pieņemšanas.

Bāriņtiesas lēmums par personas atzīšanu par adoptētāju **ir spēkā piecus gadus** no tā pieņemšanas dienas.²⁹² Bāriņtiesa lēmuma spēkā esības laikā **reizi gadā** pārbauda [Adopcijas kārtības 23.2. un 23.3. apakšpunktā](#) norādīto un citu būtisku informāciju par adoptētāju (piemēram, ģimenē sācis dzīvot adoptētāju vecāks, līdz ar to skaidrojams arī viņa viedoklis, iegūstama informācija par sodāmību iespējams, adoptētājam būtiski saasinājušās veselības problēmas, tad pieprasāma papildu informācija ģimenes ārstam). Izvērtējums var tikt atspoguļots kā iegūtās informācijas (dzīves apstākļu pārbaude, pārrunas ar adoptētājiem, informācija no Sodu reģistra u.c.) rakstisks kopsavilkums, kas tiek pievienots adoptētāju lietai.

²⁹² [2018.gada 30.oktobra Ministru kabineta noteikumi Nr.667 "Adopcijas kārtība", 25.punkts.](#)

Gadījumos, kad bāriņtiesas lēmums par personas/laulāto atzīšanu par adoptētāju ir pieņemts līdz 2024. gada 10. septembrim, uz to ir attiecināms iepriekš tiesību normā noteiktais spēkā esības termiņš – **3 gadi**.²⁹³

[Oficiālo publikāciju un tiesiskās informācijas likuma 9. panta](#) ceturtā daļa noteic, ka normatīvajam aktam vai tā daļai **nav atpakaļejoša spēka**²⁹⁴, izņemot likumā īpaši paredzētus gadījumus.

[Adopcijas kārtības](#) grozījumi, kas pagarināja lēmuma par personas/laulāto atzīšanu par adoptētāju spēkā esības termiņu līdz pieciem gadiem, stājas spēkā 2024. gada 10. septembrī un attiecas uz tiem lēmumiem, kas pieņemti pēc šo grozījumu spēkā stāšanās.

Piemērs

Ja Bāriņtiesas lēmums ir pieņemts 2022. gada 10. oktobrī, tad tas būs spēkā trīs gadus, t.i., līdz 2025. gada 9. oktobrim (ja pēc šī termiņa beigām persona joprojām vēlēties adoptēt bērnu, tai savlaicīgi jāinformē bāriņtiesa, lai tiktu veikta atkārtota personas/laulāto izvērtēšana atbilstoši spēkā esošai kārtībai).

Svarīgi!

Pirms bāriņtiesa veic darbības, kas turpina adopcijas procesu, piemēram, iepazīstina adoptētājus ar bērnu, lemj par bērna nodošanu pirmsadopcijas aprūpē, tā pārliedzinās, vai ir spēkā esošs lēmums par personu atzīšanu par adoptētājiem. Ne tikai adoptētāju, bet arī bāriņtiesas pienākums ir katrā adopcijas lietā pārliedzināties, vai nav pagājis Adopcijas kārtībā noteiktais lēmuma spēkā esības periods. Ja persona piecu gadu laikā nav adoptējusi bērnu, bāriņtiesa pēc jauna adopcijas pieteikuma saņemšanas izvērtē personas piemērotību adoptētāja statusam.

Šobrīd [Adopcijas kārtībā](#) noteiktais piecu gadu termiņš lēmuma spēkā esībai būtiski atvieglo situāciju attiecībā uz lēmuma, ar kuru persona vai laulātie atzīti par adoptētājiem, spēkā esību, ja personai vai laulātajiem ilgstoši jāgaida uz potenciālo iespēju iepazīties ar adoptējamo bērnu viņu izvēlētajā bērna vecumā. Līdz ar to būtiski sekot, lai jau savlaicīgi pirms lēmuma termiņa beigām tiktu uzsākta informācijas iegūšana jauna lēmuma pieņemšanai, ja adoptētāji izsaka vēlmi atkal iegūt adoptētāja statusu.

Bāriņtiesas lēmums par adoptētāja atzīšanu ir spēkā **attiecībā uz vienu adopcijas procesu**. Ja bāriņtiesa konstatē būtiskas izmaiņas, kas var būt par šķērslī bērna adopcijai (piemēram,

²⁹³ Ministru kabineta 2018. gada 30. oktobra noteikumu Nr. 667 "Adopcijas kārtība", 25.punkts (redakcijā līdz 10.09.2024.).

²⁹⁴ "Tiesību normas atpakaļvērstas spēks nozīmē, ka tiesību norma tiek attiecināta uz tām situācijām, kuras ir **radušās vēl pirms** tiesību normas spēkā stāšanās brīža. Tiesību norma tiek piemērota gan jau pagājušām tiesiskām attiecībām, gan tādām, kas vēl turpinās. Tiesību normai var piešķirt atpakaļvērstu spēku vienīgi tiesību normas izdevējs. [...] Tiesību normai var paredzēt atpakaļvērstu spēku, ja tā paredz labvēlīgākas sekas nekā iepriekš bijušas noteiktas, kā arī tad, ja ir pietiekams pamats ierobežot indivīda uzticību tiesībām. Šādā gadījumā likumdevējam ir jāparedz pārejas noteikumi vai atlīdzinājums." (sk. Neimanis J. *Ievads tiesībās*. Rīga: zv.adv. J. Neimanis, 2004. 63.lpp.).

adoptētāja laulātā nāve, laulāto šķiršanās, pirmsadopcijā nodota bērna izņemšana no adoptētāju ģimenes ar bāriņtiesas vienpersonisko lēmumu), tā atkārtoti izvērtē adoptētāju, pieprasot ziņas no citām valsts vai pašvaldību iestādēm vai lūdzot attiecīga speciālista atzinumu. **Bāriņtiesa triju darbdienu laikā informē ministriju par uzsākto atkārtoto adoptētāja izvērtēšanu.** Ministrija adoptētājam informāciju par adoptējamam var sniegt, tiklīdz saņem informāciju no bāriņtiesas par atkārtotas izvērtēšanas rezultātiem.²⁹⁵

Ja bāriņtiesa pieņem lēmumu par bērna adopciju, bāriņtiesas lēmums, ar kuru persona atzīta par adoptētāju, uzskatāms par izpildītu, izņemot gadījumus, ja adoptētājs izsaka vēlmi adoptēt pirmsadopcijas aprūpē esošā vai adoptētā bērna brāli (pusbrāli) vai māsu (pusmāsu) un bāriņtiesa ir atzinusi, ka nākamā bērna adopcija šajā ģimenē atbilst pirmsadopcijas aprūpē esošā vai adoptētā bērna interesēm.²⁹⁶

4.4. Ja aizbildnis vai audžuģimene adoptē savā aprūpē esošu bērnu

[Civillikuma 167.pants](#) paredz, ka aizbildnim ir tiesības adoptēt savu aizbilstamo.

Laulātajiem (personai), kas veikuši audžuģimenes vai specializētās audžuģimenes pienākumus, ir prioritāras tiesības kļūt par bērna adoptētājiem, ja bāriņtiesa atbilstoši [Civillikuma 235.pantam](#) par piemērotu aizbildņa pienākumu veikšanai nav atzinusi kādu no bērna tuvākajiem radniekiem. Prioritārās tiesības kļūt par bērna adoptētāju, iesniedzot adopcijas pieteikumu bāriņtiesā, izmantojamas, pirms bāriņtiesa, kas pieņēmusi lēmumu par bērna ārpusģimenes aprūpi, iesniegusi informāciju par adoptējamo bērnu ministrijā²⁹⁷. Bāriņtiesām nepieciešams īpaši vērst audžuģimeņu vērību uz iepriekšminēto nosacījumu un rūpīgi pārdomāt savu lēmumu par iespējamo audžuģimenē ievietotā bērna adopciju. Diemžēl praksē vairākkārt izveidojušās situācijas, kad audžuģimene par iespējamo bērna adopciju sāk domāt tikai tad, kad pie bērna iepazīties jau ierodas potenciālais adoptētājs.

Aizbildnis, izsakot vēlmi adoptēt savu aizbilstamo, **divu mēnešu laikā** pēc bērna viedokļa izteikšanas par adopciju, iesniedz bāriņtiesā atbilstoši savai dzīvesvietai **adopcijas pieteikumu**. Bāriņtiesa **izvērtē aizbildņa piemērotību adoptētāja statusam un lemj par personas atzīšanu par adoptētāju un adopcijas atbilstību adoptējamā bērna interesēm**²⁹⁸. Lēmuma noraksts ministrijai netiek sūtīts.

Tāpat arī situācijās, kad audžuģimene ir izteikusi vēlmi adoptēt savā audžuģimenē ievietoto adoptējamo bērnu, tā **divu mēnešu laikā pēc viedokļa izteikšanas par bērna adopciju** iesniedz bāriņtiesā atbilstoši savai dzīvesvietai adopcijas pieteikumu ar lūgumu izvērtēt audžuģimenes atbilstību adoptētāja statusam. **Bāriņtiesa izvērtē audžuģimenes piemērotību adoptētāja statusam un lemj par tās atzīšanu par adoptētāju un adopcijas atbilstību adoptējamā bērna interesēm**²⁹⁹. Lēmuma noraksts ministrijai netiek sūtīts.

²⁹⁵ [2018.gada 30.oktobra Ministru kabineta noteikumi Nr.667 "Adopcijas kārtība", 26.punkts.](#)

²⁹⁶ [2018.gada 30.oktobra Ministru kabineta noteikumi Nr.667 "Adopcijas kārtība", 27.punkts.](#)

²⁹⁷ [2018.gada 26.jūnija Ministru kabineta noteikumi Nr.354 "Audžuģimenes noteikumi", 56.punkts.](#)

²⁹⁸ [2018.gada 30.oktobra Ministru kabineta noteikumi Nr.667 "Adopcijas kārtība", 13.punkts.](#)

²⁹⁹ [2018.gada 30.oktobra Ministru kabineta noteikumi Nr.667 "Adopcijas kārtība", 16.punkts.](#)

Aizbildņa un audžuģimenes atbilstība adoptētāja statusam vērtējama vispārējā kārtībā (sk. šo **metodisko ieteikumu 4.3.2. apakšnodalu**).

Bāriņtiesa situācijās, kad bērns jau aug attiecīgā aizbildņa vai audžuģimenes ģimenē, **nelemj par bērna nodošanu pirmsadopcijas aprūpē**, vienlaikus bāriņtiesa, pirms lēmuma par adopcijas atbilstību adoptējamā bērna interesēm, pēc būtības izvērtē, vai starp bērnu un adoptētāju izveidojušās patiesas bērna un vecāku attiecības. Adopcijas kārtības 28. punkts paredz, ja bērns dzīvo personas ģimenē, bāriņtiesa, izvērtējot personas piemērotību adoptētāja statusam, vienlaikus noskaidro un izvērtē šo noteikumu [46. punktā](#) minēto informāciju un lemj par adopcijas atbilstību adoptējamā bērna interesēm.

Adoptējot aizbilstamo, aizbildnis galanorēķinu nodod vienlaikus ar adopcijas pieteikumu bāriņtiesai. Pēc galanorēķina pieņemšanas bāriņtiesa līdz dienai, kad stājas spēkā tiesas spriedums par adopcijas apstiprināšanu, pārstāv adoptējamā tiesības un likumiskās intereses adopcijas jautājumos³⁰⁰. Aizbildni no pienākumu pildīšanas atlaiž pēc tam, kad stāties spēkā tiesas spriedums par adopcijas apstiprināšanu, kas nozīmē, ka aizbildnis savus pienākumus attiecībā pret aizbilstamo turpina pildīt līdz adopcijas apstiprināšanai tiesā. Tāpat audžuģimene turpina aprūpēt tajā ievietoto bērnu, līdz spēkā stājas tiesas spriedums par adopcijas apstiprināšanu.

Situācijās, kad persona, kura ar bāriņtiesas lēmumu atzīta par piemērotu adoptētāja statusam (ir iekļauta ministrijas adoptētāju reģistrā), vienlaikus ir audžuģimene vai aizbildnis un nolemj adoptēt savā audžuģimenē vai aizbildnībā esošo bērnu, **bāriņtiesai nepieciešams sniegt ziņas ministrijai par uzsākto adopcijas procesu**.

Gadījumā, ja ir spēkā esošs lēmums par personas vai laulāto piemērotību adoptētāja statusam, bāriņtiesa atkārtoti nelemj par adoptētāja statusu, ja adoptējamo bērnu skaits, vecums un dzimums neatšķiras no lēmumā, ar kuru persona vai laulātie atzīti par adoptētājiem, norādītā. Ja bērna vecums, dzimums vai bērnu skaits atšķiras, bāriņtiesai jāveic personas vai laulāto atbilstības adoptētāju statusam jauns izvērtējums, ņemot vērā izmaiņas uz vēlamo bērnu skaitu, dzimumu un vecumu.

Svarīgi!

Gadījumos, kad bāriņtiesa lemj par audžuģimenes vai aizbildņa atzīšanu par piemērotiem adoptētāja statusam, lēmuma nolemjošajā daļā atbilstoši Adopcijas kārtības prasībām norādāms adoptējamo bērnu vecums, dzimums un skaits, nevis konkrēta bērna vārds un uzvārds.

4.5. Ja adoptētāji ir bērna viesģimene

[Bērnu tiesību aizsardzības likuma 45³](#).panta ceturtajā daļā noteikts, ka lai laulātie vai persona, kas veikusi viesģimenes pienākumus, varētu šo bērnu adoptēt vai ņemt aizbildnībā, ir nepieciešams par bērna ārpusģimenes aprūpi lēmušās bāriņtiesas atzinums, ka tas atbilst bērna labākajām interesēm. Galvenais uzsvars šajā bāriņtiesas lēmumā ir uz motivācijas daļu, kurā jāatspoguļo bērna emocionālā saite un saskarsme ar viesģimeni, kas rada pamatu uzskatīt, ka

³⁰⁰ [Latvijas Republikas Civillikuma 167.pants](#).

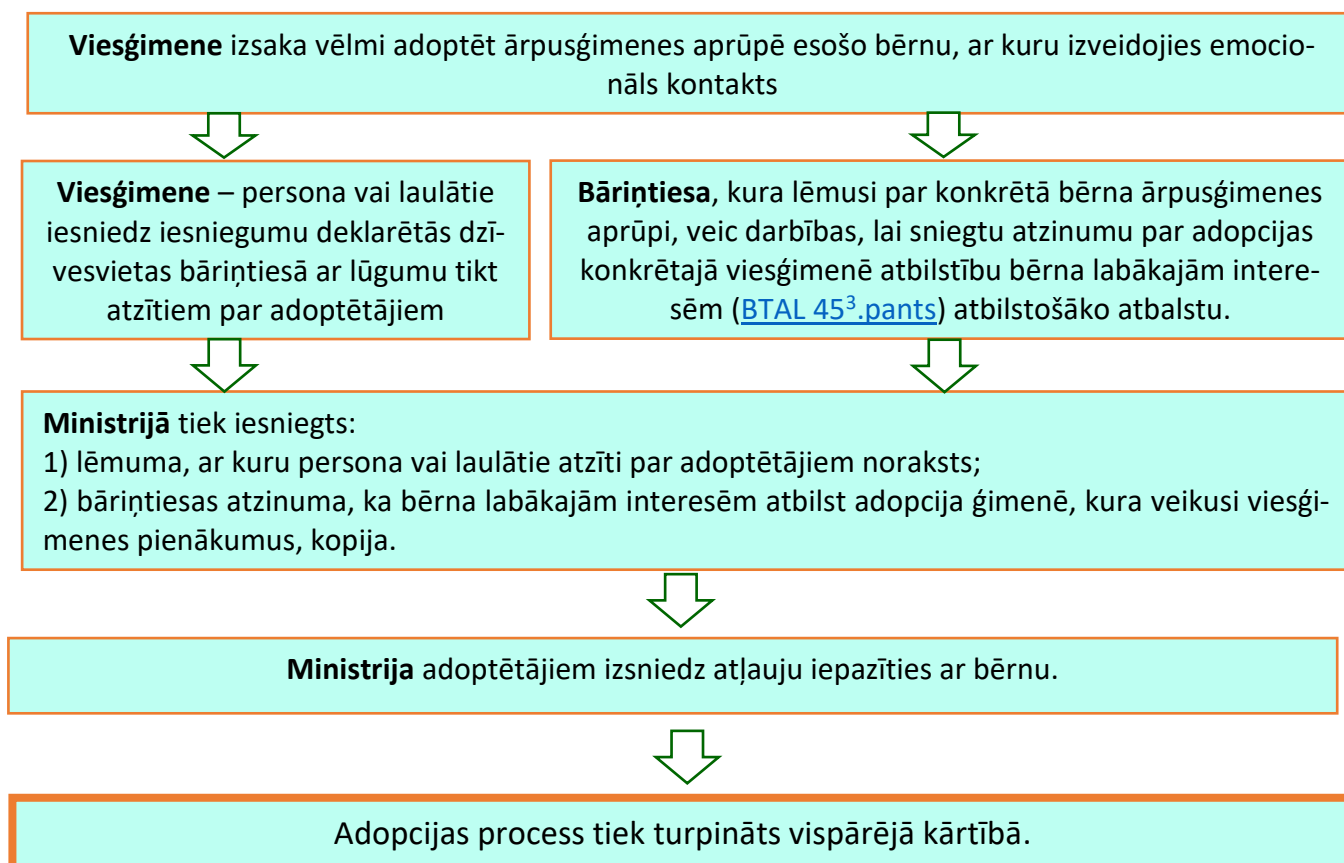
adopcija konkrētajā viesģimenē būs bērna interesēs un ar ko viesģimene kā adoptētāji iegūst priekšroku attiecībā uz konkrētā bērna adopciju.

Svarīgi!

Bāriņtiesas lēmums, kas pieņemts pamatojoties uz [Bērnu tiesību aizsardzības likuma 45³.panta](#) ceturtajā daļā noteikto, nav tas pats, kas lēmums, ko pieņem pirmsadopcijas aprūpes noslēgumā.

Lai viesģimene varētu adoptēt iepazīto bērnu, bērnam, pirmkārt, jābūt adoptējamam un iekļautam adopcijas reģistrā (bāriņtiesa ir nosūtījusi ministrijai uzskaites lapu). Viesģimenei jāiegūst adoptētāju statuss vispārējā kārtībā. Bāriņtiesa ministrijai nosūta lēmuma, ar kuru persona vai laulātie atzīti par adoptētājiem norakstu, kā arī bāriņtiesas atzinuma, ka bērna labākajām interesēm atbilst adopcija ģimenē, kura veikusi viesģimenes pienākumus, kopija. Pamatojoties uz minēto informāciju, ministrija adoptētājam/adoptētājiem izsniegs atļauju attiecībā uz konkrēto bērnu. Turpmākās darbības adopcijas procesā veicamas vispārējā kārtībā, kādā persona vai laulātie adoptē ārpusģimenes aprūpē esošu bērnu.

Shēma Nr.4 “Bērna adopcija viesģimenē”

4.6. Otra laulātā bērna adopcija

Persona, kura vēlas adoptēt otra laulātā bērnu, iesniedz bāriņtiesā pieteikumu bērna adopcijai, pieteikumam pievienojot adoptējamā bērna dzimšanas apliecības kopiju (uzrādot oriģinālu), kā arī bērna vecāku piekrišanu adopcijai **vai** dokumentu, kas apliecina, ka pastāv kāds no šādiem apstākļiem:

- otram vecākam likumā noteiktajā kārtībā ir atņemtas aizgādības tiesības;
- otrs vecāks ir miris³⁰¹.

Pēc adopcijas pieteikuma un attiecīgo dokumentu saņemšanas bāriņtiesa pārbauda iesniegtos dokumentus un **veic ģimenes izpēti, kā rezultātā lemj par personas atzīšanu par piemērotu adoptētāja statusam**. Izvērstāk par ģimenes izpēti skatīt šīs metodikas 3.2. apakšnodaļā. Īpaši uzsverams, ka saskaņā ar [Satversmes tiesas 2019.gada 5.decembra spriedumu](#), [Civillikuma 163. panta](#) ceturtās daļas 1. punkts, ciktāl tas nosaka absolūtu aizliegumu attiecībā uz personām, kas iesniedz pieteikumu otra laulātā bērna adopcijai, atzīts par neatbilstošu [Latvijas Republikas Satversmes 110. pantam](#). Vienlaikus minētais nozīmē, ka bāriņtiesa, veicot izvērtējumu personas atbilstībai otra laulātā bērna adopcijai, vai, vērtējot konkrētās adopcijas atbilstību bērna interesēm, ņem vērā personas sodāmību un analizē to kopsakarā ar citu personu raksturojošo informāciju.

³⁰¹ [2018.gada 30.oktobra Ministru kabineta noteikumi Nr.667 “Adopcijas kārtība”, 5.punkts.](#)

Gadījumos, kad adopcija notiek adoptējot otra laulātā bērnu, bērns ar bāriņtiesas lēmumu pirmsadopcijas aprūpē nodots netiek. Paralēli personas izvērtēšanai, bāriņtiesa veic ģimenes izpēti un vērtē, vai bērna interesēs ir adopcija.

Pēc ģimenes izpētes (sk. **metodisko ieteikumu 4.7.5. apakšnodalu**) bāriņtiesa lemj, vai adopcija ir bērna interesēs.

Arī attiecībā uz adopciju, kad tiek adoptēts otra laulātā bērns, bāriņtiesa atbilstoši [Adopcijas kārtības 53.punktam](#) pēc adopcijas apstiprināšanas tiesā, vēl **divus gadus regulāri vērtē bērna aprūpi ģimenē viņa dzīvesvietā**, veicot adoptētāju ģimenes dzīves apstākļu pārbaudes, pārrunas ar adoptētājiem, bērnu un citām vienā mājsaimniecībā dzīvojošajām personām. Plašāka informācija par pēcadopcijas uzraudzību skatāma šo **metodisko ieteikumu 4.7.7. apakšnodalā**.

4.7. Ārpusģimenes aprūpē esoša bērna adopcija citā ģimenē

4.7.1. Adoptētāja iekļaušana ministrijas adopcijas reģistrā

Ministrija, **saņemot no bāriņtiesas informāciju** par to, ka persona atzīta par adoptētāju, 2 darbdienu laikā iekļauj to reģistrā. Informācija par adoptētāju tiek iekļauta reģistrā atbilstoši **saņemšanas datumam un laikam** ministrijā.³⁰²

Svarīgi!

Ministrija adoptētāju adopcijas reģistrā iekļauj tikai pēc bāriņtiesas rakstveida informācijas par pieņemto lēmumu, saņemšanas. Tādēļ bāriņtiesas darbība, savlaicīgi nodrošinot informācijas sniegšanu ministrijai, ir īpaši būtiska.

Bāriņtiesai nepieciešams adoptētājiem izskaidrot, ka informāciju ministrijai sniegs bāriņtiesa un personām pašām nav jāsūta vai jānodod lēmuma par atzīšanu par adoptētājiem noraksts ministrijai. Bāriņtiesai, sūtot lēmuma norakstu, pavadvēstulē norādāma adoptētāju kontaktinformācija Personai/laulātajiem izskaidrojams, ka ministrijai tiks nodota adoptētāju kontaktinformācija (telefona numurs, elektroniskā pasta adrese) un ministrija sazināsies ar adoptētājiem, lai informētu par kārtas numuru adoptētāju pieteikumu sarakstā un citiem jautājumiem.

4.7.2. Atļaujas izsniegšana

Ministrija adoptētājam informāciju par adoptējamiem bērniem sniedz, tiklīdz kļūst zināms, ka adoptējamam bērnam tiek meklēti adoptētāji Latvijā.

Potenciālais adoptētājs **piecu darbdienu laikā** pēc informācijas saņemšanas par adoptējamo bērnu informē ministriju par to, vai vēlas vai nevēlas personīgi iepazīties ar bērnu. Ja adoptētājs piecu darbdienu laikā neinformē ministriju par vēlmi personīgi iepazīties ar adoptējamo bērnu, ministrija informāciju par adoptējamo bērnu sniedz citam adoptētājam³⁰³.

Tiesības adoptētājam personīgi iepazīties ar ārpusģimenes aprūpē esošu bērnu un viņa dokumentiem dod **Ministrijas atļauja**. Ja adoptētājs vēlas personīgi iepazīties ar adoptējamo bērnu, ministrija **divu darbdienu laikā** pēc [Adopcijas kārtības 31.](#) punktā minētā termiņa noteikuma sagatavo atļauju adoptētājam personīgi iepazīties ar adoptējamo bērnu. Atļauju izsniedz adoptētājam, aizbildnim, bērnu aprūpes iestādei, bāriņtiesai, kura pieņēmusi lēmumu par bērna ārpusģimenes aprūpi, un bāriņtiesai, kura pieņēmusi lēmumu par personas atzīšanu par adoptētāju.³⁰⁴

³⁰² [2018.gada 30.oktobra Ministru kabineta noteikumi Nr.667 "Adopcijas kārtība", 29.punkts.](#)

³⁰³ [2018.gada 30.oktobra Ministru kabineta noteikumi Nr.667 "Adopcijas kārtība", 31.punkts.](#)

³⁰⁴ [2018.gada 30.oktobra Ministru kabineta noteikumi Nr.667 "Adopcijas kārtība", 32.punkts.](#)

4.7.3. Iepazīšanās ar bērnu un viņa lietu

Ja bērns atrodas ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijā (turpmāk – aprūpes iestāde), tās vadītājs pēc ministrijas atļaujas saņemšanas un potenciālā adoptētāja/adoptētāju personu apliecinoša dokumenta uzrādīšanas iepazīstina potenciālo adoptētāju ar adoptējamo bērnu un viņa lietu, kā arī, neatklājot personu identitāti, sniedz informāciju par bērna bioloģisko ģimeni, tostarp veselības datus³⁰⁵.

Ja adoptējamais bērns atrodas audžuģimenē vai aizbildnībā, bāriņtiesa, kura pieņēmusi lēmumu par bērna ievietošanu audžuģimenē vai aizbildņa iecelšanu bērnam, adoptētāju iepazīstina ar adoptējamā bērna lietu, kā arī, neatklājot personas identitāti, sniedz informāciju par bērna bioloģisko ģimeni, tostarp veselības datus, bet audžuģimene vai aizbildnis iepazīstina ar adoptējamo bērnu³⁰⁶. Saskaņā ar [Adopcijas kārtības 34.punktu](#), ja adoptējamais bērns atrodas audžuģimenē vai aizbildnībā, **bāriņtiesa, kura pieņēmusi lēmumu par bērna ārpusģimenes aprūpi, piedalās vismaz vienā adoptējamā bērna un adoptētāja tikšanās reizē.**

Svarīgi!

Adoptētājs līdz adoptējamā bērna nodošanai aprūpē un uzraudzībā ar adoptējamo bērnu tiekas **vismaz trīs reizes**. Tikšanās reižu skaits var būt mazāks, ja bērnu adoptē persona, ar kuru adoptējamais bērns ir iepriekš kontaktējies. Bāriņtiesu par to informē adoptējamā bērna likumiskais pārstāvis vai pats adoptējamais bērns. Atsevišķos gadījumos, ievērojot bērna intereses, nepieciešams ilgstošāks kontaktēšanās periods bērnam ar adoptētāju, ņemot vērā tikšanās laikā novēroto saskarsmi, bērna un adoptētāju emocijas, citus aspektus.

Centrs vēlas uzsvērt, ka tieši **bāriņtiesa** noskaidro bērna viedokli par adopciju un iepazīšanās procesā prioritāras ir adoptējamā bērna, nevis adoptētāju intereses. **Līdz ar to tikšanās biežums un intensitāte piemērojama katram individuālam bērnam.** Nav akceptējams, ka šīs trīs tikšanās formāli notiek trīs dienas pēc kārtas, jo adoptētājiem, piemēram, dzīves vieta atrodas tālu no adoptējamā bērna dzīves vietas un adoptētāji trīs dienas dzīvo viesnīcā. Adoptētājiem ir jāizprot nepieciešamība pakāpeniski izveidot kontaktu ar bērnu, tajā skaitā, ļaujot bērnam starp tikšanās reizēm pārdomāt arī savu viedokli attiecībā uz pirmsadopcijas aprūpi šajā ģimenē. Bāriņtiesai būtiski novērot, kāda saskarsmes adoptētājiem veidojas ar adoptējamo bērnu, pievēršot uzmanību valodai, vai veidojas dialogs, tāpat būtiska ir arī neverbālajā saskarsmē, vai ir vērojama adoptētāju patiesa interese kopā ar bērnu pavadīt laiku un veidot emocionāli tuvas un uzticībā balstītas attiecības utml..

Iepazīšanās klātienē ar bērnu ir **obligāta abiem laulātajiem**, ja adoptētāji ir laulātie. Tāpat gadījumos, ja adoptētājam/adoptētājiem ir bioloģiskie bērni, būtiski iepazīšanos ar adoptējamo bērnu nodrošināt visiem ģimenes locekļiem, jo tas, kādas attiecības veidosies adoptējamajam bērnam ar pārējiem ģimenes bērniem ir ārkārtīgi būtiska loma.

³⁰⁵ [2018.gada 30.oktobra Ministru kabineta noteikumi Nr.667 "Adopcijas kārtība", 33.punkts.](#)

³⁰⁶ [2018.gada 30.oktobra Ministru kabineta noteikumi Nr.667 "Adopcijas kārtība", 33.punkts.](#)

Ministrija informāciju par adoptējamo bērnu sniedz citam adoptētājam, ja adoptētājs **15 darbdienu laikā** pēc Adopcijas kārtības 32.punktā minētās atļaujas saņemšanas neinformē ministriju par vēlmi turpināt adopcijas procesu vai nav iesniedzis bāriņtiesā iesniegumu³⁰⁷.

4.7.4. Adoptējamā bērna nodošana pirmsadopcijas aprūpē

Ja adoptētājs vēlas bērnu ņemt savā aprūpē un uzraudzībā (turpmāk – pirmsadopcijas aprūpe), viņš 15 darbdienu laikā pēc tam, kad reģistrēta atļauja par personīgu iepazīšanos ar adoptējamo, par to **informē ministriju**³⁰⁸. Adoptētājs **10 darbdienu laikā** pēc tam, kad viņš piekritis pirmsadopcijas aprūpei, **iesniedz deklarētās dzīvesvietas bāriņtiesā attiecīgu iesniegumu**³⁰⁹. Ja adoptētāji ir laulātie, iesniegums jāparaksta abām personām. Ministrija par adoptētāja/adoptētāju lēmumu informē adoptējamā bērna likumisko pārstāvi³¹⁰.

Adoptētāja deklarētās dzīvesvietas bāriņtiesa **15 darbdienu laikā** pēc tam, kad saņemts adoptētāja iesniegums par adoptējamā bērna ņemšanu pirmsadopcijas aprūpē, lemj par pirmsadopcijas aprūpes kārtību un vietu Latvijā³¹¹.

Pirms lēmuma pieņemšanas bāriņtiesa iegūst nepieciešamo informāciju, lai pieņemtu lēmumu par adoptējamā bērna nodošanu pirmsadopcijas aprūpē – t.i., sazinās ar bērna likumisko pārstāvi un noskaidro, vai adoptējamā bērna nodošana pirmsadopcijas aprūpē atbilst bērna interesēm³¹². Bērna likumiskā pārstāvja vai faktiskā aprūpētāja – audžuģimenes viedoklim veltāma īpaša vērība un likumiskā pārstāvja viedoklis noformējams rakstveidā (vai nu sarunu protokola formā, vai pašam likumiskajam pārstāvim sniedzot rakstveida informāciju) un pievienojams lietas materiāliem.

Adoptētāja deklarētās dzīvesvietas bāriņtiesa **pirms lēmuma pieņemšanas** par adoptējamā bērna nodošanu pirmsadopcijas aprūpē:

- izskaidro bērnam veicamās darbības un noskaidro bērna viedokli par viņa nodošanu pirmsadopcijas aprūpē, ja bērns spēj to formulēt, kā arī sniedz informāciju par atbalsta saņemšanas iespējām. Bāriņtiesa var lūgt minētās darbības veikt citai bāriņtiesai. Atbilstoši bērna vecumam un briedumam, bāriņtiesa var izskaidrot bērnam par iespēju saņemt psihologa konsultācijas, kā arī iedrošināt ikviena jautājuma gadījumā sazināties ar konkrēto bāriņtiesas darbinieku, atstājot bērnam tālruņa un elektroniskā pasta kontaktus
- sazinās ar bērna likumisko pārstāvi un noskaidro, vai adoptējamā bērna nodošana pirmsadopcijas aprūpē atbilst bērna interesēm;
- izvērtē, vai adoptētāja ģimene spēj nodrošināt bērna vajadzības, pienācīgus dzīves apstākļus un aprūpi bērnam, kuru plāno nodot pirmsadopcijas aprūpē

³⁰⁷ [2018.gada 30.oktobra Ministru kabineta noteikumi Nr.667 "Adopcijas kārtība", 38.punkts.](#)

³⁰⁸ [2018.gada 30.oktobra Ministru kabineta noteikumi Nr.667 "Adopcijas kārtība", 36.punkts.](#)

³⁰⁹ [2018.gada 30.oktobra Ministru kabineta noteikumi Nr.667 "Adopcijas kārtība", 37.punkts.](#)

³¹⁰ [2018.gada 30.oktobra Ministru kabineta noteikumi Nr.667 "Adopcijas kārtība", 37.punkts.](#)

³¹¹ [2018.gada 30.oktobra Ministru kabineta noteikumi Nr.667 "Adopcijas kārtība", 41.punkts.](#)

³¹² [2018.gada 30.oktobra Ministru kabineta noteikumi Nr.667 "Adopcijas kārtība", 39.punkts.](#)

Savukārt bērnu aprūpes iestādes vadītājs vai bāriņtiesa, kura pieņēmusi lēmumu par adoptējamā bērna ārpusģimenes aprūpi, ja bērns atrodas aizbildņa vai audžuģimenes aprūpē, saņemot informāciju no adoptētāju dzīvesvietas bāriņtiesas par plānoto bērna nodošanu pirmsadopcijas aprūpē, **nekavējoties** nosūta bāriņtiesai, kas atbilst adoptētāja dzīvesvietai, informāciju par adoptējamā bērna ikdienas vajadzībām, adoptējamā bērna dzimšanas apliecības kopiju, tās rīcībā esošo informāciju par adoptējamā veselības stāvokli un dokumentu, kas apliecina vecāku piekrišanu adopcijai vai to, ka vecākiem likumā noteiktajā kārtībā ir atņemtas aizgādības tiesības vai vecāki ir miruši³¹³.

Svarīgi!

Pirms lēmuma par bērna nodošanu pirmsadopcijas aprūpē, bāriņtiesai atkārtoti jāpārliedz, ka ir spēkā esošs bāriņtiesas lēmums par personas vai laulāto atbilstību adoptētāju statusam.

Ja, bāriņtiesa pirms bērna nodošanas pirmsadopcijas uzraudzībā pirmo tikšanos laikā novēroja, ka starp adoptētāju un bērnu nav vērojams pietiekami labs kontakts, tad, lemjot par bērna nodošanu pirmsadopcijas aprūpē ar īpašu rūpību jānovērtē riski turpmāko adoptētāju un bērna savstarpējo attiecību dinamikā, nepieciešamības gadījumā pirmsadopcijas procesa sekmīgai norisei piesaistot papildus speciālistus (piemēram, psihologu vai citu Atbalsta centra speciālistu).

Bāriņtiesa jau pirms bērna nodošanas pirmsadopcijas aprūpē adoptētāju informē par atbalsta saņemšanas iespējām, tostarp adoptējamam bērnam, un pieņem lēmumu par bērna nodošanu pirmsadopcijas aprūpē adoptētāja dzīvesvietā Latvijā. Atbalsta centrs, ar ko adoptētājam ir noslēgts līgums, nodrošina dažāda veida atbalstu, piemēram, adoptētājam un bērniem nodrošina sociālā darbinieka un psihologa atbalstu, zināšanu pilnveides mācības, kā arī nodrošina atbalsta grupas. Vienlaikus dzīvesvietas pašvaldības sociālajā dienestā ir iespēja saņemt informāciju par pašvaldībā pieejamiem sociālajiem pakalpojumiem un sociālās palīdzības iespējām atbilstoši individuālajām vajadzībām. Bāriņtiesas lēmumā nepieciešams norādīt pirmsadopcijas aprūpes termiņu, kas **nedrīkst pārsniegt 6 mēnešus**³¹⁴. Lēmumā norādāms **datums, ar kuru** bērns tiek nodots pirmsadopcijas aprūpē (ievērojot to mēneša termiņu, kādā bērns jāuzņem ģimenē), kā arī **datums, līdz kuram** noteikta pirmsadopcijas aprūpe. Piemēram, bāriņtiesa 2024. gada 4. septembrī pieņem lēmumu, ka bērns pirmsadopcijas aprūpē tiek nodots no 2024. gada 7. septembra līdz 2025. gada 26. februārim. Lēmumā norādāma arī **pirmsadopcijas aprūpes realizēšanas vieta** – konkrēta adrese.

Minimālais aprūpes termiņš normatīvajos aktos nav noteikts. Bāriņtiesai, nosakot aprūpes termiņu, katrā konkrētā lietā jāvērtē, cik ilgs laiks tai būs nepieciešams, lai varētu novērtēt, vai starp adoptētāju un adoptējamo veidojas vecāku un bērnu attiecības, ņemot vērā tās rīcībā esošo informāciju gan par adoptētāju personībām, gan vērtējot informāciju par adoptējamo bērnu vai bērniem. Gadījumā, ja bāriņtiesa ir noteikusi pirmsadopcijas aprūpes termiņu, kas ir

³¹³ [2018.gada 30.oktobra Ministru kabineta noteikumi Nr.667 "Adopcijas kārtība", 40.punkts](#)

³¹⁴ [2018.gada 30.oktobra Ministru kabineta noteikumi Nr.667 "Adopcijas kārtība", 43.punkts.](#)

mazāks par 6 mēnešiem un, tuvojoties lēmumā noteiktajam termiņam, secina, ka nav iespējams sniegt objektīvu un pamatotu vērtējumu, vai adopcija ir bērna interesēs, bāriņtiesa var pieņemt lēmumu par pirmsadopcijas termiņa pagarināšanu. Vienlaikus jāņem vērā, ka kopējais pirmsadopcijas aprūpes termiņš nedrīkst pārsniegt 6 mēnešus. Savukārt situācijās, kad bāriņtiesa lēmumā par pirmsadopcijas aprūpi noteikusi sešu mēnešu termiņu, bet bērna interesēs ir ātrākā laika periodā pieņemt lēmumu par adopcijas atbilstību bērna interesēm, bāriņtiesa lietu var skatīt pirms bāriņtiesas lēmumā paredzētā pirmsadopcijas termiņa beigām, to pamatojot lēmumā.

Piemērs

2023.gada 18.jūnijā bāriņtiesa lēma par Kārļa un Jāņa nodošanu pirmsadopcijas aprūpē, nosakot, ka bērni pirmsadopcijas aprūpē tiek nodoti līdz 2023.gada 19.oktobrim. Veicot ģimenes izpēti bāriņtiesa noskaidroja, ka adoptētājiem septembrī radušās problēmas saistībā ar abu zēnu savstarpējām attiecībām, kā rezultātā ģimenē vērojama emocionāla spriedze. 2020.gada 30.septembrī zēniem uzsāktas psihologa konsultācijas ar mērķi izprast zēnu rīcību, kā arī sniegt atbalstu adoptētājiem. Ņemot vērā konstatēto, bāriņtiesa pieņēma lēmumu par pirmsadopcijas aprūpes termiņa pagarināšanu līdz 2023.gada 18.decembrim, lai pilnīgāk spētu novērtēt, vai starp bērniem un adoptētājiem izveidojušās patiesas bērnu un vecāku attiecības.

Bāriņtiesa 10 darbdienu laikā pēc lēmuma pieņemšanas par adoptējamā bērna nodošanu pirmsadopcijas aprūpē **nosūta ministrijai un adoptējamā likumiskajam pārstāvim lēmuma norakstu**³¹⁵.

Bāriņtiesas lēmums par bērna nodošanu pirmsadopcijas aprūpē dod tiesības adoptētājam ņemt bērnu pie sevis uz savu dzīvesvietu. Bērns pirmsadopcijas aprūpē ir jāņem **ne vēlāk kā mēneša laikā no dienas, kad bāriņtiesā iesniegts iesniegums par adoptējamā bērna ņemšanu pirmsadopcijas aprūpē**, izņemot gadījumu, ja adoptējamā bērna interesēm atbilst vēlāka nodošana pirmsadopcijas aprūpē. Līdz adoptējamā bērna nodošanai pirmsadopcijas aprūpē adoptētājs ar viņu regulāri sazinās³¹⁶.

Akcentējams, ka bāriņtiesas sēdei par bērna nodošanu pirmsadopcijas aprūpē jānotiek atbilstoši [Adopcijas kārtības 41.punkta](#) prasībām – proti, **Bāriņtiesa 15 darbdienu laikā pēc tam, kad saņemts adoptētāja iesniegums par adoptējamā bērna ņemšanu pirmsadopcijas aprūpē, lemj par pirmsadopcijas aprūpes kārtību un vietu Latvijā**. Līdz ar to situācijās, kad bērnu nav iespējams nodot adoptētāja pirmsadopcijas aprūpē paredzētajā laikā (piemēram, bērns atrodas ārstniecības iestādē un nepieciešams pabeigt tur uzsākto ārstniecības kursu, vai arī bērns devies uz nometni, nepieciešams pabeigt mācību semestri u.tml.), bāriņtiesas sēde noturama paredzētajā termiņā, lēmumā norādot vēlāku nodošanas termiņu, vai lemjot par lietas izskatīšanas atlikšanu.

Bērnu aprūpes iestāde vai bāriņtiesa, kura pieņēmusi lēmumu par adoptējamā bērna ievietošanu audžuģimenē vai aizbildņa iecelšanu, adoptējamā bērna personas lietā izdara atzīmi par viņa nodošanu pirmsadopcijas aprūpē un izsniedz adoptētājam:

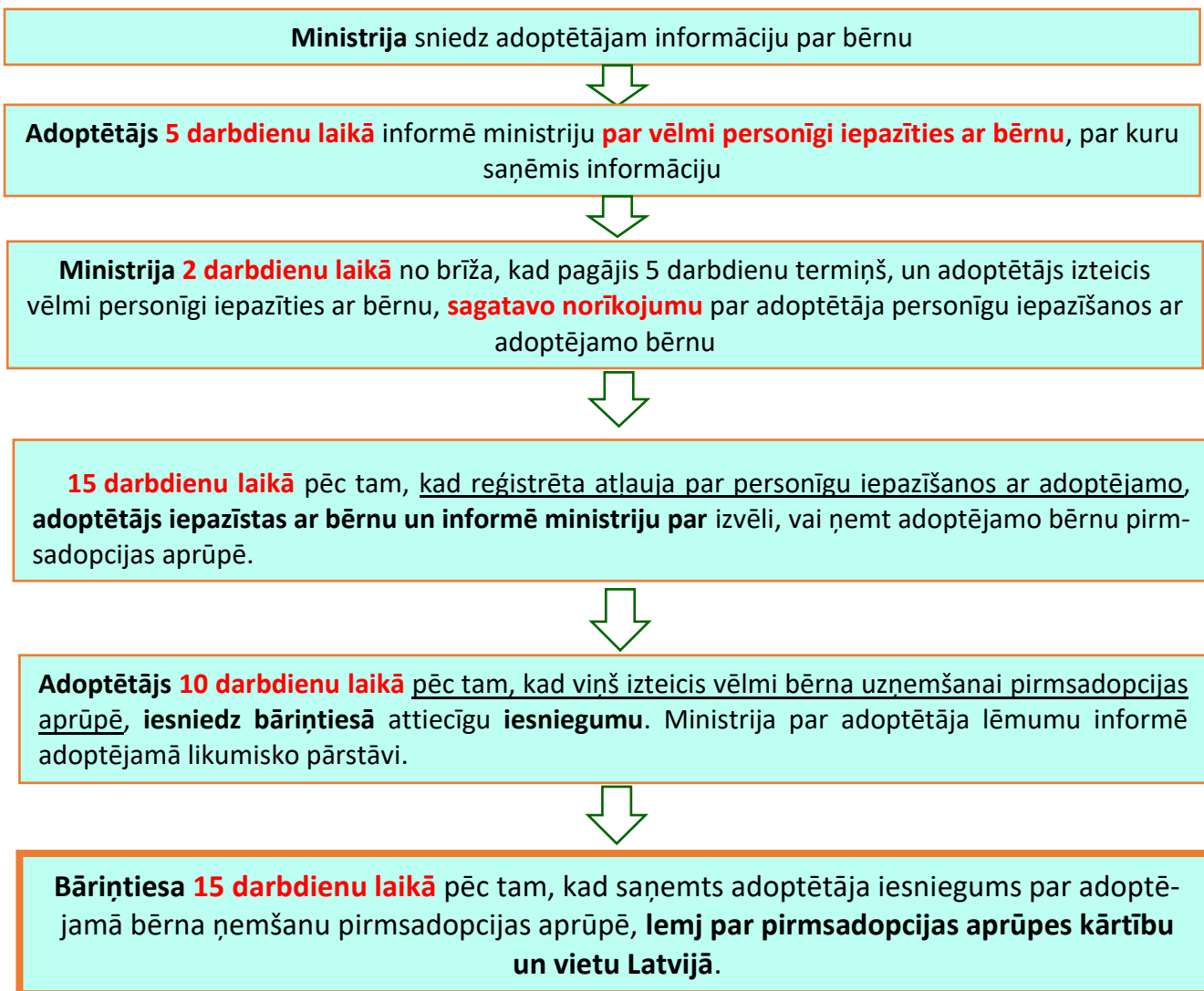
³¹⁵ [2018.gada 30.oktobra Ministru kabineta noteikumi Nr.667 "Adopcijas kārtība", 43.punkts.](#)

³¹⁶ [2018.gada 30.oktobra Ministru kabineta noteikumi Nr.667 "Adopcijas kārtība", 42.punkts.](#)

- apliecinātu adoptējamā bērna dzimšanas apliecības kopiju;
- bērnu aprūpes iestādes vai bāriņtiesas rīcībā esošu informāciju par viņa veselības stāvokli, attīstību, ikdienas vajadzībām un citiem apstākļiem, kas adoptētājam jāņem vērā, nodrošinot adoptējamā bērna pirmsadopcijas aprūpi³¹⁷.

Adoptētāja pienākums ir nodrošināt bērnam aprūpi un uzraudzību, taču pārējos aizgādības jautājumus, piemēram, bērna tiesību un interešu pārstāvību personiskajās un mantiskajās attiecībās, nodrošina bērna likumiskais pārstāvis.

Shēma Nr.5 “Pirmsadopcijas aprūpe”

Pirmsadopcijas aprūpes laikā bērna uzturādu vai pabalstu uzturam atbilstoši laikposmam, kurā adoptējamais bērns atrodas adoptētāja aprūpē, adoptētājam izmaksā:

- bērnu aprūpes iestāde, ja bērns atrodas bērnu aprūpes iestādē;
- pašvaldība, ja bērns atrodas audžuģimenē. Pašvaldība pārtrauc pabalsta izmaksu audžuģimenei adoptējamā bērna uzturam ar dienu, kad bāriņtiesa viņu nodevusi pirmsadop-

³¹⁷ [2018.gada 30.oktobra Ministru kabineta noteikumi Nr.667 “Adopcijas kārtība”, 44.punkts.](#)

cijas aprūpē. Pirmsadopcijas aprūpes laikā pabalstu adoptējamā bērna uzturam adoptētājam izmaksā ar dienu, kad bāriņtiesa adoptējamo bērnu nodevusi pirmsadopcijas aprūpē;

- Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūra, ja adoptējamais bērns atrodas aizbildņa ģimenē. Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūra pārtrauc pabalsta izmaksu aizbildnim adoptējamā bērna uzturam ar dienu, kad bāriņtiesa adoptējamo bērnu nodevusi pirmsadopcijas aprūpē. Pirmsadopcijas aprūpes laikā pabalstu adoptējamā bērna uzturam adoptētājam izmaksā ar dienu, kad bāriņtiesa viņu nodevusi pirmsadopcijas aprūpē³¹⁸.

4.7.5. Ģimenes izpēte pirmsadopcijas aprūpes periodā

Pirmsadopcijas aprūpes laikā adoptētāja dzīvesvietas bāriņtiesai jāveic ģimenes izpēte, lai konstatētu, vai ir pamats uzskatīt, ka adopcijas rezultātā starp adoptētāju un adoptējamo izveidosies patiesas vecāku un bērnu attiecības.

Laikā, kad bērns atrodas adoptētāja aprūpē, bet vēl nav adoptēts, bāriņtiesai jāuzņemas ļoti liela atbildība par to, lai bērna aprūpes un uzraudzības nodrošināšana tiktu pietiekami uzraudzīta. Adoptētāja deklarētās dzīvesvietas bāriņtiesa izpētes laikā:

- apmeklē ģimeni vismaz trīs reizes (noteiktais minimālais apmeklējumu skaits), kā arī noskaidro bērna un adoptētāja viedokli;
- ja nepieciešams, pieprasa ziņas no citām valsts vai pašvaldību iestādēm, fiziskām un juridiskām personām vai piesaista citus speciālistus;
- pārrunā ar adoptētāju aprūpē nodotā bērna tiesības zināt savu izcelšanos un adopcijas fakta atklāšanas nozīmīgumu bērna labvēlīgai attīstībai³¹⁹.

Svarīgi!

Visu ģimenes izpētes laiku adoptētājiem ar pirmsadopcijas aprūpē paņemto bērnu ir jādzīvo Latvijā un bāriņtiesai jāspēj jebkurā brīdī pārbaudīt pirmsadopcijas aprūpē nodotā bērna dzīves apstākļi. Turklāt, ja bērnu adoptē laulātie, Latvijā jāatrodas abiem laulātajiem, kā arī ģimenes bioloģiskajiem bērniem, kuri ikdienā dzīvos ģimenē.

Veicot ģimenes izpēti pirmsadopcijas aprūpes laikā bāriņtiesa noskaidro un izvērtē:

- adoptētāja un adoptējamā bērna personības iezīmes, saderību un savstarpējās attiecības;
- adoptējamā bērna attiecības ar citām nedalītā saimniecībā dzīvojošām personām;
- adoptētāja mājoāja un saimniecības īpatnības;
- adoptētāja spēju izaudzināt adoptējamo bērnu;
- adoptētāja un adoptējamā bērna savstarpējo piemērotību;

³¹⁸ [2018.gada 30.oktobra Ministru kabineta noteikumi Nr.667 "Adopcijas kārtība", 54.punkts.](#)

³¹⁹ [2018.gada 30.oktobra Ministru kabineta noteikumi Nr.667 "Adopcijas kārtība", 45.punkts.](#)

- izvērtē no adoptētāja, atbalsta centra un valsts un pašvaldību iestādēm saņemto informāciju par adoptētājam un adoptējamam bērnam sniegtajiem pakalpojumiem un atbalstu, ja attiecināms³²⁰.

Lai to varētu izdarīt, bāriņtiesai regulāri jāveic dzīves apstākļu pārbaudes adoptētāja ģimenes dzīvesvietā, jānodrošina visu mājāsaimniecībā dzīvojošo personu viedokļa uzklauššana. Tāpat ģimenes izpētei bāriņtiesa var pieaicināt arī citus speciālistus³²¹, piemēram, adoptētāju izvēlētā Atbalsta centra speciālistus. Ja bērns apmeklē izglītības iestādi, bāriņtiesa var lūgt sniegt raksturojumu par bērna aprūpētāju sadarbību ar izglītības iestādi u.tml.

Svarīgi!

Īpaša vērība veltāma tam, kādas savstarpējās attiecības adoptējamam bērnam veidojas ar citiem ģimenes bērniem, ja ģimenē jau ir bērni, vai starp adoptējamajiem bērniem, ja ģimene vienlaicīgi adoptē vairākus bērnus, tajā skaitā māsas un brāļus, kuri, iespējams, pirms nonākšanas pirmsadopcijas aprūpē bijuši pie dažādiem ārpusģimenes aprūpes sniedzējiem (piemēram, divās dažādās audžuģimenēs).

Ja adoptējamam bērnam vai adoptētāja ģimenei pirmsadopcijas aprūpes laikā ir nepieciešams atbalsts, bāriņtiesa un Atbalsta centrs informē adoptētāju par tā saņemšanas iespējām.³²²

Adoptētājs nekavējoties ziņo savas deklarētās dzīvesvietas bāriņtiesai un bērna likumiskajam pārstāvim, ja pirmsadopcijas aprūpes laikā:

- ir izveidojusies konfliktsituācija starp bērnu un adoptētāju vai citu nedalītā saimniecībā dzīvojošu personu;
- ir plānota bērna izceļošana no valsts;
- bērnam ir pasliktnājusies veselība vai ir konstatēti būtiski veselības traucējumi;
- bērns ir cietis nelaimes gadījumā;
- bērns nopietni apdraud savu veselību vai attīstību, lietojot alkoholu, narkotiskās vai toksiskās vielas;
- bērns patvaļīgi aizgājis no ģimenes;
- bērns ir izdarījis noziedzīgu nodarījumu;
- bērns ir miris;
- adoptētāja rīcībā ir cita informācija, kas var būtiski ietekmēt turpmāko bērna pirmsadopcijas aprūpi.³²³

Nemams vērā, ka informācijas sniegšana attiecas uz jautājumiem, kas būtiski skar bērna intereses, proti, nav paredzēts, ka adoptētājam jāsniedz informācija par visiem bērna saslimšanas gadījumiem, piemēram, akūtām respiratorām vīrusu saslimšanām, bet gan būtiskiem ve-

³²⁰ [2018.gada 30.oktobra Ministru kabineta noteikumi Nr.667 "Adopcijas kārtība", 46.punkts.](#)

³²¹ [2018.gada 30.oktobra Ministru kabineta noteikumi Nr.667 "Adopcijas kārtība", 45.2.apakšpunkts.](#)

³²² [2018.gada 30.oktobra Ministru kabineta noteikumi Nr.667 "Adopcijas kārtība", 46.¹punkts.](#)

³²³ [2018.gada 30.oktobra Ministru kabineta noteikumi Nr.667 "Adopcijas kārtība", 46.²punkts.](#)

selības traucējumiem, piemēram, bērnam sākusies epileptiska lēkme, saslimis ar ērcu encefalītu, bērnam pasliktinājies psihoemocionālais stāvoklis, kā rezultātā nepieciešama atbilstošu pakalpojumu piesaiste (psihoterapija, psihiatra apmeklējumi u.c.). Tāpat informācija sniedzama visos gadījumos, kad bērns ir cietis nelaimes gadījumā, kas radījis iespējamu bērna veselības vai dzīvības apdraudējumu. Sniedzama informācija arī par citiem apstākļiem, kas var ietekmēt turpmāku bērna pirmsadopcijas aprūpi, piemēram, bērns sarunā ar adoptētāju paužis noraidošu attieksmi pret adopciju, nevēlēšanos palikt adoptētāja ģimenē. Saņemot attiecīgu informāciju, bāriņtiesa, bērnu aprūpes iestādes vadītājs, aizbildnis atkarībā no konkrētās situācijas īsteno nepieciešamos bērna tiesību aizsardzības pasākumus.

Pirmsadopcijas periodā var tikt konstatēts, ka starp bērnu un adoptētājiem neveidojas patiesas bērna un vecāku attiecības, nav izveidojies savstarpējais kontakts vai pat radušās konfliktsituācijas vai konstatēta adoptētāju neatbilstoša rīcība un pieļauti bērnu tiesību pārkāpumi.

Ja bāriņtiesa pirmsadopcijas aprūpes laikā konstatē, ka turpmākā aprūpe adoptētāja ģimenē neatbilst adoptējamā bērna interesēm, tā nekavējoties nodrošina viņam atbilstošu ārpusģimenes aprūpi³²⁴.

Vienlaikus minētā norma nosaka, ka bāriņtiesa var atkārtoti lemt par adoptētāja piemērotību adopcijai. Ja bāriņtiesa pieņem lēmumu par adoptējamā bērna pirmsadopcijas aprūpes izbeigšanu adoptētāja ģimenē, tā izvērtē arī nepieciešamību adoptētājam saņemt psihologa atzinumu, lai turpinātu adopcijas procesu ar nākamo bērnu. Bāriņtiesa 10 darbdienu laikā nosūta ministrijai lēmuma par pirmsadopcijas aprūpes izbeigšanu adoptētāja ģimenē norakstu³²⁵.

Ņemot vērā iepriekš minēto, bāriņtiesai jāvērtē, kas bija tie iemesli, kādēļ tika pārtraukta pirmsadopcijas aprūpe, un vai nepieciešams jauns izvērtējums un lēmums par personas vai laulāto piemērotību adoptētāju statusam.

Piemērs

Sešus gadus vecā Alise 2024.gada 2.jūnijā tika nodota pirmsadopcijas aprūpē ģimenē, kurā aug adoptētāju bioloģiskie bērni – 12 gadus vecais Valters un 6 gadus vecais Mareks. Alises un Mareka starpā izveidojās konfliktsituācija, jo bērni bija savstarpēji greizsirdīgi par vecāku uzmanību. Adoptētāji lūdza psihologa konsultācijas ģimenei, tomēr mēneša laikā situācija neuzlabojās – bērni kāvās, strīdējās. Bāriņtiesa 2024.gada 30.jūlijā saņēma informāciju, ka Alise bijusi aizbēgusi no adoptētāju dzīves vietas, adoptētāji bērna meklēšanā iesaistījuši Valsts policiju. Bērns tika atrasts. Bāriņtiesa nekavējoties veica pārrunas ar Alisi, kuru laikā secināja, ka attiecības adoptētāju ģimenē ir pārāk saspringtas, lai notiktu veiksmīga bērna un ģimenes savstarpējā adaptācija. Tā kā Alise atteicās atgriezties adoptētāju ģimenē, bērns tika nogādāts krīzes centrā un pirmsadopcijas aprūpe tika pārtraukta. Bāriņtiesa secināja, ka adoptētājiem nepieciešams saņemt psihologa atzinumu, lai bāriņtiesa varētu izvērtēt, vai adoptētāji var turpināt adopcijas procesu ar nākamo bērnu.

³²⁴ 2018.gada 30.oktobra Ministru kabineta noteikumi Nr.667 "Adopcijas kārtība", 47.punkts.

³²⁵ 2018.gada 30.oktobra Ministru kabineta noteikumi Nr.667 "Adopcijas kārtība", 48.punkts.

2024.gada 2.jūnijā adoptētājas pirmsadopcijas aprūpē tika nodoti divi bērni - 4 gadus vecais Kristaps un 2 gadus vecā Marta. Bērni pirmsadopcijas aprūpē atradās jau 4 mēnešus, kad bāriņtiesa saņēma informāciju no bērna pirmsskolas izglītības iestādes par adoptētājas fizisku vardarbību pret Kristapu. Nekavējoties veicot dzīves apstākļu pārbaudi, bāriņtiesa konstatēja, ka Kristapam uz augšdelmiem un apakšstilbiem ir hematomas. Līdz ar to 2024.gada 15.oktobrī tika pieņemts bāriņtiesas priekšsēdētāja vienpersonisks lēmums par pirmsadopcijas pārtraukšanu. Bērna pirmsadopcijas aprūpe tika izbeigta, kā arī bāriņtiesa, iegūstot papildus informāciju, atkārtoti lēma par adoptētājas piemērotību adopcijai, atzīstot, ka persona nav atzīstama par piemērotu adoptētāja statusa iegūšanai.

Kad tuvojas lēmumā par bērna nodošanu pirmsadopcijas aprūpē noteiktais termiņš, bāriņtiesa **apkopo ģimenes izpētes rezultātus un izvērtē**, vai adopcija šajā ģimenē ir adoptējamā bērna interesēs, un pieņem atbilstošu lēmumu, kā arī 10 darbdienu laikā pēc tā pieņemšanas nosūta ministrijai lēmuma norakstu³²⁶.

Lēmumā jābūt atspoguļotam detalizētam ģimenes izpētes laikā veiktajam visu iepriekš minēto faktoru izvērtējumam, tam, vai izpētes veikšanā piedalījušies gan bāriņtiesas darbinieki, gan citi speciālisti, jānorāda laika posms, cik ilgi bērns atradies adoptētāja aprūpē. Īpaša vērība veltāma tam, lai lēmumā motivēti pierādītu, ka konstatēta bērna un adoptētāja savstarpējā piemērotība, kā arī ir pamats uzskatīt, ka adopcijas rezultātā starp adoptētāju un adoptējamo izveidosies patiesas bērnu un vecāku attiecības.

Ja bāriņtiesas lēmums par adopciju ir pozitīvs, tā var tajā pašā lēmumā pagarināt aprūpes un uzraudzības termiņu līdz adopcijas apstiprināšanai tiesā, lai bērns varētu palikt adoptētāja ģimenē³²⁷. Pieņemot lēmumu, ka adopcija ir bērna interesēs un pagarinot bērna pirmsadopcijas aprūpi līdz adopcijas apstiprināšanai tiesā, bāriņtiesa adoptētājam izsniedz adoptējamā bērna dokumentus iesniegšanai tiesā, lietā atstājot to apliecinātas kopijas³²⁸.

4.7.6. Adopcijas apstiprināšana tiesā

Ja bāriņtiesa pieņēmusi lēmumu, ar kuru atzīts, ka adopcija ir bērna interesēs, adoptētājam **triju mēnešu laikā** pēc tam, kad pieņemts šis bāriņtiesas lēmums, jāiesniedz tiesā pieteikums par adopcijas apstiprināšanu. Ja pieteikums noteiktajā termiņā tiesā nav iesniegts, bāriņtiesa, uzklusot adoptētāju un noskaidrojot adoptējamā bērna viedokli, izvērtē nepieciešamību atkārtoti lemt par adopcijas atbilstību adoptējamā bērna interesēm³²⁹.

Pēc adopcijas apstiprināšanas tiesā adoptējamā bērna likumiskais pārstāvis adoptētājam izsniedz adoptējamā bērna dzimšanas apliecības oriģinālu³³⁰.

³²⁶ [2018.gada 30.oktobra Ministru kabineta noteikumi Nr.667 "Adopcijas kārtība", 49.punkts.](#)

³²⁷ [2018.gada 30.oktobra Ministru kabineta noteikumi Nr.667 "Adopcijas kārtība", 50.punkts.](#)

³²⁸ [2018.gada 30.oktobra Ministru kabineta noteikumi Nr.667 "Adopcijas kārtība", 50.punkts.](#)

³²⁹ [2018.gada 30.oktobra Ministru kabineta noteikumi Nr.667 "Adopcijas kārtība", 51.punkts.](#)

³³⁰ [2018.gada 30.oktobra Ministru kabineta noteikumi Nr.667 "Adopcijas kārtība", 52.punkts.](#)

Pēc tiesas sprieduma stāšanās spēkā tiesa sprieduma norakstu nekavējoties nosūta ministrijai.³³¹

4.7.7. Pēcadopcijas uzraudzība

4.7.7.1. Pēcadopcijas uzraudzības termiņš

[Adopcijas kārtības 53.punkts](#) paredz, ka pēcadopcijas uzraudzība ir jāveic divus gadus **pēc adopcijas apstiprināšanas tiesā**. Saskaņā ar [Civillikuma 171.pantā](#) noteikto, adopcija uzskatāma par notikušu tiklīdz to apstiprina tiesa.

Piemērs

Ja tiesa 2024. gada 1.jūnijā apstiprina adopciju, tad pēcadopcijas uzraudzība attiecīgi ir jāveic līdz 2026.gada 31.maijam.

[Civilprocesa likuma 203.panta](#) pirmā daļa paredz, ka tiesas spriedums stājas likumīgā spēkā pēc tam, kad notecējis termiņš tā pārsūdzēšanai apelācijas kārtībā un sūdzība nav iesniegta. Gadījumā, ja viss spriedums ir pārsūdzēts, pēcadopcijas uzraudzības termiņš sāk tecēt tikai pēc tam, kad prasība ir izskatīta apelācijas kārtībā un ir pasludināts spriedums. Jāņem vērā, ka tiesas spriedumu ir iespējams pārsūdzēt arī daļā. [Civilprocesa likuma 203.panta](#) otrā daļa paredz, ja spriedums pārsūdzēts kādā daļā, tā nepārsūdzētajā daļā spriedums stājas spēkā, kad notecējis termiņš tā pārsūdzēšanai.

Piemērs

Tiesa nolemj apstiprināt adopciju, taču uzskata, ka nav pietiekams pamatojums tam, lai mainītu adoptētā bērna vārdu. Adoptētāji pārsūdz spriedumu tikai tajā daļā, kas neļauj viņiem mainīt bērna vārdu. Tādējādi spriedums daļā par adopcijas apstiprināšanu stājas spēkā un sākas pēcadopcijas uzraudzības termiņš.

Vēršam uzmanību, ka bāriņtiesas pēcadopcijas uzraudzība neilgst ilgāk par normatīvajā regulējumā noteikto termiņu, tādēļ bāriņtiesai nav tiesību ilgāk par noteikto termiņu veikt pēcadopcijas uzraudzību. Gadījumā, ja ģimenē ir konstatētas problēmas attiecībā uz bērna aprūpi vai audzināšanu, bāriņtiesai, sadarbībā ar sociālo dienestu un citām kompetentajām institūcijām, ir jāturpina darbs ar ģimeni, bet ne vairs pēcadopcijas uzraudzības ietvaros, bet vispārējā kārtībā.

Tāpat jāuzsver, ka, gadījumā, ja pēcadopcijas uzraudzības laikā adoptētais bērns sasniedz pilngadību, uzraudzība vairs nav jāturpina.

4.7.7.2. Pēcadopcijas uzraudzības piekritība

[Dzīvesvietas deklarēšanas likuma 3.panta](#) pirmā daļa paredz, ka dzīvesvieta ir jebkura personas brīvi izraudzīta ar nekustamo īpašumu saistīta vieta (ar adresi), kurā persona labprātīgi apmetusies ar tieši vai klusējot izteiktu nodomu tur dzīvot, kurā dzīvot tai ir tiesisks pamats un kuru šī persona atzīst par vietu, kur tā sasniedzama tiesiskajās attiecībās ar valsti un pašvaldību.

³³¹ 2018.gada 30.oktobra Ministru kabineta noteikumi Nr.667 "Adopcijas kārtība", 52.¹punkts.

Tādējādi pēcadopcijas uzraudzība ir jāveic tai bāriņtiesai, kuras teritorijā deklarēta adoptētāja dzīvesvieta. Svarīgi ir savlaicīgi informēt adoptētāju, ka gadījumā, ja viņš pēcadopcijas uzraudzības laikā maina dzīvesvietu, viņam par to ir pienākums informēt bāriņtiesu, kura līdz šim veica pēcadopcijas uzraudzību, kā arī jaunās dzīvesvietas bāriņtiesu, kas turpmāk veiks pēcadopcijas uzraudzību. Tomēr arī šajā gadījumā līdz šim pēcadopcijas uzraudzību veikušajai bāriņtiesai ir nepieciešams sazināties ar adoptētāja jaunās dzīvesvietas bāriņtiesu, lai pārliecinātos, ka pēdējā ir par šo faktu informēta un turpinās veikt pēcadopcijas uzraudzību.

Savukārt, ja bāriņtiesa konstatē, ka adoptētājs vairs nedzīvo iepriekšējā dzīvesvietā un nav iespējams noskaidrot viņa jauno dzīvesvietu, ir jāpieprasa attiecīgas ziņas no ledzīvotāju reģistra par personas pašreizējo dzīvesvietu un jāpārliecinās, vai attiecīgā bāriņtiesa ir informēta par pienākumu turpināt pēcadopcijas uzraudzību.

Piemērs

Tiesas spriedums par adopcijas apstiprināšanu ir stājies spēkā 2022.gada 1.martā, taču 2023.gada 1.janvārī adoptētāji no A novada ir pārcēlušies dzīvot uz B valstspilsētu. Tas nozīmē, ka līdz 2022.gada 31.decembrim pēcadopcijas uzraudzība bija jāveic A novada bāriņtiesai, savukārt, no 2023.gada 1.janvāra līdz 2023.gada 28.februārim - B valstspilsētas bāriņtiesai, ja adoptētāji minētajā laika periodā vairs nemaina dzīvesvietu.

Saskaņā ar [Civillikuma 172.panta](#) pirmajā daļā noteikto, adoptētais kļūst par adoptētāju ģimenes locekli, un adoptētājs iegūst tiesības īstenot aizgādību. [Civillikuma 173.panta](#) pirmā daļa paredz, ka adoptētais bērns un viņa pēcnācēji attiecībā pret adoptētāju un viņa radniekiem iegūst laulībā dzimuša bērna tiesisko stāvokli kā personiskajās, tā mantiskajās attiecībās. Gadījumā, ja atbilstoši [Civillikuma 178.panta](#) ceturtajai daļai vecāku (adoptētāju) kopīga aizgādība ir izbeigusies, nodibinot uz vecāku (adoptētāju) vienošanās vai tiesas nolēmuma pamata viena vecāka (adoptētāja) atsevišķu aizgādību, pēcadopcijas uzraudzība ir jāveic tai bāriņtiesai, kuras teritorijā dzīvo vecāks (adoptētājs), kura atsevišķā aizgādībā atrodas adoptētais bērns. Protais, ir jānoskaidro arī otra vecāka (adoptētāja), kuram ir saskarsmes tiesība ar adoptēto bērnu, attiecības ar bērnu un viņa lomu bērna dzīvē.

Pēcadopcijas uzraudzība ir jāveic **visos gadījumos**, kad tiek adoptēts bērns, **t.sk., ja bērnu adoptē bijušais aizbildnis, audžuģimene vai arī adoptēts tiek otra laulātā bērns**. Tādējādi svarīgi, lai bāriņtiesa personai vai laulātajiem jau pie adopcijas procesa uzsākšanas (Kad personas ieradusās izteikt vēlmi kļūt par adoptētāju) izskaidrotu pēcadopcijas uzraudzības procesu un informētu potenciālo adoptētāju par to, ka sadarbība ar bāriņtiesu būs jāturpina arī pēc adopcijas apstiprināšanas tiesā. Veiksmīgas pēcadopcijas uzraudzības priekšnoteikums ir pozitīva attieksme pret adoptētāju un iepriekšējā sadarbība ģimenes izpētes un pirmsadopcijas uzraudzības laikā.

Svarīgi ir atcerēties, ka minētais attiecas arī uz tiem ārzemniekiem, kuriem ir pastāvīgā uzturēšanās atļauja Latvijā un kuri, kā Latvijas adoptētāji, ir adoptējuši bērnu Latvijā. Arī šajos gadījumos pēcadopcijas uzraudzību veic tā bāriņtiesa, kuras teritorijā dzīvo ārzemnieks.

Ja pēcadopcijas uzraudzības periodā **adoptētāji izceļo uz pastāvīgu dzīvi ārvalstīs**, pēcadopcijas uzraudzību turpina nodrošināt tā bāriņtiesa, kura to uzsākusī, pieprasot no attiecīgās valsts kompetentajām institūcijām nepieciešamo informāciju – dzīves apstākļu pārbaudes, adoptētāju un adoptējamā bērna viedokļus par attiecībām ģimenē u.tml.

4.7.7.3. Bērna aprūpes un uzraudzības ģimenē regulāra novērtēšana

Lai pārliecinātos par bērna dzīves apstākļiem un iekļaušanos ģimenē pēc adoptācijas apstiprināšanas tiesā, adoptētāja dzīvesvietas bāriņtiesa divus gadus pēc adoptācijas apstiprināšanas ne retāk kā divas reizes gadā vērtē bērna aprūpi ģimenē, tostarp:

- veic dzīves apstākļu pārbaudi un pārrunas ar adoptētājiem, bērnu un citām nedalītā saimniecībā dzīvojošajām personām, sastāda dzīves apstākļu pārbaudes aktu un noformē sarunas protokolu;
- ja nepieciešams, pieprasa ziņas no citām valsts vai pašvaldību iestādēm, fiziskām un juridiskām personām vai piesaista citus speciālistus;
- ja adoptētajam bērnam vai adoptētāja ģimenei ir nepieciešams atbalsts, informē adoptētāju par tā saņemšanas iespējām, piemēram, Atbalsta centrs, ar ko adoptētājam ir noslēgts līgums, nodrošina dažāda veida atbalstu, t.sk., adoptētājiem un bērniem nodrošina sociālā darbinieka un psihologa atbalstu, zināšanu pilnveides mācības, kā arī nodrošina atbalsta grupas. Vienlaikus dzīvesvietas pašvaldības sociālajā dienestā ir iespēja saņemt informāciju par pašvaldībā pieejamiem sociālajiem pakalpojumiem un sociālās palīdzības iespējām atbilstoši individuālajām vajadzībām.
- ja nepieciešams, atkārtoti pārrunā ar adoptētāju adoptētā bērna tiesības zināt savu izcelšanos un adoptācijas fakta atklāšanas nozīmīgumu bērna labvēlīgai attīstībai.³³²

Bāriņtiesa secinājumus par dzīves apstākļu pārbaudes laikā konstatēto un pārrunās ar adoptētājiem un citām vienā mājsaimniecībā dzīvojošajām personām noskaidroto **fiksē dzīves apstākļu pārbaudes aktā un sarunas protokolos**, kuri tiek pievienoti attiecīgajai adoptācijas lietai.

Īpaši svarīga ir **pirmā pēcadoptācijas uzraudzības tikšanās reize**, kurai vajadzētu būt īsi pēc tam, kad stājies spēkā spriedums par adoptācijas apstiprināšanu tiesā. Šīs tikšanās mērķis ir sniegt ģimenei atbalstu un informēt par kārtību, kādā ir iespējams veikt izmaiņas bērna dzimšanas apliecībā, saņemt valsts pabalstus un citas sociālās garantijas, kas pienākas adoptētājiem, kā arī pārrunāt un uzsvērt bērna tiesības zināt savu izcelšanos un adoptācijas fakta atklāšanas nozīmīgumu bērna labvēlīgai attīstībai u.c. Tāpat būtiski ir aicināt un veicināt adoptētājus izmantot Atbalsta centra nodrošinātos pakalpojumus.

Arī pārējās tikšanās reizēs ir nepieciešams noskaidrot, vai adoptētājiem nav nepieciešams atbalsts kādu radušos sarežģījumu risināšanai. Savukārt, visā pēcadoptācijas laikā bāriņtiesai ir svarīgi noskaidrot:

- vai bērns tiek aprūpēts atbilstoši vecumam, vai bērna attīstībai ir radīti nepieciešamie apstākļi;
- vai tiek nodrošināta pilnvērtīga bērna pārstāvība viņa personiskajās un mantiskajās attiecībās;
- kādas ir adoptētā bērna attiecības ar bioloģiskajiem bērniem, kā bioloģiskie bērni uztver adoptēto bērnu. Tas pats attiecas arī uz gadījumiem, kad vairāki bērni ir adoptēti ar dažādu laika intervālu;
- kādas ir adoptētā bērna attiecības ar ģimenes locekļiem tā plašākajā izpratnē, piemēram, vecvecākiem;

³³² [2018.gada 30.oktobra Ministru kabineta noteikumi Nr.667 "Adopcijas kārtība", 53.punkts.](#)

- kā adoptētais bērns ir iekļāvies sociālajā vidē – bērnudārza grupiņā vai skolas klasē (pieņemam, kādas ir bērna attiecības ar citiem bērniem, vai bērnam ir draugi, kādas ir viņu savstarpējās attiecības, kādas ir bērna intereses un vaļasprieki, kādi ir bērna panākumi nodarbībās un mācībās, vai novērotas grūtības mācību vielas apguvē). Vai ģimenei nav nepieciešama palīdzība kādu problēmu risināšanā?;
- kā vecāki jūtas kā adoptētāji, vai tādēļ nav radušies kādi sarežģījumi;
- kādas ir adoptētāju savstarpējās attiecības pēc bērna ienākšanas ģimenē, vai tās nav mainījušās, vai abi adoptētāji izjūt atbildību par bērnu un viņa attīstību.

Būtiski ir veltīt vērību bērna viedokļa noskaidrošanai, kā arī citu ģimenē dzīvojošo bērnu vai citu ģimenes locekļu viedoklim par savstarpējām attiecībām.

Pēcadopcijas uzraudzības laikā, ja bāriņtiesas saskata nepieciešamību, var tikt piesaistīti arī citi speciālisti (psihologs, sociālais darbinieks, Atbalsta centra speciālisti u.c.), kas bāriņtiesai var palīdzēt, izvērtējot, vai bērnam ir radīti visi apstākļi, lai viņš varētu ģimenē pilnvērtīgi attīstīties, kā arī sniegt palīdzību ģimenei problēmu risināšanā.

Pēcadopcijas uzraudzības laikā ir svarīgi atkārtoti pārrunāt jautājumu par adoptētāja tiesībām un pienākumiem attiecībā pret adoptētā bērna tiesībām zināt savu identitāti. Protams, ir jāņem vērā jau iepriekšējā ģimenes izpēti laikā noskaidrotā adoptētāju nostāja minētajā jautājumā. Ja adoptētāji vēlas saglabāt adopcijas faktu noslēpumā no apkārtējiem, tas ir jārespektē, taču tad, ja adoptētāji vēlas paturēt tiesības neizpaust adopcijas faktu pilngadību nesniegušam bērnam, svarīgi sniegt izglītojošu informāciju par to, kādu ietekmi tas var atstāt uz bērna psihoemocionālo attīstību un, kā tas var ietekmēt savstarpējās attiecības. Bāriņtiesai veicot pārrunas ar adoptētājiem atkārtoti jāuzsver un jāizskaidro nepieciešamība atklāt bērnam adopcijas faktu. Dr.iur A.Jumakova promocijas darbā "[Bērna tiesību uz identitāti ģenēze Latvijā un to apdraudējums adopcijas tiesiskā regulējuma kontekstā](#)", secina, ka "Latvijā bērna tiesības uz identitāti ir skaidri noteiktas gan nacionālajā regulējumā, gan Latvijai saistošajā starptautiskajā regulējumā. Sasniedzot pilngadību, bērnam tiek dota iespēja apzināties savu būtību, esību, piederību, izcelsmi, dzimšanas un citus adopcijai būtiskus apstākļus³³³".

Speciālisti (psihologi, sociālie darbinieki) uzskata, ka savlaicīga un pareiza adopcijas fakta pastāstīšana adoptētajam bērnam mazina krīzes rašanās iespēju bērnam un adoptētāju starpā. Ir secināts, ka ir svarīgi, lai bērns par adopciju uzzinātu, cik agri vien iespējams un lai par to pastāstītu paši adoptētāji. Var ieteikt adoptētājiem vārdu "adopcija" izmantot jau agrā bērnībā (3-4) gadu vecumā, kaut arī bērnam tas vēl ir ļoti sarežģīts jēdziens, taču viņš jau pierod pie tā.

Savukārt pēcadopcijas uzraudzības noslēdzošajā apsekošanas reizē ir svarīgi informēt adoptētājus, ka bāriņtiesa, sociālais dienests un Atbalsta centrs ir tās institūcijas, kas nepieciešamības gadījumā var sniegt ģimenei atbalstu arī turpmāk.

Pēcadopcijas uzraudzības laikā sagatavotie sarunu protokoli, dzīves apstākļu pārbaudes akti, atzinumi un citi dokumenti ir pievienojami adopcijas lietai. Visi dokumenti ir jāglabā slēdzamā seifā.

³³³ [Jumakova A, Latvijas Universitātes promocijas darbs "Bērna tiesību uz identitāti ģenēze Latvijā un to apdraudējums adopcijas tiesiskā regulējuma kontekstā", 2019., 180 lpp.](#)

4.8. Adoptējamā bērna adopcija uz ārvalstīm

[Civillikuma 169.panta](#) sestajā daļā noteikts, ka pēc ārzemnieka, kuram nav pastāvīgās uzturēšanās atļaujas Latvijā, vai ārvalstīs dzīvojošas personas lūguma bērnu var adoptēt ar atbildīgā ministra atļauju un **tikai tad, ja Latvijā nav iespējams nodrošināt bērna audzināšanu ģimenē un pienācīgu aprūpi.**

[Adopcijas kārtības 58.punktā](#) noteikts vēl precīzāks ārvalstu adopcijas loks: ārzemnieks, kam nav pastāvīgās uzturēšanās atļaujas Latvijā, vai ārvalstī dzīvojoša persona (turpmāk – ārvalsts adoptētājs) var adoptēt:

- otra laulātā bērnu;
- bērnu no aizbildņa ģimenes vai audžuģimenes, ja bērnu adoptē viņa radnieki;
- bērnu, kurš atrodas bērnu aprūpes iestādē, ja Latvijā nav iespējams nodrošināt viņa pienācīgu audzināšanu un aprūpi ģimenē.

4.8.1. Bāriņtiesas lēmums par to, vai Latvijā iespējams nodrošināt bērna audzināšanu ģimenē vai pienācīgu aprūpi

(Informācija aktualizēta 24.02.2025.)

Bērnu var adoptēt uz ārvalstīm tikai tad, ja bāriņtiesa pieņēmusi par to attiecīgu lēmumu. [Bāriņtiesu likuma 34.panta](#) pirmās daļas trešajā punktā noteikts, ka bāriņtiesa lemj par to, vai Latvijā iespējams nodrošināt bērna audzināšanu ģimenē vai pienācīgu aprūpi (par bērna adopciju uz ārvalstīm).

Lai varētu pieņemt minēto lēmumu, bāriņtiesai jāizvērtē:

1. bērna iespējas atgriezties pie bioloģiskajiem vecākiem un augt savā ģimenē: Vai bērna vecāki ir miruši vai tiem atņemtas bērna aizgādības tiesības? Vai vecāki sadarbojas ar sociālo dienestu, lai risinātu jautājumu par bērna aizgādības tiesību atjaunošanu? Vai bērna vecāki uztur personiskas attiecības ar bērnu, kāda ir viņu saskarsme? Vai vecāki atbalsta bērnu materiāli un emocionāli?
2. iespēja tikt adoptētam Latvijā: Bērna vecums un veselības stāvoklis. Bērna veselības stāvoklim nav izšķirošas nozīmes, lemjot par adopciju uz ārvalstīm, taču lēmumā tomēr nepieciešams to raksturot, ja veselības stāvoklis ir bijis par iemeslu tam, kāpēc bērnam nav bijis iespējams nodrošināt aprūpi ģimenē Latvijā. Vai bērnam ir brāļi un māsas, no kuriem viņš nav šķirams adopcijas gadījumā un vai pastāv iespēja visiem tikt adoptētiem Latvijā? Vai un cik ilgi par bērnu ziņas sniegtas Latvijas adoptētājiem, cik adoptētāji izrādījuši vēlmi iepazīties ar bērnu?
3. iespējas nodibināt aizbildnību: Vai bāriņtiesa ir apzinājusi un uzrunājusi visus iespējamus bērna aizbildņus – radniekus, personas, ar kurām bērns dzīvojis vienā mājsaimniecībā, citas bērnam tuvas personas? Cik ilgstoši bāriņtiesai nav izdevies atrast aizbildni bērnam?
4. iespēja bērnam nodrošināt aprūpi ģimeniskā vidē audžuģimenē vai specializētajā audžuģimenē Latvijā: Vai bāriņtiesa ir veikusi darbības, lai bērnam atrastu piemērotu audžuģimeni? Cik ilgstoši bāriņtiesai nav izdevies atrast piemērotu audžuģimeni bērnam?

Adopcija uz ārvalstīm pieļaujama, ja Latvijā nav iespējams nodrošināt adoptējamā bērna audzināšanu un pienācīgu aprūpi ģimenē. Tādēļ bāriņtiesai, ar kuras lēmumu bērns ir ievietots ārpusģimenes aprūpē, jāpieņem attiecīgs lēmums.

Lai bāriņtiesa varētu lemt par ārpusģimenes aprūpē esoša adoptējamā bērna interesēm atbilstošu adopciju uz ārvalstīm, nepieciešams **saņemt Ārvalstu adopcijas komisijas (turpmāk – komisija)³³⁴ atzinumu**, kurā ietverts secinājums, ka adopcijas process uz ārvalsti atbilst [Bērnu tiesību aizsardzības likumā](#) noteiktajiem bērna tiesību aizsardzības principiem un bērna labākajām interesēm.³³⁵

Pieprasījuma iesniegšana komisijai

Bāriņtiesa pirms [Adopcijas kārtības 63. punktā](#) minētā lēmuma pieņemšanas iesniedz ministrijā **komisijai adresētu rakstveida pieprasījumu** atzinuma sniegšanai par bērna adopcijas uz ārvalsti atbilstību [Bērnu tiesību aizsardzības likumā](#) noteiktajiem bērna tiesību aizsardzības principiem un bērna labākajām interesēm³³⁶.

Bāriņtiesa, **pirms pieprasījuma iesniegšanas** komisijai, vispirms iegūst informāciju no ministrijas par to, vai adopcijas reģistrā ir ziņas par ārvalsts adoptētāju, kurš adopcijas pieteikumā paudis vēlmi adoptēt bērnu atbilstoši konkrētā bērna vecumam, dzimumam, veselības stāvoklim, kā arī bērnu skaitam. Tādējādi bāriņtiesai nav pienākums ikvienā gadījumā, kad adoptējams bērns atrodas bērnu aprūpes iestādē, iesniegt pieprasījumu komisijai atzinuma saņemšanai.

Svarīgi!

Pieprasījumu komisijai bāriņtiesa iesniedz tikai tad, kad tās rīcībā ir informācija, ka adopcijas reģistrā ir ziņas par ārvalsts adoptētāju, kurš adopcijas pieteikumā ir paudis vēlmi šādu bērnu adoptēt.

Lai komisija spētu pilnvērtīgi izvērtēt, kāds risinājums konkrētajam bērnam ir vispiemērotākais, realizējot [Ministru kabineta 2023. gada 19. septembra noteikumu Nr. 536 “Noteikumi par Ārvalstu adopcijas komisiju” 11. punktā](#) noteikto komisijas kompetenci, bāriņtiesai attiecīga pieprasījuma iesniegšanas gadījumā, aizstāvot konkrētā bērna intereses un sekmējot savlaicīgu un kvalitatīvu pieprasījuma izskatīšanu un atzinuma sniegšanu, jānodrošina, lai komisijai tiktu iesniegta precīza un pilnīga informācija, kas nepieciešama atzinuma pieņemšanai.

³³⁴ Komisija ir labklājības ministram tieši pakļauta koleģiāla institūcija, kura bāriņtiesai, kas lēmusi par adoptējamā bērna ārpusģimenes aprūpi, pēc tās pieprasījuma sniedz atzinumu par to, vai adopcija uz ārvalsti atbilst [Bērnu tiesību aizsardzības likumā](#) noteiktajiem bērna tiesību aizsardzības principiem un bērna labākajām interesēm.

Paredzēts, ka komisijas personālsastāvu apstiprinās labklājības ministrs un tajā būs septiņi komisijas locekļi – pa vienam pārstāvim no Labklājības ministrijas, Tieslietu ministrijas, centra, biedrības “Latvijas Bērnu labklājības tīkls”, biedrības “Latvijas Bāriņtiesu darbinieku asociācija”, Latvijas Psihologu biedrības un biedrības “Latvijas Ģimenes ārstu asociācija”.

³³⁵ [2018. gada 30. oktobra Ministru kabineta noteikumi Nr. 667 “Adopcijas kārtība”, 63.punkts](#)

³³⁶ [2018. gada 30. oktobra Ministru kabineta noteikumi Nr. 667 “Adopcijas kārtība”, 63¹.punkts](#)

Pieprasījumā bāriņtiesai svarīgi norādīt:

- pamatinformāciju par bērnu (vārds, uzvārds, dzimšanas datums, ziņas par ārpusģimenes aprūpes pakalpojuma sniedzēju u.c.);
- informāciju par bērna brāļiem (pusbrāļiem) un māsām (pusmāsām) un viņu atrašanos ārpusģimenes aprūpē, minot ārpusģimenes aprūpes pakalpojuma sniedzēju, ja attiecināms, un ziņas nav pievienotas pieprasījumam pielikumā;
- atzinuma pieprasīšanas tiesisko pamatojumu (atsauci uz normatīvo regulējumu);
- lūgumu sniegt atzinumu;
- pieprasījumam pievienoto dokumentu sarakstu un lapu skaitu.

Tāpat bāriņtiesai pieprasījumā vēlams norādīt viedokli par bērna iespējamās adoptācijas uz ārvalstīm atbilstību tā interesēm, kā arī citu bāriņtiesas ieskatā papildus būtisku informāciju konkrētā atzinuma pieņemšanai, kas nav pievienota pieprasījumam pielikumā.³³⁷

Bāriņtiesa pieprasījumam pievieno šādus dokumentus³³⁸:

1. dokumenta kopiju, kas apliecina, ka bērns ir adoptējams;

Atkarībā no konkrētā bērna situācijas pieprasījumam pievienojama vecāka piekrišanas bērna adoptācijai kopija, tiesas sprieduma, ar kuru vecākam atņemtas bērna aizgādības tiesības, kopija, miršanas apliecības kopija, bērna dzimšanas apliecības kopija, ja bērns ir atradenis. Tiesas spriedumā fiksētā informācija par vecākiem sniegs komisijai arī plašāku ieskatu par bērna aizgādības tiesību atņemšanas iemesliem, apstākļiem, kuru dēļ nebija iespējams novērst bērna attīstībai nelabvēlīgus apstākļus, bērnam paliekot vecāku aprūpē.³³⁹

2. bāriņtiesas lēmuma norakstu par bērna ārpusģimenes aprūpi;

Atbilstoši normatīvajā regulējumā noteiktajam bāriņtiesa lemj par bērna ievietošanu bērnu aprūpes iestādē, ja ārpusģimenes aprūpi bērnam nav iespējams nodrošināt audžuģimenē vai pie aizbildņa. Tādējādi šis lēmums vienlaikus var sniegt komisijai informāciju par iemesliem konkrētā bērna ievietošanai bērnu aprūpes iestādē, apstākļiem, kuru dēļ bērnam nav iespējama vai nav piemērota aprūpe pie aizbildņa vai audžuģimenē.³⁴⁰

3. ziņas par esošo un iepriekšējiem ārpusģimenes aprūpes pakalpojuma sniedzējiem, tostarp iemesliem ārpusģimenes aprūpes pakalpojuma sniedzēju maiņai;

Nemot vērā to, ka bāriņtiesas lēmums par bērna ievietošanu bērnu aprūpes iestādē nesatur informāciju par bērna faktisko atrašanās vietu, ārpusģimenes aprūpes pakalpojuma sniedzēju,

³³⁷ Tiesību akta projekta "Grozījumi Ministru kabineta 2018. gada 30. oktobra noteikumos Nr. 667 "Adopcijas kārtība"" sākotnējās ietekmes (ex-ante) novērtējuma ziņojums (anotācija): <https://tapportals.mk.gov.lv/annotation/ee1149ed-21de-46c0-88bc-fc0732da45a0>

³³⁸ [2018. gada 30. oktobra Ministru kabineta noteikumi Nr. 667 "Adopcijas kārtība", 63¹.punkts](#)

³³⁹ Tiesību akta projekta "Grozījumi Ministru kabineta 2018. gada 30. oktobra noteikumos Nr. 667 "Adopcijas kārtība"" sākotnējās ietekmes (ex-ante) novērtējuma ziņojums (anotācija): <https://tapportals.mk.gov.lv/annotation/ee1149ed-21de-46c0-88bc-fc0732da45a0>

³⁴⁰ Tiesību akta projekta "Grozījumi Ministru kabineta 2018. gada 30. oktobra noteikumos Nr. 667 "Adopcijas kārtība"" sākotnējās ietekmes (ex-ante) novērtējuma ziņojums (anotācija): <https://tapportals.mk.gov.lv/annotation/ee1149ed-21de-46c0-88bc-fc0732da45a0>

būtiski norādīt bērnu aprūpes iestādes, kurā bērns atrodas, nosaukumu un iestādes vadītāja vārdu un uzvārdu.

Komisijai ir tiesības uzaicināt piedalīties komisijas sēdē arī personas, kuras iepriekš ir nodrošinājušas bērna ārpusģimenes aprūpi (aizbildni, audžuģimeni vai specializēto audžuģimeni, bērnu aprūpes iestādes pārstāvi). Tādējādi būtiski, lai bāriņtiesa sniegtu precīzu informāciju arī par bērna iepriekšējo atrašanos ārpusģimenes aprūpē. Pilnīgam ieskatam svarīgi norādīt laika periodu, no kura līdz kuram datumam bērns atradies pie aizbildņa, audžuģimenes aprūpē vai bērnu aprūpes iestādē. Tāpat svarīgi norādīt ziņas par konkrēto aprūpētāju (aizbildnis vai audžuģimene), fiksējot arī viņa vārdu, uzvārdu. Ja bērns atradies aizbildnībā, svarīgi fiksēt, vai aizbildnis ir radnieks vai cita persona. Ja bērns atradies bērnu aprūpes iestādē, tad norādāms šīs iestādes nosaukums.

Minētā informācija sniegs komisijai ieskatu par adoptējamā bērna situāciju, jo bieža ārpusģimenes aprūpes formu maiņa var ietekmēt bērna emocionālo stāvokli, uzvedību, kā arī bērna attīstību u.c.

Svarīgi, lai bāriņtiesa pievienotu informāciju arī par ārpusģimenes aprūpes maiņas iemesliem, kas var sniegt komisijas pārstāvjiem būtisku priekšstatu par bērna ārpusģimenes aprūpes pieredzi, tajā skaitā traumatisku, ko bērns guvis. Atsevišķos gadījumos minētās ziņas var norādīt uz grūtībām bērnam atrast piemērotu ģimeni vai aprūpes iestādi. Iepriekš minēto informāciju par esošo un iepriekš nodrošināto ārpusģimenes aprūpi bāriņtiesa var norādīt savā pieprasījumā vai fiksēt atsevišķi un pievienot kā pielikumu.³⁴¹

4. tā dokumenta kopiju, kas apliecina bērna viedokli par ārvalstu adopciju, ja bērns, ņemot vērā viņa vecumu un brieduma pakāpi, ir spējīgs to formulēt, vai informāciju par apstākļiem, kuru dēļ bērna viedokli nav iespējams noskaidrot;

Bērna viedokli bāriņtiesa noskaidro pirms pieprasījuma iesniegšanas. Praksē iespējamās situācijas, kad bāriņtiesa jau agrāk skaidrojusi bērna viedokli par ārvalstu adopciju, līdz ar to bāriņtiesai atkarībā no tā, cik ilgs laiks pagājis, kā arī bērna individuālajām īpatnībām u.c. apstākļiem, jāvērtē nepieciešamība atkārtoti noskaidrot bērna viedokli minētajā jautājumā (ja tas nav pretrunā ar bērna interesēm), ņemot vērā, ka bērna viedoklis tik sensitīvā jautājumā kā ārvalsts adopcija dažādu faktoru ietekmē mēdz būt mainīgs.³⁴²

5. tā dokumenta kopiju, kas apliecina bērna likumiskā pārstāvja viedokli par bērna adopciju uz ārvalstīm;

Likumiskais pārstāvis pārstāv ārpusģimenes aprūpē ievietotā bērna personiskās un mantiskās intereses un tiesības, kā arī pārzina bērna vajadzības, individuālās īpatnības, bērna fiziskās un psihosociālās attīstības aspektus u.c. būtiskus apstākļus, kas skar bērnu. Tādējādi komisijai svarīgi noskaidrot bērna likumiskā pārstāvja viedokli jautājumā par iespējamo adopciju uz ārvalstīm. Bāriņtiesa pieprasījumam var pievienot, piemēram, šādus dokumentus, kuros fiksēts

³⁴¹ Tiesību akta projekta "Grozījumi Ministru kabineta 2018. gada 30. oktobra noteikumos Nr. 667 "Adopcijas kārtība"" sākotnējās ietekmes (ex-ante) novērtējuma ziņojums (anotācija): <https://tapportals.mk.gov.lv/annotation/ee1149ed-21de-46c0-88bc-fc0732da45a0>

³⁴² Tiesību akta projekta "Grozījumi Ministru kabineta 2018. gada 30. oktobra noteikumos Nr. 667 "Adopcijas kārtība"" sākotnējās ietekmes (ex-ante) novērtējuma ziņojums (anotācija): <https://tapportals.mk.gov.lv/annotation/ee1149ed-21de-46c0-88bc-fc0732da45a0>

attiecīgs likumiskā pārstāvja viedoklis: sarunas protokolu, pārskatu par saņemto informāciju, vēstuli u.c.³⁴³

6. tā dokumenta kopiju, kas apliecina bāriņtiesas un citu institūciju veiktās darbības, lai nodrošinātu adoptējamā bērna audzināšanu un pienācīgu aprūpi ģimenē:

Bērnu tiesību konvencijā³⁴⁴ noteikts, ka starpvalstu adopcija var tikt uzskatīta kā alternatīvs bērnu aprūpes līdzeklis, ja bērns nevar tikt ievietots audžuģimenē vai adopcijas ģimenē vai citā piemērotā veidā aprūpēts bērna izcelsmes valstī. Tādējādi valstu pienākums ir veikt aktīvus pasākumus, lai nodrošinātu visu iespējamo pasākumu veikšanu, lai nodrošinātu piemērotu aprūpi bērnam savā izcelsmes valstī.

Gan Civillikumā, gan Adopcijas kārtībā paredzēts, ka bērnu var adoptēt uz ārvalstīm tikai tad, ja Latvijā nav iespējams nodrošināt bērna pienācīgu aprūpi un audzināšanu ģimenē. Jēdziens "ģimene" interpretējams plaši, aptverot ne tikai bērna bioloģisko ģimeni un adoptētājus, bet arī ģimeniskas vides nodrošināšanu audžuģimenē vai pie aizbildņa. Noteikumu projekts par adopcijas komisiju paredz, ka komisija sniedz atzinumu, kurā ietverti tajā skaitā secinājumi par to, vai kompetentās iestādes ir paveikušas visu iespējamo, lai nodrošinātu bērnam audzināšanu un pienācīgu aprūpi ģimenē Latvijā; bērnam Latvijā nav iespējams nodrošināt audzināšanu un pienācīgu aprūpi.

Bāriņtiesu likuma 17. pantā noteikts bāriņtiesas pienākums veikt nepieciešamās darbības, lai nodrošinātu bērna audzināšanu un pienācīgu aprūpi ģimeniskā vidē. Savukārt Ministru kabineta 2006. gada 19. decembra noteikumu Nr.1037 "Bāriņtiesas darbības noteikumi" 81.² punktā noteikts, ka pirms lēmuma pieņemšanas par bērna ārpusģimenes aprūpi bāriņtiesa sagatavo rakstisku pārskatu par darbībām, kas veiktas, lai bērnam nodrošinātu aprūpi pie aizbildņa vai audžuģimenē (turpmāk – pārskats). Šo noteikumu 81.³, 81.⁴ punktā paredzēts bāriņtiesas pienākums periodiski pārlicināties, vai aprūpes iestādē ievietotam bērnam joprojām nav iespējams nodrošināt aprūpi ģimeniskā vidē un bērnam jāturpina uzturēties bērnu aprūpes iestādē. Līdz ar to bāriņtiesai pieprasījumam jāpievieno arī pārskats.

Tādējādi komisijai tiks nodrošināta iespēja iepazīties ar pārskatā fiksēto informāciju par apzinātajiem potenciālajiem aizbildņiem un audžuģimenēm, kā arī norādītajiem iemesliem, kuru dēļ attiecīgā ģimene nevar uzņemt bērnu, informācijas avotu, no kura iegūta informācija par potenciālajiem aizbildņiem, audžuģimenēm, datumu, kad attiecīgā informācija iegūta, kā arī bērnu aprūpes iestādes sniegto informāciju par bērna saskarsmi ar vecākiem, brāļiem, māsām, vecvecākiem, kā arī citām personām, ar kurām bērns ilgu laiku dzīvojis nedalītā saimniecībā, ziņas par bērna fizisko un psihosociālo attīstību, kā arī pašvaldības sociālā dienesta sniegto informāciju par veikto sociālo darbu, lai sekmētu bērna atgriešanos ģimenē. Tāpat izvērtējums var saturēt informāciju gan par bērna raksturojumu, gan īpašām vajadzībām, gan potenciālās uzņemošās ģimenes raksturojumu, kas ietver arī informāciju par to, kādām spējām vai resursiem ģimenei jābūt, lai varētu nodrošināt bērna pastāvīgu aprūpi un uzraudzību.

³⁴³ Tiesību akta projekta "Grozījumi Ministru kabineta 2018. gada 30. oktobra noteikumos Nr. 667 "Adopcijas kārtība"" sākotnējās ietekmes (ex-ante) novērtējuma ziņojums (anotācija): <https://tapportals.mk.gov.lv/annotation/ee1149ed-21de-46c0-88bc-fc0732da45a0>

³⁴⁴ Hodgina R., Nūvels P. Rokasgrāmata „Konvencijas par bērnam tiesībām ieviešanas praksē”. Apvienoto Nāciju Bērnu Fonds (UNICEF), 2002, 293., 299.lpp.

Komisija, saņemot bāriņtiesas pieprasījumu, caurskatīs konkrētā bērna situāciju, lai pārlicinātos, ka atbildīgās institūcijas ir veikušas visas nepieciešamās darbības, lai nodrošinātu bērna audzināšanu ģimenē un pienācīgu aprūpi Latvijā un nepieciešamības gadījumā sniegs bāriņtiesai norādes par papildu veicamajām darbībām, aizstāvot bērna intereses. Attiecīgās dokumentācijas iesniegšana dos iespēju komisijai izvērtēt, vai institucionālās aprūpes pakalpojuma vajadzība ir izvērtēta individuāli katram konkrētam bērnam atbilstoši bērna individuālajām vajadzībām un bērns nav ievietots bērnu aprūpes iestādē, neskatoties uz to, ka viņam iespējams nodrošināt ģimenisku vidi pie aizbildņa vai audžuģimenē.

Bāriņtiesa var iesūtīt arī citus bāriņtiesas rīcībā esošos dokumentus, kuros iekļautas būtiskas ziņas papildus jau pārskatā fiksētajai informācijai, piemēram, sarunas protokolu ar radnieku, ziņas, kas apliecina radnieka nespēju uzņemties rūpes par bērnu, piemēram, savulaik atņemtas bērna aizgādības tiesības, bērna viedokli par viņam piemērotāko ārpusģimenes aprūpes veidu, ārpusģimenes aprūpes atbalsta centra sniegto informāciju u.c.

[Adopcijas kārtība](#) paredz, ka ministrija adoptētājam informāciju par adoptējamajiem sniedz, tiklīdz kļūst zināms, ka adoptējamam bērnam tiek meklēti adoptētāji Latvijā. Līdz ar to bāriņtiesa pārskatam pievieno arī informāciju, ko bāriņtiesai sniegusi ministrija par bērna adopcijas iespējām Latvijā (piemēram, ziņas par sniegto informāciju Latvijas adoptētājiem un to, ka neviens no Latvijas adoptētājiem nav izteicis vēlmi iepazīties ar bērnu un uzsākt konkrētā bērna adopcijas procesu).³⁴⁵

7. lēmuma norakstu par brāļu (pusbrāļu) un māsu (pusmāsu) šķiršanu [Civillikumā](#) noteiktajos gadījumos, ja attiecināms;

[Bāriņtiesu likuma 34. panta pirmās daļas 2. punkts](#) paredz, ka bāriņtiesa lemj par brāļu un māsu, pusbrāļu un pusmāsu šķiršanu [Civillikumā](#) noteiktajos gadījumos.

[Civillikuma 165.pantā](#) noteikts, ka adoptēt reizē var vairākus bērnus. Adoptējot brāļi (pusbrāļi) un māsas (pusmāsas) nav šķirami. Bērnu interesēs pieļaujama brāļu (pusbrāļu) un māsu (pusmāsu) šķiršana, ja kādam no viņiem ir neārstējama slimība vai ir šķēršļi, kas traucē brāļus (pusbrāļus) un māsas (pusmāsas) adoptēt kopā. Tādējādi, ja adoptējamam bērnam ir brāļi (pusbrāļi) un māsas (pusmāsas), bāriņtiesa savas kompetences ietvaros ir tiesīga izvērtēt, vai nepastāv šķēršļi, kas traucē brāļus (pusbrāļus) un māsas (pusmāsas) adoptēt kopā, un vai bērnu interesēs nav pieļaujama brāļu (pusbrāļu) un māsu (pusmāsu) šķiršana.

Savukārt [Civillikuma 173.panta otrajā daļā](#) noteikts, ka ar adopciju bērnam izbeidzas radniecības attiecības ar vecākiem un viņu radniekiem [...], tādējādi pēc adopcijas apstiprināšanas tiesā bērniem, kuru adopcijas gadījumā pieņemts lēmums par šķiršanu, izbeigsies radnieciskas attiecības un bērni [Civillikuma](#) izpratnē nebūs brāļi un māsas. Tādējādi lēmums par bērnu šķiršanu adopcijas gadījumā būtiski skar bērna tiesības un intereses, tajā skaitā ietekmējot savstarpēju attiecību un kontaktu uzturēšanu. Ievērojot minēto, bāriņtiesa komisijai iesniedz lēmuma par brāļu (pusbrāļu) un māsu (pusmāsu) šķiršanu adopcijas gadījumā norakstu. Līdz ar to, ja bērnam ir brāļi (pusbrāļi) un māsas (pusmāsas), būtiski šo informāciju norādīt komisijai, kā arī iesūtīt minētā lēmuma norakstu. Bāriņtiesas lēmums par bērnu savstarpēju šķiršanu adopcijas

³⁴⁵ Tiesību akta projekta "Grozījumi Ministru kabineta 2018. gada 30. oktobra noteikumos Nr. 667 "Adopcijas kārtība"" sākotnējās ietekmes (ex-ante) novērtējuma ziņojums (anotācija): <https://tapportals.mk.gov.lv/annotation/ee1149ed-21de-46c0-88bc-fc0732da45a0>

gadījumā apliecina to, vai bērns ir adoptējams viens pats vai kopā ar brāļiem (pusbrāļiem) un māsām (pusmāsām), līdz ar to komisija var pārliecināties, ka juridiski nepastāv šķēršļi bērna adoptcijai. Vienlaikus, iepazīstoties ar minētā lēmuma norakstu, komisijai būs iespējams pārliecināties, kādus apstākļus bāriņtiesa vērtējusi un ņēmusi vērā, šķirot bērnus, cik rūpīgi izvērtētas bērna intereses būt šķirtam no māsām un brāļiem adoptācijas gadījumā. Proti, vai no minētā lēmuma iespējams konstatēt, ka bāriņtiesa, izskatot jautājumu par bērnu savstarpējo šķiršanu adoptācijas gadījumā, ieguvusi un vērtējusi informāciju par bērnu personiskajām attiecībām, kā arī citus aspektus, kas bērnu šķiršanas gadījumā var ietekmēt brāļu un māsu labākās intereses (piemēram, turpmāku kontaktu uzturēšana).

Bāriņtiesu likuma 34. panta otrajā divi prim daļā noteikts, ka bāriņtiesa pirms lēmuma pieņemšanas par brāļu un māsu, pusbrāļu un pusmāsu šķiršanu noskaidro adoptējamā un brāļu un māsu, pusbrāļu un pusmāsu viedokli. Tādējādi minētais lēmums nodrošinās komisijai iespēju iepazīties ar bērna viedokli par šķiršanu adoptācijas gadījumā no brāļiem (pusbrāļiem) un māsām (pusmāsām) (ja bērna vecuma un brieduma dēļ iespējams noskaidrot viņa viedokli). Komisijai tajā skaitā būtiski pārliecināties, vai bērnam ir izskaidrota lēmuma par bērnu šķiršanu adoptācijas gadījumā nozīme un to, kā šis lēmums ietekmēs brāļu un māsu savstarpējās attiecības, kā arī viņu turpmākās saskarsmes iespējas, ja bērni tiks šķirti. Tādējādi, ja lēmumā nav atspoguļota plaša informācija attiecībā uz bērna viedokļa noskaidrošanu, svarīgi komisijai papildus nosūtīt arī sarunas protokola ar bērnu kopiju, kurā fiksēta plašāka bērna un bāriņtiesas sniegtā informācija, kas fiksēta sarunas gaitā.

Ievērojot iepriekš minēto, komisija, izvērtējot lēmumā fiksēto informāciju, varēs izdarīt secinājumus par to, vai bērna šķiršana no brāļiem (pusbrāļiem) un māsām (pusmāsām) adoptācijas gadījumā, kas aptver radniecisku attiecību pārtraukšanu, atbilst bērna interesēm. Tāpat komisijai būs iespējams novērtēt, vai lēmumā fiksētā informācija atbilst faktiskajai situācijai, piemēram, bāriņtiesas sniegtajām ziņām par bērna attiecībām un kontaktu uzturēšanu ar brāļiem (pusbrāļiem) un māsām (pusmāsām), jo praksē iespējama situācija, ka lēmums ir pieņemts agrākā laika periodā, piemēram, laikā, kad bērni neuzturēja savstarpējus kontaktus, bet situācija un apstākļi, iespējams, jau laika gaitā mainījušies.³⁴⁶

8. zinas par vecākiem, brāļiem (pusbrāļiem), māsām (pusmāsām), vecvecākiem, kā arī citām personām, ar kurām bērns uztur personiskas attiecības un tiešus kontaktus, tostarp šādu attiecību un kontaktu biežumu un nozīmīgumu bērnam;

Bērnu tiesību aizsardzības likuma 33. pantā noteikts, ka bērnam, kas [...] ievietots bērnu aprūpes iestādē, ir tiesības uzturēt personiskas attiecības un tiešus kontaktus ar vecākiem, kā arī ar brāļiem, māsām, vecvecākiem un personām, ar kurām bērns ilgu laiku ir dzīvojis nedalītā saimniecībā, izņemot gadījumus, kad tas kaitē bērna veselībai, attīstībai un drošībai un rada draudus [...] bērnu aprūpes iestāžu darbiniekiem vai citiem bērniem.

Bāriņtiesu likuma 29. panta otrajā un trešajā daļā noteikts, ka bāriņtiesa seko, lai [...] ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcija veicinātu bērna un vecāka saskarsmi. Bāriņtiesa lemj par personisku attiecību un tiešu kontaktu uzturēšanas tiesību ierobežošanu ārpusģimenes aprūpē esošam bērnam ar vecākiem, kā arī ar brāļiem, māsām, vecvecākiem un

³⁴⁶ Tiesību akta projekta "Grozījumi Ministru kabineta 2018. gada 30. oktobra noteikumos Nr. 667 "Adopcijas kārtība"" sākotnējās ietekmes (ex-ante) novērtējuma ziņojums (anotācija): <https://tapportals.mk.gov.lv/annotation/ee1149ed-21de-46c0-88bc-fc0732da45a0>

personām, ar kurām bērns ilgu laiku ir dzīvojis nedalītā saimniecībā, ja tas kaitē bērna veselībai un attīstībai vai rada draudus [...] ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijas darbiniekiem vai citiem bērniem.

Ievērojot apstākli, ka ar adopciju bērnam izbeidzas radniecības attiecības ar vecākiem un viņu radniekiem un ar tām saistītās personiskās un mantiskās tiesības un pienākumi pret viņiem, komisijai būtiski iepazīties ar bāriņtiesas rīcībā esošo informāciju par bērna un vecāku, kā arī bērna un citu radnieku, tajā skaitā brāļu un māsu savstarpējām attiecībām, to kvalitāti, kontaktu biežumu, tostarp šādu attiecību un kontaktu nozīmīgumu bērnam, attiecību saglabāšanas nepieciešamību, iemesliem to neesamībai un iespēju potenciāli nodrošināt attiecību un kontaktu uzturēšanu tuvākā nākotnē. Tādējādi bāriņtiesa komisijai sniedz minētās ziņas, lai komisija varētu izvērtēt, kā iespējamā adopcija uz ārvalstīm var ietekmēt bērna saskarsmi un turpmākās attiecības ar radniekiem un citām tuvām personām un izdarīt secinājumus par to, vai potenciālā radniecisku attiecību, kā arī kontaktu uzturēšanas iespējamā pārtraukšana adopcijas gadījumos, kad adoptētājs nepiekrīt šādu attiecību uzturēšanai, ievērojot apstākļus konkrētā bērna gadījumā, ir bērna interesēm atbilstoša.

Attiecībā uz kontaktu un personīgu attiecību uzturēšanu noderīga būs jau bāriņtiesas lietā esošā informācija, piemēram, sarunas protokols ar bērnu, brāļiem un māsām, kā arī citiem radniekiem u.c. par bērnam tuvām, svarīgām personiskajām attiecībām, emocionālo piesaisti kādai no personām, savstarpēju kontaktu uzturēšanu. Tāpat tās var būt dzīves apstākļu pārbaudes aktā vai bērna uzskaites lapā fiksētās ziņas (ar nosacījumu, ka ziņas ir aktuālas), bērnu aprūpes iestādes sniegtā informācija par bērna saskarsmi ar vecākiem, brāļiem, māsām, vecvecākiem, kā arī citām personām, ar kurām bērns ilgu laiku dzīvojis nedalītā saimniecībā, kas fiksēta vēstulē vai pārskatā.

Būtiski norādīt informāciju arī par bāriņtiesas pieņemtajiem lēmumiem par atļauju ciemoties radnieka ģimenē vai gluži pretēji par personisku attiecību un tiešu kontaktu uzturēšanas tiesību ierobežošanu. Ja šādi lēmumi pieņemti, vēlams aktuālo lēmumu norakstus pievienot pieprasījumam.³⁴⁷

9. bērnu raksturojošu informāciju, tostarp zinas par bērna veselības stāvokli, saskarsmes un uzvedības iezīmēm, aprūpes un attīstības vajadzībām;

Ņemot vērā to, ka komisijai jāveic vispusīgs izvērtējums atbilstoši apstākļiem, kas skar bērnu, kā arī bērna individuālajām iezīmēm un vajadzībām, bāriņtiesa nodrošina komisijai bērnu raksturojošas informācijas sniegšanu. Minētā kontekstā būtiski aspekti ir, piemēram, bērna vecums, brieduma pakāpe, pieredze, vide, kurā bērns atrodas, spējas, bērna veselības stāvoklis un ar to saistītie faktori (fiziskās un garīgās attīstības traucējumi, atkarības problēmas, saņemtā ārstēšana un medicīniskā rehabilitācija), saskarsmes un uzvedības problemātika, aprūpes un attīstības vajadzības, valodas problēmas, mācīšanās grūtības, bērnam nodarītais kaitējums (pārciestā vardarbība) u.c.

³⁴⁷ Tiesību akta projekta "Grozījumi Ministru kabineta 2018. gada 30. oktobra noteikumos Nr. 667 "Adopcijas kārtība"" sākotnējās ietekmes (ex-ante) novērtējuma ziņojums (anotācija): <https://tapportals.mk.gov.lv/annotation/ee1149ed-21de-46c0-88bc-fc0732da45a0>

Atkarībā no konkrētā bērna situācijas iespējams iesniegt, piemēram, izglītības iestādes personāla, tajā skaitā sociālā pedagoga vai skolas psihologa raksturojumu par bērnu, ģimenes ārsta sniegto informāciju (vēstule, izraksts, izziņa u.c.), adoptējama bērna uzskaites lapu, Valsts pedagoģiski medicīniskās komisijas atzinumu, psihologa atzinumu par veiktās psiholoģiskās izpētes rezultātiem, krīzes centra, sociālā dienesta sniegto dokumentāciju u.c. Minētā informācija var norādīt gan uz bērna spējām un sasniegumiem, pozitīvajiem resursiem, gan arī bērnam konstatētajām grūtībām vai problēmām, tajā skaitā norādīt uz iemesliem, kuru dēļ bērnam ir grūtības atrast ģimeni Latvijā vai iemesliem biežai ārpusģimenes aprūpes formu maiņai. Vienlaikus ziņas var norādīt uz to, kādām prasmēm un zināšanām jāpiemīt potenciālajam aprūpētājam, lai nodrošinātu konkrētā bērna vajadzības. Tāpat sniegtā informācija var norādīt uz apkārtējās vides resursiem (piemēram, speciālās izglītības iestāde, rehabilitācijas programmas, speciālistu pieejamība), kas nepieciešami, lai nodrošinātu bērna ikdienas vajadzības un bērna attīstībai labvēlīgus apstākļus. Attiecīgās informācijas pieejamība sekmēs, ka komisija varēs sniegt kompetentu viedokli par alternatīvās aprūpes iespējām bērnam Latvijā atbilstoši konkrētā bērna individuālajām vajadzībām, izvērtējot medicīnisko aspektu atbilstoši bērna veselības stāvoklim (bērna vajadzībām atbilstoša veselības aizsardzība), bērna spējas atbilstošas izglītības ieguvei, iespēju bērnam attīstīt savas spējas u.c. bērna attīstībai un labklājībai nozīmīgus apstākļus ārvalstu adopcijas kontekstā no bērnu vislabāko interešu aspekta.³⁴⁸

10. citus dokumentus un būtisku informāciju, kurai var būt nozīme komisijas atzinuma sniegšanā.

Komisija ņem vērā un atzinumā iekļauj arī citu būtisku informāciju, izvērtējot adoptējamā bērna adopcijas uz ārvalstīm atbilstību [Bērnu tiesību aizsardzības likumā](#) noteiktajiem bērnu tiesību aizsardzības principiem un bērna labākajām interesēm. Tādējādi bāriņtiesa pēc savas iniciatīvas, atkarībā no konkrētā bērna situācijas un apstākļiem, pieprasījumam pievieno arī citu informāciju, kam var būt būtiska nozīme, izvērtējot ar konkrēto bērnu saistīto gadījumu un sniedzot atzinumu atbilstoši bērna labākajām interesēm.

Piemēram, ja bāriņtiesa savulaik jau pieņēmusi lēmumu, ka adopcija uz ārvalstīm pieļaujama, tā pieprasījumam pievieno minētā lēmuma norakstu. Tāpat bāriņtiesa var pievienot ziņas par bērna uzturēšanos krīzes centrā, bērnam nodrošināto sociālās rehabilitācijas pakalpojumu un rehabilitācijas rezultātiem, citu sniegto palīdzību. Iespējams, bāriņtiesas rīcībā ir psihologa atzinums, kuram var būt nozīme jautājuma par bērna adopcijas uz ārvalstīm izvērtēšanā. Ziņas par bērna ciemošanos Latvijas vai ārvalstu viesģimenē. Piemēram, bērns vairākkārt viesojies ārvalstīs, viņš ieguvis pozitīvu pieredzi, prasmes un iemaņas ciemošanās laikā, bērnam nav sagādājušas problēmas iejusties sev pilnīgi neierastos apstākļos, vai gluži pretēji, bērns guvis negatīvu pieredzi, kas saistīti ar bērna fizisko un emocionālo labsajūtu, uzturoties svešā ģimenē ārvalstī, piemēram, adaptācijas grūtībām, saskarsmi ar viesģimeni, valodas barjeru, stresu, ko bērns piedzīvojis, atrodoties svešā vidē u.c. Tāpat, iespējams, bāriņtiesas rīcībā ir informācija par citu bērnu radinieku vai tuvu personu viedokli jautājumā par bērna iespējamo ārvalstu adopciju, piemēram, viedoklis, kuru paudis bērna pilngadīgais brālis (māsa) u.c.

³⁴⁸ Tiesību akta projekta "Grozījumi Ministru kabineta 2018. gada 30. oktobra noteikumos Nr. 667 "Adopcijas kārtība"" sākotnējās ietekmes (ex-ante) novērtējuma ziņojums (anotācija): <https://tapportals.mk.gov.lv/annotation/ee1149ed-21de-46c0-88bc-fc0732da45a0>

Paredzēts, ka bāriņtiesa pēc komisijas pieprasījuma nodrošina papildu informācijas sniegšanu par bērnu, kā arī bāriņtiesas pārstāvja dalību viedokļa sniegšanai komisijas sēdē, ja attiecīgs uzaicinājums saņemts.³⁴⁹

Svarīgi!

Komisijas atzinums neaizstāj kompetentās bāriņtiesas lēmumu, proti, bāriņtiesai jāpieņem lēmums par bērna adopciju uz ārvalstīm, jo tikai pēc attiecīga bāriņtiesas lēmuma pieņemšanas bērns iegūst uz ārvalstīm adoptējama bērna statusu, un ministrijai ir tiesisks pamats ārvalsts adoptētājam sniegt informāciju par konkrētu bērnu un iespējama tālāka adopcijas procesa virzība, ievērojot spēkā esošo normatīvo regulējumu attiecībā uz kārtību, kādā adoptējami bērni uz ārvalstīm.

Lēmuma pieņemšana

Bāriņtiesa **mēneša laikā** no dienas, kad tā ir saņēmusi komisijas atzinumu par bērna adopcijas uz ārvalsti atbilstību [Bērnu tiesību aizsardzības likumā](#) noteiktajiem bērna tiesību aizsardzības principiem un bērna labākajām interesēm, pieņem lēmumu par to, vai Latvijā ir iespējams nodrošināt bērna audzināšanu un pienācīgu aprūpi ģimenē un ir pieļaujama bērna adopcija uz ārvalstīm. Bāriņtiesa **10 darbdienų laikā** nosūta ministrijai pieņemtā lēmuma norakstu.³⁵⁰

Bāriņtiesai attiecīgs lēmums jāpieņem neatkarīgi no tā, vai saņemts pozitīvs vai negatīvs komisijas atzinums:

Negatīva komisijas atzinuma gadījumā

Bāriņtiesa, ja tā saņēmusi negatīvu komisijas atzinumu, pieņem lēmumu, kurā atzīst, ka nav pieļaujama bērna adopcija uz ārvalstīm.

Vienlaikus, bāriņtiesa, saņemot negatīvu komisijas atzinumu par bērna adopciju uz ārvalstīm, ņem vērā tajā ietvertās komisijas norādes par veicamajām darbībām bērna interesēs, un nekavējoties uzsāk īstenot nepieciešamās darbības, lai aizstāvētu bērna intereses, proti, veic vajadzīgās darbības, lai apzinātu iespējas bērna audzināšanai un pienācīgai aprūpei ģimenē, pie aizbildņa vai audžuģimenē Latvijā.

³⁴⁹ Tiesību akta projekta "Grozījumi Ministru kabineta 2018. gada 30. oktobra noteikumos Nr. 667 "Adopcijas kārtība" sākotnējās ietekmes (ex-ante) novērtējuma ziņojums (anotācija): <https://tapportals.mk.gov.lv/annotation/ee1149ed-21de-46c0-88bc-fc0732da45a0>

³⁵⁰ [2018.gada 30.oktobra Ministru kabineta noteikumi Nr.667 "Adopcijas kārtība", 63².punkts](#)

Svarīgi!

Ja bāriņtiesa ir pieņēmusi lēmumu, kurā konstatēts, ka nav pieļaujama adoptējamā bērna adopcija uz ārvalstīm, **tā var atkārtoti iesniegt [Adopcijas kārtības 63.¹ punktā](#) minēto pieprasījumu, ja ir mainījušies lietas faktiskie apstākļi³⁵¹**. Bāriņtiesa, izvērtē, vai atkārtota pieprasījuma iesniegšana ir pamatota un bērna interesēm atbilstoša.

Pozitīva komisijas atzinuma gadījumā

Ja bāriņtiesa saņēmusi pozitīvu komisijas atzinumu, tā lemj par to, vai Latvijā ir iespējams nodrošināt bērna audzināšanu un pienācīgu aprūpi ģimenē, un ir pieļaujama bērna adopcija uz ārvalstīm. Bāriņtiesa rūpīgi vērtē gan komisijas atzinumu, gan lietā esošo informāciju.

Bāriņtiesa var pieņemt gan lēmumu par to, ka bērna adopcija uz ārvalstīm ir pieļaujama, gan arī lēmumu, kas ir pretējs komisijas atzinumam, proti, ka bērna adopcija uz ārvalstīm nav pieļaujama. Tas iespējams gadījumos, ja, piemēram, no komisijas atzinuma sniegšanas brīža līdz bāriņtiesas sēdei ir mainījušies lietas faktiskie apstākļi (piemēram, bērnam atrasta audžuģimene Latvijā vai bērns mainījis viedokli par adopciju u.c.).

Ministrija varēs sniegt informāciju par reģistrā iekļauto bērnu ārvalstu adoptētājiem tikai pēc tam, kad tiks saņemts bāriņtiesas lēmums par to, vai Latvijā iespējams nodrošināt bērna audzināšanu ģimenē vai pienācīgu aprūpi, un kurā ietverts secināts, ka bērna interesēm atbilstoša ir arī adopcija uz ārvalsti.

Radnieku, otra laulātā adopcija

Ārvalsts adoptētājs var adoptēt otra laulātā bērnu, bērnu no aizbildņa ģimenes vai audžuģimenes, ja bērnu adoptē viņa radnieki, kā arī bērnu, kurš atrodas bērnu aprūpes iestādē, ja Latvijā nav iespējams nodrošināt viņa pienācīgu audzināšanu un aprūpi ģimenē³⁵².

Ja bērnu adoptē viņa radnieks vai ja tiek adoptēts otra laulātā bērns, bērnu var adoptēt bez komisijas atzinuma saņemšanas. Tādējādi minētajos gadījumos bāriņtiesai nav jāvērtē komisijā attiecīga atzinuma saņemšanai³⁵³.

Pieņemot lēmumu, ka pieļaujama konkrēta bērna adopcija uz ārvalstīm, bāriņtiesai 10 darbdienu laikā nepieciešams nosūtīt ministrijai pieņemtā lēmuma norakstu.

4.8.2. Ārvalstu adoptētāji

Ārvalstnieks vai ārvalstīs dzīvojoša persona, vai oficiāli atzītā institūcija darbam adopcijas jomā Latvijā, pieteikumu adopcijai un nepieciešamos dokumentus (tajā skaitā attiecīgās valsts kompetentās iestādes sagatavotus adoptētāja ģimenes izpētes materiālus un izziņu par personas kriminālsodāmību) iesniedz **ministrijā**, kur tiek novērtēta to atbilstība normatīvajos aktos noteiktajām prasībām.

³⁵¹ [2018.gada 30.oktobra Ministru kabineta noteikumi Nr.667 "Adopcijas kārtība", 63.⁴.punkts](#)

³⁵² [2018. gada 30. oktobra Ministru kabineta noteikumi Nr. 667 "Adopcijas kārtība", 58. punkts](#)

³⁵³ [Bērnu tiesību aizsardzības likuma 31. panta trešā daļa](#)

Ministrija pārliecinās, vai iesniegti visi [Adopcijas kārtībā](#) noteiktie dokumenti, t.sk., attiecīgās valsts kompetentās iestādes sagatavots adoptētāja ģimenes izpētes materiāls, izziņa par sodāmību, dokuments, kas apliecina, ka adoptētājs ir apguvis mācību programmu, kas atbilst [Adopcijas kārtības 23.8. apakšpunktā](#) minētajai programmai³⁵⁴. Tāpat ministrija pārliecinās, ka iesniegts dokumentāls apliecinājums, ka tiks nodrošināta pēcadopcijas uzraudzības ziņojumu iesniegšana ministrijā³⁵⁵.

Kad ministrija pārliecinās, ka saņemtie dokumenti atbilst normatīvajos aktos noteiktajām prasībām, tā informāciju par adoptējamiem bērniem sniedz, tiklīdz viņiem tiek meklēti adoptētāji ārvalstī³⁵⁶.

Kompetentā iestāde vai ārvalsts adoptētājs 10 darbdienu laikā pēc tam, kad saņemta vēstule, kurā sniegta informācija par adoptējamo bērnu, informē ministriju, vai adoptētājs vēlas iepazīties ar adoptējamo bērnu personīgi vai nevēlas³⁵⁷. Ja kompetentā iestāde vai ārvalsts adoptētājs 10 darbdienu laikā neinformē par vēlmi personīgi iepazīties ar adoptējamo bērnu, konkrētais adopcijas process netiek turpināts un ministrija informāciju par adoptējamo bērnu sniedz citam adoptētājam³⁵⁸.

4.8.3. Ārvalsts adoptētāja iepazīšanās ar ārpusģimenes aprūpe esošu bērnu un bērna nodošana pirmsadopcijas aprūpē

Ja ārvalsts adoptētājs pēc informācijas saņemšanas par adoptējamu bērnu vēlas personīgi iepazīties ar adoptējamo, ministrija **piecu darbdienu laikā** pēc [Adopcijas kārtības 71. punktā](#) minētā termiņa notecējuma **sagatavo atļauju par personīgu iepazīšanos ar adoptējamo bērnu**³⁵⁹.

Kompetentā iestāde nodrošina, ka ārvalsts adoptētājs **30 dienu laikā** pēc minētā norīkojuma reģistrācijas **ierodas personīgi iepazīties** ar adoptējamo bērnu un viņa lietu. Izņēmuma gadījumā, ja tam ir pamatoti iemesli, šo termiņu var pagarināt līdz 30 dienām, iepriekš saskaņojot ar ministriju³⁶⁰.

Ministrija nosūta bāriņtiesai, kura pieņēmusi lēmumu par adoptējamā bērna ārpusģimenes aprūpi, ārvalsts adoptētāja iesniegto dokumentu vienu eksemplāru³⁶¹, kad adoptētājam/adoptētājiem izsniegta ministrijas atļauja.

³⁵⁴ [2018.gada 30.oktobra Ministru kabineta noteikumi Nr.667 "Adopcijas kārtība", 64.punkts](#)

³⁵⁵ [2018.gada 30.oktobra Ministru kabineta noteikumi Nr.667 "Adopcijas kārtība", 64.5. apakšpunkts](#)

³⁵⁶ [2018.gada 30.oktobra Ministru kabineta noteikumi Nr.667 "Adopcijas kārtība", 70.punkts](#)

³⁵⁷ [2018.gada 30.oktobra Ministru kabineta noteikumi Nr.667 "Adopcijas kārtība", 71.punkts](#)

³⁵⁸ [2018.gada 30.oktobra Ministru kabineta noteikumi Nr.667 "Adopcijas kārtība", 72.punkts](#)

³⁵⁹ [2018.gada 30.oktobra Ministru kabineta noteikumi Nr.667 "Adopcijas kārtība", 73.punkts.](#)

³⁶⁰ [2018.gada 30.oktobra Ministru kabineta noteikumi Nr.667 "Adopcijas kārtība", 73.punkts](#)

³⁶¹ [2018.gada 30.oktobra Ministru kabineta noteikumi Nr.667 "Adopcijas kārtība", 74.punkts.](#)

Kad ārvalsts adoptētājs institūcijā personiski iepazīties ar bērnu un pieņēmis lēmumu par bērna ņemšanu aprūpē un uzraudzībā, viņš **vēršas ar iesniegumu tajā bāriņtiesā, kas pieņēmusi lēmumu par bērna ievietošanu aprūpes iestādē.**

Saņemot ārvalstu adoptētāja iesniegumu par bērna ņemšanu aprūpē un uzraudzībā (pirmsadopcijas aprūpē), bāriņtiesa pieņem lēmumu par bērna nodošanu pirmsadopcijas aprūpē, nosakot aprūpes kārtību, t.sk.:

- aprūpes termiņu (vadoties pēc tiem pašiem principiem kā vietējā adopcijā);
- aprūpes vietu (ņemot vērā adoptētāja nodomus un arī bāriņtiesas iespējas veikt ģimenes izpēti).

Svarīgi!

Ārvalstu adoptētājs bērna pirmsadopcijas aprūpi līdz lēmuma pieņemšanai, ka adopcija ir bērna interesēs, var veikt tikai Latvijas teritorijā.

4.8.4. Bērna ārvalsts adopcija

Lai konstatētu, ka pēc adopcijas starp adoptētāju un adoptējamo bērnu veidosies patiesas bērna un vecāku attiecības, bāriņtiesa, kura pieņēmusi lēmumu par adoptējamā bērna ārpusģimenes aprūpi, vismaz trīs reizes aprūpes laikā novērtē adoptējamā bērna pirmsadopcijas aprūpi adoptētāja dzīvesvietā Latvijā, izvērtējot ārvalsts adoptētāja un adoptējamā bērna savstarpējo piemērotību, un pieņem atbilstošu lēmumu³⁶².

Tā kā bāriņtiesa ir pašvaldības izveidota aizbildnības uz aizgādņības iestāde, atbilstoši [Valsts valodas likumā](#) noteiktajam, tā strādā valsts valodā un tai nav jānodrošina tulka pakalpojumi personām, kuras valsts valodu nesaprot. Ja nepieciešams, tulka pakalpojumus nodrošina pašas ieinteresētās personas.

Aprūpes termiņa beigās bāriņtiesa sagatavo atzinumu par to, vai adopcija ārvalsts adoptētāja ģimenē ir bērna interesēs un pieņem atbilstošu lēmumu. Bāriņtiesa pagarina pirmsadopcijas aprūpi līdz adopcijas apstiprināšanai tiesā pagaidu uzturēšanās vietā Latvijā vai ārvalsts adoptētāja dzīvesvietas valstī³⁶³. Ja pirmsadopcijas aprūpe līdz adopcijas apstiprināšanai tiesā turpinās adoptētāja dzīvesvietas valstī, kompetentā iestāde vai ārvalsts adoptētājs līdz adopcijas apstiprināšanai tiesā **iesniedz bāriņtiesā vismaz vienu ziņojumu** par adoptējamā bērna pirmsadopcijas aprūpi ārvalstī³⁶⁴.

Bāriņtiesa ārvalsts adoptētājam kopā ar lēmuma norakstu izsniedz adopcijas dokumentus, lietā atstājot to apliecinātas kopijas. Bāriņtiesa lēmuma norakstu un apliecinātu adoptējamā dzimšanas apliecības kopiju **10 darbdienu laikā nosūta ministrijai**³⁶⁵. Savukārt Labklājības mi-

³⁶² [2018.gada 30.oktobra Ministru kabineta noteikumi Nr.667 "Adopcijas kārtība", 75.punkts](#)

³⁶³ [2018.gada 30.oktobra Ministru kabineta noteikumi Nr.667 "Adopcijas kārtība", 76.punkts](#)

³⁶⁴ [2018.gada 30.oktobra Ministru kabineta noteikumi Nr.667 "Adopcijas kārtība", 79.punkts](#)

³⁶⁵ [2018.gada 30.oktobra Ministru kabineta noteikumi Nr.667 "Adopcijas kārtība", 77.punkts](#)

nistrs mēneša laikā pēc tam, kad saņemts bāriņtiesas lēmums par adoptācijas atbilstību adoptējamā bērna interesēm un adoptētāja iesniegums, izsniedz **adoptācijas atļauju** vai **pamatotu atteikumu to izsniegt**. Adoptācijas atļauja ir derīga trīs mēnešus no tās izsniegšanas dienas. Ja adoptācijas atļaujas derīguma termiņš ir beidzies pēc dokumentu iesniegšanas rajona (pilsētas) tiesā, uzskatāms, ka tā ir derīga³⁶⁶.

Ārvalsts adoptētājs **triju mēnešu laikā** pēc tam, kad pieņemts bāriņtiesas lēmums par adoptācijas atbilstību adoptējamā bērna interesēm, iesniedz tiesā prasības pieteikumu par adoptācijas apstiprināšanu³⁶⁷ un dokumentiem pievieno labklājības ministra izsniegto adoptācijas atļauju³⁶⁸.

Pēc tiesas sprieduma stāšanās spēkā tiesa sprieduma norakstu nekavējoties nosūta ministrijai³⁶⁹.

4.8.5. Ārvalsts pēcadopcijas uzraudzība

Saskaņā ar Adoptācijas kārtības 82.1.apakšpunktu, kompetentā iestāde vai ārvalsts adoptētājs pēc adoptācijas apstiprināšanas tiesā **līdz adoptētā bērna 18 gadu vecuma sasniegšanai** iesniedz ministrijā un bāriņtiesā, kas lēmusi par bērna ārpusģimenes aprūpi, vismaz vienu bērna fotogrāfiju un pēcadopcijas ziņojumu atbilstoši šo noteikumu 4. pielikumam un pievieno tam notariāli apliecinātu tulkojumu latviešu valodā (noteiktā prasība pievienot pēcadopcijas ziņojumam notariāli apliecinātu tulkojumu latviešu valodā nav attiecināma uz ārvalsts adoptētāju, ja tiesas spriedums par adoptācijas apstiprināšanu ir stājies spēkā līdz 2024. gada 9. septembrim³⁷⁰).

Ārvalstīs izsniegtajiem dokumentiem jābūt legalizētiem vai apliecinātiem saskaņā ar 1961. gada 5. oktobra Hāgas konvenciju par ārvalstu publisko dokumentu legalizācijas prasības atcelšanu, ja Latvijas Republikai saistošajos starptautiskajos līgumos nav paredzēta cita kārtība. **Pirmos divus gadus pēc adoptācijas apstiprināšanas tiesā pēcadopcijas ziņojumus iesniedz divas reizes gadā (ik pusgadu), turpmāk – reizi gadā.**

Ja bāriņtiesa nesaņem pēcadopcijas ziņojumu, nepieciešams vērsties ministrijā, kura kontrolē pēcadopcijas ziņojumu saņemšanu un kavēšanās gadījumā informēs kompetento ārvalsts iestādi.

Adoptācijas kārtības 82.2.apakšpunkts paredz, ka līdz adoptētā bērna 18 gadu vecuma sasniegšanai kompetentā iestāde vai ārvalsts adoptētājs pēc adoptācijas apstiprināšanas tiesā **nodrošina bāriņtiesai, kas lēmusi par bērna ārpusģimenes aprūpi, iespēju sazināties ar adoptēto bērnu ar video starpniecību vai telefoniski.**

³⁶⁶ [2018.gada 30.oktobra Ministru kabineta noteikumi Nr.667 "Adoptācijas kārtība", 78.punkts](#)

³⁶⁷ [2018.gada 30.oktobra Ministru kabineta noteikumi Nr.667 "Adoptācijas kārtība", 51.punkts](#)

³⁶⁸ [2018.gada 30.oktobra Ministru kabineta noteikumi Nr.667 "Adoptācijas kārtība", 80.punkts](#)

³⁶⁹ [2018.gada 30.oktobra Ministru kabineta noteikumi Nr.667 "Adoptācijas kārtība", 81.punkts](#)

³⁷⁰ [2018.gada 30.oktobra Ministru kabineta noteikumi Nr.667 "Adoptācijas kārtība", 94.punkts.](#)

Svarīgi!

Sazināšanās ar bērnu notiek pēc bāriņtiesas iniciatīvas, vienu reizi gadā, pēc iepazīšanās ar pēcadopcijas ziņojumu.

Bāriņtiesa sazinās ar ārvalsts kompetento iestādi, **vienojas par saziņas formu** (Centrs rekomendē izmantot video zvana iespējas) **un laiku sarunai ar bērnu**. Gadījumā, ja bāriņtiesai netiek nodrošināta saziņa ar bērnu, bāriņtiesa par to informē ministriju.

[Adopcijas kārtības 82.3.apakšpunkts](#) arī paredz pienākumu kompetentajai iestādei vai ārvalsts adoptētājam **triju darbdienu laikā informē ministriju** par bērna izņemšanu no adoptētāja ģimenes, bērna nonākšanu sociālā dienesta, tiesas vai tiesībsardzības iestāžu redzeslokā vai citu būtisku informāciju, kas var turpmāk ietekmēt bērna uzturēšanos ārvalsts adoptētāja ģimenē. Pēc šāda veida informācijas saņemšanas, ministrija izvērtēs iegūto informāciju un nepieciešamības gadījumā informēs bāriņtiesu.

Svarīgi!

Ja bāriņtiesas rīcībā nonāk informācija, kas rada šaubas par pienācīgas aprūpes nodrošināšanu bērnam ārvalsts adoptētāja ģimenē, tā obligāti sniedzama ministrijā, lūdzot pārbaudīt bērna augšanas apstākļus ģimenē.

[1993.gada 29.maija Hāgas konvencijas par bērnu aizsardzību un sadarbību starpvalstu adopcijas jautājumos](#) 9.panta e) punkts paredz, ka centrālās iestādes tieši vai ar valsts iestāžu vai citu savā valstī pienācīgi oficiāli atzītu institūciju starpniecību veic visus vajadzīgos pasākumus jo īpaši, lai atbildētu, ciktāl to atļauj attiecīgās valsts tiesību akti, uz citu centrālo iestāžu vai valsts iestāžu pienācīgi pamatotiem informācijas pieprasījumiem par konkrētu adopcijas gadījumu. Saskaņā ar [likuma „Par Hāgas konvenciju par bērnu aizsardzību un sadarbību starpvalstu adopcijas jautājumos” 2.pantu](#) centrālā iestāde Konvencijas izpildei Latvijas Republikā ir Labklājības ministrija. Tādējādi ministrijai nepieciešamības gadījumā ir tiesības pieprasīt papildinformāciju par konkrētu adopcijas gadījumu – gan pirmsadopcijas aprūpes laikā, gan pēc adopcijas apstiprināšanas tiesā, ja tiek saņemta būtiska informācija par iespējamu problemātiku attiecībā uz adoptētā bērna aprūpi ārvalstīs.

4.9. Citi jautājumi

4.9.1. Lēmums par brāļu un māsu šķiršanu adopcijas gadījumā

[Civillikuma 165.pants](#) nosaka, ka adoptēt reizē var vairākus bērnus. Adoptējot brāļi (pusbrāļi) un māsas (pusmāsas) nav šķirami. **Bērnu interesēs pielaujama** brāļu (pusbrāļu) un māsu (pusmāsu) šķiršana, ja kādam no viņiem ir neārstējama slimība vai ir šķēršļi, kas traucē brāļus (pusbrāļus) un māsas (pusmāsas) adoptēt kopā.

[Bāriņtiesu likuma 34.panta](#) pirmās daļas 2.punkts paredz, ka bāriņtiesa lemj par brāļu un māsu, pusbrāļu un pusmāsu šķiršanu Civillikumā noteiktajos gadījumos. Līdz ar to likumdevējs

šī būtiskā jautājuma izskatīšanu uzticējis bāriņtiesām, nenosakot skaidrus un konkrētus kritērijus, kā izvērtēt brāļu (pusbrāļu) un māsu (pusmāsu) šķiršanu iespējamās adopcijas gadījumā.

Jau sākotnēji, šķirot bērnus no ģimenes, bāriņtiesu pienākums ir nodrošināt ārpusģimenes aprūpi visiem bērniem kopā³⁷¹. Savukārt gadījumos, ja dažādu būtisku iemeslu dēļ bērniem ārpusģimenes aprūpe nav nodrošināta pie viena ārpusģimenes aprūpes sniedzēja, bāriņtiesai un bērna aprūpētājam jānodrošina bērna saskarsme un personīgi kontakti ar brāļiem (pusbrāļiem) un māsām (pusmāsām)³⁷². Līdz ar to visām bērna tiesību aizsardzībā iesaistītajām institūcijām un personām būtu bijis jādara viss, lai vienas ģimenes bērniem pastāvētu emocionālas un tuvas personiskās attiecības.

Tomēr gadījumā, ja pastāv situācija, kurā adopcija iespējama kādam vai vairākiem vienas ģimenes bērniem bez pārējo tās pašas ģimenes bērnu adopcijas, bāriņtiesai jāizskata jautājums par brāļu (pusbrāļu) un māsu (pusmāsu) šķiršanu adopcijas gadījumā, par to pieņemot lēmumu.

Svarīgi!

Bāriņtiesa vērtē nepilngadīgo bērnu šķiršanu adopcijas gadījumā, jo lēmuma mērķis ir atļaut vai neatļaut bērna adopciju atsevišķi, nevis kopā ar citiem adoptējamiem brāļiem (pusbrāļiem) un māsām (pusmāsām). Lēmums nevar tikt pieņemts attiecībā uz bērna pilngadīgajiem brāļiem (pusbrāļiem) un māsām (pusmāsām), viņu personiskās attiecības vērtēšanas adopcijas procesā kopumā.

Primārais apsvērums, sākot izskatīt šo jautājumu, ir izprast, kā bērnu šķiršana adopcijas gadījumā ietekmēs **konkrēto bērnu labākās intereses**. Bāriņtiesa nedrīkst vadīties no adoptētāju interesēm (piemēram, gribam adoptēt, bet tikai divus mazākos ģimenes bērnus) vai nepietiekami holistiskas izpratnes par normatīvo regulējumu (piemēram, bērna interesēs tiek atbalstīta adopcija, nevērtējot sīkākus aspektus).

Katrā individuālā gadījumā noteikti būs kāds cits faktoru kopums, kas pamatos bāriņtiesas lēmumu par to, vai brāļi (pusbrāļi) un māsas (pusmāsas) ir šķirami, bet, vērtējot lietu, jāņem vērā:

- 1) faktiskā bērnu savstarpējā saskarsme, iemesli tās neesamībai un vai pastāv potenciāls nodrošināt bērnu aprūpi pie viena aprūpētāja, ja tas jau nav nodrošināts;
- 2) attiecības bērnu starpā;
- 3) bērna viedoklis par šķiršanu adopcijas gadījumā no brāļiem (pusbrāļiem) un māsām (pusmāsām), ja bērna vecums un briedums ļauj noskaidrot viņa viedokli;
- 4) visu bērnu ārpusģimenes aprūpes nodrošinātāju (audžuģimene, aizbildnis, aprūpes iestādes vadītājs) viedoklis par bērnu saskarsmi, personiskajām attiecībām un iespējām

³⁷¹ [Bērnu tiesību aizsardzības likuma 27.panta](#) ceturtās daļas 1.punkts: vienas ģimenes bērni nav šķirami, izņemot īpašus gadījumus, kad tas tiek darīts bērnu interesēs.

³⁷² [Bērnu tiesību aizsardzības likuma 33.panta](#).

veselības stāvoklis, kura rezultātā bērnam nav nodrošināma adopcija kopā ar brāļiem (pusbrāļiem) un māsām (pusmāsām) (veselības stāvokļa smaguma pakāpe pamatota ar ārstniecības iestādes dokumentiem).

Normatīvais regulējums arī neparedz konkrēti, kurā brīdī lēmums brāļu (pusbrāļu) un māsu (pusmāsu) šķiršanu pieņemams. Bāriņtiesu prakse mēdz būt dažāda.

Piemēram, ir bāriņtiesas, kuras jautājumu par bērna šķiršanu no brāļiem (pusbrāļiem) un māsām (pusmāsām) izskata tad, kad bērns kļūst adoptējams, neatkarīgi no tā, vai bērnam ir potenciālie adoptētāji. Šādās situācijās tomēr ir nepieciešams ņemt vērā, ka līdz brīdim, kad bērns tiešām iepazīstas ar iespējamo adoptētāju, var paiet ievērojams laiks, kurā bērna attiecības ar brāļiem (pusbrāļiem) un māsām (pusmāsām) var būt mainījušās, vai arī ir piedzimis vēl kāds bērna brālis (pusbrālis) vai māsa (pusmāsa). Līdz ar to, ja lēmums pieņemts jau iepriekš, uzsākot adopcijas procesu, bāriņtiesai jāpārlicinās, vai nav būtiskas izmaiņas, kas dotu pamatu pārvērtēt pieņemto lēmumu. Vienlaikus ir situācijas, kurās lēmums par bērna šķiršanu no brāļiem (pusbrāļiem) un māsām (pusmāsām) tiek pieņemts, kad jau veidojas pamats potenciālai bērna adopcijai. Piemēram, aprūpes iestādē ievietotai meitenei (10 gadi veca) izveidojušās ciešas emocionālas attiecības ar viesģimeni. Viesģimene izteikusi vēlmi adoptēt meiteni. Līdz ar to bāriņtiesa vērtēja, vai meitenes interesēs ir tikt šķirtai no brāļiem (14 un 16 gadus veci, dzīvo aprūpes iestādē un 1 gadu veco māsu, kura ievietota audžuģimenē).

Bāriņtiesas lēmums sākotnēji pievienojams attiecīgajai bāriņtiesas lietai par bērna ārpusģimenes aprūpi, kad tiek iekārtota lieta par bērna adopciju – kopija adopcijas lietai.

4.9.2. Lietu piekritība, ja atšķiras laulāto dzīvesvietas

(Informācija aktualizēta 24.02.2025.)

Iespējamā bāriņtiesas rīcība gadījumos, kad laulātie vērsas ar iesniegumu bāriņtiesā ar lūgumu tikt atzīti par adoptētājiem, taču viens no laulātajiem ir Latvijas pilsonis, savukārt:

1) otrais laulātais ir citas valsts pilsonis un viņam ir piešķirta terminētā uzturēšanās atļauja Latvijā;

Atbilstoši [Bāriņtiesu likuma 57.panta](#) pirmās daļas 1.un 2.punktam, ja bērnu adoptē Latvijas pilsonis, nepilsonis vai ārzemnieks, kam ir pastāvīgās uzturēšanās atļauja Latvijā, bāriņtiesa, kuras darbības teritorijā ir deklarēta adoptētāja dzīvesvieta, lemj par personas atzīšanu par adoptētāju, bērna nodošanu adoptētāja aprūpē un uzraudzībā līdz adopcijas apstiprināšanai, pirmsadopcijas aprūpes izbeigšanu bērnam, adopcijas atbilstību bērna interesēm

Minētās tiesību normas tieši nepasaka, kā to piemērotājam ir jārikojas, ja adoptēt vēlas divas personas (laulātie), no kurām vienam ir termiņuzturēšanās atļauja Latvijā, savukārt otrs laulātais ir Latvijas pilsonis. Savukārt [Civillikuma 164.pantā](#) ir veikta atruna, paredzot, ka laulātie bērnu adoptē kopīgi, izņemot gadījumus, kad:

- a) adoptē otra laulātā bērnu;
- b) otrs laulātais atzīts par pazudušu (bezvēsts promesošu).

Ņemot vērā minēto, [Bāriņtiesu likuma 57.panta](#) pirmās daļas 1.un 2.punkts nav iztulkojams tikai gramatiski un, piemērojot [Administratīvā procesa likuma 8.](#) un [13.pantā](#) ietvertos

principus, bāriņtiesas, kuras darbības teritorijā ir deklarēta adoptētāju (laulāto) dzīvesvieta, kompetencē ir lemt par lēmuma par laulāto atzīšanu par adoptētājiem, arī gadījumos, kad viens no laulātajiem ir Latvijas pilsonis, savukārt otram ir termiņuzturēšanās atļauja.

Vienlaikus jāņem vērā, ka adopcijas gadījumā viens no svarīgiem priekšnosacījumiem ir tas, lai adoptētāji būtu pienācīgi izvērtēti. Gadījumā, ja persona dzīvo Latvijā, uzskatām, ka visobjektīvāk to var izdarīt Latvijas kompetentās iestādes. Nebūtu pieļaujams, ka laulāto izvērtēšana tiktu organizēta tikai atbilstoši pilsoniskajai piederībai, proti, laulāto, kas ir Latvijas pilsonis, izvērtētu bāriņtiesa, savukārt otru laulāto, kam Latvijā ir tikai termiņuzturēšanās atļauja, izvērtētu viņa pilsonības valsts kompetentā iestāde. Šādā veidā būtu iespējams iegūt priekšstatu tikai par to, vai katrs laulātais ir piemērots adopcijai, taču ne izvērtējumu, vai abas personas kopā kā laulātie ir piemēroti adopcijai.

Tomēr vēršam bāriņtiesu uzmanību, ka šādos gadījumos bāriņtiesām jāizvērtē nepieciešamība iegūt izvērstu informāciju arī no attiecīgās ārvalsts kompetentās iestādes par attiecīgo personu, t.sk. informāciju par potenciālā adoptētāja sodāmību. Tādējādi, ievērojot bērna vislabākās intereses, pēc iespējas vispusīgi izvērtējot potenciālo adoptētāju spējas nodrošināt adoptējamam bērnam atbilstošu aprūpi, t.sk. audzināšanu, kā arī labvēlīgus apstākļus bērna pilnvērtīgai fiziskajai un intelektuālai attīstībai, ievērojot nepilngadīga bērna vecumu un veselības stāvokli.

2) otrais laulātais ir citas valsts pilsonis, kuram ir piešķirta terminētā uzturēšanās atļauja Latvijā un viņš vēlas adoptēt otra laulātā bērnu (otra laulātā bērna adopcija);

Civillikuma 9.panta otrajā daļā noteikts, ka otra laulātā bērna adopciju apstiprina pēc Latvijas likuma, ja adoptējamās personas dzīvesvieta ir Latvijā.

Gadījumos, kad adoptējamā un adoptētāja (otra laulātā, kuram Latvijā ir iegūta termiņuzturēšanās atļauja) **dzīvesvieta ir Latvijā**, visobjektīvāk otra laulātā piemērotību adopcijai var izvērtēt Latvijas kompetentās iestādes. Īpaši, ņemot vērā gadījumus, kad bērns jau dzīvo kopā ar adoptētāju, adoptētāja ģimenes izpēte un bērna aprūpes laikā ģimenes izpēte tiek veikta vienlaicīgi, proti, šie procesi netiek nodalīti atsevišķi, bet gan tiek pieņemts viens lēmums par bērna adopciju, kurā bāriņtiesa lemj par personas piemērotību adopcijai un adopcijas atbilstību bērna interesēm.

Vienlaikus, lemjot par otra laulātā atzīšanu par adoptētājiem, bāriņtiesai nepieciešams iegūt izvērstu informāciju arī no attiecīgās ārvalsts kompetentās iestādes par attiecīgo personu, t.sk. informāciju par potenciālā adoptētāja sodāmību. Tādējādi, ievērojot bērna vislabākās intereses, pēc iespējas vispusīgi izvērtējot potenciālo adoptētāju spējas nodrošināt adoptējamam bērnam atbilstošu aprūpi, t.sk. audzināšanu, kā arī labvēlīgus apstākļus bērna pilnvērtīgai fiziskajai un intelektuālai attīstībai atbilstoši nepilngadīga bērna vecumam un veselības stāvoklim.

3) otrs laulātais nav saņēmis un viņam nav pamats saņemt termiņuzturēšanās atļauju Latvijā;

Adopcijas kārtības 58.1.apakšpunkts nosaka, ka ārzemnieks, kam nav pastāvīgās uzturēšanās atļaujas Latvijā, vai ārvalstī dzīvojoša persona (turpmāk – ārvalsts adoptētājs) var adoptēt otra laulātā bērnu. Šādos gadījumos ir pieņemams, ka personas pamatdzīvesvieta ir ārvalstīs, tādējādi viņa mītnes valsts var vislabāk izvērtēt personas piemērotību adopcijai.

Adoptētājs iesniedz bērna dzīvesvietas bāriņtiesai savas dzīvesvietas valsts kompetentās iestādes sagatavotus dokumentus, kas apliecina viņa piemērotību adoptētāja statusam. Adoptējamā bērna dzīvesvietas bāriņtiesa šādā gadījumā lemtu tikai par bērna nodošanu adoptētāja aprūpē un par adopcijas atbilstību bērna interesēm.

4.9.3. Glābējsilītē ievietota bērna adopcija

Pēc ievietošanas glābējsilītē, mediķi par bērnu informē bāriņtiesu un valsts policiju, lai tiktu noskaidrots, vai bērns nav pasludināts kā pazudis un vai nav zināmi bērna vecāki. Ārstniecības iestāde nosaka bērna varbūtējo dzimšanas laiku un vietu, dod bērnam vārdu un uzvārdu un paziņo par to dzimtsarakstu nodaļai. Ārstniecības iestāde informē arī ministriju. Dzimšanas reģistra ierakstā norāda: „Atradenis, vecāki nezināmi”.³⁷³ [Civilstāvokļa aktu reģistrācijas likuma 29.panta](#) pirmajā daļā noteikts, ka atradenis ir atrasts bērns, kura vecāki nav zināmi.

Pēc bērna dzimšanas fakta reģistrācijas (bērnā piešķirts vārds, uzvārds un personas kods), ārstniecības iestādei ministrijai un bāriņtiesai jānosūta sekojoša informācija:

- datums un laiks, kurā bērns ir ievietots glābējsilītē;
- bērna auguma parametri (garums, svars);
- bērna fotogrāfija;
- kopā ar bērnu atstāto mantu uzskaitē un fotogrāfija;
- ārsts vai medicīnas darbinieks, kurš bērnu pieņēmis;
- medicīnas iestāde, kuras glābējsilītē bērns ir ievietots;
- bāriņtiesa, kurai ziņots par bērna atstāšanu ārstniecības iestādē;
- vispārējais veselības stāvokļa raksturojums;
- citi komentāri.

Bāriņtiesa, tiklīdz saņemta informācija par bērna reģistrāciju Dzimšanas reģistrā, lemj par bērna ārpusģimenes aprūpi, kā arī telefoniski sazinās ar ministriju, lai pārliecinātos, vai ministrijā saņemtas ziņas par atradeni.

Bāriņtiesa uz ministriju nosūta **bērna dzimšanas apliecības kopiju un lēmuma par bērna ievietošanu ārpusģimenes aprūpē, kopiju**. Gadījumā, ja bērns tiek ievietots audžuģimenē – arī aizpildītu **adoptējamā bērna uzskaites lapu**. Atradenā statuss ļauj uzreiz uzsākt bērna adopcijas procesu.

Papildus vērā ņemams, ka **bērna vecākiem ir iespējams atgūt bērnu** līdz brīdim, kad bērns tiek adoptēts, proti, ir stājies spēkā tiesas spriedums par bērna adopciju. Līdz ar to adoptētājiem ir jāizskaidro, ka var būt situācijas, kurās bērna vecāki (māte, tēvs vai abi) pārdomā savu lēmumu par bērna ievietošanu glābējsilītē un vērsas bāriņtiesā, lai pierādītu, ka ir bērna vecāki un ir spējīgi paši veikt bērna aprūpi un audzināšanu.

³⁷³ [Civilstāvokļa aktu reģistrācijas likuma 29.panta](#) ceturtā un piektā daļa